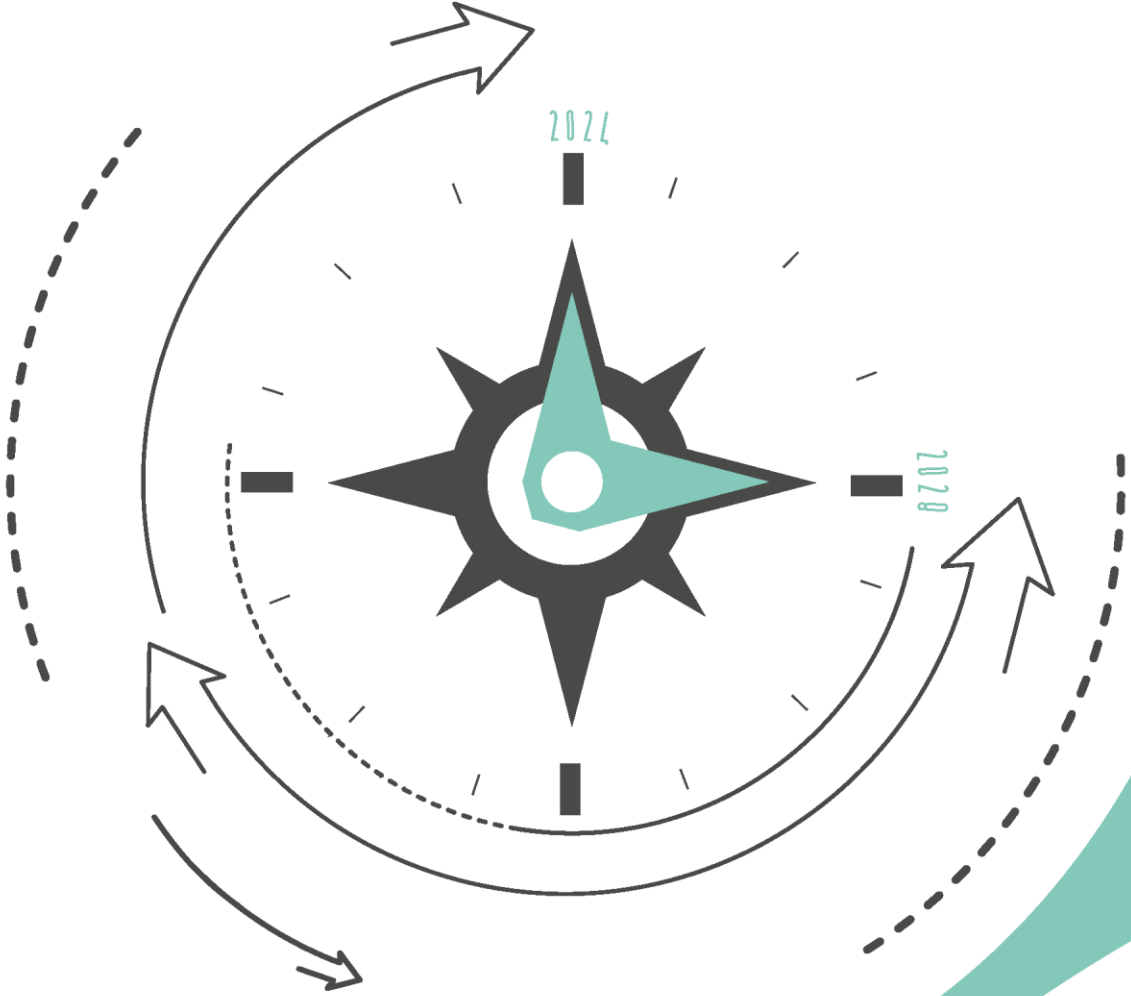

TR82 DÜZEY 2 BÖLGESİ

KASTAMONU, ÇANKIRI VE SİNOP İLLERİ

BÖLGE PLANI

Mevcut Durum Analizi

KALKINMA AJANSLARI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

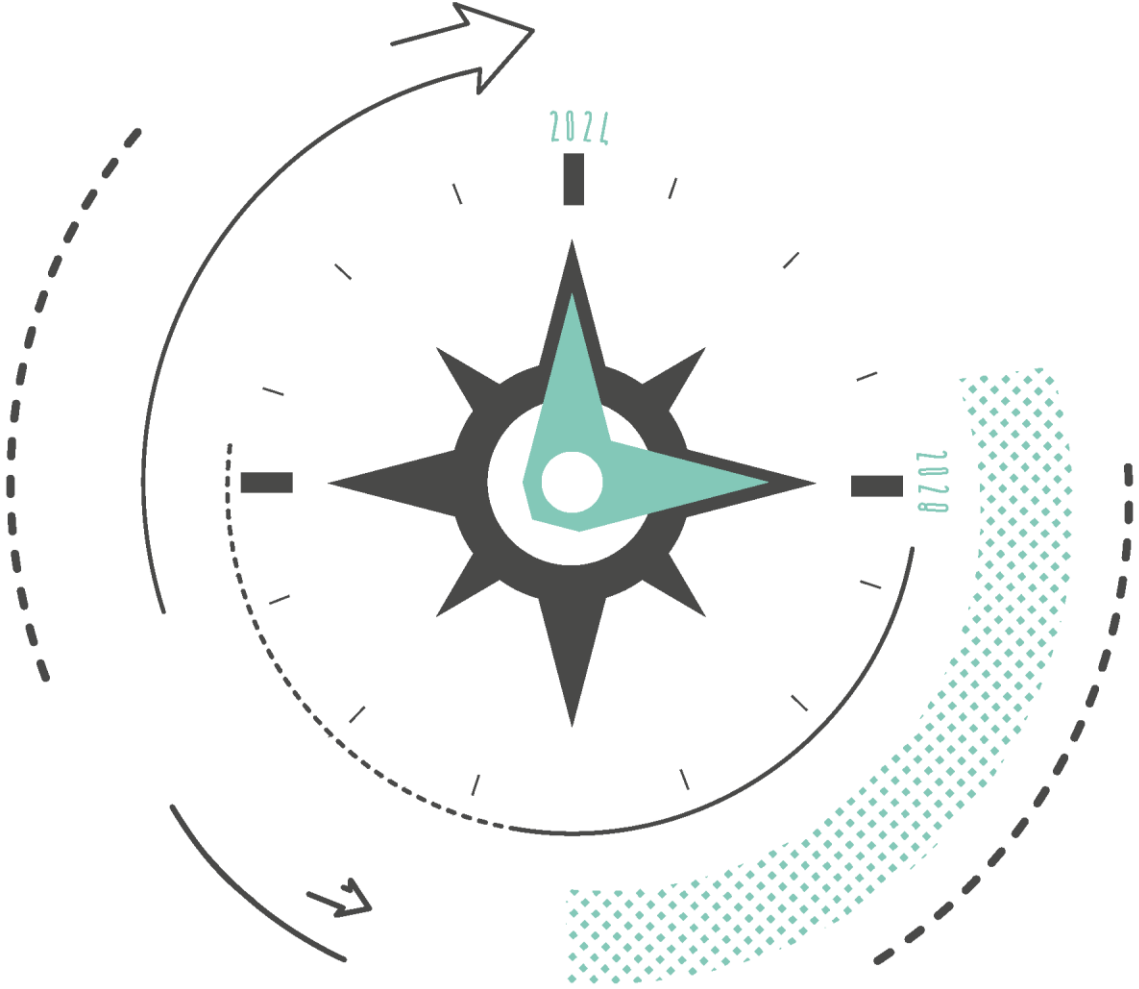
T.C. KUZAY ANADOLU
KALKINMA AJANSI
NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

TR82 DÜZEY 2 BÖLGESİ
KASTAMONU, ÇANKIRI VE SİNOP İLLERİ

BÖLGE PLANI

Mevcut Durum Analizi

KALKINMA AJANSLARI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C. KUZEY ANADOLU
KALKINMA AJANSI
NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar ve ŞEKİLLER.....	ii
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	1
GİRİŞ.....	3
1. 2014-2023 BÖLGE PLANI DEĞERLENDİRMESİ.....	5
2. BÖLGENİN DÜNYA ve TÜRKİYE'DEKİ YERİ	10
3. NÜFUSUN GENEL DURUMU ve BEŞERİ SERMAYE	17
4. EKONOMİK GÖSTERGELER.....	51
5. REKABET GÜCÜ VE YATIRIM ORTAMI	84
6. KIRSAL KALKINMA	98
7. SOSYAL YAPI.....	120
8. YAŞAM KALİTESİ, ERİŞİLEBİLİRLİK ve ALTYAPI	126
9. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, ÇEVRE VE AFET RİSKLERİ	150
10. DOĞAL, TARİHİ DEĞERLER ve TURİZM	172
KAYNAKÇA.....	180

TABLolar

Tablo 1. 2024-2023 Bölge Planı Amaç ve Hedefleri	5
Tablo 2. Nüfusun Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Göre Dağılımları (2021), yüzde	17
Tablo 3. Bölgede Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımları (2010-2020), bin kişi	18
Tablo 4. Cinsiyete Göre Nüfus (2021)	19
Tablo 5. Bölgede Cinsiyete Göre Nüfus (2010-2021)	19
Tablo 6. Cinsiyete Göre Ortanca Yaş (2021)	20
Tablo 7. Nüfus ve Nüfus Artış Hızı (2021).....	21
Tablo 8. Bölgede Nüfus ve Nüfus Artış Hızı (2010-2019)	22
Tablo 9. Yaş Bağımlılık Oranları (2021)	22
Tablo 10. Bölgede Yıllara Göre Yaş Bağımlılık Oranları (2010-2020)	23
Tablo 11. Genç Nüfus (2021)	23
Tablo 12. Bölgede Yıllara Göre Genç Nüfus % (2010-2020).....	23
Tablo 13. İl, İlçe Merkezleri ve Köy, Belde Nüfusları (2021), bin kişi.....	24
Tablo 14. Bölgede Yıllara Göre İl, İlçe Merkezleri ve Köy, Belde Nüfusları (2010-2020).....	25
Tablo 15. Köy, İlçe ve Belediye Sayıları ile İl Yüzölçümleri (2021)	25
Tablo 16. Alınan, Verilen ve Net Göç, Net Göç Hızı (2021).....	26
Tablo 17. Bölgede Yıllara Göre Net Göç Hızı ‰ (2010-2020)	26
Tablo 18. İlkokul, Ortaokul ve Ortaöğretim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranları (%)	27
Tablo 19. Okul Öncesi Seviyelerinde Net Okullaşma Oranı.....	28
Tablo 20. Taşınmalı Eğitim Durumu	29
Tablo 21. Üniversite Bilgileri	29
Tablo 22. Yıllara Göre Öğrenci Sayıları	30
Tablo 23. TR82 Bölgesinde Ortaöğretim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranları, 2020-2021 (%)....	30
Tablo 24. TR82 Bölgesi'nde İllere Göre En Çok Kodlanan 5 Faaliyet, 2021	33
Tablo 25.İktisadi Faaliyetlere Göre İstihdam Oranı, 2016 – 2021 (%)	36
Tablo 26.İş Gücü Göstergeleri Açısından TR82 Bölgesi Düzey 2 Bölgeleri Arasında Sıralaması, 2021..	40
Tablo 27. Cinsiyete Göre İş Gücü Göstergeleri, 2016 - 2021 (%)	41
Tablo 28. Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı, 2016 – 2021 (%).....	42
Tablo 29.TR82 Bölgesi'nde Sektörlere Göre Temininde Güçlük Çekilen Eleman Sayıları, 2021	42
Tablo 30. TR82 Bölgesinde Meslek Gruplarına Göre Açık İş Sayıları, 2021.....	43
Tablo 31. Açık İşler İçin Aranılan Asgari Eğitim Düzeyi, 2021	44
Tablo 32.TR82 Bölgesinde Mesleklere Göre Temininde Güçlük Çekilen ilk 5 Meslek, 2021	45
Tablo 33.TR82 Bölgesi'nde Eleman Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri	46
Tablo 34. TR82 Bölgesi'nde Aktif Sigortalıların Pasif Sigortalılara Oranı, 2013-2021	47
Tablo 35. Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, 2021 (%)	48
Tablo 36.Kişi Başı Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla, 2016 – 2020 (Cari Fiyatlarla, TL).....	51
Tablo 37. Türkiye ve TR82 Bölgesi'nde cari fiyatlarla GSYİH'nin sektörlere göre dağılımı	52
Tablo 38. Yıllık Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı (%)	54
Tablo 39. Medyan Gelir Oranına Göre Yoksul Sayısı ve Oranı, (bin kişi) (%)	57
Tablo 40. Hane Halkı Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı (%)	58
Tablo 41. Kurulan, Tasfiye Edilen ve Kapanan Şirket Sayıları	59
Tablo 42. Teşvik Sistemi Uygulamaları, 2022.....	60
Tablo 43. 2013 - 2022 Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri	61
Tablo 44. Merkezi Finans ve İhale Birimi (CFCU) Tarafından Sağlanan Hibeler 2002-2022, (€).....	61
Tablo 45. İş Yeri ve İstihdam Açısından Öne Çıkan Sektörlerin Oranı, 2019 – 2020 (%)	62

Tablo 46. İhracat Tutarı, 2017-2021(ABD Doları).....	64
Tablo 47. İthalat Tutarı, 2017-2021(ABD Doları).....	64
Tablo 48. İhracatçı Firma Sayısı, 2017-2021.....	64
Tablo 49. Faaliyetlere Göre İhracat ISIC REV 4, 4 dijit, Kastamonu, 2021	65
Tablo 50. Faaliyetlere Göre İhracat ISIC REV 4, 4 dijit, Çankırı, 2021.....	65
Tablo 51. Faaliyetlere Göre İhracat ISIC REV 4, 4 dijit, Sinop, 2021.....	65
Tablo 52. Faaliyetlere Göre İhracat Tutarları, 2021 (ABD Doları), ISIC REV 4, Dijit 1.....	66
Tablo 53. Faaliyetlere Göre İthalat ISIC REV 4,4 dijit, Kastamonu, 2021	67
Tablo 54. Faaliyetlere Göre İthalat ISIC REV 4,4 dijit, Çankırı, 2021.....	67
Tablo 55. Faaliyetlere Göre İthalat ISIC REV 4,4 dijit, Sinop, 2021.....	68
Tablo 56. Faaliyetlere Göre İthalat Tutarları, 2021(ABD Doları), ISIC REV 4,Dijit 1.....	69
Tablo 57. İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı, 2021(ABD Doları).....	70
Tablo 58. İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı, 2020(ABD Doları).....	70
Tablo 59. İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı, 2021 (ABD Doları)	71
Tablo 60. İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı, 2020 (ABD Doları)	71
Tablo 61. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, TR82, ISIC REV 4, 2 Dijit, 2021(ABD Doları),bin	72
Tablo 62. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, Kastamonu, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları).....	72
Tablo 63. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, Çankırı, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları).....	73
Tablo 64. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, -Sinop, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları).....	74
Tablo 65. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, TR82, ISIC REV 4, 2 Dijit, 2021(ABD Doları)	76
Tablo 66. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, Kastamonu, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)	76
Tablo 67. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, -Çankırı, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları).....	77
Tablo 68. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, -Sinop, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)	78
Tablo 69. Üretim Kapasitesinin Gelişimi (TL), 2015-2019.....	79
Tablo 70. İller Arası Ticaret Hacmi, 2019	81
Tablo 71. TR82 Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren Tüm İşletmeler ve Çalışan Sayıları (2021).....	86
Tablo 72. TR82 Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren İmalat Sanayii İşletmeleri ve Çalışan Sayıları (2021)...	86
Tablo 73. TR82 Bölgesi'nde Faaliyet Gruplarına Göre İş Yeri ve Sigortalı Sayısı	87
Tablo 74. Faaliyet Gruplarına Göre İş Yeri ve Sigortalı Sayısı – İlk 10 Faaliyet Grubu (2021).....	89
Tablo 75 TR82 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri.....	89
Tablo 76. TR82 Bölgesi AR-GE Harcamaları ve İnsan Gücü, 2018-2020	93
Tablo 77. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Patent Tescilleri, 2017-2021	94
Tablo 78. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Faydalı Model Tescilleri, 2017-2021.....	94
Tablo 79. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Tasarım Tescilleri, 2017-2021.....	95
Tablo 80. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Marka Tescilleri, 2017-2021.....	95
Tablo 81. TR82 Bölgesi Coğrafi İşaret Başvuruları.....	96
Tablo 82. İllere ve Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Cinsiyet Dağılımı.....	98
Tablo 83. İllere ve Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Yaş Dağılımı	100
Tablo 84. Yerleşim Sayıları	101
Tablo 85. İllere Göre Köy Muhtarlarına İlişkin Veriler.....	101
Tablo 86. Toplam Köy Yolu Ağ Uzunluğu ve Niteliği	102
Tablo 87.TR82 Bölgesi Kırsal Nüfusun Yıllara Göre Eğitime İlişkin Verileri	103
Tablo 88. TR82 Bölgesi'nde Okul Sayısı ve Niteliği	105
Tablo 89. TR82 Bölgesi 15-64 Yaş Sektörel İstihdam (Bin)	108
Tablo 90. TR82 Bölgesi Erkeklerin Sektörel İstihdamı (Bin).....	108
Tablo 91. TR82 Bölgesi Kadınların Sektörel İstihdamı (Bin).....	108
Tablo 92. Arazi Dağılımı	109

Tablo 93. Tarım Arazilerinin Sulama Durumu.....	109
Tablo 94. Bitkisel Üretim Değeri (2022 fiyatlarıyla)	109
Tablo 95. Hayvansal Üretim Değeri (2022 fiyatlarıyla).....	109
Tablo 96. Tarım Alanları Dağılımı (Dekar).....	110
Tablo 97. Sebze ve Meyve Sera Üretimi	110
Tablo 98. Seçilmiş Bazı Sebzelerin Üretimi (Ton)	110
Tablo 99. Seçilmiş Bazı Meyvelerin Üretimi (Ton).....	111
Tablo 100. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sayıları.....	112
Tablo 101. Kanatlı Hayvan Sayısı	112
Tablo 102. Sinop İli Balık Üretimi.....	113
Tablo 103. Kastamonu İli Balık Üretimi	113
Tablo 104. Bal Üretimi (Ton)	114
Tablo 105. Süt Üretimi (Ton).....	114
Tablo 106. Çankırı Mevsimlik İşçi Sayısı (2019).....	115
Tablo 107. Kastamonu Mevsimlik İşçi Sayısı (2019)	115
Tablo 108. Ormanlık Alan Verileri (Hektar)	116
Tablo 109. İllere Göre Maden Sahaları Bilgileri.....	117
Tablo 110. İkamet Edilen İllere Göre Doğum Yeri Yurtdışı Olan Kişi Sayısı	120
Tablo 111. Yurt Dışından Türkiye'ye Gelen Göç (Kişi)	120
Tablo 112. İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan Yabancıların İllere Göre Dağılımı.....	120
Tablo 113. Yerleşime Kapatılan Mahalle Sayısı	121
Tablo 114. Vakıf Sayıları	123
Tablo 115. 1950-2000 arasında toplumsal refahın ölçülmesi için benimsen ölçütlerdeki değişim.....	126
Tablo 116. Yaşam Endeksi (TUIK, 2016)	127
Tablo 117. Yaşam Endeksi Boyutları ve Alt Sorguları	127
Tablo 118. Belediye Çöplüğünde Depolama (Ton/Yıl)	134
Tablo 119. Düzenli Depolama (Ton/Yıl).....	134
Tablo 120. TR82 Bölgesi'ndeki Devlet Yollarının Satış Cinslerine Göre Uzunlukları (km).....	140
Tablo 121. TR82 Bölgesi'ndeki İl Yollarının Satış Cinslerine Göre Uzunlukları (km)	140
Tablo 122. TR82 Bölgesi 2022 yılı Havacılık Verileri.....	146
Tablo 123. İllere Göre Sağlık Göstergeleri (2020)	147
Tablo 124. Sağlık Çalışanı Sayısı (2020)	148
Tablo 125. TR82 Bölgesi'nde Ekili Tarım Alanları ve Orman Alanları (2021).....	159
Tablo 126. TR82 Bölgesi'nde Hava İzleme İstasyonları Ve İzlenen Hava Kirleticileri.....	160
Tablo 127. TR82 Bölgesi'nde Atık Su Arıtma Tesisleri	161
Tablo 128. 2020 Yılında Türkiye'de Gerçekleşen Doğal Afetler	166
Tablo 129: Turizm Tesisleri, Oda ve Yatak Sayısı (2011-2021).....	175

ŞEKİLLER

Şekil 1. İBBS Düzey 2 Bölgeleri.....	10
Şekil 2. 2017 İl SEGE	11
Şekil 3. 2022 İlçe SEGE.....	12
Şekil 4 İllere göre yaşlı nüfus oranı, 2016.....	17
Şekil 5 İllere göre yaşlı nüfus oranı, 2021.....	17
Şekil 6 İllere göre yaşlı nüfus oranı, 2025.....	19
Şekil 7. İllere Göre Çocuk Sayısı	24
Şekil 8. Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Kullanılabilir Ortalama Gelir (TL)	54
Şekil 9. Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre P80/P20 Oranı, İBBS 2. Düzey, 2021	56
Şekil 10. Medyan gelirin yüzde 50'sine göre yoksulluk oranı (%), İBBS 2. Düzey, 2021	58
Şekil 11 TR82 Bölgesi Sanayi Bölgeleri Haritası	90
Şekil 12. Kırsal Yerleşimlerde Geniş Bant İnternet Erişimi İmkânı	138
Şekil 13. Kırsal Yerleşimlerde Mobil İnternet Erişimi İmkânı	138
Şekil 14. TR82 Bölgesi'nde Toplu Taşıma Başlangıç Noktası Olan Kırsal Yerleşimler	141
Şekil 15. Kırsal Yerleşimden Ulaşım Sağlanan Merkez Sayısı	142
Şekil 16. Kastamonu İlinden Giden Otobüs Sefer Sayıları.....	143
Şekil 17. Çankırı İlinden Giden Otobüs Sefer Sayıları	143
Şekil 18. Sinop İlinden Giden Otobüs Sefer Sayıları	144
Şekil 19. Kastamonu İline Gelen Otobüs Sefer Sayıları	145
Şekil 20. Çankırı İline Gelen Otobüs Sefer Sayıları	145
Şekil 21. Sinop İline Gelen Otobüs Sefer Sayıları.....	146
Şekil 22. 1970-2021 Dönemi Türkiye Ortalama Sıcaklık Dağılımı	153
Şekil 23. 2021 Yılı Ortalama Sıcaklık Haritası	153
Şekil 24. 2021 Yılı Ortalama Sıcaklık Fark Haritası	154
Şekil 25. 1970-2021 Türkiye Yıllık Toplam Yağış Dağılımı.....	155
Şekil 26. 2021 Yılı Yağışlarının Normali İle Karşılaştırması Dağılımı	156
Şekil 27. 2021 Yılı Yağışlı Gün Sayısı	157
Şekil 28. Türkiye 2021 Yılı Kuraklık Haritası	158
Şekil 29. 2100 ve 2500 Yılları Senaryosuna Göre Deniz Seviyesi Değişimleri	158
Şekil 30. Türkiye'nin Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası.....	164
Şekil 31. Türkiye' ve TR82 Bölgesi'nin Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası	165
Şekil 32. Türkiye'nin Jeotermal Kaynaklar ve Uygulama Haritası	165
Şekil 33. Afet Riski Oluşumu.....	166
Şekil 34. Türkiye Deprem Tehlike Haritası	167
Şekil 35. 2010-2021 Türkiye Meteorolojik Afetlerin Dağılımı.....	168
Şekil 36. 2010-2021 Dönemi Sel Afetinin İllere Dağılımı	168
Şekil 37 2010-2021 Dönemi Fırtına Afetinin İllere Dağılımı.....	169
Şekil 38. 2010-2021 Dönemi Dolu Afetinin İllere Dağılımı	169

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, 2024-2028 yıllarını kapsayacak olan TR82 Bölge Planı'nda Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinin bölgesel kalkınma bağlamında mevcut durumunun ortaya koyulması amacıyla hazırlanmıştır.

Raporun hazırlık çalışmaları kapsamında yaklaşık 3 ay süren bir kamuoyu anketi uygulanmıştır. Söz konusu ankete tüm bölgeden 4545 kişi katılım sağlamıştır. Ankette başta bölgenin sorunları, potansiyelleri, plan sonunda ulaşılmak istenilen sonuçlar, çözüm önerileri olmak üzere katılımcıların değerlendirmeleri elde edilmiştir. Ayrıca bölge illerinde farklı tarihlerde 3 ayrı mevcut durum ve bir adet doğrulama olmak üzere toplam 4 çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştaylarda bu rapora esas olan başlıklar gözetilerek yaklaşık 250 katılımcıyla yüz yüze değerlendirmeler yapılmıştır. Çalıştaylara müteakiben kurum ziyaretleri yapılarak önemli görülen konu başlıklarında detaylı bilgiler toplanmıştır. Saha çalışmaları masa başı analizlerle desteklenerek 7 farklı tematik rapor haline getirilmiştir. Bu mevcut durum raporu söz konusu tematik raporlar bir araya getirilerek oluşturulmuştur.

Mevcut durum analiz verileri incelendiğinde; 2021 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre TR82 Bölgesi, 790.515 kişi ile 26 Düzey 2 Bölgesi arasında en düşük nüfusa sahip ve nüfusu bir milyonun altında olan tek Düzey 2 Bölgesidir. Bölgeden, özellikle İstanbul ve Ankara'ya yoğun göç yaşanmaktadır. 2021 yılı verilerine göre Türkiye'nin oransal olarak en yüksek yaşlı nüfusa sahip 5 ili sırasıyla Sinop, Kastamonu, Artvin, Giresun ve Çankırı'dır. Sinop nüfusunun %20'sini, Kastamonu nüfusunun %19'unu ve Çankırı nüfusunun %17'sini 65 üstü yaş grubu oluşturmaktadır.

Bölge nüfusunun %34,5'i kırsal yerleşimlerde yaşamaktadır. Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) sonuçlarına göre; bölgedeki kırsal nüfusun en önemli geçim kaynakları tarımsal üretim, hayvancılık faaliyetleri ve transfer harcamalarıdır. Tarımsal üretimde tahıl ve baklagil yetiştiriciliği ön plana çıkmaktadır. Ayrıca sarımsak, şeker pancarı gibi kök ve yumru bitkilerinin yetiştiriciliği de öneme sahiptir. Bölgede genel olarak, büyükbaş hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerinin yanı sıra süt ve süt ürünleri üretimi de yaygındır. Balıkçılık faaliyetleri ise Sinop ilinde yoğunlaşmaktadır. Kırsal nüfus, tarım ve hayvancılık ürünlerinin satışını ağırlıklı olarak; doğrudan son tüketiciye, tüccar/aracı ve semt/hayvan pazarı yoluyla yapmaktadır.

Bölgenin işletme ve imalat sanayi faaliyet çeşitliliği, işyeri sayısı ile ihracat kapasitesi düşüktür. Ağaç ürünleri imalatı yoğunlaşan sektördür. Bölge illerinde faaliyet gösteren firmalar genel olarak düşük ve orta-düşük teknoloji seviyesinde üretim yapmaktadır. Orman ürünleri endüstrisinin yanı sıra bölgenin ekonomik ve sosyal alanda kalkınmasında öneme sahip diğer bir sektör turizm sektörüdür. Doğa, gastronomi, tarih, kıyı turizmi gibi alternatif turizm alanları turizmde öne çıkmaktadır. Ayrıca ulaşım olanakları, konaklama kapasitesinin iyileştirilmesi ve kalifiye elemanların yetiştirilmesi ile bölge, cazibe merkezi haline gelebilecek potansiyele sahiptir. Diğer taraftan bölgenin yemek, el sanatları vb. alanlarda yöresel ürün çeşitliliği yüksektir. Kastamonu'da 29, Çankırı'da 13 ve Sinop'ta 11 olmak üzere bölgede toplam 52 coğrafi işaretli ürün bulunmaktadır.

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE), iller ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını tespit ederek kalkınmaya yönelik strateji geliştirmek amacıyla 2017 yılında iller ve bölgeler sıralaması ile yayınlanmıştır. Demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi kategorilerinde toplam 52 değişken ile analiz yapılmıştır. Bu araştırmaya göre TR82 Bölgesi, 26 bölge arasında 21. sırada ve 4 gelişmişlik kademesi arasında 3. kademe yer almaktadır. Bölge, çoğunlukla

Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu'daki bölgelere yakın bir gelişmişlik düzeyinde yer almaktadır. Bölge; erişilebilirlik, demografi, rekabetçilik ve yenilikçilik kapasitesi ve eğitim kategorilerinde geri sıralardadır. TR82 Bölgesi'nde genel olarak demografi, erişilebilirlik ve rekabetçi ve yenilikçi kapasite kategorilerinde kalkınmaya yönelik politika geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca araştırmaya göre ülke içi sıralamada Kastamonu 48., Sinop 52. ve Çankırı 55. sırada yer almaktadır. Çalışmada iller gelişmişlik kademesine göre 6 gruba ayrılmış olup 1. grup en gelişmiş, 6. grup en az gelişmiş illeri temsil etmektedir. Söz konusu çalışmada Kastamonu 4. grup, Çankırı ve Sinop ise 5. grup iller arasında yer almaktadır.

TR82 Bölgesi'nde merkez ilçeler dâhil olmak üzere Kastamonu'da 20, Çankırı'da 12 ve Sinop'ta 9 ilçe bulunmaktadır. KAGM tarafından yapılan 2022 yılında ilçeler bazında hazırlanan İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na göre Türkiye'de bulunan ilçeler gelişmişlik durumuna göre 6 gruba ayrılarak 1. grup en gelişmiş, 6. grup en az gelişmiş olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu çalışmaya göre, Kastamonu, Sinop ve Çankırı Merkez ilçeleri 2. grup ilçeler arasında yer alırken; Kastamonu'nun Şenpazar ve Doğanyurt, Sinop'un Dikmen ve Çankırı'nın Bayramören ile Yapraklı ilçeleri 6. grupta yer almaktadır. Bölgede 1. grup arasında yer alan ilçe bulunmamaktadır.

Bu rapor toplam on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 2014-2023 yıllarını kapsayan TR82 Bölgesi Bölge Planı'nda öngörülen ilerlemeler değerlendirilmektedir. İkinci bölümde bölgenin Dünya ve Türkiye'deki yeri incelenmiştir. Üçüncü bölümde bölge nüfusunun genel durumu, demografik karakteristiği, eğitim ve iş gücü göstergeleri ortaya koyulmuştur. Dördüncü bölümde, bölge ekonomisinin özellikleri, üretim ve ticaret yapısı değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde, rekabet gücü ve yatırım ortamı incelenmiştir. Altıncı bölümde bölgenin kırsal kalkınma verileri, tarım ve hayvancılık kapasitesi, kırsalın nüfus ve ekonomik aktiviteleri yorumlanmıştır. Yedinci bölümde sosyal yapı, sekizinci bölümde ise altyapı ve erişilebilirlik durumu incelenmiştir. Dokuzuncu bölümde iklim değişikliklerinin bölgeye olası etkileri ve çevresel unsurlar değerlendirilmiştir. Son olarak onuncu bölümde ise bölgenin doğal ve tarihi değerleriyle turizm potansiyeli incelenmiştir.

GİRİŞ

Kalkınma, mevcut kaynakların daha etkili ve verimli kullanılmasına odaklanan, aynı zamanda sahip olunan varlığın ülke geneline daha dengeli dağılımını ve refahı artırmayı amaçlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya’da ilk örneklerine 1900’lü yılların başında karşılaşılan kalkınma planları ise İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yoğunlukla uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde savaşın getirdiği yıkıcı etkilerin giderilmesi ve kıt olan kaynakların daha etkin kullanımı hedeflenmiştir. Ülkemizde ise 1963 yılından itibaren uygulanmaya başlanan kalkınma planlarının günümüzde on birincisi yürürlükte olup on ikincisi hazırlık aşamasındadır.

1980’li yıllardan itibaren küresel anlamda daha etkili olmaya başlayan liberal ekonomi politikaları sonucunda yerel aktörlerin öne çıkmasıyla kalkınma politikalarında da bir paradigma değişimi yaşanmıştır. Bu dönemde tabandan tavana yayılan bir anlayış sürece hâkim olmuştur. Bu değişimin bir yansıması olarak karşımıza çıkan bölge kavramı coğrafi sınırların ötesinde, içsel potansiyellerin harekete geçirilmesiyle farklılıkların azaltılarak ülke kalkınmasında söz sahibi olmak hedeflenmektedir.

Bu kapsamda yerelin özgünlüğünü ve dinamikliğini göz önüne alarak bölgede yaşayanların karar alma sürecine katılımını artırmak amacıyla ülkemizde bölge planları hazırlanmaya başlanmıştır. Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinden oluşan TR82 Bölgesi’nin ilk bölge planı 2011-2013 yıllarını, ikinci bölge planı ise 2014-2023 yıllarını kapsayacak şekilde oluşturulmuş ve uygulanmıştır. 2024-2028 yıllarını kapsayacak üçüncü dönem bölge planı ise pandemi sonrası oluşan dinamik dünya gündemini ve yeni eğilimleri gözeterek sahip olunan kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayalı, insanı gözetken ve dayanıklılık kavramına özel önem atfeden bir bakış açısıyla hazırlanmıştır.

**2014-2023
BÖLGE PLANI
DEĞERLENDİRMESİ**

1.2014-2023 BÖLGE PLANI DEĞERLENDİRMESİ

TR82 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı'nın vizyonu "Sürekli Üreten, Birlikte Yükselen, Doğal Dokusuyla Fark Yaratan Kuzey Anadolu"dur. Söz konusu vizyona ulaşılması amacıyla "Sosyal Refah", "Yeşil Doğa ve Yaşanabilir Mekânlar" ve "Potansiyelini Değere Dönüştüren Ekonomi" amaçları ile bu amaçların altında toplam 13 hedef belirlenmiştir.

Tablo 1. 2024-2023 Bölge Planı Amaç ve Hedefleri

Sosyal Refah				
Sivil Toplum Bilincinin ve Ortak İş Yapma Kültürünün Geliştirilmesi	Beşerî Kaynakların Geliştirilmesi	Sağlık Hizmetlerinin Niceliğinin ve Niteliğinin Artırılması	Kültür, Sanat ve Spor Altyapısının Geliştirilmesi	Çalışma Hayatı ve İş Ortamının İyileştirilmesi
Yeşil Doğa ve Yaşanabilir Mekânlar				
Enerji Kaynaklarının Etkin Biçimde Kullanılması	Kentsel ve Kırsal Altyapının Geliştirilmesi		Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanılması	
Potansiyelini Değere Dönüştüren Ekonomi				
Tarımsal Üretimin Canlandırılması	Sanayi Sektöründe Üretimin ve Katma Değerin Artırılması	İhracat Kapasitesinin Artırılması	Turizmin Geliştirilmesi ve Çeşitlendirilmesi	Lojistik Kapasitenin Geliştirilmesi

Kaynak: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013

1.1. Sosyal Refah

Sosyal refah göstergeleri genel olarak değerlendirildiğinde, bölge dışına verilen göçün ekonomik kalkınmayla beraber sosyal refahın da görece düşük ve imkânların kısıtlı olması nedeniyle devam ettiği değerlendirilmektedir. Plan dönemi boyunca eğitim, ulaşım ve sağlık alanlarında önemli kamu yatırımlarının yapılmasına rağmen demografik göstergelerde ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır. Bölge dışına göç eden vatandaşlar genellikle yaşlılık dönemlerinde geri dönüş eğilimi gösterdikleri için bölge nüfusu yaşlanmaktadır. Bu durum bölgede insan kaynağı yeteneklerinin kısıtlanmasına yol açmaktadır.

TR82 Bölgesi'nin gerek sosyal gerekse ekonomik alanda en büyük sorunlarının başında bölge dışına verilen göç gelmektedir. Bölge nüfusu 2012 yılından 2021 yılına kadar %6 artmıştır. Ancak belirli yıllarda verilen göçün, alınan göçten yüksek olması nedeniyle bölge nüfusunda ciddi oranda bir artış yaşanmamıştır. Bölge göç vermeye devam etmekte ve verilen göçün yaş grubu 15-64 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Öte yandan bölge nüfustaki yaşlı nüfus oranı artmakta ve bölge nüfusu yaşlanmaya devam etmektedir. Bu durum bölgenin ekonomik ve sosyal yapısına olumsuz etkiler bırakmaktadır.

Bölgedeki eğitim faaliyetlerinde olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Covid-19 salgınından etkilense de okul öncesi eğitim kurum sayısında artış devam etmektedir. Ortaöğretimde okullaşma oranı yükselmekte iken mesleki eğitimin ortaöğretim içindeki payı düşmüştür.

Bölgede girişimcilik kültürünün oluşması için çocuk ve gençlerle birlikte girişimcilik etkinlikleri düzenlenmektedir. Tüm girişimcilik programları ve kampları ile mesleki eğitim okullarında bölge için öne çıkan sektörlerde öğrenim gören, başarılı ve girişimcilik potansiyeline sahip öğrencilerde tasarım odaklı düşünme, yaratıcılık, takım çalışması, iletişim ve girişimcilik özelliklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Son yıllarda düzenlenen etkinliklere toplam 650 çocuk ve genç katılmış olup girişimcilik kültürünün geliştirilmesi ve gençlere öğretilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Bölgenin her ilinde bir üniversite olmakla birlikte toplamda 33 fakülte, 445 bölüm, 145 lisans ve 156 ön lisans programı bulunmaktadır. METU URAP Center'ın 179 üniversite için hazırladığı sıralamada Kastamonu Üniversitesi 76, Çankırı Karatekin Üniversitesi 96 ve Sinop Üniversitesi 99. sırada yer almaktadır. Bu sıralamada bölge üniversitelerinin puanları yıllara göre yükselse de Türkiye'deki tüm üniversiteler arasında yüksek konumda olmadıkları görülmektedir. Bölge üniversitelerinde okuyan toplam öğrenci sayısı 34.041'dir. Kastamonu'da 7, Çankırı'da 4, Sinop'ta 5 KYK yurdu olmakla birlikte toplam KYK yurt kapasitesi 17.537'dir. Böylece bölgede okuyan üniversite öğrencilerinin konaklama konusunda sorun yaşamadığı görülmektedir.

Bölgede Sağlık Bakanlığına bağlı hastane sayısı 2011 yılında 28 iken, 2019 yılında 31'e çıkmıştır. Özel hastane sayısı ise 4'ten 3'e düşmüştür. Ayrıca hastane yatak sayısında toplam 97 yatak artmış ve yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı 270 olarak ölçülmüştür. Bölgede sağlık hizmetleri yetersiz kalmakta ve genel olarak Ankara'dan karşılanmaktadır.

Bölgede sivil toplum kuruluşlarının sayısında artış yaşanmaktadır. Dernek sayısında yıllara göre artış olmakla birlikte, güncel verilere göre Kastamonu'da 683, Çankırı'da 481 ve Sinop'ta 429 dernek faaliyet göstermekte ve toplam üye sayısı 80.630 kişiden oluşmaktadır. Derneklere kadın üyelerin katılımı artmakta olup kadın üye oranı %15'tir. Bölgedeki derneklerin faaliyet alanları dini hizmetlerin gerçekleştirilmesi ve spor alanında yoğunlaşmaktadır. Bölgedeki toplam kooperatif sayısı ise 372 olup tüketim ve motorlu taşıyıcılar kooperatiflerinin sayısı yüksektir. Kadın girişi üretim ve işletme kooperatiflerinin sayısı 19 olmakla beraber yıllara göre kadın kooperatiflerinde artış gerçekleşmektedir.

Sinema ve tiyatro izleyici sayısı ile müze ziyaretçi sayılarında artış olsa da Covid-19 salgını tedbirleri nedeniyle son yıllarda düşüş yaşanmıştır. Bölgede genel olarak kültür sanat etkinlikleri azdır.

1.2. Yeşil Doğa ve Yaşanabilir Mekânlar

Tüm dünyada olduğu gibi TR82 Bölgesi'nde de doğal kaynakların sürdürülebilirliği, iklim değişikliği, sera gazı emisyonlarının azaltılması önemli gündem konularıdır. Bu kapsamda plan döneminde Bölgede yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı artmış ve çeşitlenmiştir. Sinop ve Çankırı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun kapsamına alınmıştır. Sinop'ta kurulması planlanan nükleer enerji santrali yapımı henüz başlamamıştır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve Bölgedeki enerji üretimine katkısının yükseltilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan çevrenin korunmasına yönelik çalışmalar yürütülmekte olup Kastamonu Mahalli İdareler Birliğinin nihai kullanıcısı olduğu "Kastamonu Entegre Atık Yönetim Projesi" ile AB atık sektörü direktiflerine uyum sağlaması amaçlanmaktadır.

Bu gelişme ekseninin hedef ve izlemlerinin önemini korumakta olması nedeniyle doğrudan gelişme ekseninin başlığı kullanılsa da yeni oluşturulacak gelişme eksenleri veya stratejik öncelikler altında belirli hedef/izlemlere yer verilebileceği değerlendirilmektedir.

- Bölgede Kastamonu ve Sinop illerinde hava limanı bulunmakta olup seferlerin yapıldığı iller sınırlı olsa da toplam uçak yolcu sayısında artış olduğu görülmektedir. Ayrıca bölünmüş yol uzunluğunun artması, Ilgaz 15 Temmuz İstiklal Tüneli'nin yapılması, İnebolu kara yolu yapım çalışmaları, Karabük-Araç kara yolu bağlantısında iyileştirmelerin yapılması bölgenin erişilebilirliğini artırmaktadır.
- Kişi başına elektrik tüketimi artsa da Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Diğer taraftan kişi başına sanayi elektrik tüketiminin artması bölgenin sanayisinde artış yönlü gelişmeler olduğunu göstermektedir.
- Atık su hizmeti verilen nüfusun, katı atık hizmeti verilen nüfusun ve içme ve kullanma suyu artıma tesisi ile hizmet verilen nüfusun oranlarında artış olması; bölgede çevresel altyapının geliştiği, atıklara bağlı kirliliğin azaldığına işaret etmektedir.

1.3. Potansiyelini Değere Dönüştüren Ekonomi

Kastamonu'nun dördüncü, Sinop ve Çankırı'nın teşvik sisteminde beşinci bölgede yer alması plan döneminde ekonomi odaklı göstergelerin iyileşmesinde ana etkenlerden biridir. Nitekim plan dönemi başında faal olmayan birçok OSB'nin üretim yapan firmalarla dolmasıyla istihdam, katma değer, ihracat gibi göstergelerde ciddi ilerlemeler sağlanmıştır. Bölge OSB'lerinin altyapılarını iyileştirmeye yönelik yapılan müdahaleler ile temiz enerji kaynaklarıyla üretime katkı sağlanmıştır. Bölgenin ana üretim konularından biri olan ağaç ve ağaç ürünlerine dayalı sanayi, orman emvali üretiminin artmasıyla daha önemli bir konuma yükselmiştir. Bölgede su ürünleri ekosisteminin geliştirilmesi amacıyla Sinop'ta kurulacak su ürünleri işleme, şoklama ve depolama tesisinin 2023 yılında tamamlanması hedeflenmektedir. Tüm bu gelişmeler, sanayi sektörünün bölgenin gayri safi katma değerinde sahip olduğu payın artırılması ile sonuçlanmıştır.

Diğer taraftan alternatif turizm potansiyelinin bölgede yüksek olmasına bağlı olarak konaklama kapasitesi ve niteliği artmakta, turistik alanlarda Tarım ve Orman Bakanlığı teşkilatının da desteğiyle iyileştirmeler yapılmaktadır.

Bölge ekonomisinin karşılaştığı en büyük sorunlar verilen göç ile başka şehirlere giden nitelikli insan kaynağının ikame edilmesi, yatırım yapılabilir alanların az olması, bölge limanlarının aktif kullanılamaması, bölgeye özgü markaların oluşturulamaması, üretimin genellikle fason olarak yapılmasıdır.

TR82 Bölgesi'nin gelecek dönem bölge planında, ekonomi alanının bir gelişme eksenine olabileceği ancak dünyada ve bölgede değişen dinamiklere uyum sağlayarak güncellenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

- TR82 Bölgesi, düzey 2 bölgeleri arasında istihdam ve kadınların iş gücüne katılım oranında üst sıralarda yer almaktadır. Ayrıca işsizliğin en düşük olduğu bölgedir. Ancak bölgenin yer aldığı TR8 Batı Karadeniz Bölgesi, tüm düzey 1 bölgeleri arasında yoksulluk oranı en yüksek 4. bölgedir.
- Bölge'de kişi başına GSKD artmış ancak düzey 2 bölgeleri arasında TR82 Bölgesi 14. sırada yer almıştır. Sanayi sektörünün GSKD içindeki payı artarken tarım ve hizmetler sektörünün payında düşüş yaşanmıştır.
- Bölgenin kırsal yerleşimlerinde hayvancılık faaliyetleri en önemli geçim kaynaklarından biridir. Buna bağlı olarak büyükbaş hayvan sayısında, süt üretiminde yem bitkileri üretiminde artış olduğu görülmektedir. Bölge kırsal niteliğini korumaya devam etmektedir.
- Bölge illerinden Kastamonu ve Sinop kıyıları balıkların üreme alanı olması, göç yollarında olması gibi açılardan potansiyele sahip olsa da avlanan deniz balıkları miktarında düşüş yaşanmaktadır. İklimsel değişimler ve belirli dönemlerdeki av yasakları bu durumda etkili olmaktadır.
- Bölgede OSB ve faal firma sayısı ile üretim de artmaktadır. OSB'lerde en fazla istihdamın olduğu sektörler; giyim eşyaları, ağaç ve ağaç ürünleri ile gıda ürünleri sektörleridir.
- Bölgenin ihracat değeri artmaktadır. 2021 yılında Kastamonu'nun 378.966, Çankırı'nın 269.044, Sinop'un 34.380 bin dolar ihracat değerine ulaştığı görülmektedir.
- Bölge turizminin geliştirilmesine yönelik kamp-karavan, gastronomi gibi birçok farklı alanda faaliyet yürütülmekte ve destek programları uygulanmaktadır. Nitekim bölgede ortalama geceleme sayısı, tesislere geliş sayısı, yatak kapasitesi, A grubu turizm acente sayısı, turizm işletme belgeli tesis sayısı gibi göstergelerdeki artış, bölgenin turizm sektöründe gelişmeler olduğuna işaret etmektedir.

BÖLGENİN DÜNYA ve TÜRKİYE'DEKİ YERİ

2. BÖLGENİN DÜNYA ve TÜRKİYE’DEKİ YERİ

2.1. Bölgeye Genel Bakış

Karşılaştırılabilir sosyoekonomik analizlerin yapılması, Avrupa Birliği (AB) Bölgesel İstatistik Sistemi’ne uygun veri tabanı ve gösterge seti ortaya koyulması, bölgesel politika ve stratejilerin etkin bir şekilde belirlenmesi, bölgesel fonların etkin dağılımının yapılması ve nihai olarak bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılarak ulusal kalkınmanın sağlanması niyetiyle İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) oluşturulmuştur. İBBS’ye göre Türkiye’de düzey 1 olarak 12, düzey 2 olarak 26 ve düzey 3 olarak 81 birim tanımlanmıştır. Şekil 1’de ülke genelinde belirlenen düzey 2 bölgeleri gösterilmektedir.

Şekil 1. İBBS Düzey 2 Bölgeleri

TR82 Düzey 2 Bölgesi Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerini kapsamaktadır. 2021 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre TR82 Bölgesi nüfusu 790.515 kişi ile 26 düzey 2 bölgesi arasında nüfusu 1 milyonun altında olan tek düzey 2 bölgesidir. Bölge, özellikle İstanbul ve Ankara’ya yoğun miktarda göç vermiştir. 2021 yılı verilerine göre Türkiye’nin oransal olarak en yaşlı nüfusa sahip 5 ili sırasıyla Sinop, Kastamonu, Artvin, Giresun ve Çankırı’dır. Sinop nüfusunun %20’sini 65 üstü yaşlılar oluşturmaktadır. Kastamonu Üniversitesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sinop Üniversitesi yeni kurulmuş üniversiteler olmakla birlikte hızlı büyümektedir. İstihdam yaratacak iş kolları faaliyetlerinin artması, erişim altyapısındaki iyileşmeler ve üniversite öğrenci sayılarının artması vb. gelişmeler neticesinde bölge nüfusunun artması ve gençleşmesi beklenmektedir.

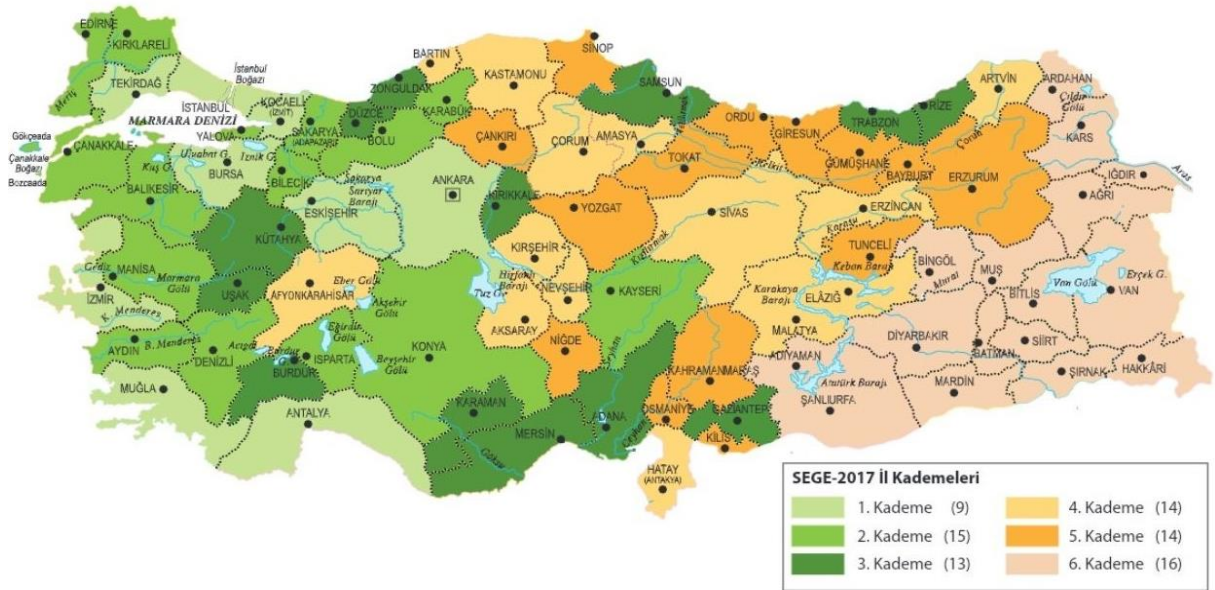
Bölgenin işletme ve imalat sanayi faaliyet çeşitliliği, iş yeri sayısı ile ihracat kapasitesi düşüktür. Ağaç ürünleri imalatı yoğunlaşan sektördür. Orman ürünleri endüstrisinin yanı sıra bölgenin ekonomik ve sosyal alanda kalkınmasında önemli bir rol üstlenebilecek olan diğer bir sektör turizm sektörüdür. Ulaşım ve konaklama olanaklarındaki sorunların çözülmesi ve turizm sektörüne insan kaynağı yetiştiren eğitim kurumları vasıtasıyla yabancı dil bilen kalifiye insanların yetiştirilmesi halinde bölge kongre, doğa, tarih, alternatif turizm türleri açısından önemli bir cazibe merkezi olabilecek potansiyele sahiptir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Turizm 2023 Stratejisi’nde ele alınan Batı Karadeniz Kıyı Koridoru Projesi kapsamında kalan bölgede turizmin çeşitlendirilerek

geliştirilmesi öncelik alanı olarak belirlenmiştir. Zira %63'ünü orman ve fundalık alanların oluşturduğu bölge, kırsal kalkınmaya da destek olabilecek doğa turizmine elverişli pek çok değeri bünyesinde barındırmaktadır. Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin (WWF) belirlediği Türkiye'nin en önemli 122 bitki alanları arasında gösterilen Ilgaz ve Küre Dağları Milli Parkı bu değerlerden yalnızca ikisidir. Bölge, doğa turizminin yanı sıra kültür-tarih, kongre ve kıyı turizmi için de elverişlidir.

Bölgede tarıma elverişli alanlar oldukça sınırlıdır. Kısıtlı alanlarda yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetleri küçük hacimli işletmeler boyutunda sürdürülmekte ve bölgeye yeterli ekonomik gelir sağlamamaktadır. Tarımsal verimliliğin artırılması için organik tarım, seracılık, balıkçılık ve arıcılık gibi bölgenin iklimi, toprak yapısı ve potansiyellerini değerlendirmeye yönelik en uygun alternatifin seçilmesi, kırsal kalkınmanın desteklenmesi adına fayda sağlayacak eylemlerdir.

Şekil 2'de yer alan 2017 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, a) verilerine göre Kastamonu 48., Sinop 52. ve Çankırı 55. sırada yer almaktadır. Çalışmada iller 6 gruba¹ ayrılmış olup Kastamonu 4., Çankırı ve Sinop ise 5. grup iller arasında yer almaktadır.

Şekil 2. 2017 İL SEGE

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, a)

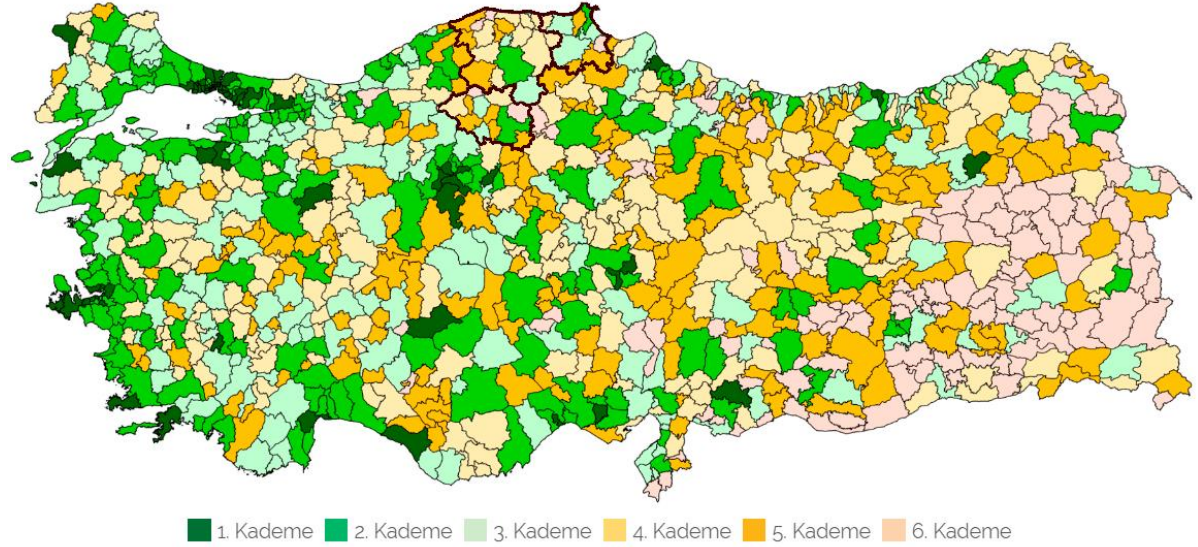
TR82 Bölgesi'nde merkez ilçeler dâhil olmak üzere Kastamonu'da 20, Çankırı'da 12 ve Sinop'ta 9 ilçe bulunmaktadır. 2022 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılan Şekil 3'te yer alan ilçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, b) göre Türkiye'de bulunan ilçeler gelişmişlik durumuna göre 6 gruba² ayrılmıştır. Kastamonu, Sinop ve Çankırı Merkez ilçeleri 2. grup ilçeler arasında yer alırken; Kastamonu'nun Şenpazar ile Doğanyurt,

¹ Çalışmada iller 6 gruba ayrılmış olup; 1. grup en gelişmiş, 6. grup en az gelişmiş illeri temsil etmektedir.

² Çalışmada ilçeler 6 gruba ayrılmış olup; 1. grup en gelişmiş, 6. grup en az gelişmiş ilçeleri temsil etmektedir.

Sinop'un Dikmen ve Çankırı'nın Bayramören ile Yapraklı ilçeleri 6. grupta yer almaktadır. Aşağıdaki şekilde illerin ve ilçelerin SEGE kapsamında yer aldığı gruplar gösterilmektedir.

Şekil 3. 2022 İlçe SEGE

Kaynak: **(Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, b)**

Bölgesel rekabet gücü, diğer adıyla bölgesel rekabet edebilirlik kavramı, bölgelerin bir yandan dış rekabet koşulları içerisinde uluslararası pazarlara yönelik mal ve hizmet üretebilmeleri bir yandan da bölgeye yatırım çekebilmeleri, bölge içi yüksek ve sürdürülebilir gelir seviyeleri, istihdam oluşturmaları olarak tanımlanabilir. Ekonomik bölgelerin rekabet güçlerinin daha üst seviyeye çıkarılması için rakiplerine göre rekabet edebilirlik seviyelerinin ölçülmesi ve anlaşılması önemlidir. Bölgeler arasındaki rekabetçilik gücünün ölçümü, günümüzde ulusal ve uluslararası düzeyde yıllık olarak değişik kurumlar tarafından düzenli olarak yapılarak ilan edilmektedir. Bu kurumlardan biri olan İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezinin (2020) yayınladığı İller Arası Rekabet Endeksi'ne göre Kastamonu 52, Sinop 53 ve Çankırı 67. sırada bulunmaktadır.

Bölgede faaliyet gösteren işletmelere bakıldığında Kastamonu ilinde imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalar çoğunlukla düşük ve orta-düşük teknoloji seviyesinde üretim yapmaktadırlar. Firmalar ağaç ürünleri imalatı, hazır giyim ve gıda sanayi sektörlerinde yoğunlaşmış durumdadır. Ağaç ürünleri sektöründe Kastamonu ilinde Kastamonu Entegre ve Kronospan gibi üretim kapasitesi yüksek firmalar mevcuttur. Bölgedeki tek 3 yıldız alan küme oluşumu ise Tosya'da bulunan kapı üreticileridir. Ayrıca tekstil ürünlerinin ve giyim eşyalarının imalatı bölge için önemli bir istihdam alanı oluşturmaktadır. Çoğu fason üretim yapan tekstil firmalarının yanında ulusal markaların da üretim tesisleri mevcuttur.

Çankırı'da doğrudan yabancı sermaye ortaklığı ile kurulan Sumitomo Rubber AKO AŞ firmasına ait 2000 çalışanın üzerinde istihdam oluşturan lastik üretim fabrikası bulunmaktadır. Voestalpine A.G, TCDD ve Kardemir AŞ'nin ortaklığıyla kurulan Voestalpine Kardemir Demir Yolu Sistemleri AŞ'nin (VADEMSAŞ) demir yolu makası ve selet imalatı yapan üretim tesisi bulunmaktadır. Makine ve Kimya Endüstrisi AŞ'nin savunma sanayiine yönelik üretim tesislerinden birisi de Çankırı'da faaliyet

göstermektedir. Çankırı ilinin imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalar düşük, orta-düşük ve orta-yüksek teknoloji seviyesinde üretim yapmaktadır. Firmalar ağırlıklı olarak; hazır giyim, elektrikli ev aletleri ve teçhizatı, kauçuktan dış lastik ve gıda ürünleri (ağırlıklı makarna) üretimi yapmaktadır. İstihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde ise toplam istihdamın yarısından fazlasının giyim eşyaları, elektrikli ev aletleri ve teçhizatı ile plastik ve kauçuk ürünleri sektörlerinde bulunduğu, bu sektörleri gıda ürünleri, metal ürünleri ve metalik olmayan mineral ürünler sektörlerinin takip ettiği görülmektedir.

Sinop ili sanayisi; orman ürünleri, toprak sanayi, gıda sanayi ile birlikte kimya, metal, plastik ve tekstil sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Sinop'un coğrafi konumundan dolayı iç pazara uzak oluşu ve deniz ulaşım potansiyeline rağmen deniz ulaşımından yeterince yararlanılamaması sanayileşme açısından ilin dezavantajlarıdır. Ayrıca tarım, hayvancılık ve turizm sektörlerinde istenilen katma değer yaratılamaması da sanayi sektörünün gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Sinop il merkezinde özellikle OSB özelinde yeni sanayileşme alanı sunulamaması yatırımcı çekme açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Sinop ilinde küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşları ağırlıktadır. Genelde yatırımlar, yatırımcıların kendi sermaye birikimine dayalıdır. Sinop ilinde imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalar düşük, orta-düşük ve orta-yüksek teknoloji seviyesinde üretim yapmaktadır. İlde imalat sanayiinde 7.982 kişilik bir istihdam bulunmaktadır. İstihdamı oluşturan sektörler sırasıyla tekstil sanayi, diğer metalik olmayan mineral ürünler imalatı (taş-toprak sanayi), gıda sanayi, ağaç ürünleri sanayi, plastik sanayi ve ana metal sanayidir.

2.2. Genel Olarak Bölge Ekonomisi

2020 yılı itibarıyla kişi başına düşen bölgesel gayri safi yurt içi hâsıla TR82 Bölgesi için 6.597 USD olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam ile bölge 8.598 USD olan Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. 26 Düzey 2 Bölgesi ile kıyaslandığında ise TR82 bölgesi 14. sırada yer almaktadır. İl bazında kişi başına gayri safi yurt içi hâsıla verilerine bakıldığında Çankırı 7.195 USD ile 28. sırada, Kastamonu 6.979 USD ile 31. sırada, Sinop ise 5.398 USD ile 57. sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, a).

TR82 Bölgesi'nde gayri safi yurt içi hâsılanın sektörel dağılımına bakıldığında ise bölgede dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. 2020 yılı için sanayinin payı bölgede %25,5, tarımın payı %20,8 ve hizmetlerin payı %53,7 olarak hesaplanmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu, a).

2.3. TR82 Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı

TR82 Bölgesi, birbirine yakın sosyoekonomik gelişmişliğe sahip illerden oluşmasına karşın iller, coğrafi açıdan farklılıklar arz etmektedir. Her bir ilin topoğrafyası, iklimi ve yer şekilleri diğerinden farklıdır.

Kastamonu ili, Batı Karadeniz ve Kızılırmak havzaları arasında kalmakta olup kuzeyde Küre, güneyde Ilgaz Dağları ile sınırlı olan alan üzerinde kuruludur. 13.152 km² yüz ölçümüne sahip olan il, Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık %1,7'sini oluşturmaktadır. İlin Karadeniz kıyı şeridi uzunluğu 170 km'dir. İlin denizden yüksekliği 780 metre olup dağlar, denize paralel uzanmaktadır. Bu yüzden kıyılarda Karadeniz iklimi görülürken iç kısımlarda karasal iklim özellikleri görülmektedir. Dağlık alanların oldukça yaygın olduğu Kastamonu, %61,5 oranında ormanlarla kaplı olup ilin topraklarının büyük bölümü tarıma elverişli değildir. İlde Ilgaz Dağı, Küre Dağları ve İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı olmak üzere 3 önemli milli park bulunmaktadır. 693 bin hektarlık verimli ormanlarıyla Kastamonu, Türkiye'de en fazla verimli ormana sahip il konumundadır. 180 bin hektarlık bozuk orman alanı da

hesaba katıldığında toplam 873 bin hektarlık orman alanı ile toplam ormanlık alan sıralamasında Türkiye’de Antalya’dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. İldeki en önemli akarsu kaynakları Gökırmak, Devrez, İnebolu, Filyos, Aydos ve Devrekâni çayları ile bunlara ait yan kollar olup bir adet doğal göl ve 5 adet baraj bulunmaktadır.

TR82 Bölgesi’ni oluşturan diğer bir il olan Çankırı ise Batı Karadeniz ile Kızılırmak havzaları arasında yer almakta; topraklarının yaklaşık %60’ı dağlar ve yüksek tepelerden oluşmaktadır. İlin yüz ölçümü 7.490 km² olup Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık %0,94’ünü oluşturmaktadır. İlin denizden yüksekliği ise 723 metredir. Karadeniz geçiş iklim kuşağında olmasına rağmen ilde karasal iklim hâkimdir. Karadeniz iklimi etkisi ilin kuzeyinde bulunan ve denize paralel uzanan dağların varlığı nedeniyle hissedilememektedir. Bu dağlardan biri olan Ilgaz Dağı aynı zamanda Çankırı il sınırlarında da yer almaktadır. Çankırı ilinin güneyindeki küçük bir bölge ikinci ve üçüncü derece, ilin geri kalan büyük bir kısmı ise birinci derece deprem kuşağındadır. İlde Kızılırmak, Acıçay, Devrez çayı, Ulusu çayı, Terme çayı ve Gerede-Melan çayı olmak üzere toplam 6 akarsu bulunmaktadır. Toplam uzunluğu 1.135 km ile Türkiye’nin en uzun nehri olan Kızılırmak’ın il içerisindeki uzunluğu 41 km’dir. Çankırı’da 15 doğal göl ve 1 baraj bulunmaktadır.

TR82 Bölgesi’ni oluşturan diğer bir il de Boztepe yarımadası üzerine kurulmuş Sinop’tur. İlin yüz ölçümü 5.791 km² olup Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık %0,8’ini kapsamaktadır. İlin denizden yüksekliği 50 m olup Karadeniz kıyı şeridi uzunluğu 175 km’dir. Genelde Karadeniz iklimi hâkim olmakla birlikte güney kısımlarında bozkır iklimi etkileri görülmektedir. Sinop ilinde Balıfakı, Ayancık, Erikli, Ekinveren ve Sinop fayları olmak üzere 5 fay hattı bulunmaktadır. Merkez ilçenin de yer aldığı kıyı bölgeleri üçüncü ve dördüncü derece; iç bölgeler ise birinci ve ikinci derece deprem bölgesidir. İlin bazı önemli akarsuları ise Gökırmak, Çatalzeytin çayı, Ayancık çayı, Karasu çayı, Güzelceçay ve Kabalı çayı’dır. İlde 5 doğal göl ve 4 adet baraj bulunmaktadır.

2.4. Uluslararası Gelişmeler ve TR82 Bölgesi

Dünyanın içinde bulunduğu pandemi, göç, iklim krizi ve ekonomik dengesizlikler tüm yeryüzü coğrafyasını yakından etkilemiştir. Özellikle Türkiye’nin içinde bulunduğu Doğu Avrupa ve Orta Doğu bölgesi birçok olumsuz siyasi ve ekonomik gelişmeye sahne olmuştur. Bu ekonomik ve siyasi durum dışında küreselleşmenin de ülkemiz üzerindeki olumsuz etkileri dikkat çekmektedir. Ulusal ve bölgesel olarak dünyada oluşabilecek risklere karşı önlem almak toplumumuzun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle enerji ve gıda konusunda dışa bağımlılığı azaltacak tedbirler alınması gerekmektedir. Büyüyen ekonomilerin giderek artan enerji ihtiyaçlarından kaynaklanan küresel ısınma, gelecekte insanoğlunun su ve gıda sıkıntısıyla karşı karşıya geleceğini göstermektedir.

Dünya için büyük bir tehdit oluşturan küresel ısınma Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir. Hızlı nüfus artışı da göz önünde bulundurulduğunda, gelecekte su ve gıda sorunlarıyla karşı karşıya kalınacağı değerlendirilmektedir. TR82 Bölgesi iklim ve coğrafi olarak tarım açısından elverişli olmasa da hayvancılık açısından önemli potansiyele sahiptir. Büyükbaş hayvancılığın son yıllarda artan yatırımlarla gelişmesi ulusal çapta et ve süt ihtiyacının karşılanması ve dışa bağımlılığın azaltılması bakımından oldukça önemlidir.

TR82 Bölgesi’nin geleceği uluslararası ve ulusal yatırım ve projelere bağlı olarak şekillenmektedir. Bölgenin coğrafi konumu, sanayi altyapısı ve madenleri bu hususta önem arz etmektedir. Bölge Anadolu’nun Karadeniz’e açılan kapısı niteliğindedir. Karadeniz’deki en büyük doğal liman olan Sinop

limanı birçok geminin uğrak yeri konumundadır. Ayrıca İnebolu limanı projesi ile Küre ilçesinde bulunan bakır yatakları başta olmak üzere bölgede üretilen ürünlerin satışı ve ham madde tedarikinde önemli gelişmelerin yaşanması beklenmektedir. İnebolu limanı ro-ro gemileri için uygun rıhtıma sahip olup genel kargo ve dökme yük elleçlemeleri belirli gemi büyüklüklerine kadar yapılmaktadır.

Bölge, orman varlığı, madenleri ve sahip olduğu teşvik imkânları ile yatırımcılara büyük avantajlar sunmaktadır. Bölgede başkent Ankara ve ticaret merkezi İstanbul'a ulaşım kolaylığı ile ürünlerin kısa sürede ve güvenle hedef pazarlara ulaşmasını sağlayacak lojistik altyapıya sahip kara yolu, deniz yolu ve hava yolu bağlantıları bulunmaktadır.

2022 yılının ilk yarısında Bölgenin en çok ihracat yaptığı iki ülke İngiltere ve Almanya olmuştur. 31.05.2022 itibarıyla ihracatçı firmaların kanuni merkezleri bazında ülke ihracat performansına bakıldığında Çankırı ilinin en çok ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa olmuştur. Kastamonu iline bakıldığında ise Bulgaristan, İngiltere, Finlandiya ve İspanya başı çekmektedir. Sinop ilinde ilk dört sırayı sırasıyla Ukrayna, Almanya, Gürcistan ve Polonya almıştır. Son yıllarda Orta Doğu ülkelerine ve Afrika'ya bölgeden yapılan ihracat hızla artmaktadır. Ancak bu ihraç ürünleri genelde katma değeri düşük mallardan oluştuğu için mali anlamda önemli bir istatistik oluşturmamaktadır. Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaşın bölge dış ticaretine olumsuz etkileri olmuştur. Özellikle orman endüstrisi alanında karşılıklı alım ve satımın yapıldığı bu ülkeler ile ticaret hacmi oldukça gerilemiştir. Sahip olduğu doğal kaynakları ve coğrafi konumu ile bölgenin ileriki süreçte dış ticaret hacmini artırması beklenmektedir.

NÜFUSUN GENEL DURUMU ve BEŞERİ SERMAYE

3. NÜFUSUN GENEL DURUMU ve BEŞERİ SERMAYE

3.1. Nüfus ve Demografik Yapı ve Eğilimler, Yaş Grupları ve Cinsiyet Bazında Nüfusun Dağılımı

TÜİK bölgesel istatistiklerine göre, nüfusun onarlı yaş gruplarına göre dağılımları Tablo 2’de verilmektedir. Söz konusu veriler ışığında nüfusun iller, bölge ve Türkiye geneli en fazla dağılım gösterdiği grubun 20-29 yaş grubu olduğu söylenebilmektedir. Diğerlerinden farklı olarak yine 20-29 yaş grubundaki nüfusun fazla olmasının yanında Sinop ilinde en yüksek dağılımın 60-69 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Veriler bölge illerinde yaşayan yaşlı nüfus oranının ülke ortalamasının oldukça üzerinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Nüfusun Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Göre Dağılımları (2021), yüzde

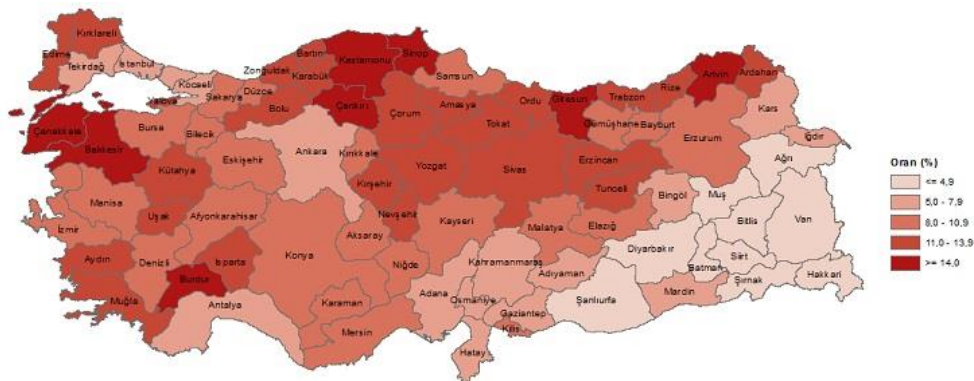
	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
Kastamonu	10%	12%	14%	13%	13%	13%	13%	9%	4%
Çankırı	12%	12%	16%	13%	12%	13%	12%	7%	3%
Sinop	10%	12%	13%	13%	12%	13%	14%	9%	4%
TR82	11%	12%	14%	13%	13%	13%	13%	8%	4%
Türkiye	15%	15%	16%	15%	14%	11%	8%	4%	2%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

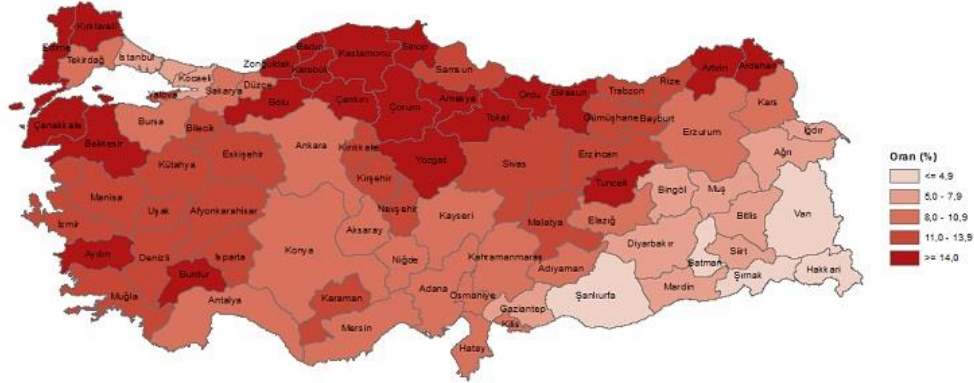
TÜİK tarafından yayınlanan “İstatistiklerle Yaşlılar” 2021 yılı haber bültenine göre %20,1 ile Sinop ülkemizde yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il konumundadır. Aynı verilere göre ülkemizdeki en yaşlı nüfusa sahip ikinci il %19,2 ile Kastamonu’dur. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’nden alınan verilere göre TR82 Bölgesi, 26 Düzey 2 bölgesi içerisinde yaşlı nüfus oranında %18,91 oran ile ilk sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022).

Tablo 3’te yer alan 2010-2020 yılları arası nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı ile Şekil 4 ve Şekil 5’te yer alan görselleştirilmiş yaşlı nüfus oranı verilerine göre yıllar itibarıyla bölge illerinde yaşlı nüfus oranının giderek arttığı görülmektedir.

Şekil 4 İllere göre yaşlı nüfus oranı, 2016

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, r)

Şekil 5 İllere göre yaşlı nüfus oranı, 2021

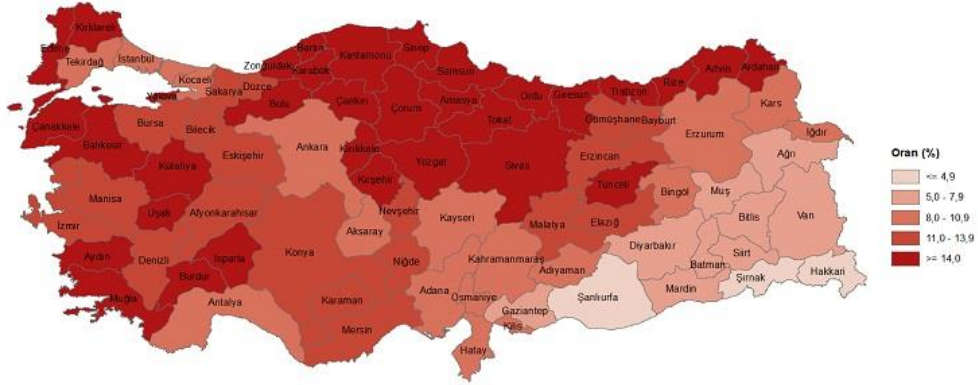
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, r)

TÜİK tarafından yapılan 2018 yılı nüfus tahminlerine göre oluşturulan Şekil 4-5 ve 6'dan anlaşılacağı üzere, yaşlı nüfus oranı il düzeyinde yıllara göre incelendiğinde toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il sayısı 2016 yılında 8 iken 2021 yılında 22 olmuş; 2025 yılında 33'e çıkacağı tahmin edilmiştir. Bölge illeri hâlihazırda ülke ortalamasının oldukça üzerinde bir yaşlı nüfus oranına sahiptir. Nitekim Tablo 3'te yer alan 2010-2020 yılları nüfus verileri incelendiğinde 60 yaş ve üzeri nüfus oranı 2010'da %21 iken 2020'de bu oranın %25'e çıktığı; 20 yaş altı nüfus oranının ise aynı dönemde %28'den %23'e indiği görülmektedir. Bu durum nüfusun yaşlanmasına yönelik özel tedbirlerin alınması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 3. Bölgede Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımları (2010-2020), bin kişi

	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+
2010	93.129	111.282	108.693	98.137	90.033	88.687	76.479	55.343	21.246
2011	91.080	108.429	105.421	99.340	90.213	91.096	76.660	55.260	22.498
2012	90.080	108.033	105.195	99.978	91.002	93.773	77.220	46.499	24.745
2013	89.802	106.183	110.555	100.590	93.017	99.536	81.543	54.426	27.918
2014	87.159	102.707	108.728	98.445	90.142	100.097	85.085	55.209	29.411
2015	87.267	102.440	106.010	100.294	88.220	98.227	89.606	56.963	28.684
2016	87.065	102.501	109.666	101.403	88.947	97.290	93.466	57.645	28.320
2017	86.561	99.848	109.047	101.556	90.986	98.224	93.300	57.995	28.357
2018	90.249	103.568	117.351	107.655	99.719	108.977	100.648	62.124	29.447
2019	86.108	99.153	111.876	103.184	96.506	103.783	98.211	64.851	29.775
2020	84.746	93.812	109.565	101.739	97.454	100.549	100.264	66.789	30.347

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Şekil 6 İllere göre yaşlı nüfus oranı, 2025

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, r)

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre nüfusun cinsiyete göre dağılımı (Tablo 4) incelendiğinde tüm kırılımlarda eşite yakın bir tablo ortaya çıkmasının yanı sıra Kastamonu, Sinop ve TR82 nüfuslarında kadın nüfusun çoğunluk oluşturduğu görülmektedir. Çankırı'da ise erkek nüfus çoğunluktadır.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Nüfus (2021)

	Erkek Nüfusu %	Kadın Nüfusu %
Kastamonu	49,55	50,45
Çankırı	50,52	49,48
Sinop	49,66	50,34
TR82	49,82	50,18
Türkiye	50,10	49,90

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Nüfusun cinsiyete göre dağılımının yıllara itibarıyla değişimi incelendiğinde (Tablo 5) 2010'dan 2021'e kadar olan süreçte TR82 Bölgesi'nde yalnızca 2018 ve 2019 yıllarında erkek nüfus oranının kadın nüfus oranından fazla olduğu, diğer yıllarda ise kadın nüfus oranının fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Bölgede Cinsiyete Göre Nüfus (2010-2021)

	Erkek Nüfusu %	Kadın Nüfusu %
2010	49,57	50,43
2015	49,63	50,37
2020	49,57	50,08

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Ortanca yaş kavramı ile yeni doğmuş bir birey ile en yaşlı bireye kadar nüfusu oluşturan kişilerin yaşlarının küçükten büyüğe sıralanması sonucu en ortada kalan kişinin yaşı anlaşılmaktadır. TR82 Bölgesi özelinde ortanca yaş incelendiğinde Tablo 6'da da görüldüğü üzere Kastamonu'da ortanca yaş 41,2 iken kadınlarda ortanca yaşın erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Çankırı'da ortanca yaş 38,2 ile bölge illeri arasındaki en düşük orana sahip olup Kastamonu'dakine benzer şekilde ortanca yaşın kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sinop'ta

ise ortalanca yaş 41,8 olup bölgenin en yüksek ortalanca yaşa sahip ilidir. Diğer illerde olduğu gibi Sinop'ta da kadınlarda ortalanca yaş erkeklere göre daha yüksektir. TR82 ortalamasının 40,4 olduğu ortalanca yaş Türkiye genelinde 33,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda da bölgenin yaşlı nüfus yapısı bir kez daha dikkat çekmektedir. Türkiye genelinde de TR82 Bölgesi'nde olduğu gibi kadınlarda ortalanca yaş daha yüksektir.

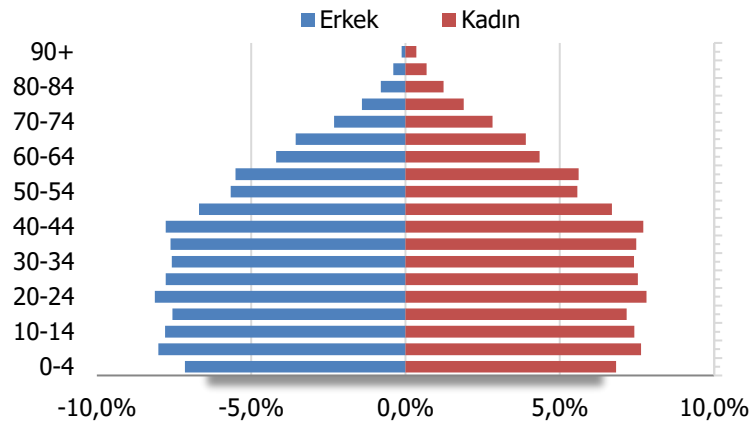
Tablo 6. Cinsiyete Göre Ortanca Yaş (2021)

	Toplam	Erkek	Kadın
Kastamonu	41,2	39,9	42,5
Çankırı	38,2	37,0	39,7
Sinop	41,8	40,7	42,9
TR82	40,4	39,2	41,7
Türkiye	33,1	32,4	33,8

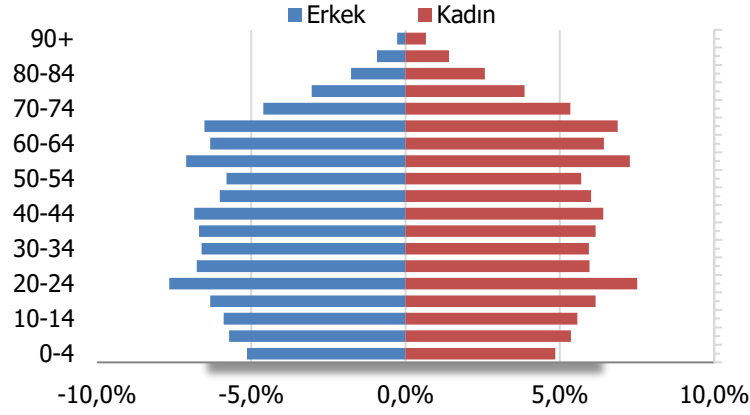
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Grafik 2'de verilen TR82 Bölgesi'ne ait beşerli yaş gruplarına göre oluşturan nüfus piramidi incelendiğinde piramitte alt kısmın Grafik 1'deki Türkiye geneline ait nüfus piramidinin alt kısımlarına göre nispeten daha dar olduğu görülmektedir. Buradan doğurganlık hızının bölgede ülke geneline göre düşük olduğu sonucuna varılmaktadır. Yine piramitlerde orta kısımlara gelindiğinde ülke geneli için 40-44 yaş grubundan sonra bir daralma göze çarparken TR82 Bölgesi için aynı seviyeden itibaren yer yer artışlar ve genel olarak dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Benzer şekilde piramitlerin üst kısımları incelendiğinde ülke geneli için bölgeye kıyasla daha sert bir incelmeye görülmektedir. Cinsiyetler bazında ise hem ülke hem de bölge özelinde önemli bir farklılık bulunmamaktadır.

Grafik 1. Türkiye Nüfus Piramidi (2021)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Grafik 2. TR82 Nüfus Piramidi (2021)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 7’da da görüldüğü üzere TR82 Bölgesi’ni oluşturan iller arasında en yüksek nüfusa sahip il Kastamonu iken en düşük nüfusa sahip il ise Çankırı’dır. 2020 ile 2021 yılları kıyaslandığında da Kastamonu ilinin nüfusunda bir azalış, Çankırı ve Sinop illerinin nüfuslarında ise bir artış söz konusu olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Nüfus ve Nüfus Artış Hızı (2021)

	Nüfus		Nüfus Artış Hızı (‰)	
	2020	2021	2020	2021
Kastamonu	376.377	375.592	-8	-2,1
Çankırı	192.428	196.515	-17,3	21
Sinop	216.460	218.408	-8,2	9
TR82	785.265	790.515	-10,35	6,66
Türkiye	83.614.362	84.680.273	5,5	12,7

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Nüfus artış hızları incelendiğinde 2019-2020 ve 2020-2021 olmak üzere iki takip eden dönemin karşılaştırması verilmektedir. Bu veriler ışığında Kastamonu ili için iki dönemde de nüfus artış hızının eksi olarak gerçekleştiği görülmektedir. Çankırı ve Sinop illeri ile bölge geneli duruma bakıldığında ise ilk dönem eksi olarak gerçekleştiği görülen nüfus artış hızının ikinci dönemde artı olarak gerçekleştiği görülmektedir. En yüksek artış ise %21’lik oran ile Çankırı ilinde görülmektedir. TÜİK nüfus artışı verileri düzey 2 bölgeleri karşılaştırmalı incelendiğinde ise 2021 verilerine göre TR82 Bölgesi %6,66’lık oranıyla 26 düzey 2 bölgesi içinde 13. sırada yer almaktadır.

Tablo 8. Bölgede Nüfus ve Nüfus Artış Hızı (2010-2019)

	Nüfus	Nüfus Artış Hızı (‰)
2010	743.029	-3,96
2011	739.997	-4,16
2012	745.525	7,44
2013	763.570	23,98
2014	756.983	-8,66
2015	757.711	0,96
2016	766.303	11,28
2017	765.874	-0,56
2018	819.468	67,64
2019	793.437	-32,28

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 7 ve Tablo 8’de yer alan veriler incelendiğinde 2010 yılından 2021 yılına kadar olan zaman diliminde TR82 Bölgesi’nde nüfus artış hızında belirgin değişimlerin gözlemlendiği yıllar 2013 ve 2018 olarak göze çarpmaktadır. Bu değişimlerin yerel seçimler öncesi nüfus hareketliliği ile ilişkili olduğu varsayılmaktadır. Bölgenin toplam nüfusuna bakıldığında ise 2010 yılı baz alınarak 2021 yılı verilerine göre %6,39’luk bir artış olduğu görülmektedir.

Yaş bağımlılık oranları, bağımlı nüfusun çalışma çağındaki nüfus üzerindeki yükünü ifade etmektedir. 0-14 yaş aralığındaki nüfusun, 15-64 yaş arasındaki çalışan nüfusa oranı genç bağımlılık oranı, 65 ve üstü yaş aralığındaki nüfusun çalışan nüfusa oranı ise yaşlı bağımlılık oranını vermektedir. Bu iki bağımlılık oranlarının toplamı da toplam yaş bağımlılık oranını göstermektedir.

Tablo 9. Yaş Bağımlılık Oranları (2021)

	Genç (0-14 yaş)	Yaşlı (65+ yaş)	Toplam yaş bağımlılık oranı
Kastamonu	24,18	29,58	53,76
Çankırı	26,61	25,82	52,43
Sinop	25,21	31,57	56,79
TR82	25,07	29,17	54,24
Türkiye	33,03	14,35	47,37

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 9’de yer alan veriler incelendiğinde genç bağımlılık oranlarının TR82 Bölgesi ve ayrı ayrı bölge illeri kırılımında Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bölge içerisinde ise en düşük genç bağımlılığı oranı Kastamonu’da iken en yüksek oran ise Çankırı’dadır.

Yaşlı bağımlılık oranlarında ise genç bağımlılık oranlarının tam tersi şekilde bölge ve ayrı ayrı illerin yaşlı bağımlılık oranlarının ülke geneli oranın üstünde olduğu görülmektedir. Burada en çok dikkat çeken husus ise genç bağımlılık oranlarında bölge ve ülke oranları birbirine nispeten yakın gerçekleşmesine rağmen yaşlı bağımlılık oranlarında ise tüm iller için ülke genelinin yaklaşık iki katı olacak şekilde gerçekleşmektedir. Bölgede yaşlı bağımlılık oranının en yüksek olduğu il Sinop iken en düşük olduğu il ise Çankırı’dır.

Tablo 10. Bölgede Yıllara Göre Yaş Bağımlılık Oranları (2010-2020)

	Genç (0-14 yaş)	Yaşlı (65+ yaş)	Toplam yaş bağımlılık oranı
2010	30,35	23,17	53,52
2011	29,74	23,46	53,20
2012	28,95	23,51	52,46
2013	27,76	23,65	51,41
2014	27,16	25,10	52,27
2015	27,06	25,74	52,80
2016	26,42	25,28	51,71
2017	26,23	25,56	51,79
2018	25,50	25,37	50,87
2019	25,37	26,80	52,17
2020	25,63	28,57	54,20

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 9 ve Tablo 10'da verilen yaş bağımlılık oranlarına göre TR82 Bölgesi için yıllar itibarıyla genç nüfus bağımlılık oranının düştüğü, yaşlı nüfus bağımlılık oranının ise yükseldiği görülmektedir. Toplam yaş bağımlılık oranı ise 2010 yılından 2020 yılına gelindiğinde 53,52'den 54,20'ye az miktarda artış göstermiştir.

Tablo 11. Genç Nüfus (2021)

	Kastamonu		Çankırı		Sinop		TR82		Türkiye	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Genç Nüfus (15-24 yaş)	50.949	13,56	29.830	15,18	28.494	13,05	109.273	13,82	12.971.289	15,32

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 11'de yer verilen 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusa bakıldığında bölge genelinin ve ayrı ayrı bölge illerinin söz konusu yaş grubunda yer alan nüfus oranının Türkiye geneli oranının altında kaldığı görülmektedir. Bölgede genç nüfus oranının en yüksek olduğu il Çankırı iken en düşük oran Sinop'a aittir.

Tablo 12. Bölgede Yıllara Göre Genç Nüfus % (2010-2020)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Genç Nüfus (15-24 yaş)	15,2	14,9	14,8	14,9	14,8	14,8	15,1	14,8	14,5	14,4	13,7

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Genç nüfusun bölge bazında yıllara göre dağılımına bakıldığında ise Tablo 11 ve Tablo 12'de yer alan verilere göre 2010 yılı baz alındığında 15-24 yaş aralığındaki nüfus oranının düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şekil 7. İllere Göre Çocuk Sayısı

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Şekil 7’de yer alan haritadan anlaşılacağı üzere TR82 Bölgesi illerinden Kastamonu ve Sinop’ta çocuk sayısı beşli gruplandırma ölçeğinde en düşük dilimde yer almaktadır. Yine Çankırı da benzer şekilde en düşük ikinci dilimde yer almaktadır.

3.2. Bölge’nin Kır-Kent Tanımına Göre İstatistikleri

TÜİK’in İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi Çalışmasına göre yerleşimler; baskın kırsal ilçeler, geçiş ilçeleri ve kentsel ilçeler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. TR82 Bölgesi’nde toplam 41 ilçe olmakla birlikte bu ilçelerin 29’u (%71) baskın kırsal ilçe, 10’u (%24) geçiş ilçesi ve 2’si (%5) kentsel ilçe niteliği taşımaktadır. Bölgede kentsel ilçe grubunda yalnızca Kastamonu Merkez ve Çankırı Merkez yer almakta olup diğer ilçeler kırsal niteliklidir (Türkiye İstatistik Kurumu, ö).

Tablo 13. İl, İlçe Merkezleri ve Köy, Belde Nüfusları (2021), bin kişi

	Kastamonu		Çankırı		Sinop		TR82	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
İl, İlçe Merkezleri Nüfusu	241	64,17	138	70,61	138	63,30	518	65,53
Köy ve Belde Nüfusu	134	35,83	57	29,39	80	36,70	27	34,47
Toplam Nüfus	375		196		218		790	
Nüfus Yoğunluğu	29		26		38		30	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

İllerin kır-kent ayrımına göre nüfus durumu incelendiğinde Tablo 13’te görüldüğü üzere il ve ilçe merkezlerinden oluşan kent nüfusu oranının bölge genelinde %65,53 olduğu ve Kastamonu ve Sinop’un bölge ortalamasının altında ancak genel olarak yüksek sayılabilecek bir oranda olduğunu söylemek mümkündür. En yüksek kentsel nüfusa sahip bölge ili ise Çankırı’dır.

Nüfus yoğunluğu verilerine bakıldığında Kastamonu ve Çankırı illeri TR82 Bölgesi nüfus yoğunluğu oranının altında kalırken en yoğun nüfuslu bölge ili, diğer illerden daha düşük yüz ölçümüne sahip olan Sinop olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge boyutunda baktığımızda ise TR82 Bölgesi, düzey 2 bölgeleri arasında TRA1 Bölgesi'nden sonra en az nüfus yoğunluğuna sahip bölgedir.

Tablo 14. Bölgede Yıllara Göre İl, İlçe Merkezleri ve Köy, Belde Nüfusları (2010-2020)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İl, İlçe Merkezleri Nüfusu	55,52	56,85	57,3	57,15	59,80	61,77	63,32	63,40	60,33	63,94	64,69
Köy ve Belde Nüfusu	44,48	43,15	42,7	42,85	40,20	38,23	36,68	36,60	39,67	36,06	35,31
Nüfus Yoğunluğu	28	28	28	29	29	29	29	29	31	30	30

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Nüfusun kent-kır dağılımının bölge bazında yıllara göre dağılımı incelendiğinde Tablo 13 ve Tablo 14'teki veriler ışığında kent nüfusunun 2010 yılından 2021 yılına kadar %55,52 seviyelerinden %65,53 seviyelerine yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir. Nüfus yoğunluğu ise söz konusu zaman diliminde nispeten düşük bir hızda artış göstermektedir.

Tablo 15. Köy, İlçe ve Belediye Sayıları ile İl Yüzölçümleri (2021)

	Köy Sayısı	İlçe Sayısı	Belediye Sayısı	Yüzölçümü km ²
Kastamonu	1.054	20	20	13.064
Çankırı	369	12	15	7.542
Sinop	465	9	9	5.717
TR82	1.888	41	44	26.323
Türkiye	18.292	922	1.360	780.043

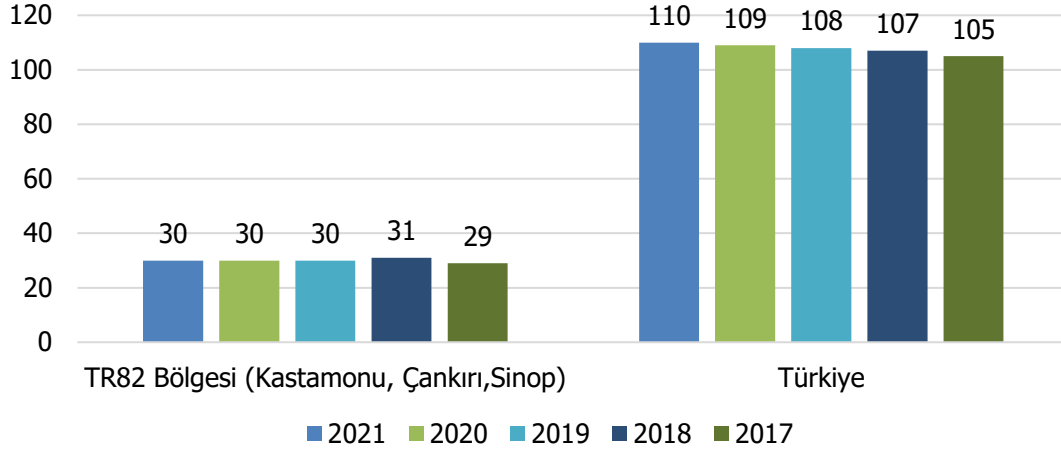
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a; MSB Harita Genel Müdürlüğü, 2022)

TR82 Bölgesi idari bölümleri incelendiğinde Tablo 15'te de görüldüğü üzere en çok köy sayısına sahip il Kastamonu olurken aynı zamanda Türkiye genelinde de büyükşehir olmayan iller arasında Kastamonu en çok köye sahip olan 2. ildir. Bölgede en az köye sahip olan il ise Çankırı'dır. İlçe sayılarına bakıldığında ise merkez ilçeler dâhil olacak şekilde en çok ilçe Kastamonu'da yer alırken en az ilçeye sahip il Sinop'tur. Belediye sayılarında ise ilçe sayılarından farklı olarak beldeler söz konusu olmaktadır. TR82 Bölgesi'nde toplamda 3 adet belde belediyesi bulunmakta ve bunların tamamı Çankırı'da yer almaktadır. İllerin coğrafi büyüklükleri yani yüz ölçümlerinde köy ve ilçe sayılarıyla paralel olarak bölge topraklarının yaklaşık yarısını oluşturan Kastamonu, ilk sırada yer almaktadır. Sinop ise en küçük yüz ölçümüne sahip ildir.

TR82 Bölgesi'nin nüfus yoğunluğu grafiğine bakıldığında (Grafik 3) 2017 - 2021 yılları arasında Bölge (Kastamonu, Çankırı, Sinop) nüfus yoğunluğu ile Türkiye geneli nüfus yoğunluğu gösterilmektedir. 2017 yılında TR82 Bölgesi'nde nüfus yoğunluğu 29 iken Türkiye genelinde 105 olarak görülmektedir.

Grafiğe bakıldığında Türkiye genelinde nüfus yoğunluğu her yıl artarken TR82 Bölgesi'nde nüfus yoğunluğunun özellikle 2019, 2020 ve 2021 yıllarında sabit kaldığı görülmektedir. Bu yıllarda bölgedeki nüfus yoğunluğunun değişmediği görülmektedir.

Grafik 3. TR82 Bölgesi'nde Nüfus Yoğunluğu, 2017-2021

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 16'da verilen göç istatistiklerine göre TR82 Bölgesi için net göç pozitif olarak gerçekleşirken bölge illeri içinde en yüksek net göç hızına sahip ilin Çankırı, en düşük net göç hızına sahip ilin ise Kastamonu olduğu görülmektedir.

Tablo 16. Alınan, Verilen ve Net Göç, Net Göç Hızı (2021)

	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (‰)
Kastamonu	18.463	17.241	1.222	3,26
Çankırı	15.288	12.457	2.831	14,51
Sinop	13.211	10.548	2.663	12,27
TR82	45.426	38.710	6.716	8,53
Türkiye	2.777.797	2.777.797	0	0

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 17. Bölgede Yıllara Göre Net Göç Hızı ‰ (2010-2020)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Net Göç Hızı (‰)	-9,34	-6,43	6,4	15,53	-13,58	-1,52	3,09	-0,06	60,26	-35,15	-5,83

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tablo 16 ve Tablo 17’de yer alan verilere göre TR82 Bölgesi’nin yıllara göre net göç hızı incelendiğinde bölgenin net göç hızının 2010-2021 yılları arasında dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir.

3.3. Eğitim Göstergeleri

TR82 Bölgesi’nde 2017-2021 eğitim yılları arasında ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim seviyesine göre net okullaşma oranlarına (Tablo 18) bakıldığında Kastamonu ili en fazla okullaşma oranına sahip ildir. En düşük okullaşma oranına sahip il Çankırı’dır. Son 4 yılda TR82 Bölgesi ilköğretimde net okullaşma oranı Türkiye ortalamasının altında kalırken ortaöğretimde ise Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 18. İlkokul, Ortaokul ve Ortaöğretim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranları (%)

	Eğitim Yılı	İlkokul	Orta okul	İlköğretim (ilkokul + ortaokul)	Genel Orta Öğretim	Mesleki ve Teknik Orta Öğretim	Orta Öğretim (Lise)
Kastamonu	2017 - 2018	91,38	96,36	96,64	37,72	54,29	92,01
	2018 - 2019	91,83	94,89	96,23	39,29	50,56	89,85
	2019 - 2020	94,07	97,78	98,15	47,22	44,19	91,4
	2020 - 2021	93,83	90,53	94,37	48,97	44,53	93,5
Çankırı	2017 - 2018	85,99	89,53	90,53	37,87	45,86	83,73
	2018 - 2019	76,31	77,09	79,71	33,11	38,74	71,85
	2019 - 2020	89,66	90,23	91,93	43,03	39,55	82,57
	2020 - 2021	89,86	86,19	89,99	45,73	40,22	86,08
Sinop	2017 - 2018	92,54	95,85	96,98	43,57	46,83	90,4
	2018 - 2019	89,41	90,33	93,07	40,97	44,05	85,02
	2019 - 2020	92,45	94,34	95,92	40,99	45,13	86,12
	2020 - 2021	92,93	88,68	93,33	46,91	44,91	88,3
TR82	2017 - 2018	90,34	94,55	95,21	39,37	50,18	89,55
	2018 - 2019	86,91	88,84	90,87	38,12	45,65	83,77
	2019 - 2020	92,5	94,94	95,97	45,63	42,18	87,81
	2020 - 2021	92,58	88,94	92,98	47,62	43,61	91,23
Türkiye	2017 - 2018	91,54	94,47	96,12	41,31	42,28	83,58
	2018 - 2019	91,92	93,28	96,05	44,57	39,63	84,2
	2019 - 2020	93,62	95,9	97,69	48,73	36,28	85,01
	2020 - 2021	93,23	88,85	93,93	51,16	36,76	87,93

Kaynak: (Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı)

TR82 Bölgesi’nde okul öncesi seviyelerinde net okullaşma oranı (Tablo 19) Kastamonu ve Sinop illerinde son 4 eğitim yılına bakıldığında okullaşma oranları arasındaki fark birbirlerine yakınlık göstermektedir. Çankırı ili oranlarının yıllar arasında çok fazla değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Tablo incelendiğinde 2017-2021 eğitim yılları arasında TR82 Bölgesi’ndeki okullaşma oranı Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olduğu görülmektedir.

Okullaşma oranlarında cinsiyete göre bazı farklar olduğu göze çarpmaktadır. Sinop ve Çankırı illerinde 2017 – 2021 eğitim yılları arasında kadın ve erkeklerin okullaşma oranları birbirlerine çok yakın olmalarına karşın Kastamonu ilinde kadın ve erkeklerde okullaşma arasındaki fark fazladır.

Tablo 19. Okul Öncesi Seviyelerinde Net Okullaşma Oranı

	Eğitim Yılı	3-5 yaş			4-5 yaş			5 yaş		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Kastamonu	2017 - 2018	41,4	42,03	40,75	52,62	53,11	52,1	69,07	70,67	67,39
	2018 - 2019	42,55	43,13	41,93	54,58	55,13	54	71,33	73,32	69,18
	2019 - 2020	44,2	44,5	43,88	55,21	56,1	54,29	74,14	74,56	73,7
	2020 - 2021	35,47	34,51	36,52	46,03	44,87	47,26	69,47	68,84	70,13
Çankırı	2017 - 2018	43,67	43,59	43,74	54,94	55,15	54,73	69,1	69,43	68,73
	2018 - 2019	36,44	36,56	36,32	46,12	46,23	46	62,1	63,29	60,91
	2019 - 2020	43,16	43,92	42,34	52,18	54,02	50,28	68,3	70,26	66,27
	2020 - 2021	29,29	28,78	29,83	37,46	36,28	38,76	56,37	56,29	56,44
Sinop	2017 - 2018	45,36	45,45	45,27	57,04	57,27	56,81	71,53	70,76	72,36
	2018 - 2019	45,48	45,21	45,78	56,84	56,68	57,01	71,2	70,19	72,25
	2019 - 2020	49,43	49,34	49,52	60,6	61,22	59,95	75,77	76,87	74,62
	2020 - 2021	35,43	35,91	34,9	45,4	46,38	44,34	66,51	68,35	64,5
TR82	2017 - 2018	43,08	43,37	42,77	54,43	54,76	54,06	69,76	70,38	69,11
	2018 - 2019	41,64	41,87	41,39	52,86	53,11	52,59	68,86	69,88	67,79
	2019 - 2020	45,38	45,71	45,03	55,93	57,01	54,81	73,06	74,09	71,99
	2020 - 2021	33,83	33,4	34,29	43,62	43,02	44,27	65,31	65,49	65,12
Türkiye	2017 - 2018	38,52	38,84	39,18	50,42	50,87	49,95	66,88	67,95	65,75
	2018 - 2019	39,11	39,41	38,79	50,79	51,2	50,35	68,3	69,32	67,23
	2019 - 2020	41,78	42,1	41,44	52,41	52,82	51,99	71,22	72	70,39
	2020 - 2021	28,35	28,57	28,12	36,79	37,07	36,5	56,89	57,41	56,34

Kaynak: (Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı)

Taşımalı eğitim, çeşitli nedenlerle birlikte okula erişimde sorunlar yaşayan ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim öğrencilerinin belirlenen okullara gүнübirlik taşınarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlamak amacıyla yapılan uygulamadır (MEB, 2013). Tablo 20, Türkiye, TR82 Bölgesi ve bölge illerindeki 2017-2021 eğitim yılları arasındaki taşımalı eğitime dair bilgileri göstermektedir. Tablo 18 incelendiğinde taşımalı eğitim en çok Kastamonu ilindedir. En az taşımalı eğitim ise Çankırı ilindedir. Taşımalı eğitimde en yüksek sayıların Kastamonu'da olması ise ildeki küçük yerleşim birimlerinin çok fazla ve dağınık olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 20. Taşınmalı Eğitim Durumu

	Eğitim Yılı	Taşınılan Merkez Okul Sayısı	Taşınan Okul ve Taşınan Okulsuz Yerleşim Birim Sayısı	Taşınan Toplam Öğrenci Sayısı	Taşınan İlkokul Öğrenci Sayısı	Taşınan Ortaokul Öğrenci Sayısı	Taşınan Ortaöğretim Öğrenci Sayısı
Kastamonu	2017 - 2018	153	753	8.974	3.477	5.497	1.689
	2018 - 2019	143	827	8.634	2.589	6.045	1.678
	2019 - 2020	141	767	8.006	2.325	5.681	1.405
	2020 - 2021	122	701	7.031	2.467	4.564	1.191
Çankırı	2017 - 2018	60	86	2.014	811	1.203	189
	2018 - 2019	64	108	2.044	853	1.191	197
	2019 - 2020	64	129	2.102	852	1.250	169
	2020 - 2021	65	82	2.332	1.220	1.112	148
Sinop	2017 - 2018	86	374	4.236	2.139	2.097	1.648
	2018 - 2019	87	348	4.128	2.167	1.961	1.811
	2019 - 2020	84	307	3.558	1.740	1.818	661
	2020 - 2021	91	335	3.489	1.515	1.974	1.777
TR82	2017 - 2018	299	1.213	15.224	6.427	8.797	3.526
	2018 - 2019	294	1.283	14.806	5.609	9.197	3.686
	2019 - 2020	289	1.203	13.666	4.917	8.749	2.235
	2020 - 2021	278	1.118	12.852	5.202	7.650	3.116
Türkiye	2017 - 2018	17245	43.405	810.035	276.007	534.028	432.751
	2018 - 2019	17234	42.351	798.014	280.880	517.134	420.567
	2019 - 2020	17198	42.210	754.555	273.382	481.173	397.965
	2020 - 2021	17170	41.845	722.119	288.579	433.540	450.527

Kaynak: (Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı)

3.4. Üniversite Bilgileri

Tablo 21'e bakıldığında TR82 Bölgesi'nde 3 üniversite bulunmaktadır. Bölgede kurulan ilk üniversite Kastamonu Üniversitesi olup Sinop ve Çankırı illerinde bulunan üniversiteler bir sonraki yıl eş zamanlı olarak kurulmuştur. Söz konusu üniversiteler devlet üniversitesi olup bölgede vakıf üniversitesi bulunmamaktadır. Bölgede en fazla birim ve bölüm sayısı Kastamonu Üniversitesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 21. Üniversite Bilgileri

	Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	Birim Sayısı*	Bölüm Sayısı
Kastamonu	Kastamonu Üniversitesi	2006	14	212
Çankırı	Çankırı Karatekin Üniversitesi	2007	11	104
Sinop	Sinop Üniversitesi	2007	9	122

*Meslek yüksekokulları ve fakülteler birlikte hesaplanmıştır.

Kaynak: (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2022)

TR82 Bölgesi'nde bulunan 3 üniversitenin 2017-2020 yılları arasında öğrenci sayılarında çok fazla değişim olmadığı görülmektedir. 2020-2021 öğretim yıllarında öğrenci sayısında yukarı yönlü bir değişim gerçekleşmiş ve en çok öğrencinin bölgeye geldiği yıl olarak gözükmektedir. Tablo 22'de

öğrenci sayılarına bakıldığında Kastamonu Üniversitesinin hâlihazırda en fazla öğrenci sayısına sahip olduğu ancak yıllar itibarıyla öğrenci sayısında bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

Tablo 22. Yıllara Göre Öğrenci Sayıları*

Üniversite Adı	2017 - 2018	2018 - 2019	2019-2020	2020 - 2021	2021 - 2022
Kastamonu Üniversitesi	29.134	30.282	28.521	27.248	25.266
Çankırı Karatekin Üniversitesi	14.170	12.785	13.952	17.674	18.885
Sinop Üniversitesi	10.154	10.437	11.272	12.233	12.323
Toplam	53.458	53.504	53.745	57.155	56.474

*Ön lisans, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Öğrencilerinin toplam sayısıdır.

Kaynak: **(Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2022)**

3.5. Mesleki Eğitim ve Üretim İlişkisi

2020-2021 eğitim yılı net okullaşma oranlarına bakıldığında (Tablo 23) TR82 Bölgesi gençlerinin ve ailelerinin ortaöğretim eğitimi alınması için genellikle mesleki ve teknik liseleri tercih etme eğiliminde olmadıkları görülmektedir. Mesleki eğitimin tercih edilmesi hakkında önemli bilgi sağlayan net okullaşma oranları incelendiğinde 2012-2013 eğitim öğretim yılında %46,68 olan mesleki eğitimde toplam net okullaşma oranı, 2020-2021 yılında %43,61 olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık 2012-2013 eğitim öğretim yılında %29,82 olan genel ortaöğretim okullaşma oranının 2020-2021 yılında %47,62 seviyesine eriştiği görülmektedir. TR82 Bölgesi'nde toplam mesleki ortaöğretim okullaşma oranı (43,61), toplam genel ortaöğretim okullaşma oranının (47,62) 4,01 puan gerisindedir. Bu fark Türkiye toplamlarında 14,4 olarak karşımıza çıkmakta olup TR82 Bölgesi'ndeki mesleki ortaöğretim okullaşma oranlarının tüm kategorilerdeki Türkiye oranlarına göre daha iyi durumda olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 23. TR82 Bölgesinde Ortaöğretim Seviyesine Göre Net Okullaşma Oranları, 2020-2021 (%)

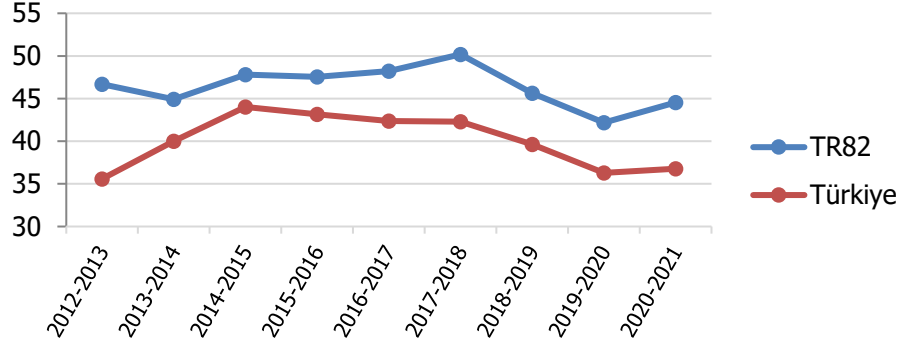
	Ortaöğretim			Genel Ortaöğretim			Mesleki Ortaöğretim		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Kastamonu	93,50	93,86	93,14	48,97	41,09	57,08	44,53	52,77	36,06
Çankırı	85,95	84,90	87,04	45,73	37,11	54,61	40,22	47,79	32,43
Sinop	91,82	94,39	89,07	46,91	41,35	52,85	44,91	53,04	36,22
TR82	91,23	91,87	90,55	47,62	40,21	55,32	43,61	51,66	35,23
Türkiye	87,93	88,05	87,79	51,16	46,35	56,25	36,76	41,70	31,55

Kaynak: **(Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı)**

Okullaşma oranlarında cinsiyete göre bazı farklar olduğu göze çarpmaktadır. 2020-2021 eğitim yılı net okullaşma oranlarına göre ortaöğretim düzeyinde kadınların okullaşma oranları sadece Çankırı ilinde erkeklere göre daha yüksek (2,14 puan) iken Sinop ilinde erkeklerin okullaşma oranları kadınlara göre 5,32 puan daha yüksektir. 2012-2013 yıllarında ortaöğretim okullaşma oranlarında tüm illerde erkeklerin kadınlara göre daha çok okullaşma oranı gözlemlenirken bu durumun 2020-2021 yılında Çankırı ilinde tersine dönmesi olumlu bir gelişme olarak kaydedilmektedir. Kastamonu'da ise her iki cinsiyet bazında okullaşma oranlarının birbirine çok yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Genel ortaöğretim düzeyinde kadınların okullaşma oranlarının tüm illerde erkeklere

göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Mesleki ortaöğretim düzeyinde ise 3 ilde de kadınların okullaşma oranları erkeklere göre düşük kalmaktadır. Yine de TR82 Bölgesi illerinde mesleki eğitim düzeyinde kadınların okullaşma oranlarının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

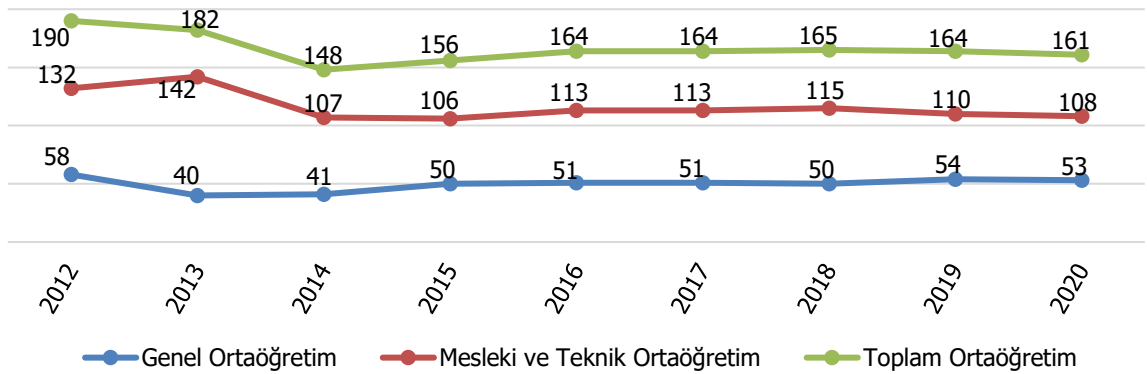
Grafik 4. TR82 Bölgesi'nde Yıllara Göre Mesleki Eğitimde Net Okullaşma Oranları

Kaynak: (Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı)

2012-2013 eğitim yılı mesleki eğitimde okullaşma oranı verisi ile başlatılan Grafik 4'te mesleki eğitimde net okullaşma oranlarının yıllar itibarıyla değişimi incelenmiştir. Geçen 8 yıl boyunca mesleki eğitimde okullaşma oranları TR82 Bölgesi'nde her zaman Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmektedir. 2020-2021 eğitim öğretim yılında geline nokta ise TR82 Bölgesi'nin başlangıç yılına göre mesleki eğitimde okullaşma oranının gerilediği, buna karşın Türkiye ortalamasının başlangıç yılına göre yükseldiği görülmektedir. Buna göre TR82 Bölgesi'nde mesleki eğitimin tercih edilmesinin Türkiye ortalamasına kıyasla düştüğü söylenebilir. Yine de TR82 Bölgesi'nin her dönemde Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve mesleki eğitim okullaşma oranlarının ülke ortalamasıyla paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Bu bağlamda ulusal eğitim politikalarında mesleki eğitim lehinde iyileştirmeler yapıldıkça ve bu politikalar etkin bir şekilde yürütüldükçe hem ulusal hem de bölgesel düzeyde mesleki eğitim okullaşma oranlarının yukarı yönlü değişeceği düşünülmektedir.

Grafik 5. TR82 Bölgesi Yıllara Göre ve Türüne Göre Ortaöğretim Okul Sayıları, (2012-2020)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

TÜİK'ten derlenen okul sayıları verilerine göre 2012 ile 2020 yılı verileri kıyaslandığında hem genel hem de mesleki ve teknik ortaöğretim düzeyindeki okul sayılarında gözlenen azalış dikkat çekmektedir. TR82 Bölgesi'nde mesleki eğitimdeki okul sayıları, okulların niteliği ve mesleki eğitimde okullaşma oranlarındaki genel azalış, mesleki eğitim imajının son yıllarda olumsuz yönde değiştiğine işaret etmektedir.

3.5.1. Mesleki Eğitimin İhtiyaçları, Beklentileri ve Üretim İlişkisi

Mesleki eğitim veren kurumların MEB istatistiklerinde belirtilen tanımlarından hariç olmak üzere mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarının yalnızca Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri (MTAL), Çok Programlı Anadolu Liseleri (ÇPAL) ve Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) olarak değerlendirildiği bölgesel düzeyde bir araştırma çalışması KUZKA tarafından "TR82 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Envanter Raporu" adıyla TR82 Bölgesi'nde uygulanmıştır. Bu çalışma ile bölgedeki mesleki eğitim alanında faaliyet gösteren kurumların mevcut envanter durumu, ihtiyaçları, beklentileri ve mesleki eğitim ile üretim ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Rapor çalışmasına göre 2020 yılında TR82 Bölgesi'ni oluşturan illerde toplam 72 mesleki ve teknik eğitim kurumunda (MTAL, ÇPAL ve MESEM) eğitim verilmektedir. MTAL ve ÇPAL'lerde 32 alan ve 54 dalda eğitim faaliyeti gerçekleştirilmekte ayrıca Mesleki Eğitim Merkezlerinde de özel sektörün geliştiği alanlara yönelik toplam 182 dalı içerecek şekilde öğrenci kaydı yapılabilmektedir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Envanter raporu çalışmasına göre TR82 Bölgesi'nde 22 meslek okulunda elektrik elektronik teknolojisi alanı bulunmaktadır. Söz konusu alanda 906 öğrenci mesleki eğitim almaya devam etmektedir. Bölgede en çok tercih edilen 10 alandaki öğrencilerin %11'e yakın kısmı elektrik elektronik teknolojisi alanında eğitim görmektedir. Elektrik elektronik teknolojisi alanı bölge içinde bulunduğu okul sayısı olarak ilk sırada yer almasına karşın öğrenci sayısı olarak bakıldığında bölgede 3. sırada kendisine yer bulmaktadır. Bölgede en fazla öğrenci barındıran sağlık hizmetleri alanındaki öğrenciler, en fazla tercih edilen ilk 10 alanda mesleki eğitim gören öğrencilerin yaklaşık %25'ini oluşturmaktadır. En fazla öğrencisi olan ikinci alan ise bilişim teknolojileri olup bu alandaki öğrenciler bölgede en fazla tercih edilen ilk 10 alanda mesleki eğitim gören öğrencilerin yaklaşık %15'ine denk gelmektedir. Elektrik-elektronik, sağlık ve bilişim alanlarındaki öğrenci sayısı (3.418) bölgede en çok tercih edilen ilk 10 alanda mesleki eğitim gören öğrencilerin yaklaşık %55'ine, mesleki eğitim öğrencilerinin (12.817 kişi) de yaklaşık %27'sine karşılık gelmektedir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Bölgede eğitim hizmeti veren 72 mesleki ve teknik ortaöğretim kurumuna karşılık diğer türlerde eğitim veren (Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı) kurum sayısı 68 olarak tespit edilebilmektedir. Bölgede bu liseler dışında toplam 3 Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi bulunmaktadır. Bu veriler ışığında genel ortaöğretimdeki okullaşma oranı (%47,62) ile mesleki ve teknik ortaöğretim okullaşma oranı (%43,61) bilgisiyle 2020-2021 eğitim öğretim yılındaki net okullaşma oranları tekrar incelendiğinde genel liselerdeki ve mesleki eğitim veren liselerdeki okullaşma oranlarının birbirine yakınsaması anlamlı görülmektedir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) (2021) tarafından hazırlanan Sanayi Kapasite Raporu İstatistiklerine (Tablo 24) göre Kastamonu ilinde ağaç ve orman ürünleri, taş ocakçılığı ve hazır beton gibi alanlardaki ürünler hakkında faaliyetlerin yoğun olduğu görülmektedir. Çankırı'da da aynı şekilde taş ocakçılığı ve hazır beton üzerine faaliyetler yapılmakta olup gıda ve diğer metal ürünlerin imalatı

üzerine ürünlerin imalatına yönelik sektörlerin ilde yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Sinop'ta da benzer şekilde taş ocakçılığı, kum ve toprak işçiliği üzerine faaliyetler yoğun şekilde yapılmakla birlikte, tekstil ve ağaç ve orman ürünleri alanlarında yoğun faaliyetler gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Tablo 24. TR82 Bölgesi'nde İllere Göre En Çok Kodlanan 5 Faaliyet, 2021

ÇANKIRI			
Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	08.12	Çakıl ve kum ocaklarının faaliyetleri; kil ve kaolin çıkarımı	11
2	23.63	Hazır beton imalatı	10
3	10.61	Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı	10
4	08.93	Tuz çıkarımı	6
5	25.99	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	5
KASTAMONU			
Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	16.23	Diğer bina doğramacılığı ve marangozluk ürünlerinin imalatı	40
2	16.10	Ağaçların biçilmesi ve planyalanması	35
3	08.11	Süsleme ve yapı taşları ile kireç taşı, alçı taşı, tebeşir ve kayağan taşı (arduvaz-kayrak taşı) ocakçılığı	34
4	23.63	Hazır beton imalatı	23
5	31.02	Mutfak mobilyalarının imalatı	21
SİNOP			
Sıra	Kodu	Açıklama	Kapasite Rapor Sayısı
1	23.32	Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı	19
2	16.10	Ağaçların biçilmesi ve planyalanması	12
3	14.14	İç giyim eşyası imalatı	11
4	14.13	Çakıl ve kum ocaklarının faaliyetleri; kil ve kaolin çıkarımı	11
5	08.12	Çakıl ve kum ocaklarının faaliyetleri; kil ve kaolin çıkarımı	10

Kaynak: (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, a)

Envanter raporu masa başı çalışmaları ve saha raporlarına göre TR82 Bölgesi'nde özel sektör faaliyetlerinin önemli bir bölümünü inşaat ve gayrimenkul faaliyetleri oluşturmaktadır. İmalat anlamında öne çıkan sektörlerin ise orman ürünleri, mobilyacılık, tekstil, gıda ve deniz ürünleri olduğu ortaya çıkmaktadır. TR82 Bölgesi'nde mesleki ve teknik eğitim mezunu personel çalıştıran işletmelerin temsilcileri ise yetişmiş, nitelikli iş gücüne ihtiyacı belirtirken nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılayamamalarının nedenini bölgenin verdiği iç göçe bağlamaktadır (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Mesleki eğitim faaliyetlerinde bulunan ve iş gücü arz eden kurum temsilcilerinin şehirlerindeki sanayi sektörüne ilişkin verdikleri bilgiler ile şehirdeki ve okullardaki meslek alanları incelendiğinde Kastamonu'da sanayiye yönelik olduğu düşünülen alanlar elektrik elektronik, endüstriyel otomasyon, inşaat, metal, mobilya ve iç mekân tasarımı, moda tasarımı, motorlu araçlar; Çankırı ilinde sanayiye yönelik mesleki alanlar bilişim, elektrik elektronik, inşaat, kimya teknolojisi, makine ve metal teknolojisi, mobilya ve iç mekân tasarımı, motorlu araçlar, raylı sistemler, hayvan yetiştiriciliği, tarım ve gıda teknolojisi ve Sinop'ta sanayiye yönelik mesleki alanlar ise makine ve metal teknolojisi,

mobilya ve iç mekân tasarımı, elektrik elektronik, bilişim, inşaat teknolojisi, denizcilik ve gemi yapımı alanları olarak karşımıza çıkmaktadır (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Bölgede ortaöğretim düzeyinde mesleki eğitim veren kurumlardaki eğitimciler; özel sektörün gelişimi ve ulusal ve küresel gelişmelere göre illerinde açılması gerektiğini düşündükleri alanlara ilişkin, genellikle bulundukları şehirlerin özel sektör yapısı ve öğrenci sayısı potansiyeline göre mevcut alanların yeterli düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumun bölgenin verdiği iç göç ve öğrenci sayısının yetersizliği ile ilgili olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde bölge özel sektörünün nicel ve nitel anlamda az gelişmişliği ve staj imkânlarının yetersiz olması sorunu da ek bir alan açılması ile ilgili düşünceleri olumsuz yönde etkilemektedir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Envanter raporuna göre TR82 Bölgesi'ndeki illerde en temelde elektrik elektronik, makine, metal, ağaç işleri gibi alanlarda iş gücüne ihtiyaç duyulduğu ve bu nedenle hem mesleki eğitim hem de özel sektör kuruluşlarının endüstriyel alanlarda gelişmesinin ve güncel gelişmelere ayak uydurmasının gerektiği belirtilmiştir. Bu teknik alanların mevcut sektörlerle de yakın ilişkisi bulunduğundan bu alanlardaki mezunların istihdamında sorun yaşanmayacağı varsayılırken bölgede özellikle küçük ilçelerin nispeten daha yoğun göç verdiği ve bu ilçelerde özel sektörün yeterince gelişmediği vurgulanmıştır. Sonuç olarak mezunların TR82 Bölgesi illerindeki alan dışı diğer iş fırsatlarını değerlendirme eğilimi gösterdikleri veya alanlarında çalışabilmek amacıyla gelişmiş sanayiye sahip illere iç göç gerçekleştirdikleri vurgulanmıştır. Güncel trendlere hâkim olabilmek ve teknolojik gelişmelere uygun nitelikli insan kaynağı yetiştirmek için endüstriyel sanayinin gelişmesi gerektiği belirtilirken bu durumun önünde yer alan engellerden birinin de bölgenin coğrafi dezavantajları olduğu bildirilmiştir. Öyle ki bölgede sanayinin geri kalmasının önde gelen sebeplerinden birinin de ulaşım sorunu olduğu sıklıkla ifade edilmiştir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hayata geçirilen "Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması- YER-SİS" raporlarından 'Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu'nda Türkiye'deki kırsal kesimin ekonomik yapısı irdelenmiştir. Söz konusu rapora göre Türkiye'deki en önemli ilk 3 geçim kaynağının hayvancılık faaliyetleri, tarımsal üretim faaliyetleri ve emekli maaşları ve sosyal yardımlar olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de tarımsal üretim faaliyetlerinin önem sırası açısından en yaygın geçim kaynağı olduğu, Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere ülkemizin geniş bir kesiminde hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı çalışma raporundan anlaşılmaktadır. Bununla beraber Karadeniz Bölgesi'nde ormancılık faaliyetlerinin öne çıktığı belirtilen raporda, seçilen bazı geçim kaynaklarının ülke genelindeki yaygınlığına ilişkin bilgiler de aktarılmıştır. Buna göre, TR82 Bölgesi'nde de tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinin yaygın bir şekilde yapıldığı söylenebilmektedir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

YER-SİS raporuna paralel olacak şekilde, envanter raporu çalışmasında da TR82 Bölgesi illerinin en önemli ve en yaygın ekonomik faaliyetlerinin, orman varlığının yoğun olduğu bir bölge olması nedeniyle ahşap, orman ve ağaç üzerine faaliyetler olduğu belirtilmektedir. Buna göre bölgede bu faaliyetlerin ve yan sektörlerin odağa alınması ve iş gücü arz eden eğitim tarafında da bu faaliyetler ile sektörlerle yönelik ihtiyaç duyulan alanların geliştirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca tarım ve hayvancılığa ilişkin faaliyetlerin yoğun yapıldığı belirtilen bölgede, tarıma ve hayvancılığa dayalı sanayinin geliştirilmesi elzem görülmektedir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Mesleki eğitim ve üretim ilişkisi bağlamında yukarıda ortaya konulmaya çalışılan mevcut durum ve belirtilen bazı sorunların burada da belirtilmesi gerekmektedir. Özellikle il merkezleri dışındaki

İlçelerde bir mesleki alanın açılması konusunda özel sektörün az gelişmişliğine, staj imkânlarının yetersizliğine ve mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına ve diğer faktörlere bağlı ülke içinde göçe bağlı çekinceler bulunmaktadır. Bölgede sanayi ve hizmetler sektörlerine ilişkin özel sektör niteliğinin geliştirilmesinin ve niceliğinin artırılmasının bir yolunun nitelikli elemanların yetiştirilmesi yoluyla bölge insan kaynağının sektörün ihtiyacına göre geliştirilmesi olduğu önerilmektedir.

TR82 Bölgesi'nde ilk olarak ağaç ve orman ürünlerinde çalışmak üzere eleman yetiştirilmesi, bu elemanlarının niteliğinin istenilen seviyede olması ve tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin de geliştirilmesi amacıyla yeterli donanımına sahip insan kaynağının yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, mesleki eğitimde özellikle mobilya ve iç mekân tasarımı alanı ile hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı alanlarının bölgede önceliklendirilerek geliştirilmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir. Ayrıca Sinop ve Kastamonu'nun kıyı kesimindeki mesleki eğitim veren kurumlarda turizm ve denizcilik alanında eğitim veren okullar bulunmaktadır. Bu okulların da sektörel talebe göre nitelikli eleman yetiştirebilmeleri amacıyla kurumsal kapasitelerinin ve alt yapılarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, söz konusu Karadeniz kıyı şeridindeki ilçelerde turizm ve denizcilik anlamında özel sektörün de geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Öyle ki bu okullarda eğitim gören öğrencilerin bulundukları illerde hem staj faaliyetlerine katılabilmeleri hem de mezuniyetleri sonrasında il dışına göç etmelerinin önüne geçilmesi adına özel sektörün geliştirilmesi önemlidir.

Özel sektör ile mesleki alanlarının uyumlarına ilişkin bir değerlendirmede bulunmak için okul türlerini de incelemek önemli bir diğer husustur. Bölgede Mesleki Eğitim Merkezi kurumlarının özel sektör ile yüksek uyumu şüphe götürmemektedir. Mesleki eğitim merkezleri genel itibarıyla özel sektörün talepleri ve kuruma başvuran öğrencilerin taleplerine göre her alanda eğitim verme yetkisine sahip özel nitelikli kurumlardır. Günümüzde lise diploması verme yetkisi de bulunan Mesleki Eğitim Merkezleri bu özelliği ile talep gören kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan son düzenlemelere göre Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ile Çok Programlı Anadolu Liselerinde de Mesleki Eğitim Merkezleri kurulmasının önü açılarak bu sistem tüm şehirlerde uygulanabilir hale getirilmiştir. Bu sisteme göre mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarında yer alacak Mesleki Eğitim Merkezlerine doğrudan özel sektörde çalışmak isteyen ara eleman niteliğindeki gençler kayıt olabilecek ve aslında özel sektörde çalışırken eğitimlerini tamamlamış olabileceklerdir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

Bölgede Mesleki Eğitim Merkezleri dışında kalan Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ise mevcut alanlarında eğitim alan öğrencilerin staj imkânı noktasında karşılaştığı sorunlar ve mezunların kendi alanlarında istihdam edilebilirliği sorunları haricinde özel sektör yapısıyla genel olarak uyumlu görülmektedir. Ancak genellikle çok küçük ilçelerde açılan Çok Programlı Anadolu Liseleri ise bulundukları şehirlerde yatırımların zayıf olması ve istihdama büyük katkı sağlayan özel sektör yatırımlarının bulunmaması nedeniyle bazı OSB bulunan ilçeler dışında mesleki alanların Çok Programlı Anadolu Liselerinin tercih edilmesinde sorunlar bulunduğu belirtilmektedir. Her koşulda 2021-2022 eğitim öğretim yılı itibarıyla yapılan mevzuat değişikliği ile ülkedeki tüm mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarında mesleki eğitim merkezleri açılabilmesinin sağlanması, mesleki eğitim merkezlerinin lise diploması verebilir hale getirilmesi mesleki eğitimin geliştirilmesi açısından önemli adımlardandır. Bu sayede en küçük ilçeden en gelişmiş ilçeye kadar hem MTAL hem de ÇPAL seviyesindeki her mesleki eğitim veren lisede bu merkezler kurulmuş olacak, özel sektör tarafından talep edilen nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi ile staj yeri ve istihdam sorunlarının çözümü sağlanabilecektir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021).

3.6. İstihdamın Sektörel Dağılımı

TR82 Bölgesi'nde iktisadi faaliyetlere göre istihdam oranı Tablo 25 ile gösterilmiştir. Buna göre 2021 yılında toplam istihdamın %38,5'i tarım, %18,4'ü sanayi ve %43'ü hizmetler sektöründe yer aldığı görülmektedir. 2019 yılı itibarıyla bölgede hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin oranı tarım sektöründe istihdam edilenlerin üzerinde seyretmektedir. Tabloya göre tarımda istihdam edilenlerin azalarak daha çok hizmetler sektörüne olmak üzere hem sanayi hem de hizmetler sektöründe istihdam edilmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

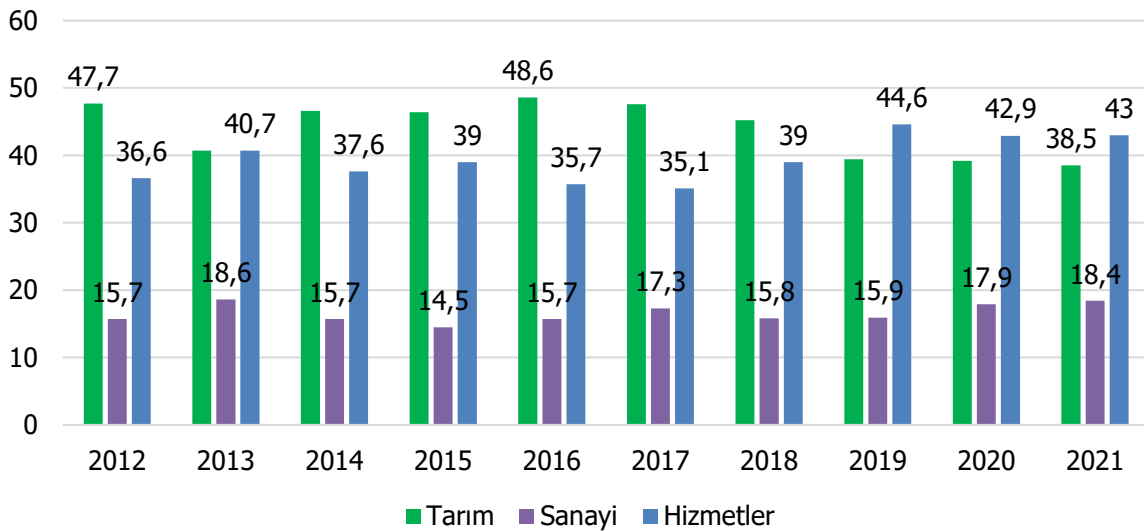
Tablo 25.İktisadi Faaliyetlere Göre İstihdam Oranı, 2016 – 2021 (%)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2016	48,6	15,7	35,7
2017	47,6	17,3	35,1
2018	45,2	15,8	39,0
2019	39,4	15,9	44,6
2020	39,2	17,9	42,9
2021	38,5	18,4	43,0

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

TÜİK Bölgesel İstatistiklerinden alınan iş gücü istatistiklerinde yer alan iktisadi faaliyet kollarına göre istihdam edilenlerin 2012-2021 yılları verisi derlenerek iş gücünün uzun vadedeki değişimi Grafik 6 ile gösterilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Grafiğe göre TR82 Bölgesi'nde tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde istihdam edilenlerin oranları 2012 yılında sırasıyla %47,7, %15,7 ve %36,6 olarak ortaya çıkmıştır. Bölgede istihdam edilenlerin aynı sektörlerle göre dağılımı 2021 yılına gelindiğinde tarımda %38,5, sanayide %18,4 ve hizmetler sektöründe %43 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, yukarıda da bahsedildiği üzere TR82 Bölgesi'nde tarımsal faaliyetlerde çalışan sayısının yıllar içerisinde düştüğüne, sanayi ve hizmetler sektörlerinde çalışan sayısının ise görece arttığına işaret etmektedir.

Grafik 6. TR82 Bölgesi İstihdamın İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2012-2021)

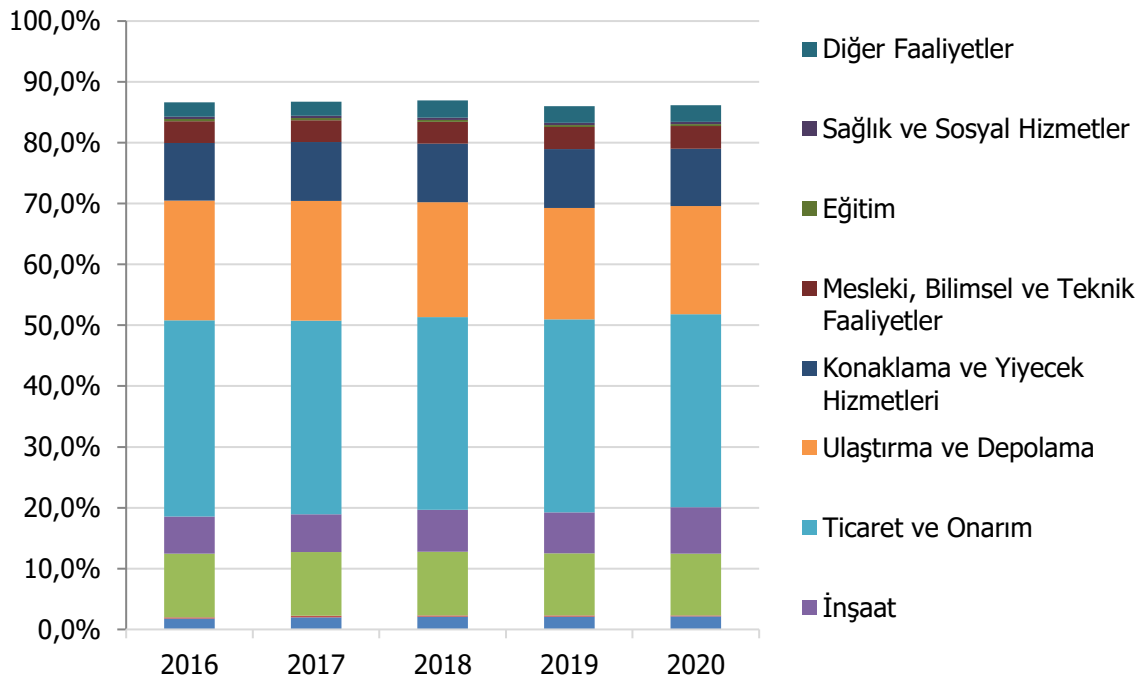
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

Tarım sektöründe istihdamın 2013 yılından 2016 yılına kadar artış gösterdiği Grafik 6'dan görülebilmektedir. 2016 yılından itibaren ise tarımsal faaliyetlerde istihdam edilenlerin oranı giderek düşüş göstermiştir. 2012 ve 2016 yılları arasında hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin oranı ortalama %38 civarında dalgalı bir seyir izlemiş, 2016 yılından itibaren yükselerek son 3 yılda ortalama %43,5 seviyesine gelmiştir. Aynı dönemde, sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı ortalama %16 civarında olup hizmetler sektörüne görece daha durağan bir seyir izlemiştir. Benzer şekilde, sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı da 2016 yılından itibaren hizmetler sektörüne görece daha düşük bir seviyede yükselerek son 3 yılda ortalama %17,4 seviyesine gelmiştir.

Sonuç olarak 2012-2021 yılları arasında istihdamın iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımındaki değişimin daha çok tarımsal faaliyetlerden hizmetler faaliyetlerine kaymış olduğu görülmektedir. Sanayi sektörünün ise iş gücünün daha küçük bir oranını bünyesine ekleyerek son 10 yılda hizmetler sektörüne görece daha az olsa da sektörün istihdam açısından büyüme yakaladığını söylemek mümkündür. İstihdam edilenlerin oransal dağılımı incelendiğinde tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri son on yılda sırasıyla %43,99, %16,55 ve %39,42 civarında bir ortalama sahiptir. Buna göre 2021 yılı verilerine bakıldığında tarım sektörü %38,5 oranla kendi ortalamasının 5,5 puan altında kalmış; sanayi ve hizmetler sektörleri ise sırasıyla %18,4 ve %43 oranla kendi ortalamalarının 1,85 ve 3,58 puan kadar üzerine çıkmışlardır.

TÜİK Bölgesel Sanayi İstatistikleri 2016-2020 yılı iş kayıtlarına göre girişim sayısı oranları Grafik 7 ile verilmiştir. Grafik 7 incelendiğinde son 5 yılda TR82 Bölgesi'nde tarım dışı sektörlerde iş yeri sayısına göre öne çıkan sektörler sırasıyla toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, ulaştırma ve depolama, imalat, konaklama ve yiyecek hizmetleri ve inşaat sektörleri olarak görülmektedir.

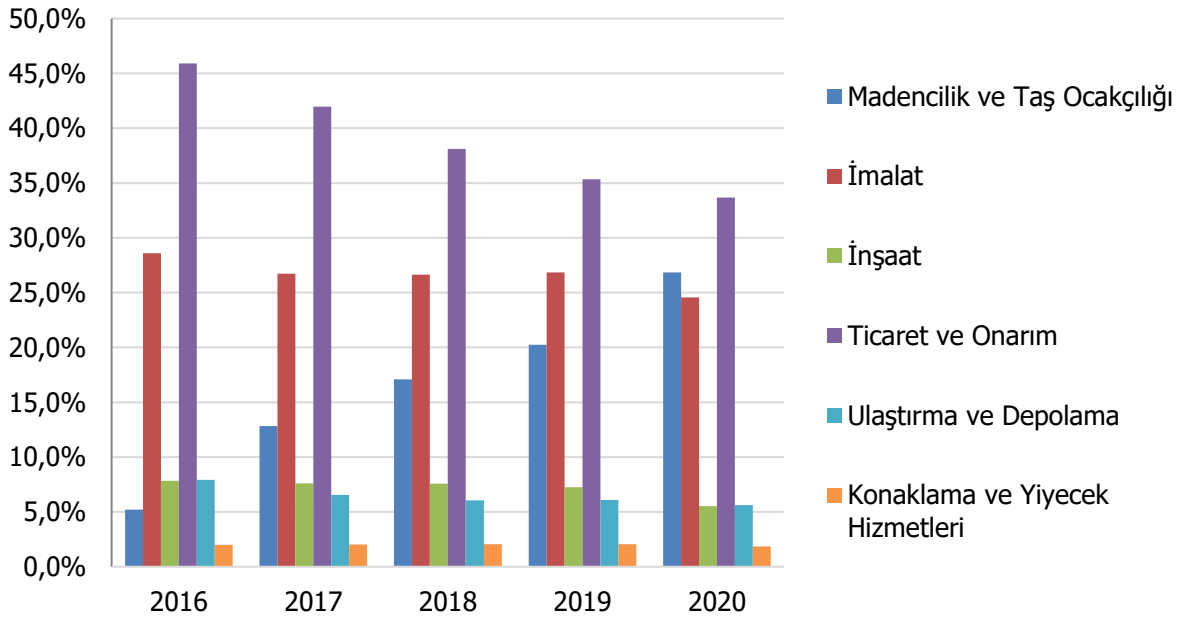
Grafik 7. TR82 Bölgesi İş Kayıtlarına Göre Girişim Oranları (2016-2020, %)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

2016-2020 yılları arasında en yüksek cirolara sahip ilk 6 sektörün yıllara göre ciro dağılımı Grafik 8 ile verilmiştir. Girişimci Bilgi Sistemi'ne (GBS) göre tüm faaliyet kollarında (21 faaliyet kolu) TR82 Bölgesi'nin toplam cirosu 2016 yılında 12,3 milyar TL hesaplanmış olup; 2020 yılında 30,8 milyar TL'ye yükselmiştir. 2020 yılı verilerine sadece Grafik 8'de yer alan 11 faaliyet kolu kapsamında bakıldığında ciro açısından %33,7'lik pay ile ticaret ve onarım faaliyetlerinin öne çıktığı, bunu sırasıyla %26,8 ve %24,6'lık payları ile madencilik ve taş ocakçılığı ile imalat sektörlerinin takip ettiği söylenebilir. 2016 yılından 2020 yılına gelindiğinde madencilik ve taş ocakçılığı faaliyetinin 11 faaliyet koluna ait toplam ciro içindeki payı %5,2'den %26,8'e yükselmiştir. Bunun nedeni son yıllarda emtia fiyatlarındaki artışa bağlanabilmektedir. Covid-19 pandemisinin baş gösterdiği 2020 yılında bir önceki yıla göre madencilik ve taş ocakçılığı faaliyeti dışında tüm faaliyet kollarının cirosunun toplam ciro içindeki payları düşmüştür. Bu durumun ortaya çıkmasındaki nedenlerden biri de pandemi süresince alınan kısıtlama tedbirleri neticesinde çalışma hayatının olumsuz etkilenerek özellikle hizmetler ve kısmen imalat sektörünün olumsuz etkilenmesi olduğu düşünülmektedir.

Grafik 8. TR82 Bölgesi İktisadi Faaliyet Kollarının Cirolarına Göre Oranları (2016-2020, %)

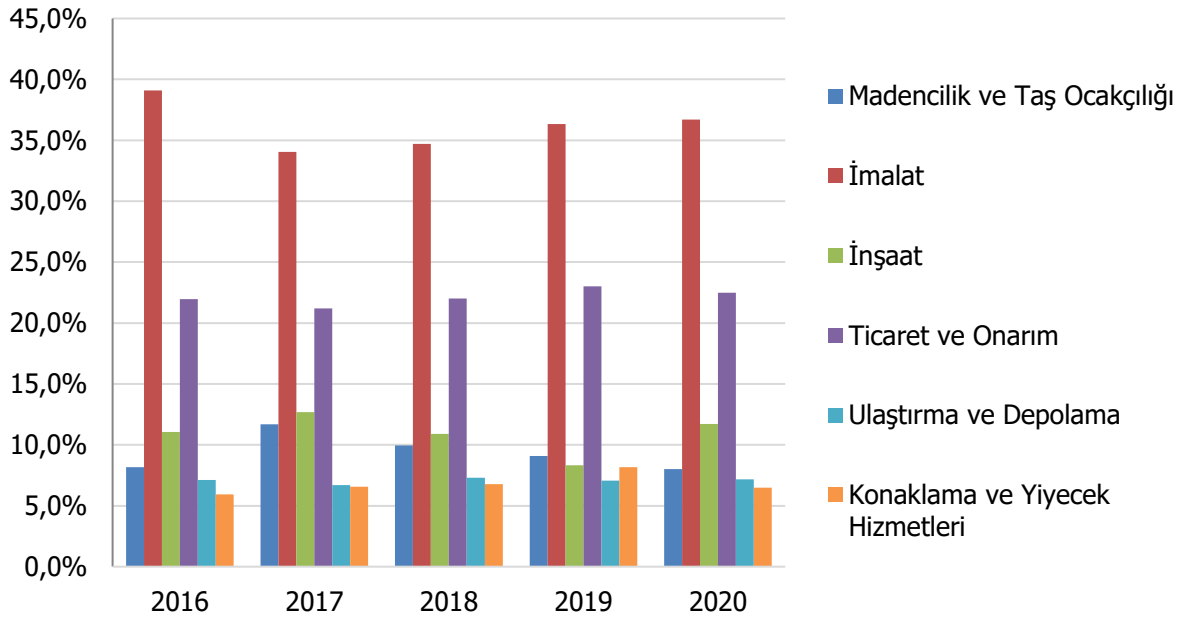
Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

2016-2020 yılları arasında en çok ücretli çalışana (istihdam) sahip ilk 6 sektörün yıllara göre ücretli çalışanları dağılımı Grafik 9 ile verilmiştir. GBS'ye göre tüm faaliyet kollarında (21 faaliyet kolu) TR82 Bölgesi'nin toplam ücretli çalışan sayısı 2016 yılında 57.676 olup 2020 yılında 61.050'ye yükselmiştir. 2020 yılı verilerine sadece Grafik 9'da yer alan 11 faaliyet kolu arasında bakıldığında ücretli çalışan sayısı açısından söz konusu 11 faaliyet kolu içinde %36,7'lik pay ile imalat sektörü faaliyetlerinin öne çıktığı; bunu sırasıyla %22,5 ve %11,7'lik oranla ticaret, onarım ve inşaat sektörlerinin takip ettiği söylenebilir.

2016 yılından 2020 yılına gelindiğinde 11 faaliyet koluna ait toplam ücretli çalışan sayısı durağan (son 5 yıllık ortalaması %9,4) seyreden madencilik ve taş ocakçılığı sektörünün toplam ciro içindeki payının artış gösterdiği yukarıda belirtilmiştir. Ayrıca 2020 yılı ücretli çalışan oranları bir önceki yıl olan 2019 yılı ile kıyaslandığında, bu sektörlerde çalışanların oranı madencilik ve taş ocakçılığı

sektöründe %9,1'den %8'e; ticaret ve onarım hizmetleri sektöründe %23'ten %22,5'a; konaklama ve yiyecek hizmetleri sektöründe %8,2'den %6,5'a düşüş göstermiştir. Bu durumun nedenlerinden birinin yine toplam ciro verilerine benzer şekilde Covid-19 pandemisi süresince alınan kısıtlama tedbirleri neticesinde çalışma hayatının olumsuz etkilenerek özellikle yiyecek içecek hizmetleri sektörünün olumsuz etkilenmesi olduğu düşünülmektedir. Bu süreçte 2019 ve 2020 yılları arasında diğer sektörlerin durumu değerlendirildiğinde bu sektörlerde çalışanların oranı imalat sektöründe %36,3'ten %36,7'ye; inşaat sektöründe %8,3'ten %11,7'ye; ulaştırma ve depolama hizmetleri sektöründe %7,1'den %7,2'ye yükselmiştir. Çalışan sayılarındaki artışa rağmen bu sektörlerin cirolarının bir önceki yıla göre düşüş göstermesi 2020 yılında yaşanan pandemi kaynaklı piyasaların durgunluğu ile açıklanabilmektedir.

Grafik 9.TR82 Bölgesi İktisadi Faaliyet Kollarının Ücretli Çalışan Sayısına Göre Oranları (2016-2020, %)

Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

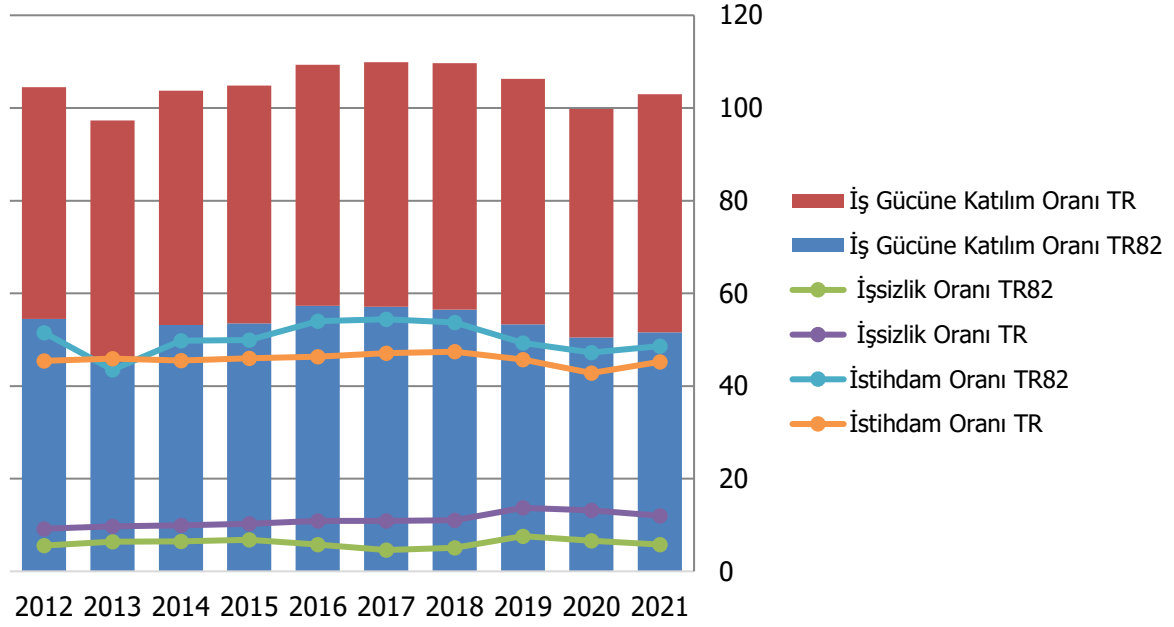
3.7. İş Gücü

2012 ve 2021 yılları arasında Türkiye’de ve TR82 Bölgesi’nde iş gücü göstergelerinin değişimi Grafik 10 ile gösterilmiştir. Buna göre TR82 Bölgesi’nde iş gücüne katılım oranı, 2013 yılı haricindeki tüm yıllarda Türkiye ortalamasının üzerindedir. 2021 yılında ise TR82 Bölgesi’nde iş gücüne katılım oranı %51,6 olup Türkiye genel ortalaması olan %51,4’e oldukça yakındır. İşsizlik oranı açısından Türkiye ile bir karşılaştırma yapıldığında Bölgede işsizliğin Türkiye ortalamasına göre tüm yıllarda düşük olduğu görülmektedir. Öyle ki TÜİK 2021 yılı verilerine göre TR82 Bölgesi diğer düzey 2 bölgeleri arasında en düşük işsizlik oranına sahiptir.

Grafik 10’a göre bölgede işsizlik oranı 2012 yılından 2015 yılına kadar artış göstermiş, 2015 yılından 2018 yılına kadar ise Türkiye ortalamasının aksine düşüş göstermiştir. 2019 yılında ise son yıllarda yaşanan ekonomik krizler nedeniyle işsizlik oranı hem Türkiye’de hem de bölgede görece yüksek bir sıçrama yaparak artış göstermiş olup işsizlik oranı 2021 yılında Türkiye’de %12, bölgede ise %5,8 seviyesinde ortaya çıkmıştır. TR82 Bölgesi ve Türkiye’nin istihdam oranları incelendiğinde genel

olarak birbirine yakın seyir izlendiği görülmektedir. TR82 Bölgesi'nde istihdam oranı, 2013 yılı haricindeki tüm yıllarda Türkiye ortalamasının üzerindedir. 2021 yılında ise TR82 Bölgesi'nde istihdam oranı %48,6 olup Türkiye genel ortalaması olan %45,2'nin üzerindedir.

Grafik 10. Yıllara Göre İş Gücü İstatistikleri, TR82 ve TR (%) (2012-2021)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

TÜİK 2021 yılı iş gücü verilerine göre TR82 Bölgesi'nin diğer düzey 2 bölgeleri arasındaki sıralamasına ilişkin bilgiler Tablo 26 ile verilmiştir. Tabloya göre TR82 Bölgesi, kadınların iş gücüne katılım oranı açısından 26 bölge arasında 5. sırada, istihdam oranı açısından ise 2. sırada yer almaktadır. Bölgede emek yoğun sektörlerin (tekstil, tarımsal üretim gibi) yoğun olmasının bu durumun ortaya çıkmasında etkili nedenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin iş gücüne katılımı ve istihdamı açısından bakıldığında ise TR82 Bölgesi diğer düzey 2 bölgeleri arasında sırasıyla 24. ve 15. sırada yer almaktadır. TR82 Bölgesi işsizlik oranı açısından toplamda ve her iki cinsiyete göre 26 bölge arasında en düşük işsizliğe sahip olan bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 26. İş Gücü Göstergeleri Açısından TR82 Bölgesi Düzey 2 Bölgeleri Arasında Sıralaması, 2021

Cinsiyet	İşgücüne Katılım	İşsizlik	İstihdam
Erkek	24.	1.	15.
Kadın	5.	1.	2.
Toplam	11.	1.	4.

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

2016 ve 2021 yılları arasında TR82 Bölgesi'nde cinsiyete göre iş gücü istatistikleri incelendiğinde kadınların iş gücüne katılım oranı yıllar itibarıyla düşüş gösterse de Türkiye ortalamasına göre oldukça yüksektir. Tablo 28'de yer alan 2021 yılı verilerine göre bölgede kadınların iş gücüne katılım oranı %38,2 olup bu oran aynı yıl için %32,8 olan Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Erkeklerin iş gücüne katılım oranı da yıllar itibarıyla düşüş göstermektedir. 2021 yılında bölgede %65,4 olan erkeklerin iş gücüne katılım oranı, %70,3 olan Türkiye ortalamasının altındadır.

Benzer şekilde 2016 ve 2021 yılları arasında her iki cinsiyette de istihdam oranları düşüş göstermektedir. Yine de 2021 yılı verilerine göre bölgede %35,6 olan kadınların istihdam edilme oranı, Türkiye ortalamasının (%28) oldukça üzerindedir. Bölgede erkeklerin istihdam edilme oranı ile Türkiye'de erkeklerin istihdam edilme oranının sırasıyla %62 ve %62,8 ile birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Bölgede 2021 yılı işsizlik oranı toplamda %5,8, kadınlarda %6,7 ve erkeklerde %5,2 olup bu oranların Türkiye ortalamalarının kayda değer bir şekilde altında olduğu görülmektedir. Tablo 27'ye göre TR82 Bölgesi'nde hem kadınlarda hem de erkeklerde iş gücüne katılım ve istihdam verileri son 6 yılda olumsuz yönde değişim gösterirken işsizlik oranının yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izlese de 2016 ve 2021 yılı karşılaştırmasında aynı seviyede kaldığı görülmektedir.

Tablo 27. TR82 Bölgesi'nde Cinsiyete Göre İş Gücü Göstergeleri, 2016 - 2021 (%)

Yıllar	İş Gücüne Katılım Oranı			İşsizlik Oranı			İstihdam Oranı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2016	44,2	71,1	57,3	6,8	5,1	5,8	41,2	67,4	54,0
2017	43,5	71,4	57,1	5,9	3,8	4,6	40,9	68,7	54,4
2018	43,5	70,2	56,5	7,1	3,7	5,1	40,4	67,7	53,7
2019	40,1	67,3	53,3	10,1	6,0	7,6	36,1	63,2	49,3
2020	36,8	64,8	50,5	7,6	6,0	6,6	34,0	60,9	47,2
2021	38,2	65,4	51,6	6,7	5,2	5,8	35,6	62,0	48,6

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

2016 ve 2021 yılları arasında TR82 Bölgesi'nde eğitim durumuna göre işsizlik verileri incelendiğinde lise ve dengi meslek yüksekokulu ile yükseköğretim mezunları seviyesinde işsizliğin yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 28'de yer alan 2021 yılı verilerine göre erkeklerde lise ve dengi meslek okulu seviyesinde işsizlik oranı (%6,4) yükseköğretim mezunu seviyesine (%5,4) göre daha yüksek olup kadınlarda bu durumun bir benzeri görülmektedir. Yükseköğretim seviyesinde kadın işsizliğinin erkeklere kıyaslandığında oldukça yüksek olması eğitilmiş kadınların istihdam olanaklarının artırılması konusunda özel politikaların uygulanması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 28. Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı, 2016 – 2021 (%)

Eğitim Düzeyi	Erkek						Kadın					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Okuma yazma bilmeyen	1,7	3,3	1,8	4,1	2,1	2,3	6	0,6	0,9	1,9	2	4,3
Lise altı	5	3,1	3,2	6,3	5,9	4,6	4,7	3,8	4,7	7,2	5,4	3,3
Lise ve dengi meslek okulu	6,6	4,4	4,9	6,5	6,6	6,4	20,8	18,4	18,2	21,6	9,8	14
Yüksek öğretim	4,2	5,7	3,7	4,6	5,9	5,4	14,9	12,5	13	14,7	14,8	12,8

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

3.7.1. İş Gücü Piyasası Araştırmaları

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından TR82 Bölgesi illeri için hazırlanan ve 2021 yılında yayınlanan İş Gücü Piyasası Araştırmaları raporlarından elde edilen verilerin derlenmesiyle TR82 Bölgesi için kümülatif bazı veriler elde edilmiştir. Tablo 29'a göre bölgede eleman temininde en çok güçlük çekilen sektör imalat sanayidir. 2021 yılında eleman temininde güçlük çekilen sektör sayılarına göre imalat sektörünün toplam eleman ihtiyacı içerisindeki payı %81,7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oran, Kastamonu'da %61,4, Çankırı'da %97,1 ve Sinop'ta %97,6'dır. Buradan en çok eleman ihtiyacı duyulan imalat sektörü özelinde bakıldığında Çankırı ve Sinop illerinde imalat sektörünün talep ettiği iş gücünün yetiştirilmesi gereği anlaşılmaktadır.

İŞKUR raporları ve TR82 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Envanter Raporu'na göre temininde en çok güçlük çekilen elemanların nitelikli ara elemanlar olduğu açıkça görülmektedir. Envanter raporunda ayrıca değinilen sorunlardan bu bölümde de bahsetmek yerinde olacaktır. Bu sorunlar, bölgede genel olarak özel sektörün az gelişmişliği, staj imkânlarının yetersizliği ve mezuniyet sonrası iş gücü piyasasının kısıtlılığı ile diğer faktörlere de (yapılan işe göre maaşların / elde edilen gelirin düşüklüğü vb.) bağlı olarak kırdan kente veya bölge dışına göç verilmesi, mesleki eğitime olan ilginin azalması ve alan dışı işlerde çalışmaya eğilim gösterilmesi olarak sıralanabilmektedir. Özel sektörün niteliğinin artırılmasının bir yolunun nitelikli elemanların yetiştirilmesi yoluyla bölge insan kaynağının sektörel ihtiyaca göre geliştirilmesi olduğu bir öneri olarak sunulmaktadır.

Tablo 29. TR82 Bölgesi'nde Sektörlere Göre Temininde Güçlük Çekilen Eleman Sayıları, 2021

Sektörler	Temininde Güçlük Çekilen Eleman Sayısı			TR82 Toplam
	Kastamonu	Çankırı	Sinop	
İmalat	197	198	206	601
Toptan ve perakende ticaret	46	2	2	50
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	2	2	3	7
İnşaat	32	2	-	34
Madencilik ve taş ocaklığı	22	-	-	22
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	8	-	-	8
Ulaştırma ve depolama	8	-	-	8
Eğitim	4	-	-	4
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	2	-	-	2
TR82 Toplam	321	204	211	736

Kaynak: (Türkiye İş Kurumu, 2022)

Bölgede İŞKUR, Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı mesleki eğitim veren kurumlar, üniversiteler ve muhtelif kurum ve kuruluşlar iş gücü piyasasının talep ettiği teknik ve mesleki elemanın temini için mesleki eğitimler düzenleyerek temininde güçlük çekilen nitelikli iş gücünün yetiştirilmesine katkı sunmaktadır. Bölgede daha nitelikli bir iş gücü piyasasının oluşturulması ve bölge dışına göçün önüne geçilebilmesi amacıyla başta imalat sektörünün kurumsal kapasitesinin geliştirilerek iş gücü piyasasındaki talebin artırılması ve sektörün talep ettiği nitelikli iş gücünün yetiştirildiği kurumların kurumsal kapasitelerinin ve altyapılarının geliştirilmesi/iyileştirilmesi gerekmektedir. TR82 Bölgesi'nde, envanter raporundan elde edilen bulgulara ve İŞKUR raporlarına göre özellikle ağaç ve orman ürünleri başta olmak üzere faaliyetteki tüm imalat sektörünün, tarım ve hayvancılık sektörünün ve gerekli görülen ilçelerde turizm sektörünün kurumsal kapasitelerinin ve altyapılarının geliştirilmesi öncelikli olarak önerilmektedir.

2021 yılında TR82 Bölgesi açık işlerin meslek gruplarına göre dağılımı Tablo 30 ile gösterilmektedir. Tabloya göre TR82 Bölgesi'nde en fazla açık işin tesis ve makine operatörleri ve montajcılar meslek grubunda (%65,9) olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar meslek grubu (%23,8) bulunmaktadır.

Tablo 30. TR82 Bölgesinde Meslek Gruplarına Göre Açık İş Sayıları, 2021

Meslekler	Meslek Gruplarına Göre Açık İş Sayıları			TR82 Toplam
	Kastamonu	Çankırı	Sinop	
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	147	322	140	609
Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	83	49	88	220
Hizmet ve Satış Elemanları	11	3	3	17
Profesyonel Meslek Mensupları	11	11	1	23
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	10	4	5	19
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	9	18	1	28
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	5	1	1	7
Yöneticiler	1	-	-	1
Genel Toplam	277	408	239	924

Kaynak: (Türkiye İş Kurumu, 2022)

İŞKUR raporlarına göre açık işlerin aranma kanalları arasında İŞKUR'un kullanılma sıklığı genel olarak en yüksek çıkmaktadır. Bu kanal dışında işverenler ve iş arayanların açık işlerin aranmasına ilişkin kanallarla ilgili verdiği diğer yanıtlara göre İŞKUR kanalından sonra Kastamonu ilinde en çok "işverenlerin kendi çalışanları aracılığıyla"; Çankırı ilinde en çok "işverenlerin kendi çalışanları aracılığıyla" ve "akraba-eş dost aracılığıyla" açık iş ilanlarında işçi alındığı anlaşılmaktadır. Sinop ilinde ise İŞKUR kanalından sonra kullanılan diğer arama kanalları diğer iki ile göre daha çeşitlidir. Bunlar, "işverenlerin kendi çalışanları aracılığıyla", "akraba-eş dost aracılığıyla", "gazete-ilan vb." ve "internet-sosyal medya" kanalları olarak karşımıza çıkmaktadır.

TR82 Bölgesi illerinde açık işlerde talep edilen becerilerin öncelik sıralaması verilerine göre Kastamonu ve Sinop'ta "Yeterli Mesleki/Teknik Bilgi ve Tecrübe" becerisi ilk sırada yer almakta olup Çankırı ilinde "Fiziki ve Bedensel Yeterlilik" becerisi ilk sırada yer almaktadır. "Yeterli Mesleki/Teknik Bilgi ve Tecrübe" becerisinden sonra TR82 Bölgesi illerinde talep edilen beceriler en çok talep

edilenden en az talep edilene doğru sıralandığında ilk sıralarda yer alan diğer beceriler; "Fiziki ve Bedensel Yeterlilik", "İş Tecrübesi", "Analitik Düşünebilme", "Takım Çalışması" ve "İletişim ve İfade Yeteneği" becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

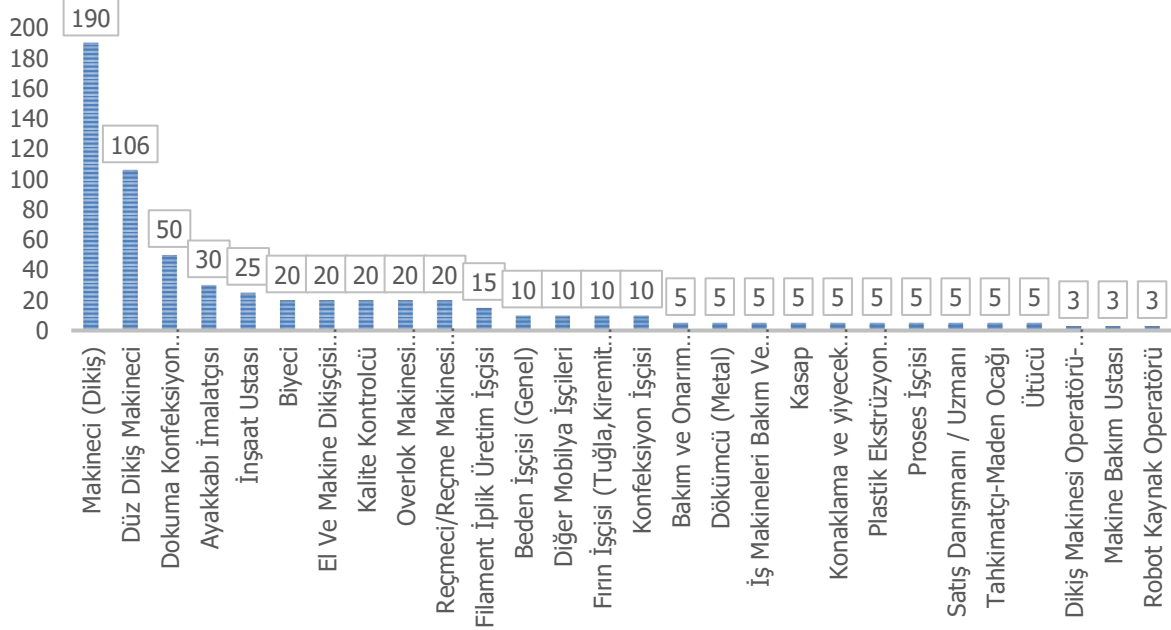
Tablo 31. Açık İşler İçin Aranılan Asgari Eğitim Düzeyi, 2021

Eğitim Düzeyi	Kastamonu	Çankırı	Sinop	TR82 Ortalama
Eğitim Düzeyi Önemli Değil	83,00%	8,30%	65,40%	52,23%
Lise Altı Mezuniyet	0,70%	75,00%	1,30%	25,67%
Genel Lise Mezunu	8,30%	4,40%	31,20%	14,63%
Meslek Lisesi Mezunu	1,80%	8,10%	0,40%	3,43%
Meslek Yüksekokulu Mezunu	1,40%	0,70%	1,30%	1,13%
Lisans Mezunu	4,30%	3,40%	0,40%	2,70%

Kaynak: (Türkiye İş Kurumu, 2022)

İşverenlerin mevcut açık iş ilanları için en çok aradıkları asgari eğitim düzeyi ise Kastamonu ve Sinop illerinde "Eğitim Düzeyi Önemli Değil", Çankırı ilinde ise "Lise Altı Mezuniyet" olarak ortaya çıkmaktadır. (Tablo 31) "Eğitim Düzeyi Önemli Değil" olarak talep edilen açık işlerin oranı Kastamonu'da %83, Sinop'ta %65,4 ve Çankırı'da %8,3 düzeyindedir. "Genel Lise Mezunu" şeklinde talep edilen açık işlerin payı ise Kastamonu'da %8,3, Çankırı'da %4,4 ve Sinop'ta %31,2 seviyesindedir.

İŞKUR raporlarına göre TR82 Bölgesi'nde yer alan işletmelerin mevcut açık işler için cinsiyet tercihleri incelendiğinde açık pozisyonlarda istihdam edilecek iş gücünde cinsiyetin önemli olmadığı görülmektedir. Açık işler için cinsiyetin önemli olmadığı açık işlerin oranı Kastamonu'da %69,7, Çankırı'da %71,1 ve Sinop'ta %85,7 olarak ortaya çıkmaktadır. Mevcut açık işler için kadın iş gücü istihdam etme eğilimi ise Kastamonu'da %10,1, Çankırı'da %0,7 ve Sinop'ta %10,5 olmuştur. Türkiye genelinde açık işler için kadın iş gücü istihdam etme eğiliminin %8,4 olduğu bilgisi ışığında Kastamonu ve Sinop'un bu veriye göre iyi durumda olduğu ancak Çankırı ilinde kadınların mevcut açık işlerde istihdamda tercih edilmesi ile ilgili sorunların olduğu düşünülmektedir. Yine de Türkiye genelinde istihdam edilenler içinde kadınların oranı düşük iken işverenlerin büyük bir kısmı mevcut açık işlerinde istihdam edecekleri kişilerin "cinsiyetinin önemli olmadığını" belirtmiştir. Bu durum kadın istihdamının artması konusunda önem arz etmektedir.

Grafik 11. TR82 Bölgesi'nde Mesleklere Göre Temininde Güçlük Çekilen Eleman Sayıları, 2021

Kaynak: (Türkiye İş Kurumu, 2022)

Grafik 11'de, TR82 Bölgesi'nde temininde en çok güçlük çekilen meslekler gösterilmiştir. Buna göre TR82 Bölgesi'nde temininde en çok güçlük çekilen ilk 5 meslek sırasıyla makineci (dikiş), düz dikiş makineci, dokuma konfeksiyon makineci, ayakkabı imalatçısı, inşaat ustası olmuştur. Bu 5 meslek özelinde hazırlanan Tablo 32'ye göre Kastamonu ilinde temininde güçlük çekilen mesleklere bakıldığında ilk sırada 180 kişi ile makineci (dikiş) mesleği yer almaktadır. Bu mesleğin ardından 25 kişi ile inşaat ustası mesleği gelmektedir. Çankırı ilinde temininde güçlük çekilen mesleklere bakıldığında ilk sırada 30 kişi ile ayakkabı imalatçısı mesleği yer almaktadır. Bu mesleğin ardından 20 kişi ile düz dikiş makineci mesleği gelmektedir. Sinop ilinde temininde güçlük çekilen mesleklere bakıldığında ilk sırada 81 kişi ile düz dikiş makineci mesleği yer almaktadır. Bu mesleğin ardından 50 kişi dokuma konfeksiyon makineci mesleği gelmektedir.

Tablo 32. TR82 Bölgesinde Mesleklere Göre Temininde Güçlük Çekilen ilk 5 Meslek, 2021

Meslekler	Temininde Güçlük Çekilen Eleman Sayısı			Toplam
	Kastamonu	Çankırı	Sinop	
Makineci (Dikiş)	180	-	10	190
Düz Dikiş Makineci	5	20	81	106
Dokuma Konfeksiyon Makineci	-	-	50	50
Ayakkabı İmalatçısı	-	30	-	30
İnşaat Ustası	25	-	-	25

Kaynak: (Türkiye İş Kurumu, 2022)

İŞKUR raporlarına göre (Tablo 32), Kastamonu ilinde makineci (dikiş), konfeksiyon işçisi gibi mesleklerin; Sinop ilinde konfeksiyon işçisi, düz dikiş makineci, makineci (dikiş), diğer iplik işçileri ve sarıcıları, dokuma konfeksiyon makineci gibi mesleklerin bir önceki yılın araştırma sonuçlarına göre

de eleman temininde güçlükle çekilen meslekler arasında yer alması ve Çankırı ilinde makineci (dikiş) gibi mesleklerin hem son bir yıl içinde temininde güçlükle çekilmesi hem de aynı zamanda açık işi en çok olan meslekler arasında yer alması bu illerin istihdam politikalarına yön vermesi açısından önemli bilgilerdir.

Kastamonu ilinde eleman temininde en çok güçlükle çekilen ilk 2 meslek sırasıyla makineci (dikiş) (%72,0) ve inşaat ustası (%10,0); Çankırı ilinde eleman temininde en çok güçlükle çekilen ilk meslek grupları tekstil sektöründeki biyeci, kalite kontrolcü, overlok makinesi operatörü (overlokçu), reçmeci/reçme makinesi operatörü, düz dikiş makineci ve filament iplik üretim işçisi meslekleri toplamı (%67,7) ve ayakkabı imalatçısı (%17,7) ve Sinop ilinde eleman temininde en çok güçlükle çekilen ilk meslek grupları Çankırı iline benzer şekilde tekstil sektöründeki düz dikiş makineci, dokuma konfeksiyon makineci, el ve makine dikişçisi (genel), fırın işçisi (tuğla, kiremit benzeri inşaat elemanları), konfeksiyon işçisi, makineci (dikiş) ve dikiş makinesi operatörü-kumaş meslekleri toplamı (%94,4) olmuştur. Söz konusu meslekleri beden işçisi (genel), diğer mobilya işçileri, bakım ve onarım elektrikçisi/endüstriyel bakım ve onarımcısı, iş makineleri bakım ve onarımcısı, kasap, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, proses işçisi, satış danışmanı / uzmanı, tahkimatçı-maden ocağı, ütücü, dökümcü (metal), plastik ekstrüzyon makinesi operatörü (ekstrüder), makine bakım ustası ve robot kaynak operatörü meslekleri takip etmiştir.

Tablo 33.TR82 Bölgesi'nde Eleman Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri

Nedenler	Kastamonu	Çankırı	Sinop	TR82 Ortalama
Gerekli mesleki beceriye / niteliğe sahip eleman bulunamaması	89,1%	99,1%	95,2%	94,5%
Yeterli iş tecrübesine sahip eleman bulunamaması	87,5%	96,1%	99,0%	94,2%
Bu meslekte işe yeterli başvuru yapılmaması	58,3%	97,1%	95,2%	83,5%
Pandemi nedeniyle eleman bulmakta güçlük çekiyorum	26,5%	77,5%	57,4%	53,8%
Çalışma ortam ve şartlarının beğenilmemesi	16,8%	20,1%	2,4%	13,1%
Tehlikeli ve/veya çok tehlikeli meslek olması	14,0%	3,9%	7,7%	8,5%
Talep edilen ücretin yüksek olması	7,5%	1,0%	4,8%	4,4%
İşin belirli süreli/mevsimlik/geçici olması	7,80%	-	0,50%	4,2%
Vardiyalı çalışma olması	6,9%	1,0%	2,9%	3,6%

Kaynak: (Türkiye İş Kurumu, 2022)

Tablo 33'e göre TR82 Bölgesi'nde eleman temininde güçlük çekilme nedenlerine bakıldığında ilk sırada gerekli mesleki beceriye/niteliğe sahip eleman bulunamaması (%94,5) yer almaktadır. "Gerekli mesleki beceriye/niteliğe sahip eleman bulunamaması", Türkiye genelindeki 20 ve üstü eleman çalıştıran işletmelerin dağılımında da aynı şekilde ilk sırada çıkmaktadır. Bu nedeni, %94,2 ile "Yeterli iş tecrübesine sahip eleman bulunamaması" ve %83,5 ile "İlgili meslekte işe yeterli başvuru yapılmaması" nedenleri takip etmektedir.

3.7.2. Çalışma Hayatı

Özellikle sosyal devlet anlayışının olduğu ülkelerde, sosyal güvenlik sistemi herkesi kapsayıcı ve koruyucu olmak zorundadır. Bölgesel düzeyde bir karşılaştırma yapabilmek adına Sosyal Güvenlik Kurumundan elde edilen verilere göre aşağıda bazı temel bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 34, 2013 ve 2021 yıllarında Türkiye’de ve TR82 Bölgesi’ndeki aktif ve pasif sigortalı sayıları ile aktif/pasif sigortalı oranlarını göstermektedir. Sosyal bir devlet anlayışında faaliyet gösteren sosyal güvenlik sistemlerinde, çalışan aktif sigortalılardan tahsil edilen sigorta primleri ile emekli, malul, ölen sigortalının eşi ve çocukları ile sürekli iş göremezlik gibi transfer ödemeleriyle hayatlarına devam eden pasif sigortalıların aylıkları finanse edilebilmelidir. Bu doğrultuda ideal olanı en az 3-4 aktif sigortalı çalışana 1 pasif sigortalı çalışmayan düşmesidir.

Aktif ve pasif oranı TR82 Bölgesi’nde 1,18’den 1,15’e, Türkiye genelinde de 1,89’dan 1,80’e gerilemiştir. TR82 Bölgesi’nde ve illerinde aktif pasif oranı Türkiye ortalamasının dahi altındadır. Tabloya göre söz konusu iki yılda aktif ve pasif sigortalı oranı açısından Kastamonu’da bir değişim olmamış; Çankırı’da 1,30’dan 1,37 yükselmiş ve Sinop’ta 0,99’dan 0,91’ gerilemiştir. Bu durum, TÜİK tarafından 2022 yılında yayınlanan İstatistiklerle Yaşlılar, 2021 haber bülteninde yer alan bilgilere göre Türkiye’nin en yaşlı ilk 2 ilini (Sinop, Kastamonu) ve 5. yaşlı ilini (Çankırı) bulunduran TR82 Bölgesi için anlaşılabilir bir durumdur. Kendi sosyal transferlerini kendisi sağlayan bir bölge olabilmek için yeni istihdam alanlarının yaratılması, mevcut işletmelerde kapasite artırımı yapılması gibi yollarla aktif sigortalı çalışan sayısının artırılması gerekmektedir.

Tablo 34. TR82 Bölgesi’nde Aktif Sigortalıların Pasif Sigortalılara Oranı, 2013-2021

İller	Yıllar	Aktif Sigortalılar	Pasif Sigortalılar	Aktif/Pasif Oranı
Kastamonu	2013	79.727	63.307	1,26
	2021	98.324	78.331	1,26
Çankırı	2013	39.584	30.399	1,30
	2021	49.848	36.446	1,37
Sinop	2013	43.146	43.758	0,99
	2021	50.340	55.390	0,91
TR82	2013	162.457	137.464	1,18
	2021	281.242	244.324	1,15
TR	2013	18.231.374	9.653.199	1,89
	2021	24.280.054	13.487.053	1,80

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, a)

Sosyal Güvenlik Kurumu veri tabanından alınan 2021 yılı verilerine göre sosyal güvenlik kapsamındaki kişilerin yararlanma durumuna göre toplam nüfusa oranları Tablo 35 ile gösterilmektedir. Tabloya göre Türkiye’de sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanların oranı %28,67 iken bu oran TR82 Bölgesi’nde %25,11’dir. Bölgede en düşük aktif çalışan oranı %23,05 ve en yüksek yaşlı aylığı alan oranı %17,44 ile Sinop’tadır. Bu durum bir önceki tabloda yer alan aktif pasif oranının da bölge içinde Sinop’ta en düşük olmasını kanıtlamaktadır. Çankırı ili aktif çalışan oranında (%25,50) Kastamonu ilini yakalayamasa da yaşlı aylığı alanlar (%12,00), malullük aylığı alanlar (%0,18), iş göremezlik geliri alanlar (%0,16) ve ölüm aylığı alanlar (%6,30) bağlamında Kastamonu’dan iyi durumda görünmektedir. Bu durum da bir önceki tabloda Çankırı ilinin aktif pasif oranının Kastamonu ilinin aktif pasif oranından daha yüksek olmasını açıklamaktadır.

Tablo 35. Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, 2021 (%)

	Kastamonu	Çankırı	Sinop	TR82	TR
Aktif Çalışanlar	26,18%	25,50%	23,05%	25,11%	28,67%
Yaşlılık Aylığı Alanlar	13,79%	12,00%	17,44%	14,34%	10,93%
Malullük Aylığı Alanlar	0,19%	0,18%	0,25%	0,20%	0,16%
Sürekli İş Göremezlik Geliri ve Ölüm Geliri Alanlar	0,21%	0,16%	0,30%	0,22%	0,21%
Ölüm Aylığı Alanlar	6,66%	6,30%	7,38%	6,76%	4,62%
Toplam Nüfus	375.592	195.515	218.408	790.515	84.680.273

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, a)

Aktif sigortalıların pasif sigortalıları karşılama oranına değinilmişken bölgelerin yaşam koşullarına ve sosyal refahlarına ilişkin önemli göstergelerden de burada bahsetmek yerinde olacaktır. TR82 Bölgesi'ndeki sosyal refahın diğer bölgelere göre ve Türkiye ortalamasına göre bulunduğu yeri gelir dağılımı ve yoksulluk oranları ile açıklamak mümkündür. Bunun için hane halkı kullanılabilir fert gelirlerine göre hesaplanan Gini katsayısı ve P80/P20 oranı ile yoksulluk oranı istatistikleri kullanılabilmektedir.

Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden olan Gini katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, bire yaklaştıkça gelir dağılımında bozulmayı ifade etmektedir. Düzey 2 bölgelerinin 2021 yılı eş değer hane halkı kullanılabilir fert gelirine göre Gini katsayısı ve P80/P20 oranlarına bakıldığında TR82 Bölgesi'nde 0,34; Türkiye'de 0,40 olarak tahmin edilmiştir. Düzey 2 bölgeleri arasında bir karşılaştırma yapılırsa TR82 Bölgesi 0,34'lük Gini katsayısı skoruyla 26 bölge arasında gelir adaletsizliğinin en az olduğu 6. bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun gelirden en fazla pay alan %20'sinin elde ettiği gelirin en az pay alan %20'sinin elde ettiği gelire oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranına göre ise TR82 Bölgesi 26 bölge arasında 12. sıradadır. Bölgede sosyal refahın sağlanabilmesi için bu oranın düşmesi gerekmektedir.

TR82 Bölgesi 2021 yılı TÜİK verilerine göre gelir dağılımında adaletsizliğin yüksek olmadığı bir bölge olmakla beraber, aynı yıl için TÜİK'ten elde edilen verilere göre bölgede yoksulluk oranının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Düzey 2 bölgeleri için eş değer hane halkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplanan yoksulluk oranı istatistiklerine göre TR82 Bölgesi'nde yaşayanların %13,3'ü, bu bölge için belirlenen yoksulluk sınırının altındadır. TR82 Bölgesi bu oranla, 26 bölge içinde TR62 (Adana, Mersin), TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) ve TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgelerinden sonra en yoksul dördüncü bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelir adaletsizliği ve yoksulluğa ilişkin verilerden görüldüğü üzere TR82 Bölgesi gelir adaletsizliğin görece düşük olduğu ancak toplam gelirden en fazla payı alan %20'lik kesimin elde ettiği gelirin en az payı alan kesimin elde ettiği gelire oranı, bir başka deyişle en çok gelir elde edenlerin (zenginler) en az gelir elde edenlere (yoksullar) oranı açısından ortalama bir skor alabilen bir bölge olmasının yanında yoksulluk sıralamasında en yoksul 4. bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin ve yoksulluğun ortaya çıkmasındaki temel faktörlerinden bir tanesi işsizliktir. İşsiz kalan kimseler gelir elde edemezler ve bu nedenle bulundukları toplumun en yoksul kesimi olurlar. Ancak bölgenin çizdiği bu tabloyu işsizlikle açıklamak zordur. Öyle ki TR82 Bölgesi

diğer düzey 2 bölgeleri arasında işsizliğin en düşük olduğu bölgedir. Yine de işsizlik oranlarının düşük olması talep edilen istihdamın ve arz edilen istihdamın yeterli seviyede bulunduğu anlamına gelmemektedir. Zira TR82 Bölgesi yoğun göç veren bir bölge olması sebebiyle nitelikli insan kaynağını bölge dışına vermektedir. Bölgede yaşayanların çoğunluğu kırsalda tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile geçinmekte olup bu durum da yoksulluğun nedenini bir nebze açıklayabilmektedir. Bölgede tam bir gelir adaletinden bahsedebilmek ve yoksulluğu azaltabilmek için sanayi ve hizmetler sektöründe istihdamın artırılarak bölge dışına göçün önüne geçilmesi ve nitelikli iş gücünün bölgede kalması sağlanmalıdır.

EKONOMİK GÖSTERGELER

4. EKONOMİK GÖSTERGELER

4.1. Üretim

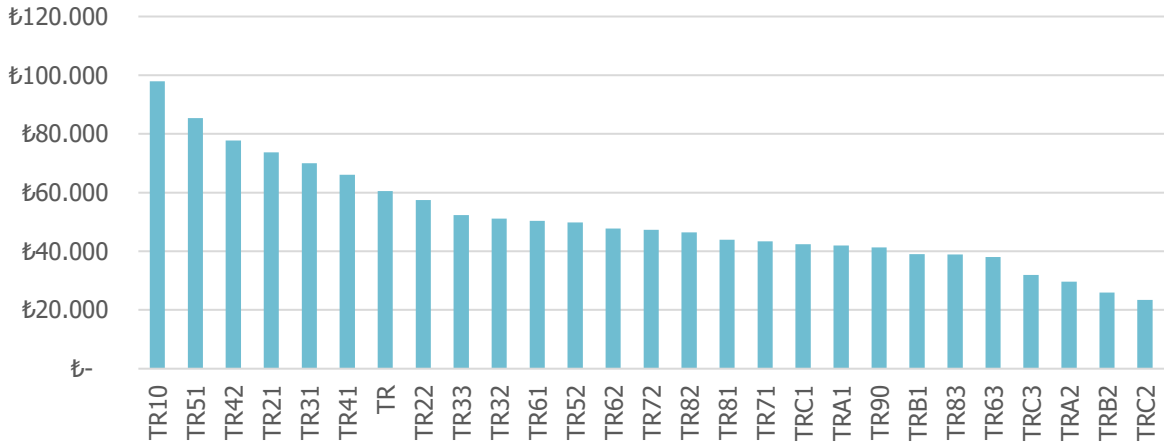
2016 – 2020 yılları arasında bölgede ve Türkiye’de kişi başı gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH) değişimi Tablo 36 ile gösterilmiştir. 2020 yılı itibarıyla kişi başına GSYİH miktarı TR82 Bölgesi için 46.441 TL, Türkiye için ise 60.525 TL’dir. 2016 – 2020 yılları boyunca TR82 Bölgesi’nde kişi başına GSYİH artış göstermekle beraber bölgenin Türkiye geneline oranının 2017-2018 yıllarında azaldığı, 2019 yılından itibaren ise artmaya başladığı görülmektedir. 2020 TÜİK verilerine göre Düzey 2 Bölgeleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında TR82 Bölgesi, 26 bölge içinde 14. sırada bulunmaktadır.

Tablo 36. Kişi Başı Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla, 2016 – 2020 (Cari Fiyatlarla, TL)

	2016	2017	2018	2019	2020
TR82	24.372	27.573	31.429	36.600	46.441
Türkiye	33.131	39.019	46.172	52.286	60.525
TR82/TR (%)	73,6%	70,7%	68,1%	70,0%	76,7%

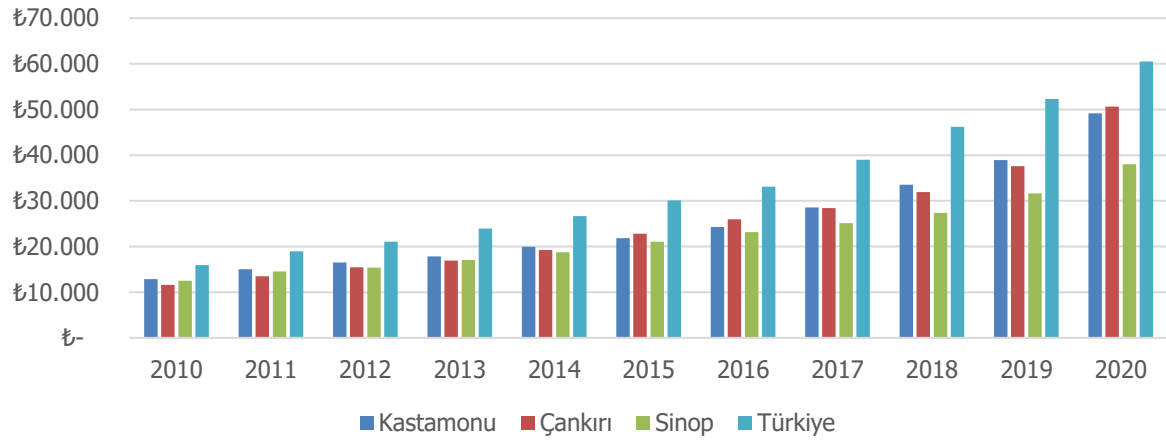
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, b)

Grafik 12. Kişi Başına GSYİH Düzey 2 Bölgeleri Sıralaması, 2020

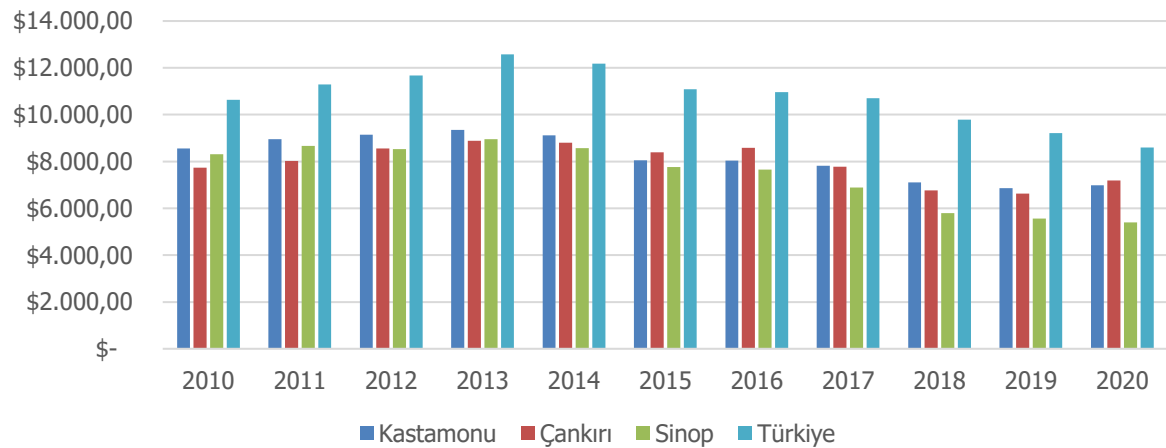

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, b)

Kişi başına GSYİH'ye bakıldığında, 2010 yılından bu yana artan bir grafik görülmektedir. Söz konusu grafiğe dolar cinsinden baktığımızda 2013 yılına kadar artarak ilerleyen seyir 2013'ten günümüze azalarak devam etmiştir. Genel olarak ülke ortalamasının yönünü takip eden bölge illeri, 2020 yılında ayrılmaktadır. 2020 yılında dolar cinsinden kişi başına GSYİH ülke ortalamasında %7'ye yakın azalırken Sinop ilinde yalnızca %3 azalmıştır. Kastamonu ve Çankırı illerinde ise sırasıyla yaklaşık %2 ve %9 artış yaşanmıştır.

Grafik 13. Kişi Başına Düşen GSYİH TL, 2010-2020

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, b)

Grafik 14. Kişi Başına Düşen GSYİH \$, 2010-2020

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, b)

2016 – 2020 yılları arasında Türkiye ve TR82 Bölgesi'nde cari fiyatlarla GSYİH'nin sektörlere göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir. 2020 verilerine göre bölgede tarımın payı % 20,8, sanayinin payı %25,6 ve hizmetlerin payı %53,8'dir.

Tablo 37. Türkiye ve TR82 Bölgesi'nde cari fiyatlarla GSYİH'nin sektörlere göre dağılımı

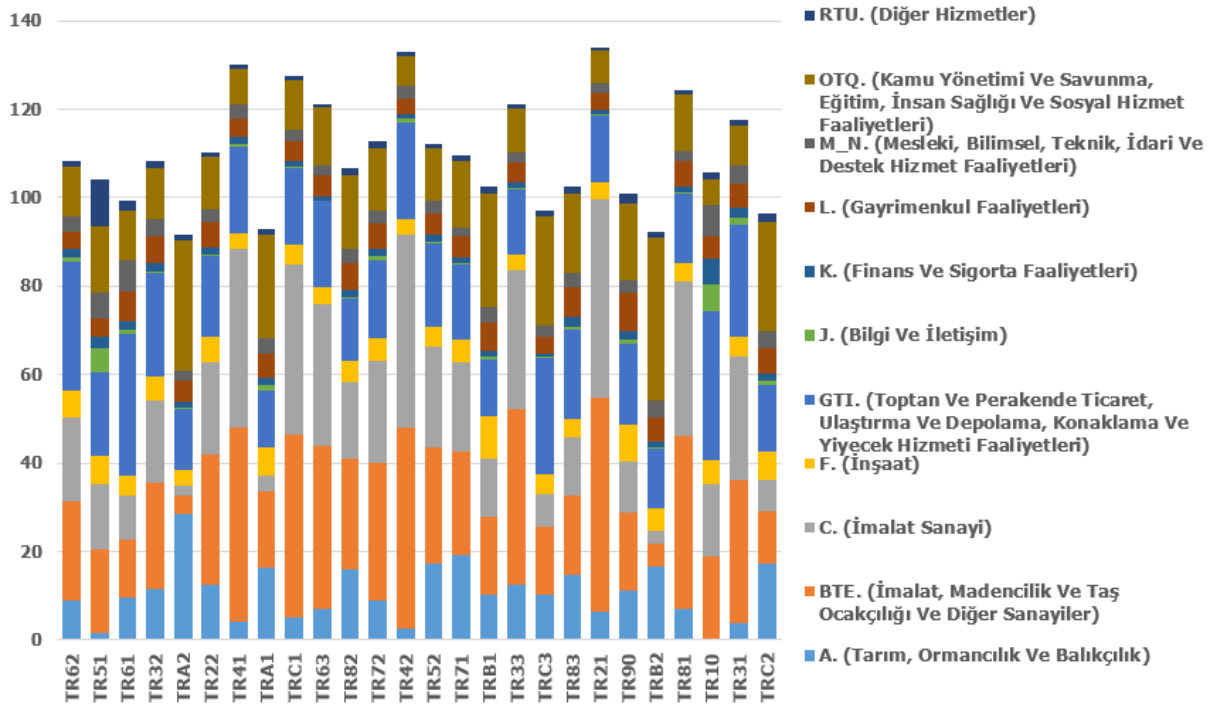
	2016		2017		2018		2019		2020	
	TR82	TR	TR82	TR	TR82	TR	TR82	TR	TR82	TR
Tarım	20,5	7,2	20,3	7,0	18,4	7,0	19,0	7,1	20,8	7,5
Sanayi	22,3	30,8	23,7	31,1	24,6	30,3	24,3	29,1	25,6	29,2
Hizmetler	57,6	62,2	56,6	62,0	57,3	62,9	56,8	64,0	53,8	63,8

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, b)

Gelişen ekonomilerde tarım sektörünün payının azalması, sanayi ve hizmet sektörlerinin payının artması beklenmektedir. Bölgede 2018 yılına kadar tarımın payı düşmekte, sanayinin artmakta ve hizmetler sektörünün payı ise dalgalanmakla birlikte seviyesini korumaktadır. 2018 yılından itibaren hizmetler sektörünün payı azalmakta tarımın payı ise artmaktadır. Sanayi sektörünün payındaki artış eğilimi devam etmektedir.

Sanayi sektörünün GSYİH içindeki payına göre Düzey 2 Bölgeleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında Tekirdağ merkezli TR21 Bölgesi'nin ilk sırada yer aldığı, Kars merkezli TRA2 Bölgesi'nin son sırada yer aldığı görülmektedir. TR82 Bölgesi ise 16. sırada yer almaktadır. Tarım sektörünün GSYİH içindeki payına göre bir sıralama yapıldığında ise TRA2 Bölgesi 1. sırada, TR82 Bölgesi 5. sırada yer alırken, 26. Sırada TR10 Bölgesi (İstanbul) yer almaktadır.

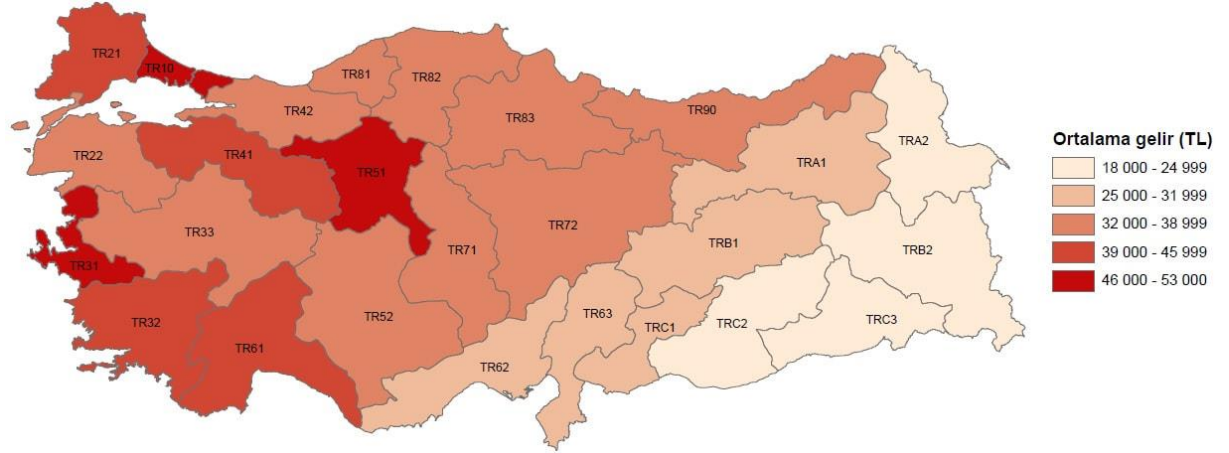
Grafik 15. Düzey 2 Bölgeleri İtibarıyla Sektörlerin GSYİH İçindeki Payı, 2020 (%)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, b)

TÜİK'e göre Türkiye'de yıllık ortalama eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri 2021 yılında 37 bin 400 TL olarak ölçülmüştür (Türkiye İstatistik Kurumu, d). Şekil 8'den görüleceği üzere Türk lirası bazında yıllık ortalama fert geliri açısından TR82 Bölgesi'nde yaşayan kişiler Türkiye ortalamasına yakın bir kullanılabilir gelir elde etmektedir.

Şekil 8. Yıllık Ortalama Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Kullanılabilir Ortalama Gelir (TL), İBBS 2. Düzey, 2021

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

4.2. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

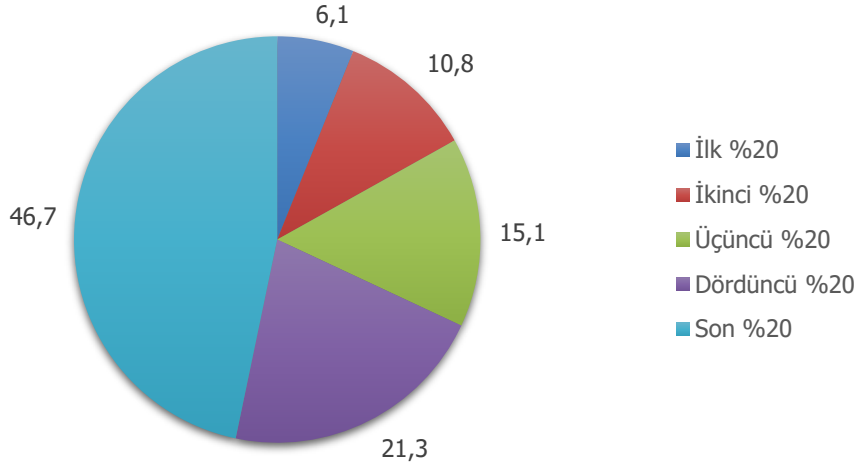
Bölgede yaşam koşulları ve sosyal refahın önemli göstergelerinden biri de gelir dağılımı ve yoksulluk oranıdır. Hane halkı kullanılabilir gelir kullanılarak 2021 yılında TÜİK tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye’de ve TR82 Bölgesi’nde %20’lik nüfus gruplarının aldığı gelir paylar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 38. Sıralı %20’lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı (%)

	AB (27 Ülke Ortalaması)		Türkiye		TR82	
	2014	2021	2014	2021	2014	2021
İlk %20	7,7	7,9	6,21	6,11	8,67	6,8
İkinci %20	13,2	13,4	10,85	10,78	12,35	12,44
Üçüncü %20	17,5	17,6	15,33	15,07	16,87	17,21
Dördüncü %20	22,9	22,8	21,77	21,32	22,47	23,22
Beşinci %20	38,7	38,2	45,9	46,72	39,65	40,33

Kaynak: (European Statistical Office (Eurostat), 2022) (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

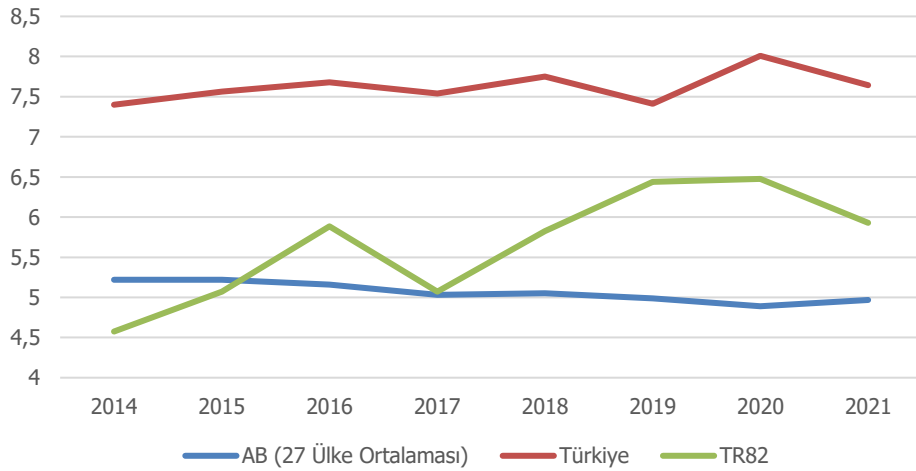
Grafik 16. Türkiye’de Hane Halkı Kullanılabilir Yıllık Gelirin %20’lik Gruplar Hâlinde Dağılımı, 2021

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, c)

Hane halkı kullanılabilir gelir kullanılarak 2014 ve 2021 yıllarında TÜİK tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye’de ve TR82 Bölgesi’nde %20’lik nüfus gruplarının aldığı gelir payları yukarıda gösterilmiştir. Ayrıca Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerinden aynı yıllar için derlenen resmi istatistikler sunulmaktadır.

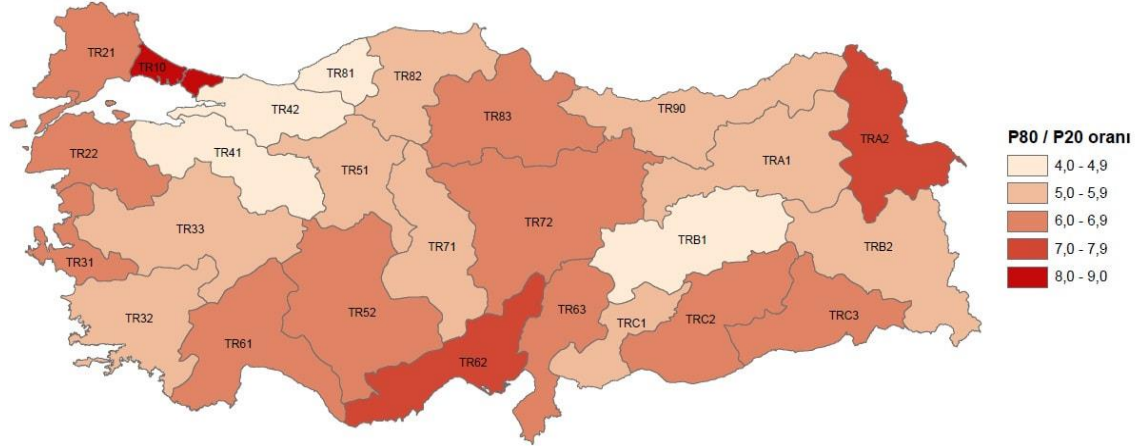
Grafik 17. Yıllara Göre P80/20 Oranı Değişimi

Kaynak: (European Statistical Office (Eurostat), 2022) (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

Bölgede en yüksek gelir düzeyine sahip grup ile en düşük gelir düzeyine sahip grup arasındaki gelir farkı 2014 yılında 4,5 kat iken 2021 yılında bu fark yaklaşık 6 kat olmuştur. Bölge, 2014 yılında AB ortalamasından daha iyi bir gelir dağılımına sahipken yaşanan 7 yıllık süreçte bölge halkı arasında var olan gelir eşitsizliği açık bir şekilde arttığı gözlenmektedir. Pandeminin etkilerinin yoğun olduğu 2019-2020 yıllarında ise gelir eşitsizliğinin bölgede daha fazla arttığı anlaşılmaktadır.

Şekil 9. Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre P80/P20 Oranı, İBBS 2. Düzey, 2021

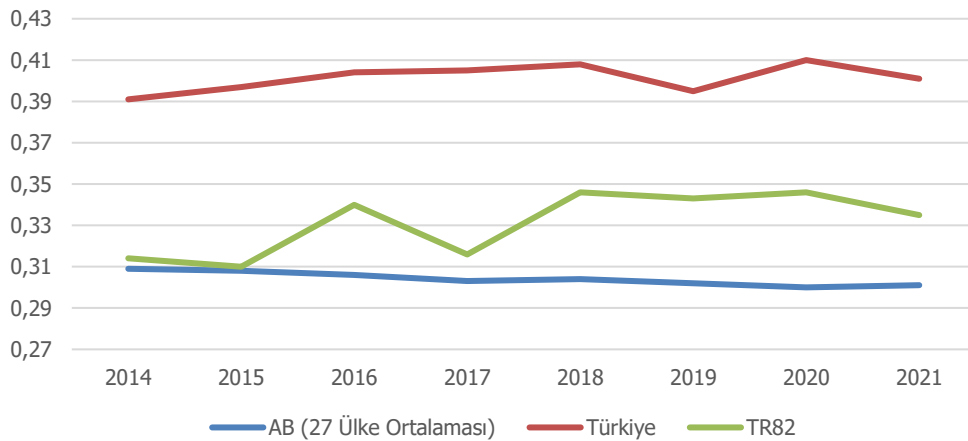

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

Güncel verilere göre bölgenin P80/20 oranı hala ülke ortalamasının altında seyretmektedir ve Şekil 9'dan anlaşılacağı üzere diğer Düzey 2 bölgeleri arasında ise görece iyi bir konumdadır. Ayrıca bu süreçte ortalama gelir düzeyine sahip nüfus oranında kısmi bir artış yaşandığı görülmektedir.

TÜİK 2021 yılı verilerine göre Türkiye'de Gini katsayısı³ 0,39 olup bu değer TR82 Bölgesi için 0,36 olarak hesaplanmıştır. Düzey 2 bölgeleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında TR82 Bölgesi 26 bölge arasında 12. sırada yer almakta olup gelir adaletsizliğinin görece az olduğu bölgelerden biridir.

Grafik 18. Yıllara Göre Gini Katsayısı Değişimi

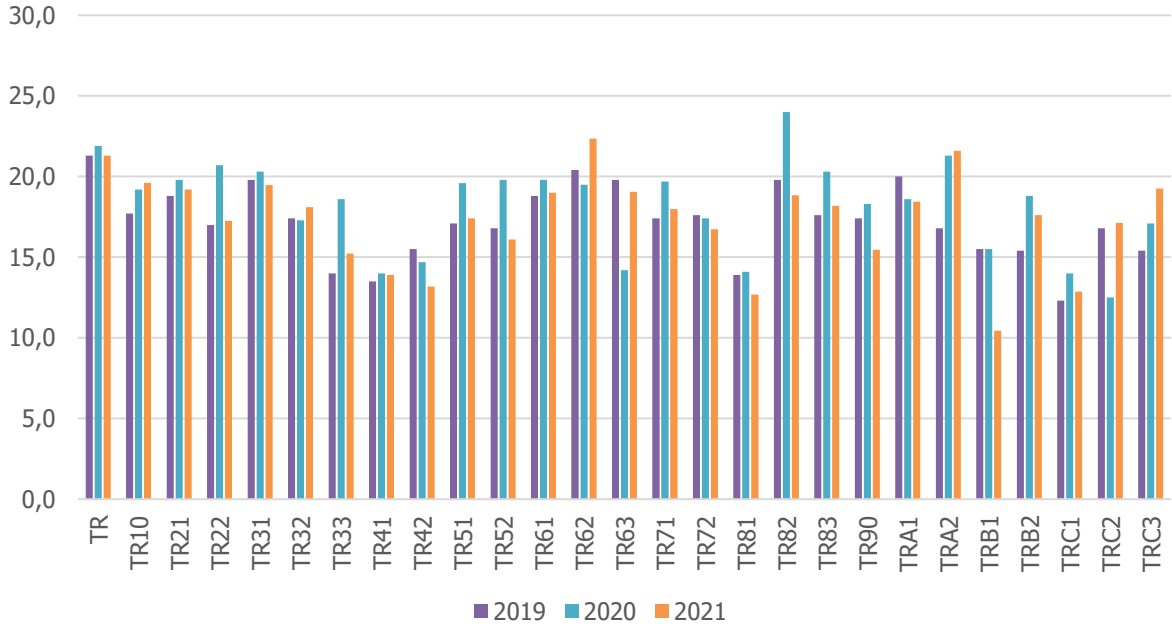

Kaynak: (European Statistical Office (Eurostat), 2022) (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

³Gini katsayısı, bir ülkenin gelirinin yine o ülkenin bireyleri arasında ne derece eşit paylaşıldığını gösteren ölçüdür. 0 ile 1 arasında değer alır. 0 değeri toplam gelirin tüm bireyler arasında eşit dağıtıldığı; 1 değeri toplam gelirin sadece tek kişiye ait olduğu teorik durumları gösterir. Bu sebeple 0'dan 1'e doğru eşitsizlik artar.

TR82 Bölgesi gelir dağılımında adaletsizliğin yüksek olmadığı bir bölge olmakla beraber, bölgede yoksulluk oranının düşük olmadığı görülmektedir. 2021 yılında TÜİK tarafından yayımlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na göre TR82 Bölgesi'nde yaşayanların %18,8'i, bu bölge için belirlenen yoksulluk sınırının altındadır. TR62 Bölgesi (Adana, Mersin) %22,4 ile yoksulluk oranının en yüksek olduğu Düzey 2 Bölgesi olmuştur.

Grafik 19. Düzey 2 Bölgeleri İtibarıyla Yoksulluk Oranı, 2019 – 2021 (%)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

Tablo 39'da yer alan karşılaştırmalı yoksulluk grafiklerine bakıldığında AB ülkelerinde yoksul sayısı ve oranı azalmakta, Türkiye'de ise yoksulluk ortalaması görece sabit bir seyir izlemektedir. TR82 Bölgesi'nde ise yoksul sayısında yaklaşık %50 oranında bir yükseliş yaşanmıştır.

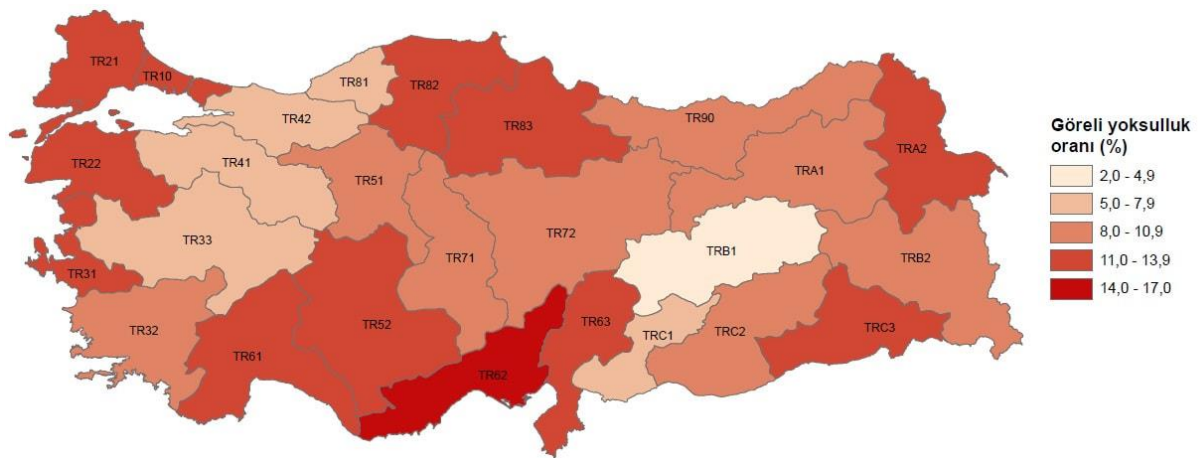
Tablo 39. Medyan Gelir Oranına Göre Yoksul Sayısı ve Oranı, (bin kişi) (%)

	AB (27 Ülke Ortalaması)		Türkiye		TR82	
	2014	2021	2014	2021	2014	2021
Medyan Gelir Oranı %50	67318 (%15,4)	64393 (%14,6)	11331 (%14,97)	11935 (%14,41)	65 (%8,98)	101 (%13,26)
Medyan Gelir Oranı %60	103305 (%23,7)	102175 (%23,2)	16501 (%21,8)	17636 (%21,3)	106 (%14,64)	144 (%18,83)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

TÜİK tanımlamasına göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hane halkı görece anlamda yoksul sayılmaktadır. Bu tanımlamaya göre sınıflandırıldığında medyan gelirin %50'sine göre TR82 Bölgesi'nde yaşayan nüfusun %13,16'sı görece yoksulluk yaşamaktadır.

Şekil 10. Medyan gelirin yüzde 50'sine göre yoksulluk oranı (%), İBBS 2. Düzey, 2021

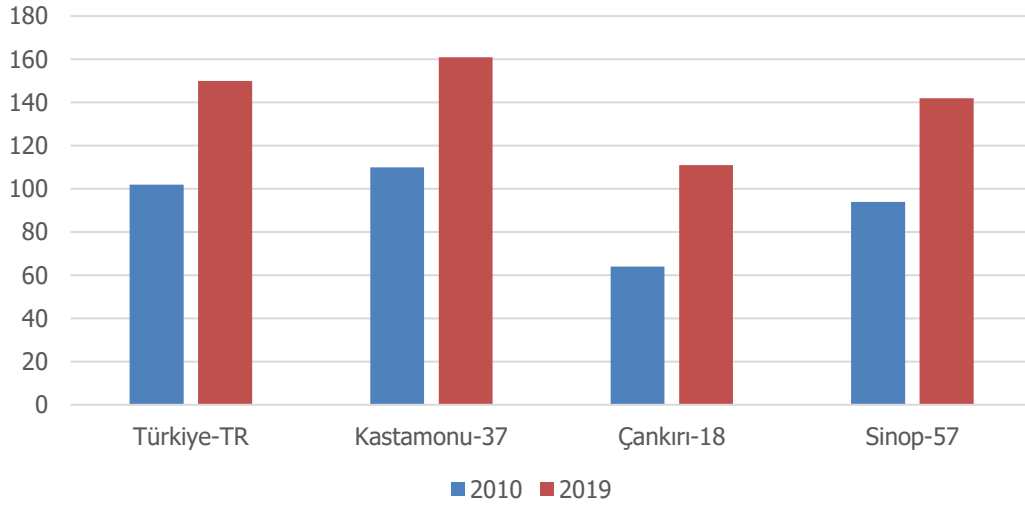
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

Yoksulluğun bir diğer göstergelerinden biri olan hane halkı tüketim harcamalarına bakıldığında bölge halkının en yüksek harcama kalemlerini; gıda ve alkolsüz içecekler, konut ve kira ile ulaştırma harcamalarının oluşturduğu görülmektedir. 2010-2019 yılları arasında tüketim harcamalarında artışın en fazla yaşandığı grup ulaştırma olmuştur (Tablo 40). Bu duruma aynı dönemde yaşanan otomobil sahiplik oranında yaşanan artışın sebep olduğu değerlendirilmektedir (Grafik 20). Diğer düzey 2 bölgeleriyle karşılaştırıldığında ulaştırma harcamalarının hane halkı tüketim harcamaları üzerinde en fazla paya sahip olan bölge TR82'dir. Yine bu dönemde eğlence ve kültür faaliyetlerine yapılan harcama %38 düşüş göstermiştir.

Tablo 40. Hane Halkı Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı (%)

	AB (29 Ülke Ortalaması)	Türkiye		TR82	
	2020	2010	2019	2010	2019
Gıda ve alkolsüz içecekler	14,8	23,1	23,0	25,9	24,3
Alkollü içecekler, sigara ve tütün	4,4	4,4	4,6	4,7	5,2
Giyim ve ayakkabı	4,1	5,6	5,3	4,7	3,9
Konut ve kira	25,7	24,5	22,7	24,6	21,9
Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	6	6,7	6,6	7,3	7,2
Sağlık	4,6	1,9	2,0	2,2	1,8
Ulaştırma	11,6	16,4	18,0	16,2	22,7
Haberleşme	2,6	4,0	3,6	4,2	3,6
Eğlence ve kültür	7,8	2,7	2,6	2,6	1,6
Eğitim hizmetleri	0,9	1,7	1,8	1,1	0,9
Lokanta ve oteller	6	4,9	5,7	3,0	4,3
Çeşitli mal ve hizmetler	11,5	4,2	4,0	3,5	2,5

Kaynak: (European Statistical Office (Eurostat), 2022) (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

Grafik 20. Bin Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, h)

4.3. İş Demografisi

Türkiye ve TR82 Bölgesi'nde 2020 ve 2021 yıllarında kurulan, tasfiye edilen ve kapanan şirketler Tablo 41'de belirtilmiştir. Buna göre 2020 yılından 2021 yılına gelindiğinde kurulan ve kapanan şirket sayısında Türkiye'de artış bölgede ise azalış olduğu görülmektedir. Türkiye'de kurulan şirket sayısı bir yıl öncesine göre yaklaşık %8 artarken bölgede ek%14 civarında azalmıştır. Aynı şekilde Türkiye genelinde kapanan şirket sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık %6 artarken bölgede %10 azalmıştır. Bu duruma esas olan temel sebebin pandemi olduğu düşünülmektedir.

Tablo 41. Kurulan, Tasfiye Edilen ve Kapanan Şirket Sayıları

	2020			2021		
	Kurulan	Tasfiye	Kapanan	Kurulan	Tasfiye	Kapanan
Kastamonu	181	25	33	137	31	23
Çankırı	66	11	12	61	15	12
Sinop	66	7	4	71	13	9
TR82	313	43	49	269	59	44
Türkiye	101.318	14.304	15.366	109.695	17.516	16.222

Kaynak: (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, b)

İşletme kurma ve yatırım kararı almada pazara yakınlık, kalifiye iş gücünün varlığı ve altyapının tamamlanmış olması ön koşullardan bazılarıdır. İşletmenin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ve istikrarlı faaliyet göstermesinde ise kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, tanıtım ve pazarlama tekniklerinin öğrenilmesi ve birlikte iş yapabilme kültürünün gelişmesi gerekmektedir. Bölgenin en büyük eksiklerinden biri birlikte iş yapabilme kültürünün gelişmemiş olmasıdır. Bu nedenle işletmelerin fiziksel altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve modernizasyon çalışmalarının yapılmasının yanı sıra kurumsallaşma ve ortak iş yapabilmeye yönelik faaliyetlerin ve eğitimlerin desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

4.4. Yatırım Teşvik Sistemi ve AB Hibeleri

2011 SEGE dikkate alınarak yapılan çalışma sonrası hazırlanan Yeni Teşvik Sistemi 2012 yılında uygulamaya alınmıştır. 6 bölgeye ayrılmış olan Yeni Teşvik Sistemi'nde Kastamonu 4. bölgede, Çankırı ve Sinop illeri ise 5. bölgede yer almaktadır. 1. bölgede en gelişmiş, 6. bölgede en az gelişmiş iller bulunmakta olup iller gelişmişlik seviyesiyle ters orantılı olarak teşvik sisteminden faydalanmaktadır. Buna göre bölge illerinin teşvik sisteminde oldukça avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir.

Yeni Teşvik Sistemi; genel teşvik uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları, büyük ölçekli yatırımlar ve stratejik yatırımlar olmak üzere 4 ana başlıkta değerlendirilmektedir. Tablo 39 ile her ana başlık altında yer alan teşvik unsurları belirtilmiştir. Teşvik sisteminden yararlanmak için asgari yatırım tutarı, yatırım yapılan sektör ve sektörün stratejik önem düzeyi gibi kriterler teşvik miktarında önemli rol oynamakla birlikte Kastamonu'nun 4., Çankırı ve Sinop illerinin 5. bölgede bulunması sebebiyle TR82 Bölgesi illeri teşvik sisteminde oldukça avantajlı bir konumdadır. Özellikle yatırımın OSB içinde yapılması destek oranının bir sonraki seviyeye göre hesaplanmasına olanak vermektedir. Yani OSB yatırımlarında Kastamonu ili 5. bölgede, Çankırı ve Sinop illeri 6. bölgede bulunan iller ile aynı destek koşullarına sahiptir. Yeni Teşvik Sistemi'nin avantajlarından yararlanılarak ulusal ve uluslararası şirketlerin bölgedeki yatırımları ve modernizasyon çalışmaları teşvik edilecek ayrıca yeni işletmelerin kurulumu ve girişimcilik desteklenecektir.

Tablo 42. Teşvik Sistemi Uygulamaları, 2022

Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımlar	Stratejik Yatırımlar
KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük Vergisi Muafiyeti
	Vergi İndirimi	Vergi İndirimi	Vergi İndirimi
	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği
	Yatırım Yeri Tahsis	Yatırım Yeri Tahsis	Yatırım Yeri Tahsis
	Faiz veya Kar Payı Desteği	Faiz veya Kar Payı Desteği	Faiz veya Kar Payı Desteği
			KDV İadesi

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, c)

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının internet sitesinden alınan verilere göre 2013 ve 2022 yılı arasında Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinde düzenlenen tevsî yatırımlarını, komple yeni ve diğer yatırımları içeren, yerli ve yabancı sermayeden oluşan bölgesel, büyük ölçekli, genel ve stratejik yatırımları kapsayan teşvik belgeleri, belge sayıları, yatırım miktarları ve sağladıkları istihdam il ve sektör düzeyinde ifade edilmiştir. Tablo 43'te gösterildiği üzere TR82 Bölgesi'nde belge adedi, toplam yatırım miktarı ve istihdam açısından imalat sektörünün öne çıktığı görülmektedir. İmalatın yanında hizmetler sektörünün de bölgede öne çıktığı anlaşılmaktadır.

Tablo 43. 2013 - 2022 Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri

	Sektör	Belge Adedi	Toplam Sabit Yatırım (Milyon TL)	Toplam İstihdam
Kastamonu	Enerji	23	1089	148
	Hizmetler	68	737	1.295
	İmalat	138	4.073	6.604
	Madencilik	25	983	633
	Tarım	11	69	141
Çankırı	Enerji	65	865	144
	Hizmetler	55	561	759
	İmalat	128	6.876	9.839
	Madencilik	6	66	81
	Tarım	6	89	118
Sinop	Enerji	8	757	115
	Hizmetler	30	222	224
	İmalat	92	1327	5.923
	Madencilik	-	-	-
	Tarım	23	521	302
TR82	Enerji	96	2.711	407
	Hizmetler	153	1.520	2.278
	İmalat	358	12.276	22.366
	Madencilik	31	1049	714
	Tarım	40	679	561

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, d)

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından sağlanan teşviklerin yanında bölgede AB fonlarından da faydalanılmaktadır. Avrupa Birliği tarafından ülkemize sağlanan Katılım Öncesi Mali Yardımı kapsamında yürütülen hibe programları aracılığı ile Çankırı ilinde başarılı olan 30 projeye, Kastamonu ilinde başarılı olan 62 projeye ve Sinop ilinde başarılı olan 32 projeye sağlanan hibe desteği sırasıyla toplam 5.814.565 Avro, 8.539.717 Avro ve 3.448.089 Avro'dur.

Tablo 44. Merkezi Finans ve İhale Birimi (CFCU) Tarafından Sağlanan Hibeler 2002-2022, (€)

	AB Katkısı	TR Katkısı	Hibe	Sözleşme Adedi
Kastamonu	6.567.392	1.972.325	8.539.717	62
Çankırı	4.473.054	1.341.511	5.814.565	30
Sinop	2.826.462	621.627	3.448.089	32
TR82	13.866.908	3.935.463	17.802.371	124

Kaynak: (Merkezi Finans ve İhale Birimi, 2022)

AB'ye aday ve potansiyel aday ülkelere yapılan mali yardımlar Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) adı altında birleştirilmiştir. Çeşitli bileşenlere ayrılan IPA fonları farklı bakanlık ve kamu kurumlarınca yönetilmektedir. Bu bağlamda Kastamonu, Çankırı ve Sinop'un da ortağı olduğu ve pek çok ili kapsayan büyük projeler TR82 Bölgesi'nde uygulanmaktadır.

4.5. Bölgede Öne Çıkan Sektörler

SGK İstatistik Yıllıkları 2019 ve 2020 yılı verilerine göre bölgede tarım dışı sektörlerde iş yeri ve istihdam sayısına göre öne çıkan sektörler aşağıda belirtilmiştir. SGK 2020 yılı verilerine göre bölgede tarım dışı sektörlerde istihdam açısından öne çıkan sektör imalat sanayidir. Bölgedeki sanayi ve hizmet sektörü istihdamının %30,4'ü (32.070 kişi) imalat sektöründedir. İmalat sanayiini %15,5 (16.353 kişi) ile inşaat faaliyetleri takip etmekte, 3. sırada ise %12,6 (13.341 kişi) ile toptan ve perakende ticaret ile ilgili faaliyetler yer almaktadır. 2020 yılı iş yeri sayısı açısından bir değerlendirme yapıldığında ise bölgedeki sanayi ve hizmet işletmelerinin %26,6'sı (3.972 iş yeri) toptan ve perakende ticaret faaliyetlerinde, %13,5'i (2.018 iş yeri) inşaat faaliyetinde ve %12,4'ü (1.847 iş yeri) imalat sektöründe faaliyet göstermektedir.

Tablo 45. İş Yeri ve İstihdam Açısından Öne Çıkan Sektörlerin Oranı, 2019 – 2020 (%)

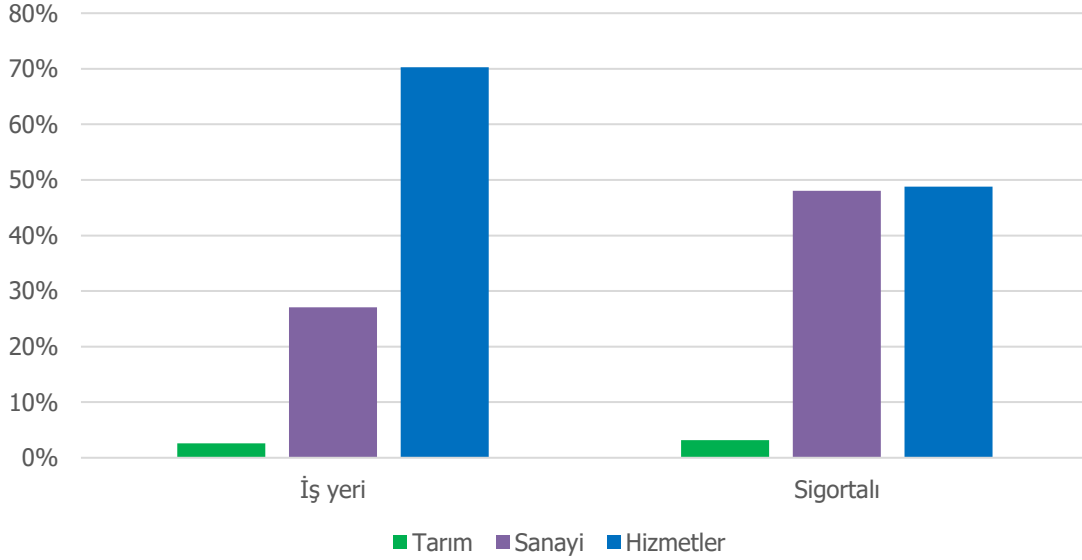
Kod		İşyeri		İstihdam	
		2019	2020	2019	2020
	Toplam	100	100	100	100
B	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	0,9	0,8	1,9	1,8
C	İmalat	12,4	12,4	29,1	30,4
D	Elektrik, Gaz, Buhar Ve İklimlendirme Üretimi Ve Dağıtımı	1,1	0,7	1,8	1,4
E	Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi Ve İyileştirme Faaliyetleri	0,4	0,4	0,5	0,5
F	İnşaat	11,5	13,5	12,5	15,5
G	Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	25,6	26,6	13,2	12,6
H	Ulaştırma ve Depolama	12,1	12,1	5,2	5,4
I	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	8,7	7,9	6,4	5,2
J	Bilgi ve İletişim	0,7	0,5	0,6	0,3
K	Finans ve Sigorta Faaliyetleri	1,3	1,3	0,5	0,4
L	Gayrimenkul Faaliyetleri	3,3	3,3	0,7	0,7
M	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	4,7	4,6	2,7	2,9
N	İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	7,8	5,8	12,2	8,5
O	Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	0,8	0,9	1,4	1,6
P	Eğitim	3,3	2,7	4,1	3,9
Q	İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	1,7	2,2	4,5	6,7
R	Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	0,5	0,7	0,4	0,3
S	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,7	2,7	2,1	1,7
T	Hane Halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri;	0,0	0,0	0,0	0,0
U	Uluslararası Örgütler ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri	0,0	0,0	0,0	0,0
V	Kendi Adına Menkul Sermaye İradı Faaliyetleri	0,7	0,9	0,1	0,1

Kaynak: **(Sosyal Güvenlik Kurumu, b)**

Bölgedeki tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki iş yeri ve sigortalı oranlarına bakıldığında sanayi sektörünün hizmetler sektörüne oranla daha emek yoğun bir yapıda olduğu sonucuna varılabilmektedir. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışan sayıları hemen hemen aynı olmakla birlikte iş yeri sayılarına bakıldığında hizmet sektöründe faaliyet gösteren iş yeri sayısının sanayi sektöründe faaliyet gösteren iş yeri sayısının iki katından fazla olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde sektörlerde iş yeri başına çalışan sayısına bakıldığında tarım, sanayi, hizmet ve toplama bakıldığında sırasıyla yaklaşık olarak 7, 12, 6 ve 8 kişi olarak gerçekleşmişken bölgede bu sayılar sırasıyla 9, 13, 5 ve 7 olarak gerçekleşmiştir. Tüm sektörlerin genel ortalamasına bakıldığında Türkiye ve TR82

Bölgesi iş yeri başına çalışan sayıları çok yakındır. Bölge, Türkiye ortalamasında tarım ve hizmet sektörlerinde ayrılmaktadır. Tarım sektöründe bölgede iş yeri başına çalışan sayısı Türkiye ortalamasından fazlayken hizmet sektöründe durum tam tersi şekildedir.

Grafik 21. TR82 Bölgesinde İş Yeri ve İstihdam Açısından Sektörlerin Oranı, 2020 (%)

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, b)

Ormancılık ve tomrukçuluk faaliyetleri, bölge içinde hem iş yeri hem de sigortalı sayısı bakımından %2'lik paya sahip olmakla birlikte Türkiye'nin ilgili faaliyet sınıfında iş yeri sayısında %6, sigortalı sayısında ise %7 paya sahiptir. Buna ek olarak ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri faaliyet sınıfı da ülke genelinde iş yeri sayısında %3, sigortalı sayısında ise %6 paya sahiptir. Bölgedeki toplam iş yeri ve sigortalı sayılarının ülke genelinin %1'ini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda yukarıda sayılan iki faaliyet sınıfının bölge için önem ve ağırlığı dikkat çekmektedir.

4.6. Dış Ticaret

Bölgenin dış ticaret hacmi Türkiye içinde küçük bir orana sahip olmakla birlikte son yıllarda pazarlama, tanıtım ve iletişim imkânlarının gelişmesiyle bölgenin ihracat kapasitesinin arttığı söylenebilir. 2017-2021 yılları arasında ihracat tutarları incelendiğinde Kastamonu ihracatı dalgalanma göstermekle birlikte son yıllarda artış göstermiştir. Söz konusu yıllarda Sinop ve Çankırı ihracatı istikrarlı bir artış eğilimi göstermiştir. Çankırı ihracatındaki artışta Çankırı Yakınkent OSB içerisinde faaliyet gösteren Japon sermayeli lastik üreticisinin önemli bir katkısının olduğu düşünülmektedir. İhracat tutarları bölge düzeyinde incelendiğinde ise istikrarlı bir artış göze çarpmaktadır. Bölge ihracatının ülke geneli içindeki payının yükseltilmesi için dış ticarete yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması ile ürün tanıtım faaliyetleri desteklenmelidir.

Tablo 46. İhracat Tutarı, 2017-2021(ABD Doları), bin

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021
Kastamonu	92.534	124.748	94.493	302.498	385.374
Çankırı	148.618	183.927	250.692	232.222	268.867
Sinop	19.585	28.623	30.225	29.981	34.353
TR82	260.738	337.299	375.411	564.702	688.594
Türkiye	164.494.619	177.168.756.288	180.832.721	169.637.755	225.214.458
TR82/Türkiye	0,16	0,19	0,21	0,33	0,31

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

2017-2022 yılları arasında bölgede ithalat tutarları değişimine bakıldığında ithalatın iller düzeyinde istikrarsız bir seyir izlediği gözlemlenmektedir. Söz konusu yıllarda ithalatın değişimi bölgesel olarak değerlendirildiğinde bir artış eğilimi olduğu görülmektedir.

Tablo 47. İthalat Tutarı, 2017-2021(ABD Doları), bin

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021
Kastamonu	189.837	238.641	87.262	149.194	165.706
Çankırı	139.882	143.688	182.155	133.051	177.899
Sinop	5.122	10.039	7.370	9.444	8.296
TR82	334.842	392.369	276.788	291.689	351.902
Türkiye	238.715.127	231.152.482	210.345.202	219.516.806	271.425.553
TR82/Türkiye	0,14	0,17	0,13	0,13	0,13

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Türkiye’de ve bölgede ihracat yapan firma sayıları incelendiğinde genel ihracat performansına paralel şekilde bölgede ihracat yapan firma sayısı Türkiye ile kıyaslandığında düşük kalmaktadır. Ancak hem iller düzeyinde hem bölge düzeyinde ihracat yapan firma sayıları yıllar içinde istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir.

Tablo 48. İhracatçı Firma Sayısı, 2017-2021

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021
Kastamonu	41	46	51	54	61
Çankırı	23	28	31	32	33
Sinop	19	20	21	28	30
TR82	83	94	103	114	124
Türkiye	69.113	75.023	82.023	85.445	93.957
TR82/Türkiye	0,12	0,13	0,13	0,13	0,13

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, h)

Bölgede 2021 yılı faaliyetlere göre ihracat tutarları incelendiğinde Kastamonu’da madencilik ve taş ocaklığı ile imalat ana kalemleri ilk sırada yer almakta olup sırasıyla öne çıkan ihracat alt kalemleri aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 49. Faaliyetlere Göre İhracat ISIC REV 4, 4 dijit, Kastamonu, 2021

Kastamonu	Tutar	Oran
0729 - Diğer demir dışı metal cevherlerin madenciliği	121.616.194	31,56
2420 - Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı	95.928.426	24,89
3830 - Materyallerin geri kazanımı	53.149.464	13,79
2012 - Kimyasal gübre ve azotlu bileşiklerin imalatı	36.763.397	9,54
2011 - Temel kimyasal maddelerin imalatı	21.109.232	5,48
1410 - Kürk hariç, giyim eşyası imalatı	18.334.365	4,76
Diğer	38.473.565	9,98
Toplam	385.374.643	100

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Çankırı'da imalat ve maden ve taş ocaklığı ana kalemleri ilk sırada yer almakta olup sırasıyla öne çıkan ihracat alt kalemleri aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 50. Faaliyetlere Göre İhracat ISIC REV 4, 4 dijit, Çankırı, 2021

Çankırı	Tutar	Oran
2211 - İç ve dış lastik imalatı	195.627.364	72,76
1074 - Makarna, şehriye, kuskus ve benzeri unlu mamullerin imalatı	44.787.260	16,66
1061 - Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı	7.351.622	2,73
2520 - Silah ve mühimmat (cephane) imalatı	4.063.248	1,51
Diğer	17.037.617	6,34
Toplam	268.867.111	100

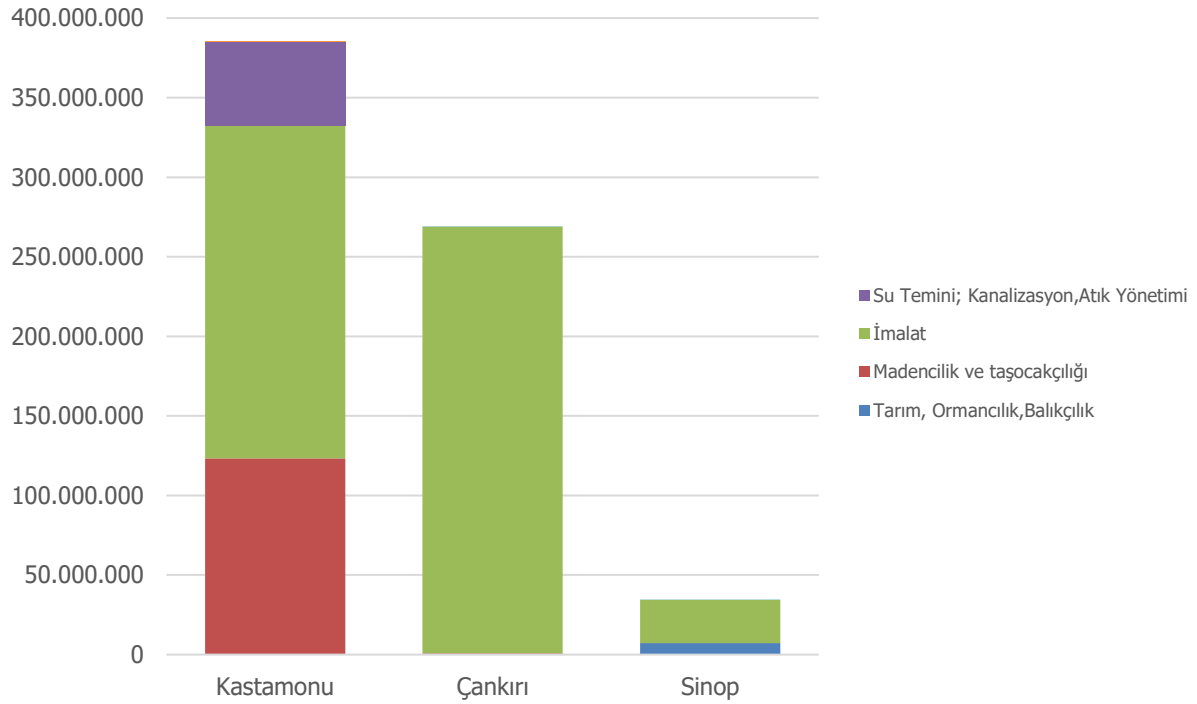
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Sinop'ta ise imalat ve tarım, orman ve balıkçılık faaliyet kolları öne çıkmaktadır. İmalat faaliyetleri her üç il için ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 51. Faaliyetlere Göre İhracat ISIC REV 4, 4 dijit, Sinop, 2021

Sinop	Tutar	Oran
2593 - Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatı	9.776.377	28,46
1020 - Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması	7.051.820	20,53
0123 - Turuncgillerin yetiştirilmesi	4.559.339	13,27
2821 - Tarım ve ormancılık makineleri imalatı	2.297.962	6,69
3100 - Mobilya imalatı	2.120.295	6,17
2599 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	1.326.300	3,86
2410 - Ana demir ve çelik imalatı	1.199.268	3,49
0230 - Ağaç dışı orman ürünlerinin toplanması	947.889	2,76
0124 - Yumuşak çekirdekli meyvelerin ve sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi	946.953	2,76
2825 - Gıda, içecek ve tütün işleme makineleri imalatı	509.018	1,48
3011 - Gemilerin ve yüzen yapıların inşası	450.000	1,31
Diğer	3.167.872	9,22
Toplam	34.353.093	100

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Grafik 22. İhracatın Faaliyetlere Göre Dağılımı, 2021, ISIC REV 4, Dijit 1

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Tablo 52. Faaliyetlere Göre İhracat Tutarları, 2021 (ABD Doları), ISIC REV 4, Dijit 1

	Tarım, Ormancılık, Balıkçılık	Madencilik ve Taşocaklığı	İmalat	Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi	Bilgi ve İletişim	Toplam
Kastamonu	30.466	123.306.341	208.884.788	53.149.464	2.176	385.374.643
Çankırı	-	880.875	267.982.996	-	3.240	268.867.111
Sinop	7.307.260	2.929	27.042.017	-	887	34.353.093
TR82	7.337.726	124.190.145	503.909.801	53.149.464	6.303	688.594.847
Türkiye/TR82	0,10	3,06	0,24	6,81	0,01	0,31

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Bölgede 2021 yılı faaliyetlere göre ithalat tutarları incelendiğinde Kastamonu'da madencilik ve taş ocaklığı ile imalat ana kalemleri ilk sırada yer almakta olup sırasıyla öne çıkan ithalat alt kalemleri aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 53. Faaliyetlere Göre İthalat ISIC REV 4,4 dijit, Kastamonu, 2021

Kastamonu	Tutar	Oran
0729 - Diğer demir dışı metal cevherlerin madenciliği	87.031.600	52,52
2012 - Kimyasal gübre ve azotlu bileşiklerin imalatı	38.342.807	23,14
1312 – Dokuma	8.779.771	5,30
2819 - Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı	3.367.525	2,03
2410 - Ana demir ve çelik imalatı	2.645.017	1,60
1399 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstillerin imalatı	2.619.670	1,58
2816 - Kaldırma ve taşıma donanımları imalatı	2.477.587	1,50
2599 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	2.235.823	1,35
0220 - Tomrukçuluk	2.232.667	1,35
Diğer	15.973.975	9,64
Toplam	165.706.442	100

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Çankırı'da imalat ve tarım, ormancılık, balıkçılık ana kalemleri ilk sırada yer almakta olup sırasıyla öne çıkan ithalat alt kalemleri aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 54. Faaliyetlere Göre İthalat ISIC REV 4,4 dijit, Çankırı, 2021

Çankırı	Tutar	Oran
2013 - Birincil formda plastik ve sentetik kauçuk imalatı	52.465.108	29,49
2011 - Temel kimyasal maddelerin imalatı	29.462.252	16,56
0129 - Diğer çok yıllık (uzun ömürlü) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	27.836.510	15,65
0111 - Tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumların yetiştirilmesi	13.398.070	7,53
2593 - Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatı	10.652.174	5,99
2599 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	10.177.713	5,72
2029 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünlerin imalatı	7.607.998	4,28
2410 - Ana demir ve çelik imalatı	4.683.273	2,63
2220 - Plastik ürünlerin imalatı	4.393.758	2,47
Diğer	17.222.775	9,68
Toplam	177.899.631	100

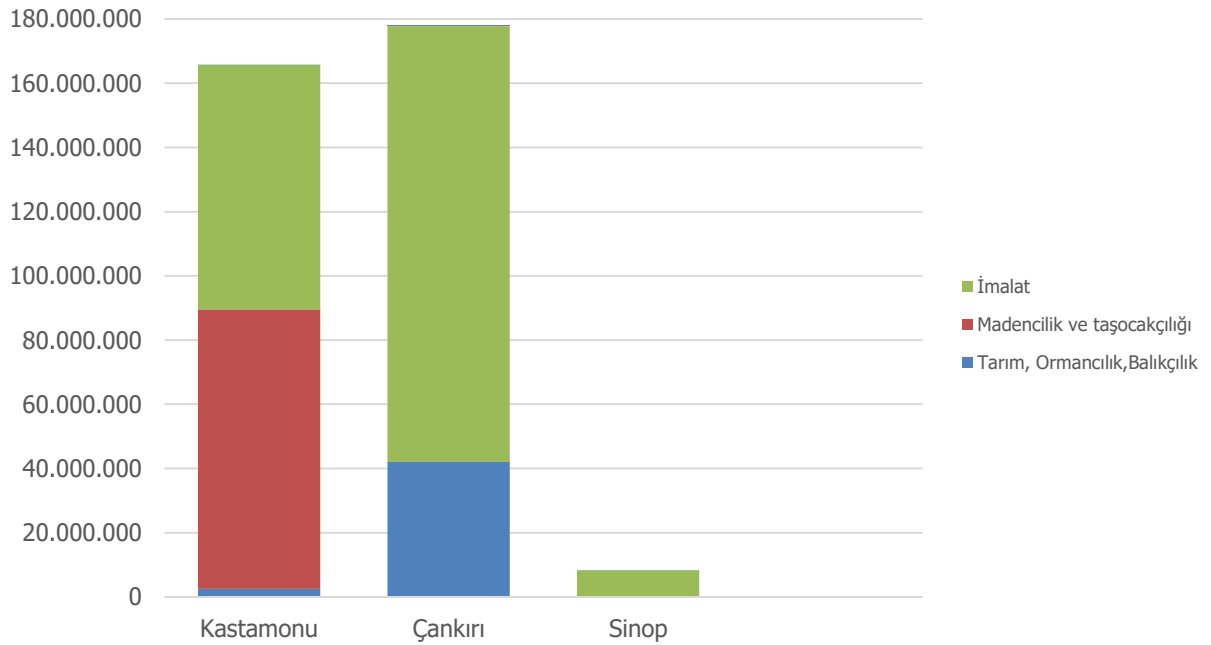
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Sinop'ta ise imalat ve tarım, orman ve balıkçılık ana kalemleri ilk sırada yer almakta olup sırasıyla öne çıkan ithalat alt kalemleri aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 55. Faaliyetlere Göre İthalat ISIC REV 4,4 dijit, Sinop, 2021

Sinop	Tutar	Oran
2013 - Birincil formda plastik ve sentetik kauçuk imalatı	1.161.861	14,00
2420 - Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı	1.142.328	13,77
2811 - Motor ve türbin imalatı	1.137.671	13,71
2829 - Diğer özel-amaçlı makinelerin imalatı	997.470	12,02
2818 - Motorlu veya pnömatik (hava basınçlı) el aletlerinin imalatı	679.481	8,19
2819 - Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı	364.827	4,40
1020 - Balık, kabuklu deniz hayvanları ve yumuşakçaların işlenmesi ve saklanması	330.388	3,98
2593 - Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve genel hırdavat malzemeler imalatı	294.840	3,55
2599 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	264.215	3,18
2813 - Diğer pompa, kompresör, musluk ve vana imalatı	255.336	3,08
2822 - Metal işleme makineleri ve takım tezgâhları imalatı	240.367	2,90
2910 - Motorlu kara taşıtlarının imalatı	201.282	2,43
2220 - Plastik ürünlerin imalatı	196.696	2,37
2651 - Ölçme, test etme, yönlendirme ve kontrol teçhizatı imalatı	169.181	2,04
Diğer	860.296	10,37
Toplam	8.296.239	100

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Grafik 23. İthalatın Faaliyetlere Göre Dağılımı, 2021, ISIC REV 4, Dijit 1

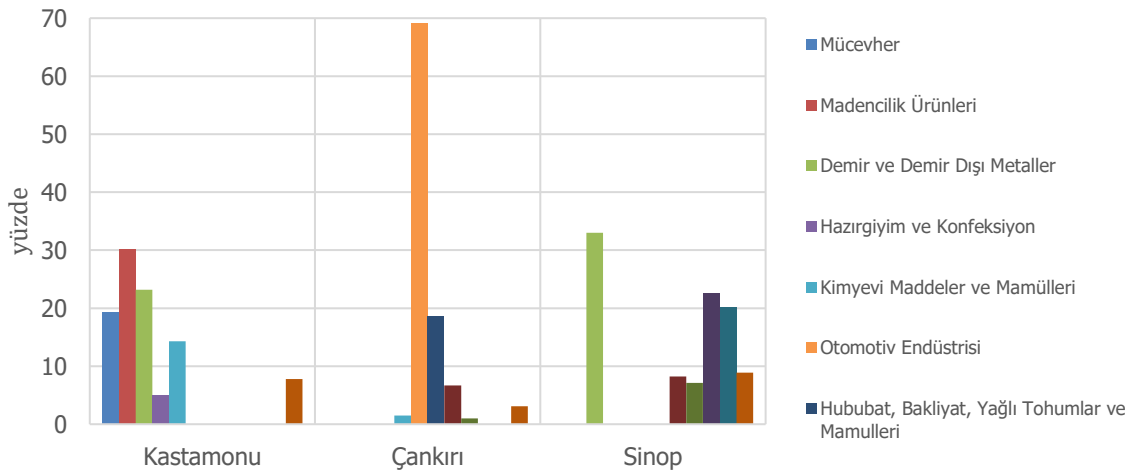
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Tablo 56. Faaliyetlere Göre İthalat Tutarları, 2021(ABD Doları), ISIC REV 4, Digit 1

Bölge	Tarım, Ormancılık, Balıkçılık	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	İmalat	Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi	Bilgi ve İletişim	Toplam
Kastamonu	2.483.155	87.031.600	76.180.887	-	10.800	165.706.442
Çankırı	42.117.809	3.449	135.698.567	79.748	58	177.899.631
Sinop	99.878	140	8.195.718	-	503	8.296.239
TR82	44.700.842	87.035.189	220.075.172	79.748	11.361	351.902.312
Türkiye/TR82	0,37	0,22	0,11	0,001	0,01	0,13

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Bölge ihracatı ürün gruplarına göre incelendiğinde Kastamonu’da madencilik ürünleri, demir ve demir dışı metaller ve mücevher; Çankırı’da otomotiv endüstrisi, hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri ve makine aksam; Sinop’ta ise su ürünleri ve hayvansal mamulleri, yaş meyve ve sebze ürün grupları ön plana çıkmaktadır.

Grafik 24. İhracatın Ürün Gruplarına Göre Dağılımı, 2021 (ABD Doları)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Bölge ihracatının ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Kastamonu için Çin, Belçika, Bulgaristan ve Finlandiya, Çankırı için Almanya, Birleşik Krallık, Macaristan, Sinop için Güney Kore, Gürcistan, Ukrayna ve Romanya önemli partner ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İhracatın istikrarı açısından bölge firmalarının yabancı firmalarla eşleştirme faaliyetlerinin desteklenmesi, ihracata yönelik danışmanlık faaliyetlerinin geliştirilmesi, pazar çeşitliliğinin sağlanması ve pazar çeşitliliğinin artırılmasına yönelik dış ticaret istihbarat hizmetlerinin sunulması ve yenilikçi ve rekabetçi ürünlerin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Tablo 57. İhracatın Ükelere Göre Dağılımı, 2021(ABD Doları)

Kastamonu		Çankırı		Sinop	
Ülke	Pay%	Ülke	Pay%	Ülke	Pay%
İsveç	18,89	Almanya	24,35	Güney Kore	13,41
Belçika	13,83	Birleşik Krallık	14,16	Ukrayna	12,09
İspanya	10,00	Somali	6,73	Gürcistan	10,78
Bulgaristan	7,40	Rusya	5,42	Romanya	7,93
Finlandiya	7,13	Macaristan	5,33	Almanya	6,81
Diğer	42,74	Diğer	44,01	Diğer	48,98

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Tablo 58. İhracatın Ükelere Göre Dağılımı, 2020(ABD Doları)

Kastamonu		Çankırı		Sinop	
Ülke	Pay%	Ülke	Pay%	Ülke	Pay%
Çin	24,49	Almanya	22,52	Güney Kore	29,71
Belçika	22,83	Birleşik Krallık	10,67	Ukrayna	10,74
Bulgaristan	12,84	Macaristan	5,28	Gürcistan	6,71
Finlandiya	9,46	Venezuela	4,98	Rusya	5,93
Kırgızistan	6,91	Fransa	4,38	Romanya	4,80
Diğer	23,47	Diğer	41,62	Diğer	42,11

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Bölge ithalatının ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Kastamonu için Şili, Rusya, İtalya, Çin ve Kırgızistan; Çankırı için Japonya, Tayland, Çin ve Endonezya; Sinop için Çin, Almanya ve Ukrayna önemli ithalat partnerleri olarak karşımıza çıkmaktadır. İthal ikame imkânı olan ürünlerin bölgede üretimi teşvik edilmeli ve firmaların rekabetçi ithalat yapabilmesine imkân tanıyan dış ticaret istihbarat hizmetlerine erişimi kolaylaştırılmalıdır.

Tablo 59. İthalatın Ükelere Göre Dağılımı, 2021 (ABD Doları)

Kastamonu		Çankırı		Sinop	
Ülke	Pay%	Ülke	Pay%	Ülke	Pay%
Şili	50,24	Japonya	13,65	Çin	41,33
Rusya	23,29	Endonezya	12,25	Azerbaycan	13,62
İtalya	6,17	Çin	10,49	BAE	7,38
Çin	3,15	İtalya	7,97	Almanya	6,29
Kırgızistan	2,29	Tayland	7,90	Belçika	4,51
Diğer	14,87	Diğer	47,73	Diğer	26,88

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Tablo 60. İthalatın Ükelere Göre Dağılımı, 2020 (ABD Doları)

Kastamonu		Çankırı		Sinop	
Ülke	Pay%	Ülke	Pay%	Ülke	Pay%
Şili	44,11	Japonya	12,40	Çin	30,78
Rusya	25,85	Tayland	11,18	Ukrayna	23,27
İtalya	7,59	Çin	9,80	Gürcistan	12,16
Kırgızistan	3,95	Endonezya	9,00	Norveç	4,97
Çin	3,10	Singapur	6,66	Almanya	4,74
Diğer	15,40	Diğer	50,94	Diğer	24,07

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Bölge imalat sanayi ihracat kompozisyonu teknoloji düzeyi sınıflandırmasına göre incelendiğinde ihraç edilen ürünlerin çoğunlukla orta düşük teknoloji (ODT) sınıfındaki ürünler olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla düşük teknolojili ürünler (DT), orta-yüksek teknolojili ürünler (OYT) ve yüksek teknoloji (YT) ürünler takip etmektedir. Yüksek teknolojili ürün ihracatı toplam bölge ihracatının yüzde 1' ini aşmamaktadır. Bölge düzeyinde gerçekleşen bu sıralama iller içinde geçerlidir ancak oransal bakımdan iller arasında bazı farklılıklar vardır. Orta-düşük teknolojili ürünler Kastamonu ve Sinop'ta toplam ihracatın hemen hemen yarısını oluştururken Çankırı'da yaklaşık yüzde 77'sini oluşturmaktadır. Çankırı'daki lastik üretiminin çoğunlukla ihracata konu olması ve lastik üretiminin orta düşük teknoloji sınıfında yer alması bu oranın yüksek olmasına neden olmaktadır. Orta, yüksek teknoloji ürünleri en çok Kastamonu'dan ihraç edilmektedir ve Kastamonu imalat sanayi ihracatının yaklaşık yüzde 37'si bu kapsamdadır. Bu oranlar Kastamonu üretim yapısı değerlendirildiğinde önemli oranlar olup detaylara inildiğinde Kastamonu orta, yüksek teknoloji ürün ihracatının önemli bir kısmının kimyasallar ve kimyasal ürünlerden oluştuğu görülmektedir. Bu rakamların oluşmasında birkaç faktörün etkili olabileceği değerlendirilmektedir. Bu rakamların önemli bir kısmının, merkezi Kastamonu'da olan ancak kimyasallar ve/veya kimyasal ürün üretiminin,

tamamını veya bir kısmını Kastamonu dışındaki üretim tesislerinde gerçekleştiren firma veya firmalardan kaynaklandığı ve maden üretimi ve maden geri dönüşümü sırasında ortaya çıkan kimyasallar ve bu kimyasallardan yararlanarak imal edilen ürünler olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 61. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, TR82, ISIC REV 4, 2 Dijit, 2021(ABD Doları),bin

Bölge İhracatı Teknoloji Düzeyi	Yüksek Teknoloji Ürünler		Orta-Yüksek Teknoloji Ürünler		Orta-Düşük Teknoloji Ürünler		Düşük Teknoloji Ürünler		Toplam	
	Tutar	Oran	Tutar	Oran	Tutar	Oran	Tutar	Oran	Tutar	Oran
Kastamonu	689	0,33	78.164	37,42	103.290	49,45	26.740	12,8	208.884	100
Çankırı	1.020	0,38	4.274	1,59	206.584	77,09	56.104	20,94	267.982	100
Sinop	3	0,01	3.024	11,19	13.568	50,18	10.445	38,63	27.042	100
TR82	1.712	0,34	85.463	16,96	323.443	64,19	93.290	18,51	503.909	100

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Kastamonu imalat sanayi ihracatında ana metal sanayi ilk sırada yer alırken sırasıyla kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı ve giyim eşyalarının imalatı izlemektedir.

Tablo 62. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, Kastamonu, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)

ISIC Kodu	Tutar	Oran	TD
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	667.485	0,32	YT
21 - Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı	21.820	0,01	YT
YT (Yüksek Teknoloji) Toplam	689.305	0,33	
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	58.064.190	27,80	OYT
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	9.658.106	4,62	OYT
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	6.177.600	2,96	OYT
29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	4.193.012	2,01	OYT
32 - Diğer imalatlar (32.50)	71.634	0,03	OYT
OYT(Orta-Yüksek Teknoloji) Toplam	78.164.542	37,42	
24 - Ana metal sanayi	96.365.672	46,13	ODT
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	2.917.242	1,40	ODT

2024-2028 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.965.542	0,94	ODT
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.681.965	0,81	ODT
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	357.886	0,17	ODT
19 - Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	1.915	0,00	ODT
ODT(Orta-Düşük Teknoloji) Toplam	103.290.222	49,45	
14 - Giyim eşyalarının imalatı	19.997.142	9,57	DT
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç);	5.054.172	2,42	DT
13 - Tekstil ürünlerinin imalatı	806.247	0,39	DT
31 - Mobilya imalatı	408.064	0,20	DT
10 - Gıda ürünlerinin imalatı	283.238	0,14	DT
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	155.129	0,07	DT
32 - Diğer imalatlar	22.741	0,01	DT
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	13.972	0,01	DT
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	14	0,00	DT
DT(Düşük Teknoloji) Toplam	26.740.719	12,80	
İmalat Sanayi Toplam	208.884.788	100	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Çankırı imalat sanayi ihracatında, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı ilk sırada yer alırken onu gıda ürünlerinin imalatı izlemektedir.

Tablo 63. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, Çankırı, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)

ISIC Kodu	Tutar	Oran	TD
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	972.854	0,36	YT
21 - Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı	47.243	0,02	YT
YT (Yüksek Teknoloji) Toplam	1.020.097	0,38	
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.821.715	0,68	OYT
32 - Diğer imalatlar(32.50)	1.019.896	0,38	OYT
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	771.062	0,29	OYT
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	661.599	0,25	OYT
OYT(Orta-Yüksek Teknoloji) Toplam	4.274.272	1,59	
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	198.138.912	73,94	ODT
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	7.201.010	2,69	ODT

24 - Ana metal sanayi	1.044.575	0,39	ODT
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	196.419	0,07	ODT
19 - Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	3.420	0,00	ODT
ODT(Orta-Düşük Teknoloji) Toplam	206.584.336	77,09	
10 - Gıda ürünlerinin imalatı	52.192.309	19,48	DT
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	1.627.620	0,61	DT
14 - Giyim eşyalarının imalatı	1.429.560	0,53	DT
31 - Mobilya imalatı	436.835	0,16	DT
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	237.769	0,09	DT
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	117.071	0,04	DT
13 - Tekstil ürünlerinin imalatı	63.127	0,02	DT
DT(Düşük Teknoloji) Toplam	56.104.291	20,94	
İmalat Sanayi Toplam	267.982.996	100	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Sinop imalat sanayi ihracatında makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı ilk sırada yer almaktadır. Ardından ise gıda ürünlerinin imalatı ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı gelmektedir.

Tablo 64. Teknoloji Düzeyine Göre İhracat, -Sinop, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)

ISIC Kodu	Tutar	Oran	TD
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	3.004	0,01	YT
YT (Yüksek Teknoloji) Toplam	3.004	0,01	
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	123.701	0,46	OYT
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	2.586	0,01	OYT
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	2.889.466	10,69	OYT
29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	6.202	0,02	OYT
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	2.702.	0,01	OYT
OYT(Orta-Yüksek Teknoloji) Toplam	3.024.657	11,19	
19 - Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	52	0,00	ODT
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	349.791	1,29	ODT
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	429.206	1,59	ODT

2024-2028 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

24 - Ana metal sanayi	1.233.947	4,56	ODT
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	11.105.977	41,07	ODT
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı (30.11)	450.000	1,66	ODT
ODT(Orta-Düşük Teknoloji) Toplam	13.568.973	50,18	
10 - Gıda ürünlerinin imalatı	7.351.335	27,18	DT
13 - Tekstil ürünlerinin imalatı	68.915	0,25	DT
14 - Giyim eşyalarının imalatı	197.723	0,73	DT
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	266.932	0,99	DT
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	137.066	0,51	DT
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	1.128	0,00	DT
31 - Mobilya imalatı	2.120.295	0,51	DT
32 - Diğer İmalatlar	301.989	1,12	DT
DT(Düşük Teknoloji) Toplam	10.445.383	38,63	
İmalat Sanayi Toplam	27.042.017	100	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Bölge imalat sanayi ithalat kompozisyonu teknoloji düzeyi sınıflandırmasına göre incelendiğinde ithal edilen imalat sanayi ürünlerinin yaklaşık %70'inin orta, yüksek teknoloji sınıfındaki ürünler olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla orta-düşük teknoloji ürünler, düşük teknoloji ürünler ve yüksek teknoloji ürünler takip etmektedir. Yüksek teknoloji ürün ithalatı toplam imalat sanayi bölge ithalatının %1'ini aşmamaktadır. Bölge düzeyinde gerçekleşen sıralamalar iller düzeyinde farklılaşabilmektedir. Kastamonu düşük teknoloji ithalatı diğer iller ile kıyaslandığında daha yüksek olmakla birlikte orta-düşük teknoloji ürünleri ithalatında diğer illerden düşüktür. Buna karşın Çankırı imalat sanayi ithalatında düşük teknoloji ürünlerinin payı diğer illerle kıyaslandığında çok düşüktür.

Bölgenin ithalat ve ihracat kompozisyonu birlikte değerlendirildiğinde bölgenin orta-düşük teknoloji imalat sanayi ürünleri ihrac ederken karşılığında orta-yüksek teknoloji ürünler ithal ettiği görülmektedir. Alt detaylara inildiğinde Kastamonu kimyasallar ve kimyasal ürün üretimi kalemleri hem imalat sanayi ihracatında hem ithalatında önemli bir kalem olarak göze çarpmaktadır. Benzer şekilde başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı Sinop ithalat ve ihracatı için göze çarpan kalemlerdir.

Tablo 65. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, TR82, ISIC REV 4, 2 Digt, 2021(ABD Doları)

Bölge İthalat Teknoloji Düzeyi	Yüksek Teknoloji Ürünler		Orta-Yüksek Teknoloji Ürünler		Orta-Düşük Teknoloji Ürünler		Düşük Teknoloji Ürünler		Toplam	
	Tutar	Oran	Tutar	Oran	Tutar	Oran	Tutar	Oran	Tutar	Oran
Kastamonu	474.801	0,62	52.199.835	68,52	8.775.618	11,52	14.730.633	19,34	76.180.887	100
Çankırı	258.839	0,19	95.671.284	70,5	36.787.096	27,11	2.981.348	2,2	135.698.567	100
Sinop	187.604	2,29	5.331.329	65,05	2.117.760	25,84	559.025	6,82	8.195.718	100
TR82	921.244	0,42	153.202.448	69,61	47.680.474	21,67	18.271.006	8,30	220.075.172	100

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Kastamonu imalat sanayi ithalatında, kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı ilk sırada yer alırken bu imalatı tekstil ürünlerinin imalatı ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı izlemektedir.

Tablo 66. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, Kastamonu, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)

ISIC Kodu	Tutar	Oran	TD
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	474.736	0,62	YT
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı(30.30)	65	0,00	YT
YT (Yüksek Teknoloji) Toplam	474.801	0,62	
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	41.284.646	54,19	OYT
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	10.274.085	13,49	OYT
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	535.086	0,70	OYT
29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	106.014	0,14	OYT
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	4	0,00	OYT
OYT(Orta-Yüksek Teknoloji) Toplam	52.199.835	68,52	
24 - Ana metal sanayi	4.679.457	6,14	ODT
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	2.240.311	2,94	ODT
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.448.042	1,90	ODT
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	407.808	0,54	ODT
ODT(Orta-Düşük Teknoloji) Toplam	8.775.618	11,52	
13 - Tekstil ürünlerinin imalatı	13.050.940	17,13	DT

2024-2028 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç);	680.055	0,89	DT
14 - Giyim eşyalarının imalatı	523.934	0,69	DT
32 - Diğer imalatlar	308.969	0,41	DT
10 - Gıda ürünlerinin imalatı	88.181	0,12	DT
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	57.061	0,07	DT
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	16.395	0,02	DT
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	5.039	0,01	DT
31 - Mobilya imalatı	59	0,00	DT
DT(Düşük Teknoloji) Toplam	14.730.633	19,34	
İmalat Sanayi Toplam	76.180.887	100	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Çankırı imalat sanayi ithalatında kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı ilk sırada yer alırken ardından makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı ve kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı izlemektedir.

Tablo 67. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, -Çankırı, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)

ISIC Kodu	Tutar	Oran	TD
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	258.839	0,19	YT
YT (Yüksek Teknoloji) Toplam	258.839	0,19	
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	90.039.765	66,35	OYT
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	5.087.668	3,75	OYT
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	420.901	0,31	OYT
29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) İmalatı	83.993	0,06	OYT
32 - Diğer imalatlar(32.50)	38.947	0,03	OYT
30 - Diğer ulaşım araçlarının İmalatı	10	0,00	OYT
OYT(Orta-Yüksek Teknoloji) Toplam	95.671.284	70,50	
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	22.664.684	16,70	ODT
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	7.830.474	5,77	ODT
24 - Ana metal sanayi	4.720.479	3,48	ODT
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	935.669	0,69	ODT
19 - Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	635.790	0,47	ODT
ODT (Orta-Düşük Teknoloji) Toplam	36.787.096	27,11	

13 - Tekstil ürünlerinin imalatı	2.854.543	2,10	DT
32 - Diğer imalatlar	35.858	0,03	DT
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	46.680	0,03	DT
10 - Gıda ürünlerinin imalatı	23.980	0,02	DT
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	9.174	0,01	DT
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	7.356	0,01	DT
14 - Giyim eşyalarının imalatı	3.729	0,00	DT
31 - Mobilya imalatı	25	0,00	DT
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	3	0,00	DT
DT(Düşük Teknoloji) Toplam	2.981.348	2,20	
İmalat Sanayi Toplam	135.698.567	100	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

Sinop imalat sanayi ithalatında başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı ilk sırada yer alırken ardından kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı ve ana metal sanayi izlemektedir.

Tablo 68. Teknoloji Düzeyine Göre İthalat, -Sinop, ISIC REV 4-2 Dijit, 2021(ABD Doları)

ISIC Kodu	Tutar	Oran	TD
26 - Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	187.549	2,29	YT
21 - Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı	55	0,00	YT
YT (Yüksek Teknoloji) Toplam	187.604	2,29	
28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	3.808.983	46,48	OYT
20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.199.564	14,64	OYT
29 - Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	250.961	3,06	OYT
27 - Elektrikli teçhizat imalatı	61.973	0,76	OYT
32 - Diğer imalatlar(32.50)	9.845	0,12	OYT
30 - Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3	0,00	OYT
OYT(Orta-Yüksek Teknoloji) Toplam	5.331.329	65,05	
24 - Ana metal sanayi	1.178.966	14,39	ODT
25 - Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı	562.874	6,87	ODT
22 - Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	233.046	2,84	ODT
23 - Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	142.874	1,74	ODT
ODT(Orta-Düşük Teknoloji) Toplam	2.117.760	25,84	

2024-2028 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

10 - Gıda ürünlerinin imalatı	330.388	4,03	DT
13 - Tekstil ürünlerinin imalatı	101.388	1,24	DT
17 - Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	59.157	0,72	DT
32 - Diğer İmalatlar	24.617	0,30	DT
15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	21.570	0,26	DT
31 - Mobilya imalatı	15.953	0,19	DT
14 - Giyim eşyalarının imalatı	4.748	0,06	DT
16 - Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	715	0,01	DT
18 - Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	489	0,01	DT
DT(Düşük Teknoloji) Toplam	559.025	6,82	
İmalat Sanayi Toplam	8.195.718	100	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, e)

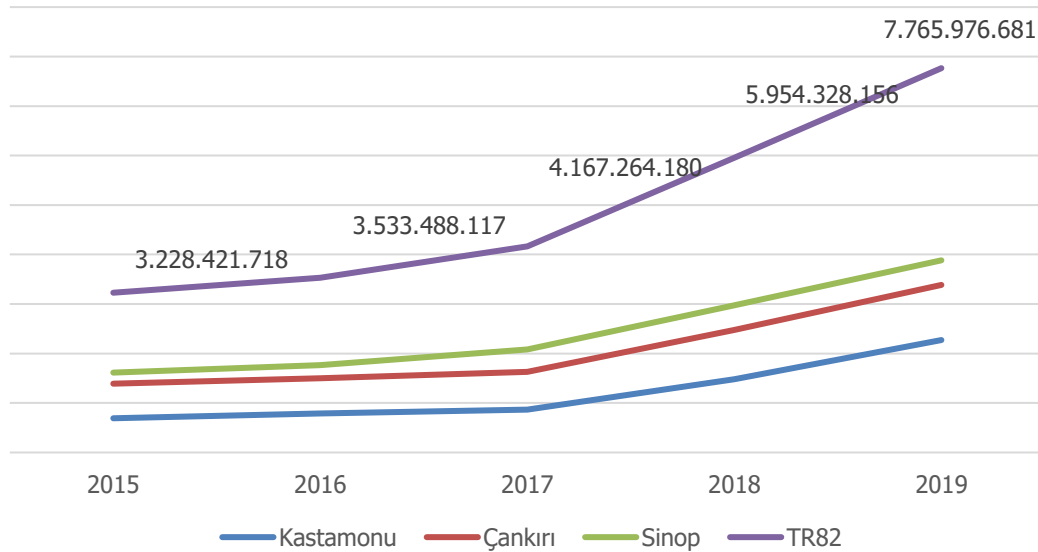
4.7. Üretim Kapasitesi

TR82 Bölgesi imalat sanayi kapasitesinin yıllar içindeki gelişimi maddi duran varlıklar-tesis makine ve cihazlara yapılan yatırımlar bazında incelendiğinde hem bölge bazında hem de iller özelinde tutar ve oran bakımından istikrarlı bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 69. Üretim Kapasitesinin Gelişimi (TL), 2015-2019

Bölge	2015	2016	2017	2018	2019
Kastamonu	1.382.921.965	1.574.061.174	1.733.239.579	2.963.075.195	4.543.331.236
Çankırı	1.397.661.661	1.430.516.527	1.528.102.660	1.995.320.974	2.228.714.729
Sinop	447.838.092	528.910.416	905.921.941	995.931.987	993.930.716
TR82	3.228.421.718	3.533.488.117	4.167.264.180	5.954.328.156	7.765.976.681
Türkiye	559.336.233.189	27.927.922.288	702.750.815.944	825.444.073.998	919.781.065.369
TR82/Türkiye	0,58	0,56	0,59	0,72	0,84

Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

Grafik 25. Üretim Kapasitesinin Gelişimi, 2015-2019

Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

4.8. İller Arası Ticaret

İller arası ticaret verileri incelendiğinde TR82 Bölgesi illerinin ticari ilişkide bulunduğu illerin başında İstanbul ve Kocaeli illeri gelmektedir. Bölge illeri ticareti büyükşehirlerden sonra kendi il ekonomisi içinde yoğunlaşmaktadır. Çankırı için Ankara, Sinop için ise Samsun yakınlık nedeniyle önemli ticari partnerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge illerinin kendi aralarındaki ticaretine bakıldığında Kastamonu'nun Sinop ve Çankırı ile olan ticari ilişkisinin düşük olduğu ve Sinop ve Çankırı'nın ilk 10 partner il arasına giremediği görülmektedir. Öte yandan Kastamonu, Çankırı için ilk 10 partner içinde yer almakta ancak düşük bir pay almaktadır. Sinop, Çankırı'nın ticari partner sıralamasında 42.sırada olup çok düşük bir işlem hacmine sahiptir. Sinop ticari partner sıralamasına bakıldığında Kastamonu ilk 10 da kendisine yer bulurken Çankırı çok düşük bir işlem hacmi ile 59.sırada yer almaktadır.

Genel olarak bakıldığında ticari işlemler bazında bölgenin kendi içindeki bağlantılarının zayıf olduğu söylenebilir. Dikkati çeken diğer bir husus TR82 Bölgesi illerinin komşusu oldukları diğer illerle olan bağlantısının da zayıf olmasıdır. Karabük, Zonguldak, Çorum gibi çevre illerin ticari işlem hacmi çok düşük kalmaktadır.

Bölge illerinin sahip oldukları üretim çeşitliliğinin ve kapasitesinin imkân verdiği ölçüde, karşılıklı tedarik imkânları konusunda farkındalık yaratılması ve bölge içi firma eşleştirme çalışmaları yapılarak karşılıklı ticaret hacmi büyütülmelidir.

Tablo 70. İller Arası Ticaret Hacmi, 2019

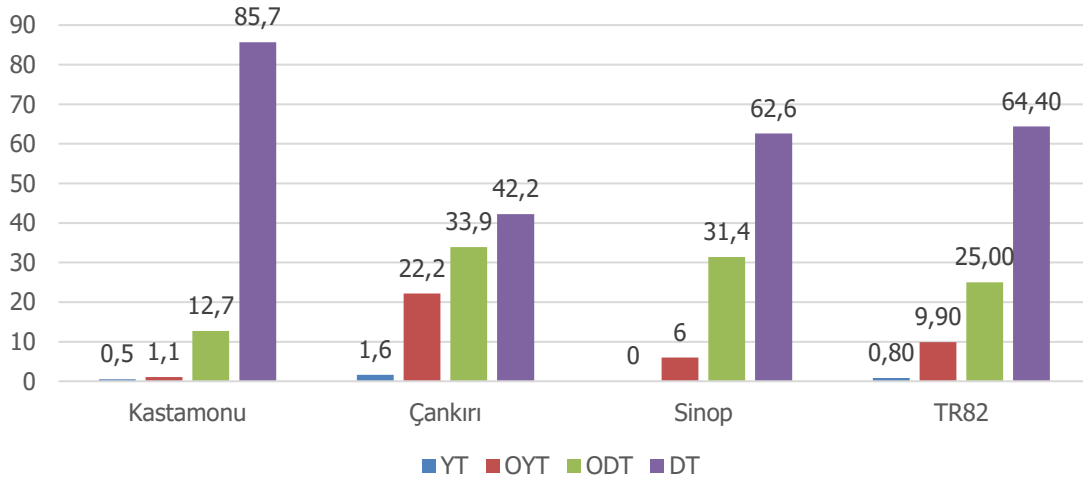
Kastamonu		Çankırı		Sinop	
Alan İl	Pay%	Alan İl	Pay%	Alan İl	Pay%
Kocaeli	19,08	İstanbul	29,93	İstanbul	31,57
İstanbul	17,40	Ankara	26,82	Sinop	26,87
Kastamonu	15,79	Çankırı	18,58	Samsun	8,23
Denizli	12,69	Kastamonu	3,08	Ankara	5,80
Kayseri	9,84	Gaziantep	3,02	Trabzon	3,86
Ankara	8,80	Sakarya	2,43	Kastamonu	2,60
Hatay	2,09	Samsun	1,63	Gaziantep	2,45
Samsun	1,75	Karabük	1,26	İzmir	1,89
Bursa	1,60	Bursa	1,03	Zonguldak	1,60
Diğer	10,96	Diğer	11,21	Diğer	13,68
Sinop(16.)	0,59	Sinop(42.)	0,09	Çankırı(59.)	0,03
Çankırı(22.)	0,39				

Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

4.9. İmalat Sanayi Teknoloji Düzeyi

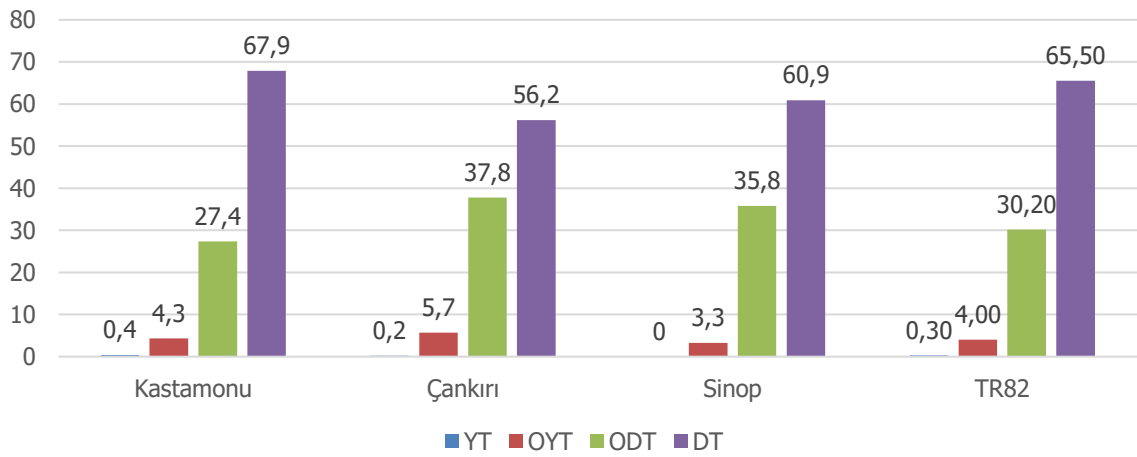
İmalat sanayi teknoloji düzeyi istihdam ve girişim bazında incelendiğinde bölge düzeyinde düşük teknoloji sektörlerinde istihdam ve girişim sayısının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu orta-düşük teknoloji, orta-yüksek teknoloji ve son olarak yüksek teknoloji oranları takip etmektedir. Yüksek teknoloji şirketi ve istihdamı yok denecek kadar azdır. Orta-yüksek teknoloji istihdamında Çankırı değerlerinin görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu görece yüksek oran elektrikli teçhizat imalatı istihdam değerlerinden kaynaklanmaktadır. İller düzeyinde paylar arasında farklar olmakla birlikte bölge ile aynı teknoloji desenine sahiptir. Bu durum bölge ve il düzeyinde istihdam ve girişim sayılarının önemli bir kısmının emek yoğun sektörlerde gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bölgenin üretim yapısını değiştirecek inovasyona dayalı, kaynak verimliliğini ve dijital dönüşüm uygulamalarını kapsayan sanayi dönüşüm programları uygulanarak katma değer yaratacak ürün ve ürün gruplarının üretimine odaklanılmalıdır.

Grafik 26. İmalat Sanayi Teknoloji Düzeyi, İstihdam, 2019

Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

Grafik 27. İmalat Sanayi Teknoloji Düzeyi, Girişim Sayısı, 2019

Kaynak: (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022)

REKABET GÜCÜ VE YATIRIM ORTAMI

5. REKABET GÜCÜ VE YATIRIM ORTAMI

Girişimci Bilgi Sistemi'nden elde edilen verilere göre bir sektörün net satışlarının ildeki payının, aynı sektörün ülke genelindeki payına bölümünü ifade eden uzmanlaşma katsayısı incelendiğinde Kastamonu'da NACE düzeyinde 1623-Diğer Bina Doğramacılığı ve Marangozluk Ürünlerin İmalatı ile 1610-Ağaçların Biçilmesi ve Planlanması sektörlerinin diğer sektörlerden net bir şekilde ayrılmaktadır. Bu duruma paralel olarak Kastamonu'da bulunan 1623-Diğer Bina Doğramacılığı ve Marangozluk Ürünlerin İmalatı sektörünün net satışlarının aynı sektörün tüm ülkedeki net satışlarının %10'una sahip olduğu görülmektedir. Çankırı'da ise sektörel çeşitlenmenin daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim 2540-Silah ve Mühimmat (cephane) İmalatı, 2320-Ateşe Dayanıklı Ürünlerin İmalatı, 1013-Et ve Kümes Hayvanları Etinden Üretilen Ürünlerin İmalatı, 2211-İç ve Dış Lastik İmalatı, Makarna, Şehriye, Kuskus vb. Unlu Mamullerin İmalatı sektörleri uzmanlaşma düzeyi bakımından ayrılmaktadır. Bahsi geçen sektörlerin ülke içerisindeki payı da aynı sıralamaya sahip olup %6-9 arasında bir değere sahiptir. Ayrıca ildeki başatlık oranına göre 2211-İç ve Dış Lastik İmalatı sektörünün %26,9 ile net satışlar bakımından ilde en çok gelir sağlayan sektördür. Sinop verileri incelendiğinde ise 2332-Fırınlanmış Kilden Tuğla, Karo ve İnşaat Malzemeleri İmalatı, 3240 Oyun ve Oyuncak İmalatı, 1610-Ağaçların Biçilmesi ve Planlanması, 2319 Diğer Camların İmalatı ve İşlenmesi, 2572-Kilit ve Menteşe İmalatı ile 1629-Diğer Ağaç Ürünleri İmalatı uzmanlık sağlanan sektörlerdir (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022).

Bölge sanayisi incelendiğinde bölgede faaliyet gösteren büyük işletmelerin istatistiklere etkisinin yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan bölgedeki doğal kaynakların ve yatırım teşvik sisteminin sağladığı avantajların sektörel uzmanlaşmaya doğrudan etki ettiği söylenebilir.

İl bazında incelendiğinde Çankırı'daki OSB'lere yapılan ilgili yatırımların 6.bölge (*sigorta primi ve işveren hissesi desteği açısından*) teşviklerinden yararlanma imkânının bulunması özellikle imalat sanayindeki sektörlerin gelişme potansiyelini arttırmakta ve rekabet gücünü yükseltmektedir. Özellikle otomotiv yan sanayii, savunma sanayii, çorap imalatı, metal endüstrisi, demir yolu bağlantı elemanları ve gıda ürünleri üretimi sektörlerinin gelişme potansiyelinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Diğer yandan Çankırı'da Yakınkent OSB içerisindeki Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin (TGB) geçici kabulü yapılmış olup yakında aktif olarak hizmet vermeye başlayacaktır. TGB sayesinde OSB'de faaliyet gösteren işletmelerin üniversite ile ortak proje geliştirmeleri için altyapı sağlanmış olacaktır. AR-GE faaliyetleri yürütülen sektörler için TGB'lerde ciddi kamu destekleri söz konusu olduğundan bu sektörlerin gelişme potansiyelinin yüksek olabileceği değerlendirilmektedir.

Çankırı'da turizm sektöründe hâlihazırda markalı bir otel yatırımı bulunmamaktadır. Bu bakımdan otel yatırımlarında ciddi bir potansiyel olduğu değerlendirilmektedir. Sanayi yatırımlarının artması, turizmin geliştirilmesi kapsamında ilde yapılan restorasyon çalışmaları, tuz mağarasında yapılan turizme yönelik geliştirmeler, Ankara'ya yakın konumda olan Ilgaz'daki kayak merkezleri, Yapraklı ilçesindeki Hazım Dağlı Tabiat Parkı ve Çankırı Kurşunlu'da yer alan bölgenin tek termal su kaynağı ildeki turizm sektörünün potansiyelini göstermesi açısından önemlidir.

Kastamonu'daki yatırım ortamı incelendiğinde yatırım kararına etki eden iki temel etkenin bulunduğu görülecektir. Bu etkenler, OSB bünyesinde sağlanan 5. bölge destekleri ve Kastamonu dışında faaliyet gösteren Kastamonuluların ildeki desteklerden de yararlanarak memleketlerine yatırım

yapma isteğidir. Ancak ilde sanayi ve turizm arsası üretme sorunu bulunmakta olup üretilen arsaların ücretleri de diğer illere göre yüksek kalmaktadır. Diğer yandan Merkez, Tosya, Taşköprü ve Seydiler ilçesi olmak üzere ilde 4 adet OSB mevcut olup söz konusu OSB'ler hemen hemen dolmuş durumdadır. Bu yüzden mevcut OSB'lerin genişletilmesi ve yeni OSB'lerin kurulması gerektiği değerlendirilmektedir. Karadeniz sahil yolunun yapılması ve bu yolun Kastamonu il merkezine bağlanması da yatırımların ulaşım altyapısıyla desteklenmesi açısından önemlidir.

Kastamonu ilinde orman ürünleri (ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı), gıda ürünleri imalatı, tarım ve hayvancılık ile turizm sektörleri gelişim potansiyeli yüksek sektörler olarak değerlendirilmektedir. İlde imalat sektöründeki firmalarda genel olarak ürün geliştirme ve markalaşma konularında dönüşüme ihtiyaç bulunmaktadır.

Sinop ilinin yatırım ortamı incelendiğinde coğrafi konumundan dolayı iç pazara uzak olduğu, limana sahip olmasına rağmen deniz ulaşımından yeterince yararlanılamadığı, mevcut sanayi alanlarının yeterli olmadığı, OSB'lerin doluluk oranının yüksek olduğu, yeni sanayi alanlarının istenen ölçüde üretilmediği, tarım, hayvancılık ve turizm sektörlerinde istenilen katma değer yaratılamadığı görülmektedir. İlde yapılan yatırımların genellikle yatırımcıların öz sermaye birikimine dayalı olduğu ve çoğunlukla küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak yer aldığı gözlenmektedir.

Gıda sanayinde; un fabrikalarının yanında süt, ayran, peynir ve küp şeker üretimine yönelik işletmeler ile yörenin önemli bir tarımsal ürünü olan çeltiğin işlenmesine yönelik tesisler mevcuttur. Gıda sanayi içerisinde su ürünleri işleme tesisleri konusunda yatırım ihtiyacı bulunmaktadır. Mevcut balık işleme sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, yörenin geleneksel deniz ürünü olan hamsinin değerlendirilmesine yönelik balık unu ve yağı üretiminde önemli rol oynamaktadır. Üretilen balık unu yem fabrikalarına pazarlanırken başta kozmetik sanayi olmak üzere dericilik vb. alanlarda kullanılan balık yağının büyük bir bölümü ise yurt dışına ihraç edilmektedir.

Tekstil sektörü, sağladığı istihdam bakımından ildeki önemli sektörlerden birisidir. Özellikle Sinop Organize Sanayi Bölgesi ve Gerze ilçesinde giyim ürünleri imalatı yoğun olarak gerçekleştirilmektedir. Boyabat ilçesinde ham maddesinin bulunması sebebiyle tuğla ve kiremit endüstrisi gelişmiştir.

Sinop'ta gelişme potansiyeli bulunan sektörler: tekstil, diğer metalik olmayan mineral ürünler imalatı, gıda sanayi, ağaç ürünleri ve plastik imalatı sektörleridir. Ağaç ürünleri sektöründe faaliyet gösteren işletmeler ile Sinop Ticaret ve Sanayi Odası iş birliğinde "Ağaç Ürünleri Sektörü Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması Projesi" (UR-GE Projesi) yürütülmektedir. Benzer bir projenin su ürünleri işleme sektöründe de yapılması planlanmaktadır.

5.1. İşletme ve İş Ortamı Yapısı

TR82 bölgesini oluşturan Çankırı, Kastamonu ve Sinop illerinde faaliyet gösteren işletmelerin toplam sayısı 16.242 olup bu işletmelerde çalışanların sayısı ise 115.770'dir. Söz konusu istatistiklerin illere göre dağılımı incelendiğinde işletme sayısının Çankırı'da 3.249, Kastamonu'da 8.361, Sinop'ta ise 4.632 olduğu görülmektedir. Bu işletmelerde çalışanların sayısı ise Çankırı'da 30.668, Kastamonu'da 55.951 ve Sinop'ta 29.151'dir.

Tablo 71. TR82 Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren Tüm İşletmeler ve Çalışan Sayıları (2021)

İller	İşletme Sayısı	Çalışan Sayısı
Çankırı	3.249	30.668
Kastamonu	8.361	55.951
Sinop	4.632	29.151
Toplam	16.242	115.770

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, b)

TR82 Bölgesi imalat sanayinde iştigal eden işletmeler incelendiğinde toplam işletme sayısının 1.878 olduğu ve bu işletmelerde çalışanların sayısının ise 34.615 olduğu görülmüştür. İmalat sanayindeki işletmelerin tüm işletmeler içindeki payı %12 iken bu işletmelerde çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı ise %30'dur.

Söz konusu istatistiklerin illere göre dağılımı incelendiğinde imalat sanayindeki işletme sayısının Çankırı'da 327, Kastamonu'da 914, Sinop'ta ise 637 olduğu görülmektedir. Bu işletmelerde çalışanların sayısı ise Çankırı'da 12.995, Kastamonu'da 12.991, Sinop'ta ise 8.629'dur.

Tablo 72. TR82 Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren İmalat Sanayii İşletmeleri ve Çalışan Sayıları (2021)

İller	İşletme Sayısı	Çalışan Sayısı
Çankırı	327	12.995
Kastamonu	914	12.991
Sinop	637	8.629
Toplam	1.878	34.615
İmalat Sanayiinin Payı (%)	12	30

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, b)

TR82 Bölgesi'ndeki iş yeri ve sigortalı sayılarının NACE Rev.2 faaliyet gruplarına dağılımı sonucunda elde edilen tablo aşağıda yer almaktadır. Söz konusu tablo, sigortalı sayısına göre sıralanmış ilk 20 faaliyet grubuna göre oluşturulmuştur. Sigortalı sayısına göre sıralanan faaliyet grupları incelendiğinde en başta perakende ticaret grubunun geldiği daha sonra giyim eşyaları imalatı, bina inşaatı, insan sağlığı hizmetleri, eğitim, bina dışı yapıların inşaatı, bina ve çevre düzenleme faaliyetleri, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı ve gıda ürünleri imalatı üretimi gruplarının geldiği görülmektedir.

Diğer yandan bölgede içecek imalatı, tütün ürünleri imalatı, iyileştirme ve diğer atık yönetim hizmetleri, hava yolu taşımacılığı, hane halkları tarafından kendi ihtiyaç faaliyetleri ve ham petrol ve doğalgaz çıkarımı faaliyet gruplarına ilişkin iktisadi faaliyet bulunmamaktadır.

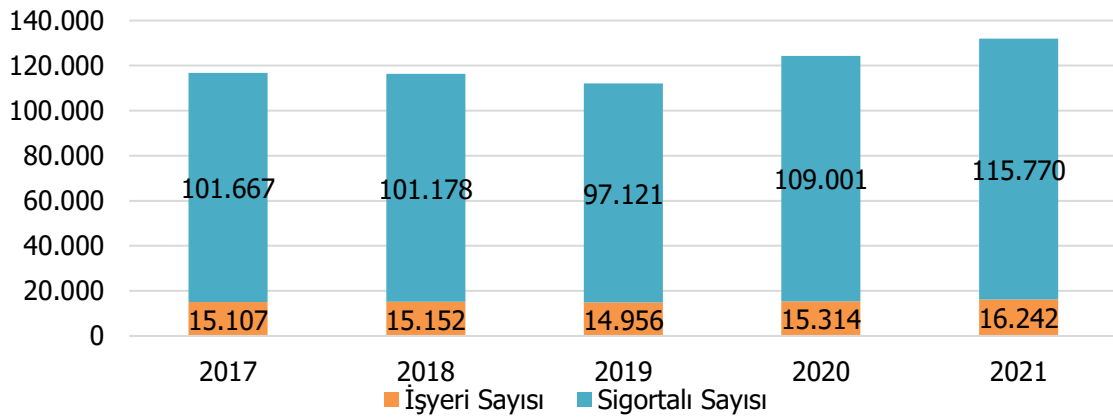
TR82 Bölgesi'ndeki iş yeri ve sigortalı sayılarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2020 ve 2021 yıllarında anlamlı artış olduğu görülmektedir. 2020 yılında 15.314 olan iş yeri sayısı 2021 yılında 16.242'ye yükselmiş olup sigortalı sayısı ise söz konusu yıllarda 109.001'den 115.770'e yükselmiştir.

Tablo 73. TR82 Bölgesi'nde Faaliyet Gruplarına Göre İş Yeri ve Sigortalı Sayısı - İlk 10 Faaliyet Grubu (2021)

Çankırı	Kastamonu	Sinop	TR82						
Faaliyet kodu	Faaliyet Grupları (*) (NACE Rev.2)	İşyeri	Sigortalı	İşyeri	Sigortalı	İşyeri	Sigortalı	İş yeri	Sigortalı
47	Perakende Tic. (Mot. Taşıt. Onar. Har)	708	2.370	1.549	5.779	931	2.990	3.188	11.139
14	Giyim Eşyaları İmalatı	16	2.895	65	4.773	53	3.045	134	10.713
41	Bina İnşaatı	340	1.793	540	3.755	406	2.297	1.286	7.845
86	İnsan Sağlığı Hizmetleri	48	1.394	116	2.544	67	1.169	231	5.107
85	Eğitim	121	1.444	270	2.501	81	1.141	472	5.086
42	Bina Dışı Yapıların İnşaatı	50	1.121	139	2.132	74	1.598	263	4.851
81	Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyet.	52	916	116	2.611	69	969	237	4.496
56	Yiyecek ve İçecek Hizmeti Faal.	191	1.079	542	2.122	337	1.270	1.070	4.471
49	Kara Taşıma ve Boru Hattı Taşıma.	277	758	1.072	2.518	506	1.140	1.855	4.416
10	Gıda Ürünleri İmalatı	109	1.472	293	1.787	174	1.100	576	4.359

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, b)

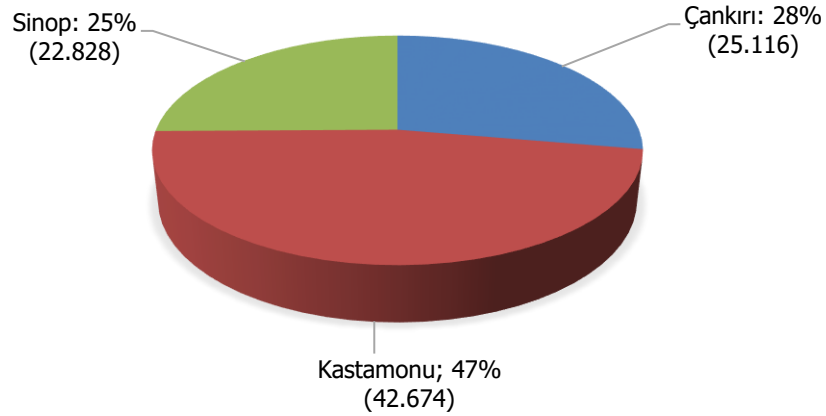
Grafik 28. TR82 Bölgesi'ndeki İş Yeri ve Sigortalı Sayıları (2017-2021)

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, b)

TR82 Bölgesi'ndeki sigortalı sayısının illere göre yüzdelik dağılımı incelendiğinde ilk sırada %47 ile Kastamonu ilinin geldiği daha sonra %28 ile Çankırı ve %25 ile Sinop ilinin geldiği görülmektedir.

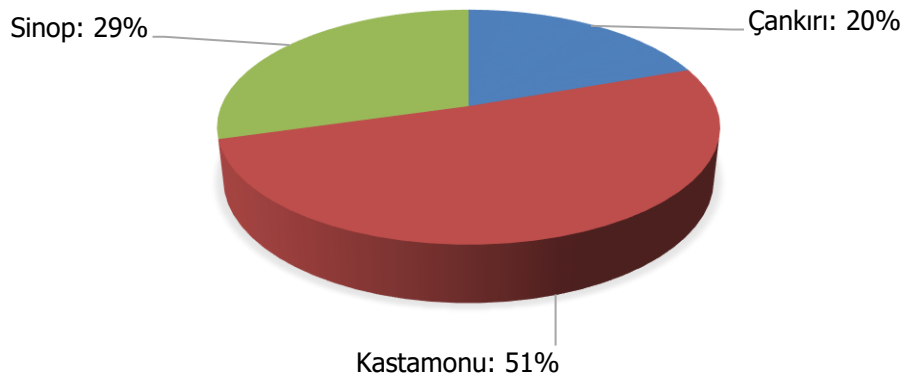
Grafik 29. Sigortalı Sayısının TR82 Bölgesi İllerine Göre Dağılımı (2021)

Kaynak: **(Sosyal Güvenlik Kurumu, b)**

TR82 Bölgesi'ndeki iş yeri sayısının illere göre yüzdelik dağılımı incelendiğinde ilk sırada %51 ile Kastamonu ilinin geldiği daha sonra %29 ile Sinop ve %20 ile Çankırı'nın geldiği görülmektedir. Çankırı'nın iş yeri sayısı yüzdelik oranı Sinop'a göre 9 puan aşağıda olmasına rağmen sigortalı sayısı 3 puan daha yüksektir. Bu durumun sebebi olarak bölgesel yatırım teşvikleri sayesinde Çankırı'ya yapılan büyük sermayeli, istihdam seviyesi yüksek yatırımlar gösterilebilir.

Grafik 30. İş Yeri Sayısının TR82 Bölgesi İllerine Göre Dağılımı (2021)

Kaynak: **(Sosyal Güvenlik Kurumu, b)**

Söz konusu istatistiklerin imalat sanayii özelinde incelenebilmesi için diğer faaliyet grupları tablodan çıkarılmış ve yalnızca imalat sanayii alt sektörlerine yer verilen tablo aşağıda sunulmuştur. Tablodaki veriler sigortalı sayısına göre sıralandığında en başta giyim eşyaları imalatı faaliyet grubunun geldiği daha sonra ise gıda ürünleri imalatı, ağaç, ağaç ürünleri ve mantar üretimi, metalik olmayan ürünler imalatı, kauçuk ve plastik ürünler imalatı, elektrikli teçhizat imalatı, fabrik. metal ürün.(mak. tec. har) imalatı, mobilya imalatı, tekstil ürünleri imalatı ve ana metal sanayi faaliyet grubunun geldiği görülmektedir. Diğer yandan imalat sanayi alt sektörleri arasında yer alan içecek imalatı ve tütün ürünleri imalatı faaliyet gruplarına ilişkin bölgemizde iktisadi faaliyet bulunmamaktadır.

Tablo 74. TR82 Bölgesi'nde İmalat Sanayii Faaliyet Gruplarına Göre İş Yeri ve Sigortalı Sayısı – İlk 10 Faaliyet Grubu (2021)

No	Faaliyet Grupları (*) (NACE Rev.2)	Çankırı		Kastamonu		Sinop		TR82	
		İş yeri	Sigortalı	İş yeri	Sigortalı	İş yeri	Sigortalı	İş yeri	Sigortalı
1	Giyim Eşyaları İmalatı	16	2.895	65	4.773	53	3.045	134	10.713
2	Gıda Ürünleri İmalatı	109	1.472	293	1.787	174	1.100	576	4.359
3	Ağaç, Ağaç ve Mantar Ür.	19	178	212	3.362	76	460	307	4.000
4	Metalik Olmayan Ürünler İma.	43	1.195	86	789	106	1.722	235	3.706
5	Kauçuk ve Plastik Ürünler İm.	13	2.446	30	166	26	169	69	2.781
6	Elektrikli Teçhizat İmalatı	12	2.497	18	89	14	86	44	2.672
7	Fabrik. Metal Ürün.(Mak.Tec.Har)	39	1.050	61	493	58	574	158	2.117
8	Mobilya İmalatı	28	213	61	416	66	162	155	791
9	Tekstil Ürünleri İmalatı	8	30	21	431	12	193	41	654
10	Ana Metal Sanayi	7	155	13	282	8	163	28	600
TOPLAM		294	12.131	860	12.588	593	7.674	1.747	32.393

Kaynak: (Sosyal Güvenlik Kurumu, b)

5.2. Sanayi Yatırım Alanları

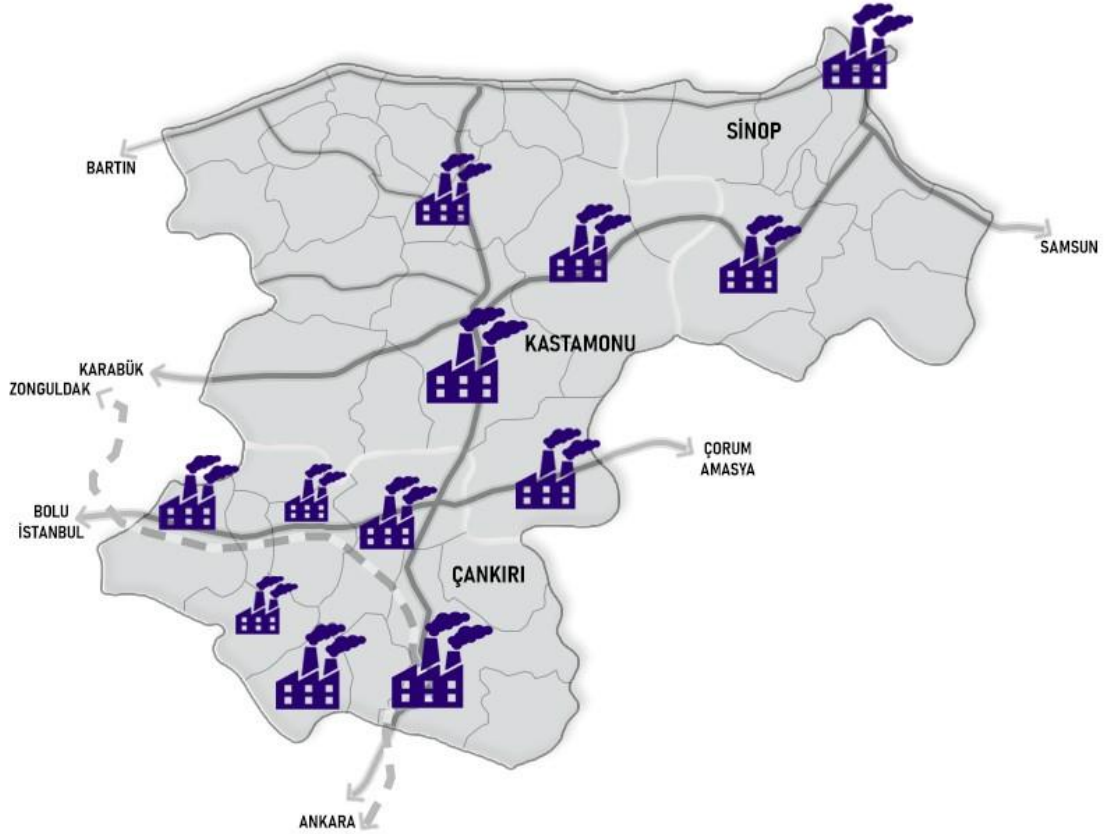
Tablo 75'ten görüleceği üzere, Kastamonu'da 4, Çankırı'da 6 ve Sinop'ta 2 olmak üzere bölgede toplam 12 organize sanayi bölgesi (OSB) bulunmaktadır. Şekil 11'de ise küçük sanayi siteleri dâhil olmak üzere bölgedeki sanayi yatırım alanları gösterilmektedir.

Tablo 75 TR82 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri

İller	OSB Adı	Alan (ha)	Mevcut Sanayi Parseli	Tahsis Edilen Parsel	Üretimde Firma Sayısı	İstihdam Sayısı	Doluluk Oranı (%)
Kastamonu	Kastamonu OSB	122,5	36	36	32	1680	%100
	Seydiler OSB	105,61	43	43	11	400	%100
	Tosya OSB	63	39	37	30	1620	%95

	Taşköprü OSB	45,38	22	18	2	13	%81,82
	Çerkeş OSB	122	30	25	12	950	%83
	Korgun OSB	78,20	64	50	24	1095	%78,13
	Şabanözü OSB	56,90	24	23	11	3502	%95,83
Çankırı	Yakinkent OSB	593	122	38	4	3870	%31,15
	Orta OSB	97	53	0	0	0	0
	Kurşunlu Çavundur OSB	Henüz Faaliyete Geçmemiştir					
Sinop	Sinop OSB	59,7	65	64	38	2680	%98,46
	Boyabat OSB	72	22	11	3	140	%50

Şekil 11 TR82 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri Haritası

Kastamonu'da yer alan 4 OSB neredeyse tamamen doludur. Kastamonu OSB için genişletme çalışmaları devam etmesine rağmen ilde sanayi yatırımları için alan üretimi ihtiyacı bulunmaktadır. Bununla beraber, OSB'de yer alacak kadar büyük olmayan KOBİ'ler için uygun büyüklükte üretim alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çankırı'da 4'ü faal 2'si ise tüzel kişiliği bulunan ancak faaliyete geçmeyen toplam 6 adet OSB bulunmaktadır. Faal OSB'lerin doluluk oranları ise Yakinkent OSB haricinde yüksektir. Nitekim

Yakinkent OSB 593 hektar ile neredeyse bölgedeki diğer bütün OSB alanlarının toplamına eşit büyüklüktedir. Henüz faaliyete geçmeyen OSB'ler ise Kurşunlu Çavundur OSB ve Orta OSB'dir.

Sinop'ta ise faal olan 2 OSB bulunmaktadır. Sinop OSB %98,46 oranda dolu olup, Boyabat OSB'nin ise yarısı doludur.

Kastamonu Organize Sanayi Bölgesi bünyesinde bulundurduğu çeşitli firmalar sebebiyle karma bir OSB niteliğindedir. OSB alanı içerisinde 36 sanayi parseli bulunmakta olup bu sanayi parsellerinden 32'si üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Kastamonu OSB'nin karma bir OSB olması dolayısıyla bölgede ağaç ürünleri, gıda, mobilya, tekstil, makine imalat, metal, inşaat gibi sektörler yer almaktadır.

Tosya Organize Sanayi Bölgesinde ahşap ağırlıklı üretim yapan firmalar yer almakta olup, kümelenme şeklinde faaliyet gösteren firmalar için bu durum avantaj oluşturmaktadır. TOSYA OSB de yapılan üretim ile Türkiye'nin kapı üretimin büyük bir bölümü karşılanmaktadır.

Seydiler OSB'de ise 43 adet sanayi parseli mevcuttur. OSB'de yer alan firmalar, 400 çalışan ile üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Seydiler OSB alt yapı yapım çalışmaları 2019 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır. Seydiler İlçesinde doğalgaz mevcut olup söz konusu OSB'de doğal gaz altyapısı her parsel için tamamlanmıştır.

Taşköprü OSB, 2014 yılında tüzel kişilik kazanmıştır. OSB'de üretim faaliyetinde olan 2 firma yer almakta olup, 13 kişi istihdam edilmektedir.

TR82 bölgesinin en büyük OSB'si Çankırı ilinde yer almaktadır. 593 Hektarlık alana sahip Yakinkent OSB, Türkiye'deki faal OSB'ler arasında büyüklük olarak ilk 40 sıradadır. Konum itibariyle Çankırı'ya 38 km, Ankara Esenboğa Havalimanı'na 70 km, Ankara Şehir Merkezine 90 km, İnebolu Limanı'na 240 km uzaklıkta olup, Çankırı-Ankara Karayolu ve Ankara – Zonguldak demir yolunun hemen yanında bulunmaktadır. Yakinkent OSB'de sektörünün en büyükleri arasında yer alan lastik, akü ve çorap üreticileri bulunmaktadır. Nitekim OSB Ülkemizdeki en büyük yabancı yatırımlardan biri olan Sumitomo Rubber AKO Lastik San. Ve Tic. A.Ş.'ye ev sahipliği yapmaktadır. Japon-Türk ortaklığı ile kurulmuş 516 Milyon \$ lık yatırım bedeli ile kurulan söz konusu fabrikada kauçuktan dış lastik üretimi yapılmakta olup 2300 civarında çalışan istihdam edilmektedir. Yakinkent OSB, 38 adedi firmalara tahsis edilmiş toplam 122 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. Hâlihazırda, 4 firma 3.900 çalışan ile üretim sürdürülmektedir. 2. Etap için parselasyon işleri tamamlanmış olup, altyapı çalışmalarına başlanması beklenmektedir. Ayrıca Yakinkent OSB'nin yakınından geçen Ankara – Zonguldak demiryolu hattının OSB içerisinden geçirilmesi ve bu hat üzerinde aktif yük ve yolcu taşımacılığı yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Yakinkent OSB'nin içerisinde inşa edilen Teknoloji Geliştirme Bölgesinin (TGB) geçici kabulü yapılmış olup, yakında hizmet vermeye başlanacaktır. 126.000 m2 alanda kurulacak olan Çankırı Teknoloji Geliştirme Bölgesinde; Savunma teknolojileri, kimya teknolojileri, biyoteknoloji, elektronik ve haberleşme teknolojileri, yazılım ve bilişim teknolojileri ile nanoteknoloji malzemeleri faaliyetleri ön planda olacaktır. Söz konusu TGB ile burada faaliyet gösteren işletmelerin üniversite ile ortak proje geliştirmeleri için gerekli altyapı sağlanmış olacaktır.

Çankırı ilinin en eski OSB'si olan Korgun OSB 1977 yılında kurulmuştur. Korgun OSB, 80 hektar alan üzerinde kurulmuş olup, 50 adedi firmalara tahsis edilmiş 64 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. Korgun OSB'de yer alan faal 24 firma, 1.095 çalışan ile üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. OSB'nin

26,6 hektar büyüklüğündeki 2. Etap genişleme alanının altyapısının yeşil dönüşüme uygun olarak inşa edilebilmesi için Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından teknik destek sağlanmıştır. Verilen teknik destekle OSB Müdürlüğü tarafından Dünya Bankası Finansmanlı OSB altyapı projesine başvuru yapılmış olup, 153 milyon TL tutarındaki altyapı unsurları ve 3MW Güneş Enerjisi Santrali 2022 yılı kamu yatırım programına alınmıştır.

Şabanözü OSB, 2005 yılında 57 hektar alan üzerinde kurulmuş olup, söz konusu OSB’de 23’ü firmalara tahsis edilmiş toplam 24 sanayi parseli bulunmaktadır. Şabanözü OSB’de yer alan faal 11 firma, 3.512 çalışan ile üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. OSB’de trafo merkezi bulunmakta olup, elektrik su, doğalgaz ve telekom altyapısı aktif olarak kullanılmaktadır.

Çerkeş OSB, 120 hektar (1. ve 2. etap) alan üzerinde kurulmuş olup, 25 adedi firmalara tahsis edilmiş toplam 30 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. Hâlihazırda, 12 firma ve 950 çalışan ile üretim sürdürülmektedir. 218,75 hektar büyüklüğe sahip olacak olan 3. etap için planlama çalışmaları yapılmış olup, resmi işlemler devam etmektedir. Çerkeş OSB’nin içme suyu ve atık su hattı, elektrik, doğalgaz ve telekom altyapısı tamamlanmış olup, OSB’deki firmalar tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Trafo Merkezi yatırımı, 2022 yılı yatırım programına alınmış olup, tamamlandığında OSB’nin elektrik altyapısına katkı sağlanmış olacaktır.

2016 yılında kurulan Orta OSB’nin 97 hektar alanı mevcut olup; yol, atık su, yağmur ve içme suyu, telekom ile doğalgaz altyapı çalışmaları devam etmektedir. Orta OSB’de 3.000m2 ile 50.000m2 aralığında 53 parsel mevcuttur. Henüz faaliyete geçmemiş olan Kurşunlu Çavundur OSB tüzel kişilik kazanmış durumdadır.

Çankırı’nın Ankara’ya en yakın ilçesi olan Şabanözü’nde patlayıcı madde/mühimmat imalatı yapan 3 adet tesis bulunmakta olup, buradaki alanın mühimmat/patlayıcı ihtisas OSB olması için Şabanözü Belediyesi tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından fizibilite raporu hazırlanmış olan girişim faaliyete geçtiğinde Türkiye’de bu alanda kurulan ilk ihtisas OSB olacaktır.

Sinop OSB’de 2001 yılından itibaren yatırımcılara yer tahsisine başlanmıştır. Sinop OSB’nin 100 hektarlık arazisinin 59,7 Ha’lık alan sanayi parseli olarak değerlendirilmiş, değişik yüzölçümleri olan 65 adet sanayi parseli oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sanayi parsellerinden firmalara tahsis edilen parsel sayısı 64 olup, 38 firma faal olarak üretim faaliyetlerine devam etmektedirler. Sinop OSB’ne ulaşım karayolu, havayolu ve gerektiğinde denizyolu ile sağlanmaktadır. Sinop-Samsun/Kastamonu karayolu Sinop OSB’nin hemen yanından geçmekte olup, söz konusu OSB Sinop havaalanına 16 km, Sinop limanına ise 16 km uzaklıktadır. En yakın demiryolu Samsun’da olup, 160 km uzaklıktadır.

Sinop OSB, son 20 yılda Sinop İlinde yapılmış en büyük entegre yatırımlardan bir tanesine ev sahipliği yapmaktadır. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı öncülüğünde ve yerel paydaşların iş birliğinde hazırlanan “Sinop’ta Temel Sektörlerin Rekabetçiliğinin Artırılması Projesi”, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti desteğiyle Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Rekabetçi Sektörler Programı kapsamında uygulanmaktadır. Projenin toplam bütçesi 10,5 milyon AVRO olup proje paydaşları olarak Sinop İl Özel İdaresi, Sinop Belediyesi, Sinop Üniversitesi, Sinop Ticaret ve Sanayi Odası, Su Ürünleri Kooperatifi Merkez Birliği (Sür-KOOP) ve Abalı Köyü Su Ürünleri Kooperatifi yer almaktadır. Projenin ilk ayağında Sinop Organize Sanayi Bölgesi’nde yaklaşık 20 dönüm alanda 3.000 ton/yıl kapasiteli su ürünlerinin işleme, şoklama ve depolama tesisi inşa edilecektir. Sinop İli başta

olmak üzere Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren işletmeler proje ile kurulan ortak kullanım tesisinden faydalanacaktır. Projenin ikinci ayağında su ürünleri ve turizm işletmelerinin iş geliştirme ve girişimcilik faaliyetlerini desteklemek üzere KOBİ Destek Merkezi kurulacaktır. Bu merkezde sunulacak eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile işletmelerin üretim ve hizmet kapasitelerinin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Projenin üçüncü ve son ayağında ise TR82 Bölgesi'nde (Kastamonu, Çankırı, Sinop) turizm sektörünün rekabetçiliğinin artırılması amacı ile TR82 Bölgesi turizm master planı, destinasyon tanıtım stratejisi ve kümelenme yol haritası hazırlanacaktır. Ayrıca, Sinop İli'nde iki alanda kapsamlı destinasyon alan planlaması yapılacak, geliştirilecek vizyon projeler ile Sinop destinasyonunun daha da güçleneceği öngörülmektedir.

Sinop İli Boyabat ilçe merkezinde yer alan Organize Sanayi Bölgesinde ise yer alan 22 parselden 11 adedi firmalara tahsis edilmiş olup, 3 firma faal olarak üretim faaliyetlerine devam etmektedirler.

5.3. AR-GE Harcamaları

TR82 Bölgesi'nin AR-GE harcamaları ve insan gücü sayısı incelendiğinde söz konusu harcamaların istikrarlı bir artış içerisinde olduğu görülmektedir. 2018 yılında 69 milyon TL olan söz konusu harcamalar 2021 yılına gelindiğinde 185,7 milyon TL'ye yükselmiştir. İnsan gücü sayısı ise 2018 yılında 1.550 iken 2021 yılında 1.832'ye yükselmiştir. Girişimci Bilgi Sistemi'nden elde edilen verilere göre ise özel sektörün AR-GE harcamaları 2020 yılında 38.088.232 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutar toplam harcamaların yaklaşık %27'sini oluşturmaktadır.

Tablo 76. TR82 Bölgesi AR-GE Harcamaları ve İnsan Gücü, 2018-2020

Yıl	AR-GE Harcaması (Bin TL)	AR-GE İnsan Gücü (Kişi)
2018	69.005	1.550
2019	103.833	1.651
2020	140.465	1.639
2021	185.780	1.832

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, a)

5.4. Yenilik Göstergeleri

Bölge illerinde yenilik içeren faaliyetler oldukça düşük bir düzeydedir. 2022 itibarıyla 3 il arasında teknoloji geliştirme amacıyla kurulan ara yüz kurum olan tek il Kastamonu'dur. Çankırı'da ve Sinop'ta ise üniversiteler tarafından teknoloji geliştirme bölgesi kurulum çalışmaları devam etmektedir. Kastamonu Üniversitesi bünyesinde kurulan Kastamonu Teknoloji Geliştirme Bölgesinde Mayıs 2022 itibarıyla 6'sı akademisyen odaklı, 1'i ise yabancı ortaklı olmak üzere toplam 22 firma faaliyet göstermekte olup bu firmalarda toplam 73 personel istihdam edilmektedir. Söz konusu firmalar bünyesinde bugüne kadar 20 proje yürütülmüş 1 adet yazılım telif hakkı alınmıştır (Girişimci Bilgi Sistemi, 2022).

5.4.1. Patent

Yıllar itibarıyla TR82 Bölgesi'ndeki patent tescilleri incelendiğinde son 5 yılda toplam 18 adet patent başvurusu onaylanarak tescillenmiştir. En fazla tescil Kastamonu ilinde olurken Çankırı ve Sinop illerindeki tescil sayıları düşük kalmıştır. TR82 Bölgesi Türkiye genelinde tescillenen patentler açısından ise oransal olarak Türkiye'de yapılan patent tescillerinin %0,15'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 77. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Patent Tescilleri, 2017-2021

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Kastamonu	2	5	2	1	0	10
Çankırı	0	3	2	0	0	5
Sinop	0	3	0	0	0	3
TR82	2	11	4	1	0	18
Türkiye	1.964	2.805	2.003	2.214	3.342	12.328
TR82/Türkiye (%)	0,10	0,39	0,20	0,09	0	0,15

Kaynak: (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022)

2017-2021 yılları arasındaki patent tescilleri İBBS düzey 2 bazında incelendiğinde tescillerin %82,5'inin büyükşehirlerde olduğu anlaşılmaktadır. TR82 Bölgesi'ndeki patent başvurularının ilerleyen yıllarda artmasındaki en büyük etkinin üniversitelerin mühendislik fakültelerinin altyapılarının ve bölgedeki sanayinin gelişmesiyle oluşacağı değerlendirilmektedir. Bölgedeki üniversiteler koordinasyonunda teknoloji geliştirme bölgeleri ve Teknoloji Transfer Ofislerinin (TTO) etkinliklerinin artmasıyla birlikte patent başvurusu ve tescil sayılarında artış olacağı düşünülmektedir.

5.4.2. Faydalı Model

Yıllar itibarıyla TR82 Bölgesi'ndeki faydalı model tescillerini incelendiğinde son 5 yılda toplam 17 adet faydalı model başvurusu onaylanarak tescillenmiştir. En fazla tescil Çankırı ilinde olurken Kastamonu ve Sinop illerindeki tescil sayıları geride kalmıştır. TR82 Bölgesi'nde tescillenen faydalı modeller, oransal olarak Türkiye'de yapılan endüstriyel tescillerin %0,25'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 78. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Faydalı Model Tescilleri, 2017-2021

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Kastamonu	1	0	1	1	0	3
Çankırı	0	1	1	0	7	9
Sinop	1	0	2	0	2	5
TR82	2	1	4	1	9	17
Türkiye	2.014	307	661	1.145	2.513	6.640
TR82/Türkiye (%)	0,10	0,6	0,6	0,08	0,35	0,25

Kaynak: (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022)

5.4.3. Tasarım

Yıllar itibarıyla TR82 Bölgesi'ndeki tasarım tescillerine bakıldığında son 5 yılda toplam 477 adet tasarım tescil başvurusu onaylanarak tescillendiği dikkat çekmektedir. En fazla tasarım tescili 250 tescil ile Kastamonu ilinde olmuştur. 162 adet tescil ile Çankırı ikinci sırada, 65 tescil ile Sinop üçüncü sırada yer almaktadır. TR82 Bölgesi'nde tescillenen tasarımlar Türkiye'de yapılan tasarım tescillerinin %0,26'lık kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 79. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Tasarım Tescilleri, 2017-2021

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Kastamonu	3	37	58	65	87	250
Çankırı	51	18	3	27	63	162
Sinop	19	0	3	6	37	65
TR82	73	55	64	98	187	477
Türkiye	37.201	33.708	33.161	38.197	44.278	186.545
TR82/Türkiye (%)	0,20%	0,16%	0,19%	0,26%	0,42%	0,26%

Kaynak: (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022)

5.4.4. Marka

Yıllar itibarıyla TR82 Bölgesi'ndeki tasarım tescilleri incelendiğinde son 5 yılda toplam 887 adet marka tescil başvurusunun onaylandığı görülmektedir. En fazla marka tescili 448 ile Kastamonu ilinde olurken 245 tescil ile Sinop ikinci sırada ve 194 tescil ile Çankırı üçüncü sırada yer almaktadır. TR82 Bölgesi oransal olarak Türkiye'de yapılan tasarım tescillerinin %0,21'lik kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 80. TR82 Bölgesi Tescil Edilmiş Marka Tescilleri, 2017-2021

Bölge	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Kastamonu	77	69	75	98	129	448
Çankırı	22	41	25	38	68	194
Sinop	43	31	42	48	81	245
TR82	142	141	142	184	278	887
Türkiye	77.394	81.911	72.434	85.729	114.242	431.710
TR82/Türkiye (%)	0,18%	0,17%	0,20%	0,21%	0,24%	0,21%

Kaynak: (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022)

5.4.5. Coğrafi İşaret

2021 yılına kadar yapılan coğrafi işaret tescillerinde aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere TR82 Bölgesi toplam 46 coğrafi işaret ile Türkiye genelindeki toplam coğrafi işaret tecillerinin %4,4'ünü oluşturmaktadır. Dikkat çeken bir nokta ise Çankırı'nın işlemleri devam eden 15 adet, Kastamonu'nun 7, Sinop'un ise 4 coğrafi işaret tescil başvurusu bulunmaktadır.

Tablo 81. TR82 Bölgesi Coğrafi İşaret Başvuruları

Bölge	Tescil Edilmiş	İşlemleri Devam Eden	Toplam
Kastamonu	26	7	33
Çankırı	9	15	24
Sinop	11	4	15
TR82	46	26	72
Türkiye	1.042	733	1.775
TR82/Türkiye (%)	% 4,4	% 3,5	%4,0

Kaynak: (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022)

KIRSAL KALKINMA

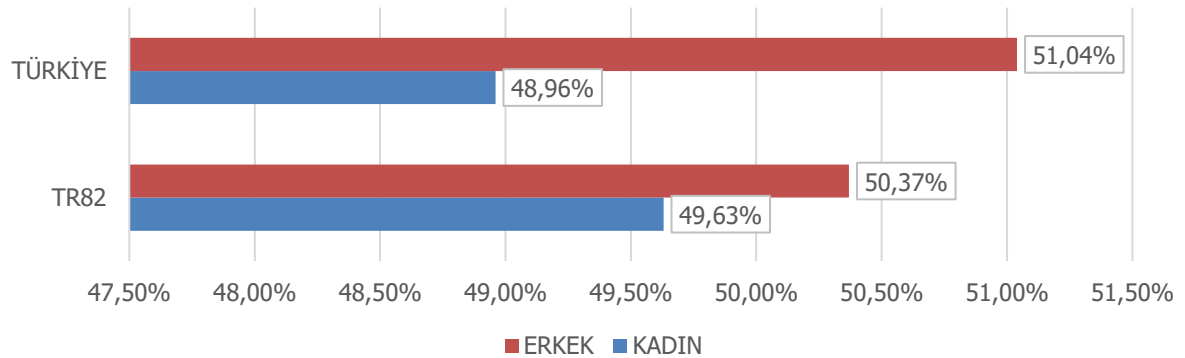

6. KIRSAL KALKINMA

6.1. Kırsalda Nüfus Yapısı

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre Türkiye'nin kırsal nüfusu 2021 yılı itibarıyla toplam 5 milyon 771 bin 642 kişidir. Türkiye kırsal nüfusunun %48,96'sını kadın, %51,04'ünü erkek nüfus oluşturmaktadır. Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinden oluşan TR82 Bölgesi'nin kırsal nüfusu ise 2021 itibarıyla toplam 272.483 kişidir. Kırsal nüfusun %49,63'ünü kadın nüfus oluştururken %50,37'sini erkek nüfus oluşturmaktadır. Kırsal nüfusun cinsiyet dağılımı değerlendirildiğinde nispeten TR82 Bölgesi'nin kadın nüfusun Türkiye genelinden yüksek, erkek nüfusun düşük olduğu görülmektedir. Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerindeki söz konusu değerler aşağıda gösterilmiştir.

Grafik 31. Kırsal Nüfusun Cinsiyete Göre TR82 ve Türkiye Geneli Karşılaştırılması, 2021

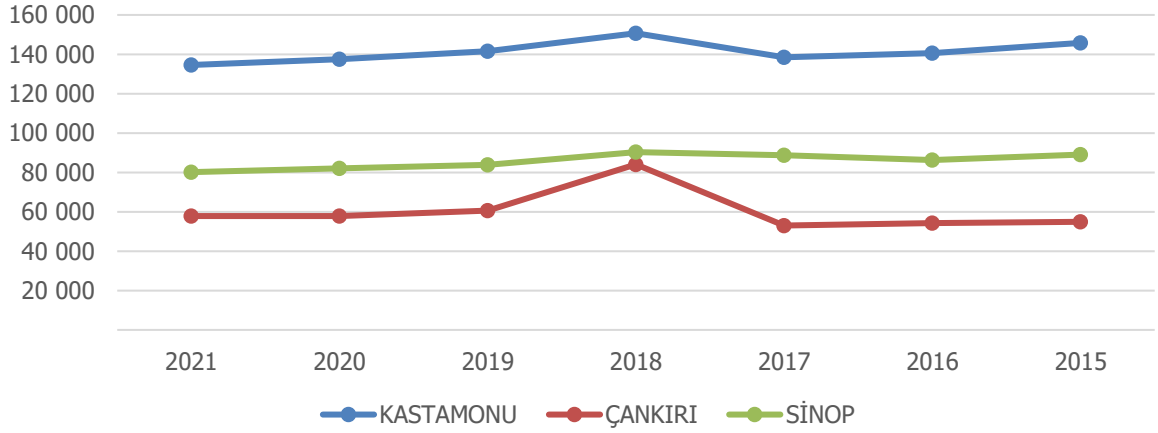
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Tablo 82. İllere ve Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Cinsiyet Dağılımı

YIL	KASTAMONU			ÇANKIRI			SİNOP		
	TOPLAM	KADIN	ERKEK	TOPLAM	KADIN	ERKEK	TOPLAM	KADIN	ERKEK
2021	134 585	66 800	67 800	57 751	28 189	29 562	80 147	39 243	40 904
2020	137 475	68 460	69 015	57 762	28 388	29 374	82 003	40 240	41 763
2019	141 622	70 384	71 238	60 649	30 022	30 627	83 858	41 095	42 763
2018	150 703	74 533	76 170	84 065	41 478	42 587	90 308	44 583	45 725
2017	138 559	69 971	68 588	53 018	26 608	26 410	88 735	43 892	44 843
2016	140 582	69 902	70 680	54 252	27 317	26 935	86 220	42 949	43 271
2015	145 765	74 090	71 675	54 887	27 885	27 002	89 019	44 488	44 531

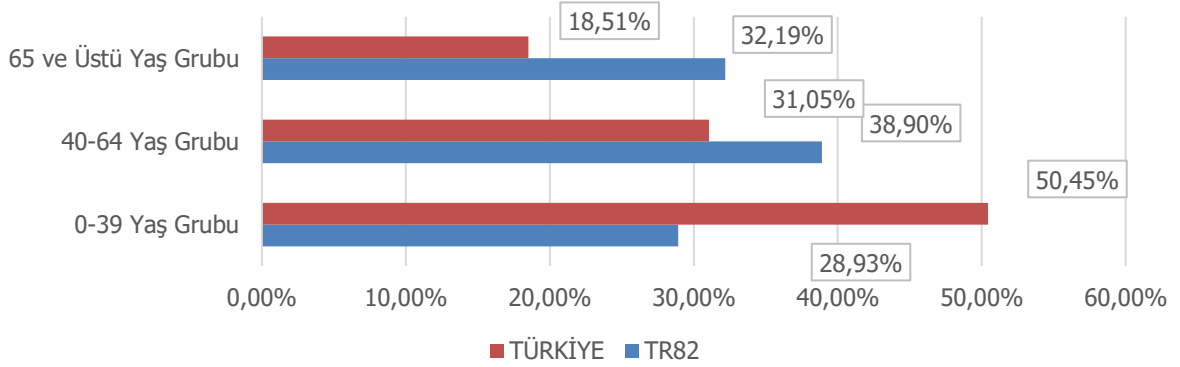
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

TR82 Bölgesi'ni oluşturan Kastamonu, Çankırı ve Sinop illeri özelinde kırsal nüfusun yıllara göre değişimi incelendiğinde 2018 yılında yaşanan artış dışında genel olarak kırsal nüfusun azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2021 verilerine göre bölgede toplam 57.751 kişi ile Çankırı en az, 134.585 kişi ile Kastamonu en fazla kırsal nüfusa sahip il konumundadır. Cinsiyet dağılımı göz önünde bulundurulduğunda ise her üç ilin kırsal nüfusunda da görece erkek nüfusun kadın nüfusundan fazla olduğu gözlenmektedir.

Grafik 32. İllere ve Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Değişimi

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Kırsal nüfusun yaş dağılımı 0-39, 40-65 ve 65 ve üstü yaş grubu olmak üzere 3 kategoride incelenmiştir. Bu kapsamda Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre kırsal nüfusun yaş dağılımı TR82 Bölgesi Türkiye geneli karşılaştırıldığında TR82 Bölgesi'nin 65 ve üstü yaş grubu ile 40-64 yaş grubunda Türkiye değerlerinin üstünde olduğu; 0-39 yaş grubunda ise yarı birimde altında olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla TR82 Bölgesi kırsal nüfusunun Türkiye geneline göre orta ve yaşlı nüfusta yoğunlaştığı değerlendirilmektedir.

Grafik 33. Kırsal Nüfusun Yaş Grubuna Göre TR82 ve Türkiye Geneli Karşılaştırılması, 2021

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Kırsal nüfusun yaş dağılımı 2021 verilerine göre Kastamonu, Çankırı ve Sinop illeri özelinde incelendiğinde 65 ve üstü yaş grubu nüfusun en fazla olduğu ilin 42.442 kişi ile Kastamonu en az olduğu ilin 18.572 kişi ile Çankırı olduğu görülmektedir.

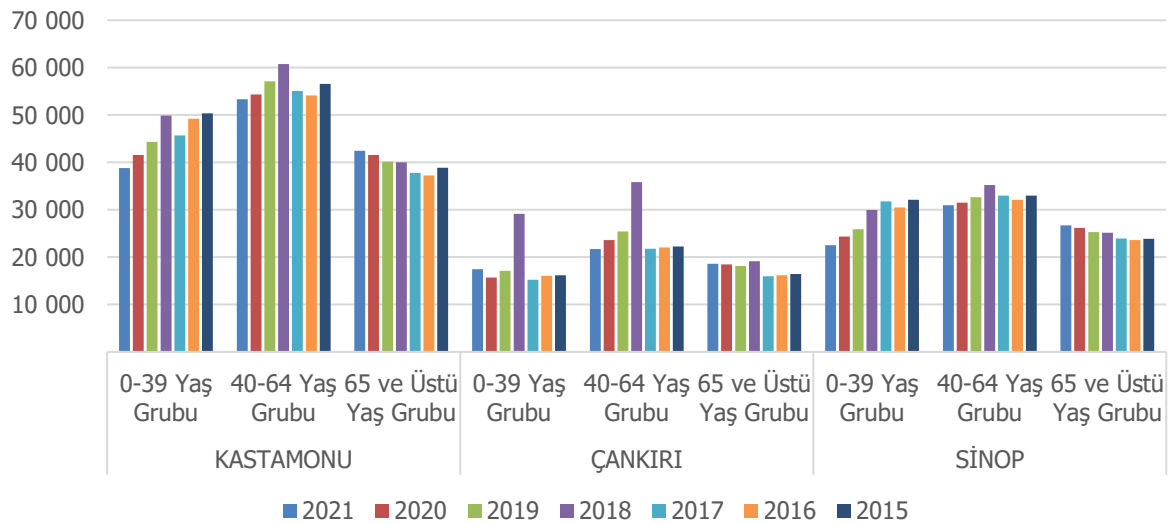
Tablo 83. İllere ve Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Yaş Dağılımı

	KASTAMONU			ÇANKIRI			SİNOP		
YIL	0-39	40-64	65+	0-39	40-64	65+	0-39	40-64	65+
2021	38 832	53 311	42 442	17 460	21 719	18 572	22 516	30 942	26 689
2020	41 587	54 337	41 551	15 693	23 612	18 457	24 375	31 477	26 151
2019	44 341	57 123	40 158	17 092	25 459	18 098	25 911	32 629	25 318
2018	49 870	60 778	40 049	29 143	35 807	19 115	29 966	35 202	25 140
2017	45 673	55 115	37 771	15 254	21 808	15 956	31 753	33 023	23 959
2016	49 235	54 127	37 220	16 023	22 067	16 162	30 481	32 112	23 627
2015	50 322	56 576	38 867	16 174	22 249	16 464	32 131	32 997	23 891

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Kırsal nüfusun yaş dağılımı yüzde olarak değerlendirildiğinde ise 2021 yılına göre il bazında yüzde 33,30 ile Sinop 65 ve üstü yaş grubunun; yüzde 39,61 ile Kastamonu kırsal 40-64 yaş grubunun; yüzde 30,23 ile Çankırı 0-39 yaş grubunun en yoğun olduğu ildir.

Kastamonu ili kırsal nüfusun yaş dağılımı trendi değerlendirildiğinde 0-39 yaş ve 40-64 yaş grubunda nispeten düşüş, 65 ve üstü yaş grubunda ise yaklaşık 4 puanlık bir yükseliş gözlenmiştir. Çankırı ilinde ise 0-39 yaş ve 65 ve üstü yaş grubunda yaklaşık 2 puanlık artış, 40-64 yaş grubunda yaklaşık 3,5 puanlık bir düşüş olduğu görülmüştür. Sinop ilinde 0-39 yaş grubunda belirgin düşüş trendi izlenirken 40-64 yaş grubunda küçük oranlı düşüş seyri görülmekte 65 ve üstü yaş grubunda ise yükseliş trendinin yaşandığı görülmektedir.

Grafik 34. İllere ve Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Yaş Dağılımı

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

6.2. Kırsal Yerleşimlerin Özellikleri ve Altyapısı

TR82 Bölgesi, merkez ilçeler dâhil toplam 41 ilçeden oluşmaktadır. Bu ilçelerin 20'si Kastamonu'ya, 12'si Çankırı'ya ve 9'u da Sinop'a aittir. TR82 Bölgesi'nde toplam köy sayısı ise 1889'dur. Kırsal yerleşim yerlerinin sayısı aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 84. Yerleşim Sayıları

	İlçe Sayısı	Köy Sayısı	Bağlı Sayısı
Kastamonu	20	1054	3362
Çankırı	12	369	268
Sinop	9	466	1580

Kaynak: (İl Özel İdareleri, 2022)

Türkiye'deki köylerin yaklaşık %5'i TR82 Bölgesi'nde yer almaktadır. 2022 yılı verilerine göre çoğu orman köyü olmakla birlikte toplam 1.054 köyü bulunan Kastamonu, Sivas ve Şanlıurfa illerimizden sonra Türkiye'de en fazla köye sahip üçüncü il olarak yerini almaktadır. Coğrafi şartlar ve yüzey oluşumları engebeli olduğundan Kastamonu, idari birim açısından da fazlaca bölünmüş bir idari yapıya sahiptir. Coğrafi koşullar ve idari yapı nedeniyle de bölgede yapılacak ulaşım, altyapı, eğitim ve sağlık yatırımları da maliyet olarak yükselmektedir.

İçişleri Bakanlığının "Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri" verilerine göre Türkiye'de toplam 18.288 adet köy bulunmaktadır. TR82 Bölgesi'nde ise toplam 1189 köy vardır TR82 Bölgesi'ni oluşturan iller büyükşehir belediyesi olmadığı için bölgede kırsal mahalle yoktur. 6'sı kadın, 1183'ü erkek olan köy muhtarlarının yaş ortalaması 55'tir. Kastamonu, Çankırı ve Sinop illeri özelinde köy muhtarlarına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (İçişleri Bakanlığı , 2022).

Tablo 85. İllere Göre Köy Muhtarlarına İlişkin Veriler

	TOPLAM	KADIN	ERKEK	YAŞ ORT.	ORT. EĞİTİM DÜZEYİ
KASTAMONU	1054	2	1052	55	İlköğretim
ÇANKIRI	369	3	366	56	Ortaokul
SİNOP	466	1	465	54	İlköğretim

Kaynak: (İl Valilikleri, 2022)

Türkiye'de toplam 388 belde belediyesi vardır. TR82 Bölgesi'ni oluşturan iller içerisinde sadece Çankırı ilinde 4 adet belde belediyesi bulunmaktadır. Bunlar, Atkaracalar ilçesi Çardaklı Belde Belediyesi, Orta ilçesi Yaylakent Belde Belediyesi ile Dodurga Belde Belediyesi ve Çerkeş ilçesi Saçak Belde Belediyesi'dir. Toplam 4 erkek belde belediye başkanın yaş ortalaması 55 olup, ortalama eğitim düzeyi lisedir.

Bölgenin coğrafik yapısı nedeniyle orman köylerinin sayısı diğer illere göre yüksektir. Bu sebeple köy yollarının altyapısı büyük oranda stabilize, beton veya parke ile yapılmıştır. Merkeze yakın olan köylerin yolu ise büyük oranda asfalttır. Yukarıda yer alan tabloda görüleceği gibi toplam asfalt yolu

ağ uzunluğu 6.512,3 km iken diğer yol yapılarının ağ uzunluğu ise 11.192 km'dir. Bölgenin dağlık ve engebeli yapıda olması sebebiyle de yol yapım maliyeti oldukça yüksektir. Köylerden bir üst merkeze erişimi sağlamak üzere kullanılan yolların yapısı ve uzunluğu ile yol kalitesinin düşük olması ve bölgenin coğrafi yapısının engebeli oluşu nedeniyle bölgede kırsal alana erişim diğer birçok bölgeye göre daha zordur. Kastamonu ve Sinop kırsal alana erişimde en son kategoride yer almaktayken Çankırı ise orta kategoridedir.

Tablo 86. Toplam Köy Yolu Ağ Uzunluğu ve Niteliği

İl	Toplam Köy Yolu Ağ Uzunluğu Asfalt (Km)	Toplam Köy Yolu Ağ Uzunluğu Diğer (Stabilize, Beton, Parke) (Km)
Çankırı	1496,2	1151,87
Kastamonu	2694,33	7142,23
Sinop	2321,77	2898
Toplam	6512,3	11192,1

Kaynak: (İl Özel İdareleri, 2022)

İllerden kırsal alanlara erişilebilirlik sorunları mevcut durumda ön plana çıksa da bölgenin erişilebilirliğini artıracak birçok ulaştırma yatırımı tamamlanmış bazı yerleşim yerlerinde ise ulaşımın iyileştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Örneğin yapımı tamamlanan ve Kastamonu ilini Tosya D-100 kara yoluna bağlayan Ilgaz Tüneli hem bireysel hem de ticari faaliyetleri kolaylaştırmış, zaman ve enerji anlamında önemli tasarruflar sağlamıştır. Bölgedeki ulaşım bu niceliksel ve niteliksel değişimler nüfus artışını tetikleyecek ve İnebolu-Kastamonu-Ilgaz-Çankırı kara yolu hattındaki yerleşim yerlerindeki nüfus artacak ve bu hat üzerindeki mal, hizmet ve insan akışı yoğunlaşacaktır.

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde yerleşim yerlerinin büyük çoğunluğu temiz içme suyuna erişim sağlayabilmektedir. Kastamonu, Çankırı ve Sinop iline bağlı suyu olmayan köy bulunmamakta iken Çankırı ilinde 6 köy bağlı suya erişim sağlayamamaktadır. Kastamonu ilinde 3 köyün toplam 24 bağlı yalnızca çeşme suyuna erişim sağlayabiliyorken diğer 1051 köyün tamamı sulu ve şebekeli, Çankırı ilinde ise 369 köyün tamamı sulu ve şebekeli durumdadır. Dolayısıyla temiz içme suyuna neredeyse tüm yerleşim yerleri erişim sağlayabilmektedir. Şebekeli ünite sayısı Kastamonu ilinde 3.644, Çankırı ilinde 560 ve Sinop ilinde 1.245'tir (İl Özel İdareleri, 2022).

Kastamonu ilinde kırsal alanda şebekeli içme suyundan yararlanan toplam nüfus 134.050, Çankırı ilinde 47.696, Sinop ilinde ise 39.956'dır. Bu veriler doğrultusunda bölgemizde kırsal alanlarda yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun şebekeli içme suyundan faydalanabildiği görülmektedir.

Kanalizasyon varlığına bakıldığı zaman Çankırı ilinde 369 köyün 365'inde kanalizasyon sistemi bulunmakta, 43.290 köy nüfusunun 43.163'ü ise kanalizasyon sisteminden faydalanmaktadır. 207 köy bağlısının 142'sinde kanalizasyon sistemi mevcut durumdadır. 4.611 köy bağlısı olarak nitelendirilen yerleşim yerlerindeki nüfusun 3.452'si kanalizasyon sisteminden faydalanmaktadır. Kastamonu ilinde 709 köy ve 2.338 bağlısının kanalizasyon tesisi bulunmamaktadır. Toplam 85.262 nüfus ise foseptik sistemden yararlanamamaktadır. Sinop ilinde 33 kanalizasyon ünitesinden toplam 28.232 kişi yararlanmaktadır.

6.3. Kırsalda Eğitim ve Sağlık

Kırsal nüfusun eğitime ilişkin verilerine göre 2021 yılı itibarıyla TR82 Bölgesi'nde toplam 82.714 öğrenci eğitim görmektedir. Kırsaldaki tüm öğrencilerin yüzde 17,43'ü taşımali, yüzde 82,58'i ikametgâhında eğitim almaktadır.

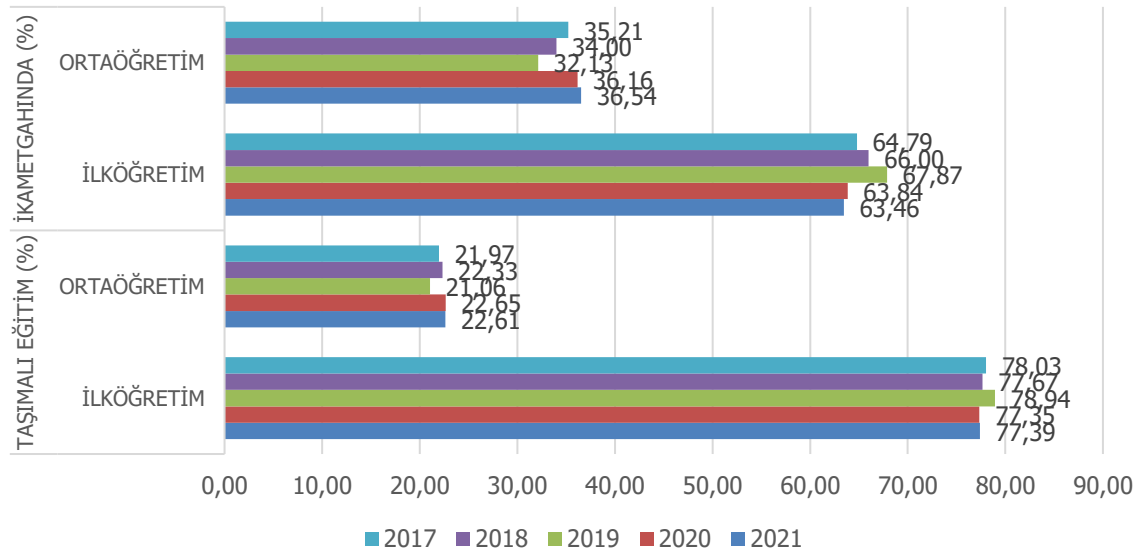
Tablo 87. TR82 Bölgesi Kırsal Nüfusun Yıllara Göre Eğitime İlişkin Verileri

YIL	TAŞIMALI EĞİTİM			İKAMETGAHINDA			GENEL TOPLAM
	İLK ÖĞRETİM	ORTA ÖĞRETİM	TOPLAM	İLK ÖĞRETİM	ORTA ÖĞRETİM	TOPLAM	
2021	11 154	3 259	14 413	43 343	24 958	68 301	82 714
2020	11 968	3 505	15 473	42 862	24 274	67 136	82 609
2019	13 229	3 530	16 759	44 285	20 961	65 246	82 005
2018	14 106	4 055	18 161	44 853	23 108	67 961	86 122
2017	14 342	4 038	18 380	44 708	24 297	69 005	87 385

Kaynak: (İl Millî Eğitim Müdürlükleri, 2022)

Kırsal nüfusun 2021 yılı eğitim verileri yüzde olarak değerlendirildiğinde kırsalda eğitim gören öğrencilerin yüzde 77,39'u taşımali, yüzde 63,46'sı ikametgâhında ilköğretim seviyesinde eğitim almakta; yüzde 22,61'i taşımali, yüzde 36,54'ü ikametgâhında ortaöğretim seviyesinde eğitim almaktadır.

Grafik 35. TR82 Bölgesi Kırsal Nüfusun Yıllara Göre Eğitime İlişkin Dağılımı (%)

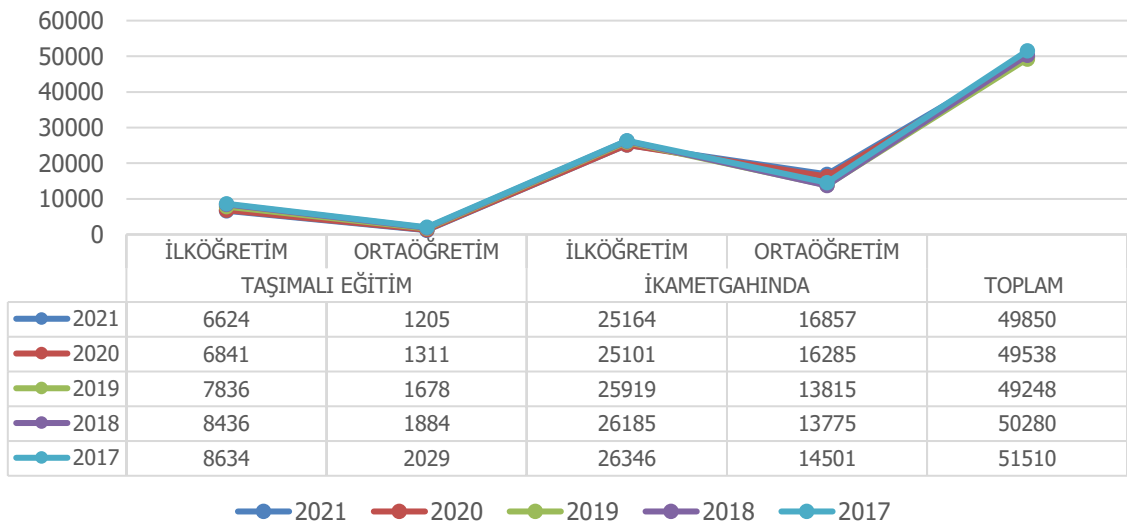

Kaynak: (İl Millî Eğitim Müdürlükleri, 2022)

TR82 Bölgesi kırsal nüfusun eğitime ilişkin verileri yıllara göre izlendiğinde toplam öğrenci sayısında, taşınmalı ve ikametgâhında eğitim gören öğrenci sayısında düşüş eğilimi görülürken söz konusu eğilimin diğerlerine nispeten taşınmalı ilköğretimde daha fazla olduğu gözlenmektedir.

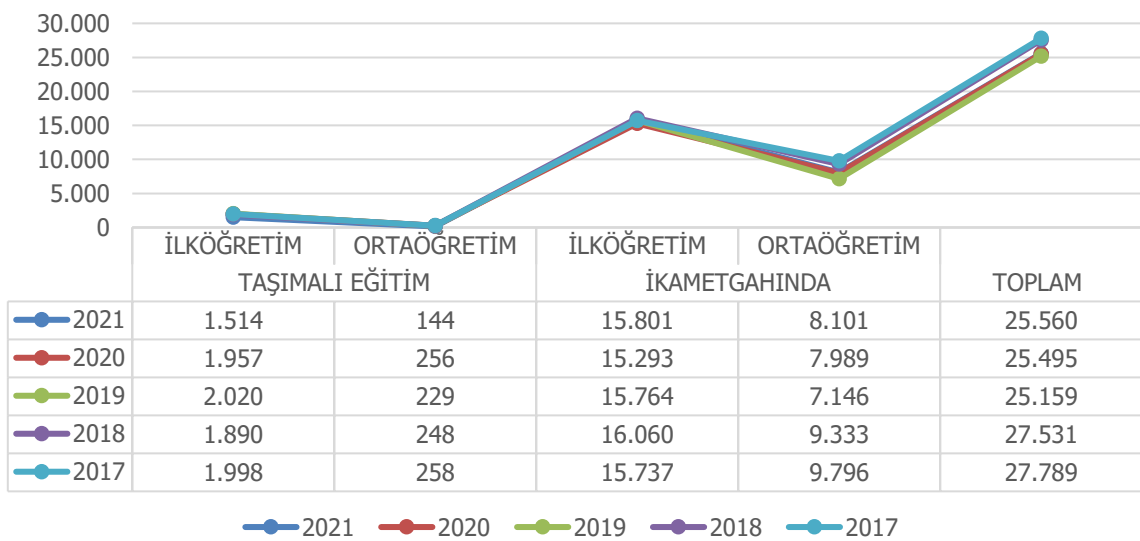
Kırsal nüfusun yıllara göre eğitim verileri Kastamonu, Çankırı ve Sinop illeri özelinde aşağıdaki grafiklerde gösterilmiştir. Her üç ilde de kırsal nüfusun eğitim dağılımına ilişkin benzer eğilimler görülsede Sinop ilinde ortaöğretim seviyesinde ikametgâhında eğitim alan öğrencinin olmadığı tespit edilmiştir.

Grafik 36. Kastamonu İli Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Eğitim Verileri

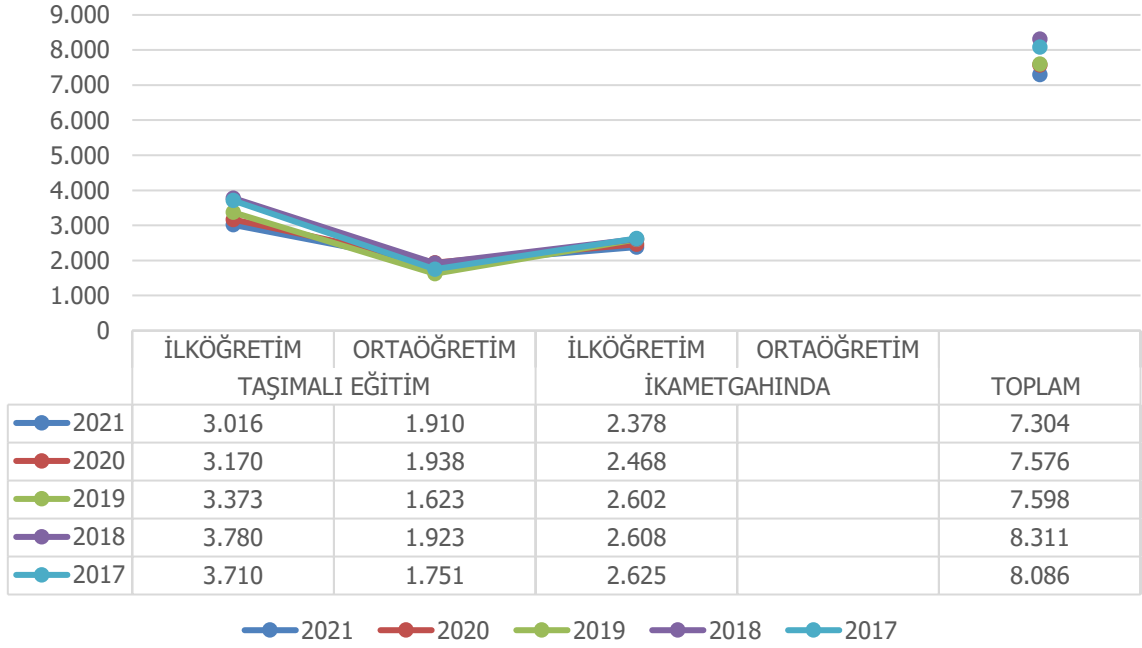

Kaynak: (Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2022)

Grafik 37. Çankırı İli Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Eğitim Verileri

Kaynak: (Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2022)

Grafik 38. Sinop İli Yıllara Göre Kırsal Nüfusun Eğitim Verileri

Kaynak: (Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2022)

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı istatistikleri incelendiğinde Kastamonu ilinde 18, Çankırı ilinde 14 ve Sinop ilinde ise 10,36 öğrenci düşmektedir. Türkiye’de 2002-2003 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde 28, ortaöğretimde 22 olan öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, 2021-2022 döneminde ilköğretimde 15, ortaöğretimde ise 13’ür. Dolayısıyla TR82 Bölgesi verilerinin Türkiye ortalamasına yakın olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 88. TR82 Bölgesi’nde Okul Sayısı ve Niteliği

	Okul Seviyesi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayıları	Öğretmen Sayıları	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Sinop Merkez	Anaokulu	5	9230	891	10,36
	İlkokul	15			
	Ortaokul	9			
	Lise	12			
İlçeler	Anaokulu	9	16143	1549	10,42
	İlkokul	39			
	Ortaokul	32			
	Lise	27			
Kastamonu Merkez	Anaokulu	11	24224	1346	18
	İlkokul	31			
	Ortaokul	31			
	Lise	26			
İlçeler	Anaokulu	18	26614	1774	15
	İlkokul	71			
	Ortaokul	72			
	Lise	53			

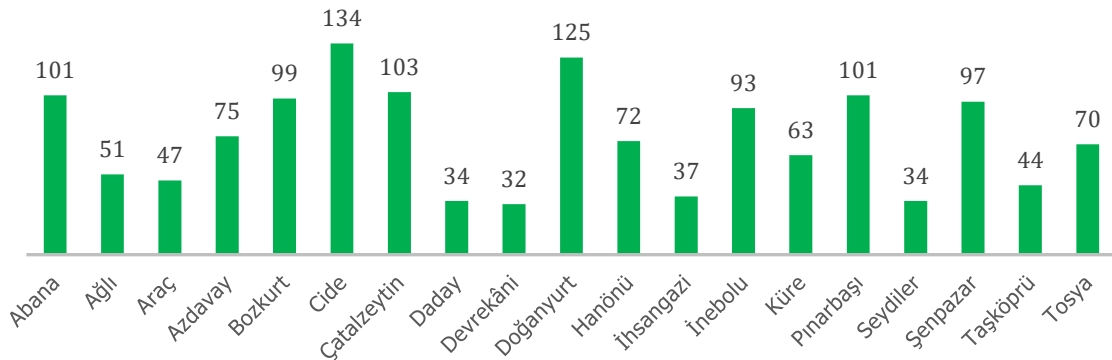
	Okul Seviyesi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayıları	Öğretmen Sayıları	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Çankırı Merkez	Anaokulu	9	18903	1393	14
	İlkokul	21			
	Ortaokul	18			
	Lise	8			
İlçeler	Anaokulu	7	9072	736	12
	İlkokul	31			
	Ortaokul	28			
	Lise	15			

Kaynak: (İl Milli Eğitim Müdürlükleri, 2022)

6.4. Kırsal Nüfusun Merkezlerle Erişimi

İlçelerden il merkezlerine erişim süreleri on dakika ile iki saat aralığında değişmektedir. Kastamonu ilinde il merkezine en kısa mesafede olan Devrekâni ilçesi 32 km mesafede olup il merkezine erişim ilçe minibüs seferleri ile sağlanmaktadır. Kastamonu iline en uzak mesafede olan Cide ilçesi ise 134 km mesafede olup yine il merkezine erişim düzenli olarak yapılan minibüs seferleri ile sağlanmaktadır. İlçelerin Kastamonu il merkezine olan uzaklıkları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

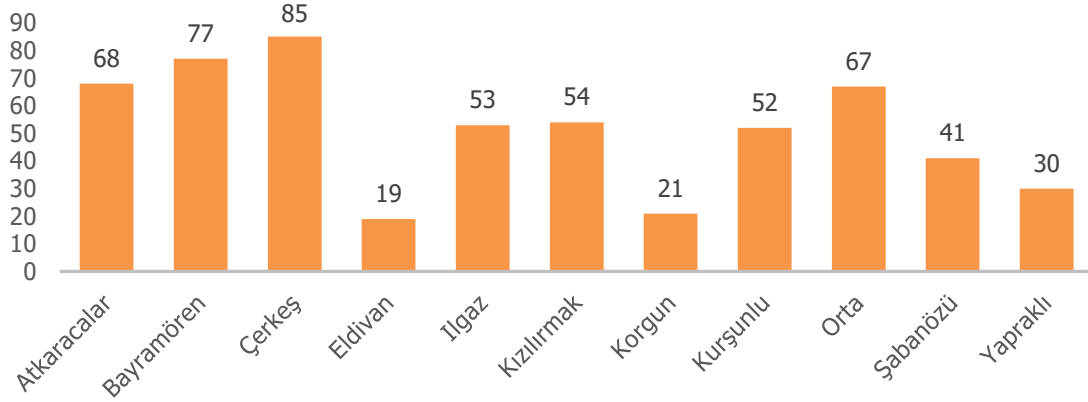
Grafik 39. Kastamonu İlçelerinin Merkez İlçeye Uzaklıkları (km)

Kaynak: (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2022)

Çankırı il merkezine bağlı ilçe sayısı 11 olup bölge halkının il merkezine erişimi için tüm ilçelerden il merkezine düzenli seferler yapılmaktadır. Çankırı il merkezine en yakın mesafede 19 km ile Eldivan ilçesi yer almaktadır. İl merkezine en uzak mesafede olan Çerkeş ilçesi ise il merkezine 86 km uzaklıkta yer almaktadır. Genel olarak düz coğrafik yapıya sahip olan bölgede ilçelerden il merkezine erişim en yakın ilçeden on beş dakika, en uzak ilçeden ise bir saatte sağlanmaktadır.

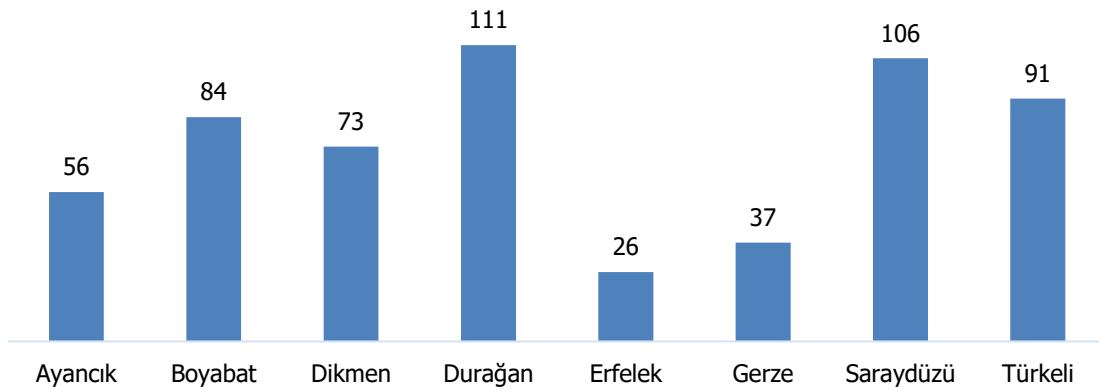
Grafik 40. Çankırı İlçelerinin Merkez İlçeye Uzaklıkları (km)

Kaynak: (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2022)

Sinop iline bağlı ilçe sayısı 8 olup il merkezine erişim düzenli minibüs seferleri ile sağlanmaktadır. Sinop il merkezine en yakın konumda 26 km mesafe ile Erfelek ilçesi yer alırken en uzak mesafede ise 111 km ile Durağan ilçesi yer almaktadır. İlçelerde yaşayan bölge halkı Sinop il merkezine, ilçelerden düzenli olarak yapılan minibüs seferleri ile erişim sağlayabilmektedir. Bu durum yerleşim yerlerinde yaşayanların il merkezine erişimlerine kolaylıkla erişebileceğini de göstermektedir.

Grafik 41. Sinop İlçelerinin Merkez İlçeye Uzaklıkları (km)

Kaynak: (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2022)

TR82 Bölgesi; arazi yapısı, sel vb. felaketlerin fazlalığı, iklim koşulları ve ormanlık alanların fazla olması nedeniyle ulaşım noktasında diğer bölgelere göre daha fazla altyapı yatırımı ihtiyacı duymaktadır. Kıyı şeridinde yakın yerleşim yerlerinde son yıllarında selin neden olduğu tahribatlar da bunun önemli göstergesidir. Sahil bandında yer alan yerleşim yerlerini diğer merkezlere bağlayan ulaşım yollarında önemli yatırım ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Özellikle Ayancık, Doğanyurt, Şenpazar, Bozkurt ve Abana bu felaketlerden önemli düzeyde etkilendiğinden bölge halkı bazı dönemlerde ulaşım noktasında sıkıntılar yaşayabilmektedir.

6.5. Kırsalda Sektörel Dağılım

TR82 Bölgesi sektörel dağılımı incelendiğinde en çok istihdamın hizmet sektörü ve tarım sektöründe olduğu özellikle kırsal bölgede tarımın başat rol oynadığı görülmektedir. Sektörel istihdamın cinsiyet dağılımı incelendiğinde tarım sektöründe istihdamın eşit olduğu ancak hizmet ve sanayi sektöründe erkek ağırlıklı olduğu sonucu çıkmaktadır.

Tablo 89. TR82 Bölgesi 15-64 Yaş Sektörel İstihdam (Bin)

Sektör	Yıl	TR82	Türkiye
Tarım	2017	124	4913
	2018	117	4740
	2019	99	4546
	2020	97	4232
	2021	98	4377
Sanayi	2017	56	7421
	2018	50	7607
	2019	48	7050
	2020	53	6975
	2021	56	7846
Hizmet	2017	113	15052
	2018	125	15541
	2019	133	15634
	2020	125	14852
	2021	129	15685

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Tablo 90. TR82 Bölgesi Erkeklerin Sektörel İstihdamı (Bin)

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmet	Toplam
2020	58	43	92	194
2021	65	39	87	191

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Tablo 91. TR82 Bölgesi Kadınların Sektörel İstihdamı (Bin)

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmet	Toplam
2020	61	14	40	115
2021	61	12	40	113

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

TR82 Bölgesi arazi yapısı bakımından incelendiğinde coğrafyanın engebeli, dağlık ve ormanlarla kaplı olduğu ayrıca tarıma elverişli alanların sınırlı olduğu %2,5 tarım arazisi ile Türkiye tarım arazisinin küçük bir kısmını kapladığı görülmektedir. Orman arazisi bakımından ise Türkiye ormanlarının %6,6'sını kaplamaktadır. Özellikle Kastamonu orman varlığı ile ön plana çıkmaktadır. Tarım arazisi bakımından sıralama yapılacak olursa en yüksek Kastamonu, Çankırı ve Sinop olarak sıralanmaktadır.

Tarım arazilerinin sulama durumu incelendiğinde oransal olarak Çankırı'nın en düşük sulanan araziye sahip olduğu ardından Kastamonu ve Sinop'un izlediği görülmektedir.

Tablo 92. Arazi Dağılımı

Arazi Dağılımı	Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
	Alan (ha)	Alan (ha)	Alan (ha)	Alan (ha)	Alan (ha)
Tarım	24.437.000	610.173	318.878	50.725	240.570
Çayır ve Mera	14.617.000	171.899	27.691	2.078	142.130
Orman	21.678.134	1.439.102	876.706	367.096	195.300
Tarıma Elverişli Olmayan	17.802.336	384.754	175.767	37.987	171.000
Toplam	78.534.470	2.605.928	1.399.042	457.886	749.000

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Tablo 93. Tarım Arazilerinin Sulama Durumu

Sulama Durumu	Kastamonu	Sinop	Çankırı
	Alan (ha)	Alan (ha)	Alan (ha)
Sulanan Tarım Arazisi	78.712	13.920	25.900
Sulanmayan Tarım Arazisi	240.166	36.805	214.670
Toplam	318.878	50.725	240.570

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Bölgenin bitkisel üretim değerinin %0,79 ile çok düşük olduğu ve kümülatif olarak yıllar itibarıyla üretim değerinde düşüş yaşandığı, en büyük düşüşün ise Sinop'ta olduğu benzer durumun hayvansal üretim değerlerinde de yaşandığı görülmektedir.

Tablo 94. Bitkisel Üretim Değeri (2022 fiyatlarıyla)

		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)	2017	339.712.840	3.696.095	1.645.300	1.115.690	935.105
	2018	318.284.356	3.037.844	1.300.610	926.556	810.678
	2019	334.670.990	3.492.798	1.567.027	982.637	943.134
	2020	363.392.613	4.622.758	2.695.298	988.808	938.651
	2021	345.871.982	2.754.709	1.520.112	389.902	844.695

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Tablo 95. Hayvansal Üretim Değeri (2022 fiyatlarıyla)

		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Hayvansal Ürünler Değeri (Bin TL)	2017	174.816.123	2.687.310	1.210.683	679.345	797.283
	2018	158.300.424	1.660.134	1.030.874	50.762	578.498
	2019	159.182.280	1.796.612	1.171.239	50.454	574.919
	2020	160.410.891	2.395.022	1.376.186	46.264	972.572

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Bölge, meyve, sebze ve tahıl alanları bakımından ülke ortalamasıyla karşılaştırıldığında çok sınırlı bir alana sahip olduğu, bunun sonucu üretimlerinin de çok düşük olduğu görülmektedir. Bitkisel üretimde bölgenin en önemli ürünü Kastamonu sarımsağıdır. Kastamonu'daki sarımsak üretimi, Türkiye sarımsak üretiminin %25'ni oluşturmaktadır. Meyve üretiminde ise kestane ve cevizin bölgede ve Türkiye'de bir yere sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bölgede seracılık, potansiyelin yüksek olmasına rağmen çok fazla gelişmemiştir.

Tablo 96. Tarım Alanları Dağılımı (Dekar)

		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı (Dekar)	2017	33.481.004	161.894	118.060	29.916	13.918
	2018	34.569.095	161.293	117.786	30.154	13.353
	2019	35.187.595	159.381	116.710	30.267	12.404
	2020	35.587.493	168.907	125.611	30.378	12.918
	2021	35.913.447	161.333	117.420	30.662	13.251
Sebze Alanı (Dekar)	2017	7.982.650	133.882	53.391	30.359	50.132
	2018	7.836.320	131.361	52.809	30.225	48.327
	2019	7.899.063	133.019	53.773	30.559	48.687
	2020	7.792.463	125.555	49.085	30.347	46.123
	2021	7.553.346	130.020	52.558	30.042	47.420
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı (Dekar)	2017	154.978.259	2.723.240	1.057.165	451.857	1.214.218
	2018	154.214.967	2.693.054	1.042.629	442.202	1.208.223
	2019	153.982.130	2.796.179	1.108.430	441.722	1.246.027
	2020	156.284.790	2.902.406	1.165.331	446.060	1.291.015
	2021	160.615.720	3.130.373	1.106.635	446.547	1.577.191

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Tablo 97. Sebze ve Meyve Sera Üretimi

	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye	7.862.738	8.071.026	8.436.616	8.519.754	9.728.576
TR82	6.644	6.580	6.764	7.079	7.918
Kastamonu	2.829	2.877	2.936	2.429	2.490
Çankırı	1.440	1.360	1.471	2.378	2.313
Sinop	2.375	2.343	2.357	2.272	3.115

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Tablo 98. Seçilmiş Bazı Sebzelerin Üretimi (Ton)

Sebze Adı		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Taze Fasulye	2017	630.347	14.434	6.730	5.894	1.810
	2018	580.949	14.220	6.619	5.888	1.713
	2019	596.074	14.104	6.615	6.016	1.473
	2020	547.349	14.083	6.841	5.943	1.299
	2021	510.366	13.887	6.725	5.881	1.281
Taze Barbunya	2017	92.402	3.841	1.471	1.769	601
	2018	88.024	3.796	1.515	1.782	499
	2019	89.860	3.769	1.490	1.784	495

2024-2028 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

Sebze Adı		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Kavun	2020	88.107	2.910	773	1.761	376
	2021	76.245	2.868	771	1.755	342
	2017	1.813.422	63.701	468	3.737	59.496
	2018	1.753.942	61.459	526	3.734	57.199
	2019	1.777.059	62.189	514	3734	57.941
	2020	1.724.856	61.794	694	3.780	57.320
	2021	1.638.638	56.651	669	3.780	52.202
Sarımsak	2017	121.805	25.973	25.968	5	
	2018	117.688	20.545	20.540	5	
	2019	103.096	17.410	17.405	5	
	2020	116.840	23.000	22.995	5	
	2021	132.617	33.127	33.122	5	
Taze Soğan	2017	138.993	2.973	558	2.028	387
	2018	142.854	2.916	557	2.024	335
	2019	142.257	2.862	571	2.025	266
	2020	129.023	2.664	524	1.901	239
	2021	126.185	2.757	565	1.957	235

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Tablo 99. Seçilmiş Bazı Meyvelerin Üretimi (Ton)

Meyve Adı		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Elma	2017	2.234.027	21.742	14.044	4.429	3.269
	2018	2.761.713	21.499	14.210	4.540	2.749
	2019	2.736.855	21.080	14.113	4.915	2.052
	2020	3.258.041	22.302	15.356	4.923	2.023
	2021	3.402.038	22.901	16.408	4.448	2.045
Armut	2017	503.004	9.075	4.650	3142	1.283
	2018	519.451	9.394	4.788	3.356	1.250
	2019	530.723	9.249	4.746	3.350	1.153
	2020	545.569	9.088	4.732	3.246	1.110
	2021	530.349	9.022	4.778	3.165	1.079
Erik	2017	291.934	4.231	2.224	1.159	848
	2018	296.878	4.168	2.216	1.193	759
	2019	317.946	3.947	2.132	1.196	619
	2020	329.056	3.849	1.962	1.174	713
	2021	332.533	4.109	2.292	1.124	693
Kızılcık	2017	10.012	1.123	369	534	220
	2018	10.243	1.105	364	529	212
	2019	10.269	1.095	368	519	208
	2020	14.231	5.473	4.752	511	210
	2021	13.745	5.317	4.654	454	209
Dut	2017	74.383	2.140	667	1.077	396
	2018	66.647	2.083	637	1.070	376
	2019	69.317	2.041	642	1.065	334
	2020	70.620	1.997	633	1.056	308
	2021	69.475	2.008	655	1.027	326
Kestane	2017	62.904	6.879	3.124	3.755	
	2018	63.580	6.781	3.126	3.655	
	2019	72.655	6.801	3.125	3.676	
	2020	76.045	6.802	3.068	3.734	
	2021	77.792	6.905	3.132	3.773	

Fındık	2017	675.000	7.328	6.210	1.118	
	2018	515.000	7.034	6.226	808	
	2019	776.046	10.043	7.918	2.125	
	2020	665.000	11.121	9.658	1.463	
	2021	684.000	8.688	7.057	1.631	
Ceviz	2017	210.000	7.639	5.112	1.784	743
	2018	215.000	7.130	4.884	1.542	704
	2019	225.000	6.473	4.252	1.458	763
	2020	286.706	7.465	4.936	1.593	936
	2021	325.000	8.637	6.066	1.636	935

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

TR82 Bölgesi'nin büyükbaş ve küçükbaş verileri değerlendirildiğinde Türkiye'deki büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayılarına göre düşük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bölge içerisinde büyükbaş hayvan varlığı bakımından Kastamonu, küçükbaşta ise Çankırı en çok hayvana sahiptir (Tablo 99).

Tablo 100. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sayıları

		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Büyükbaş Hayvan Sayısı	2017	16.105.025	502.697	262.037	101.145	139.515
	2018	17.220.903	539.546	282.648	105.799	151.099
	2019	17.872.331	528.960	275.085	99.015	154.860
	2020	18.157.971	542.163	287.482	96.202	158.479
	2021	18.036.117	521.414	276.859	91.649	152.906
Küçükbaş Hayvan Sayısı	2017	44.312.308	328.263	92.816	105.872	129.575
	2018	46.117.399	330.995	90.415	111.377	129.203
	2019	48.481.479	343.612	98.063	109.566	135.983
	2020	54.112.626	358.285	109.072	105.486	143.727
	2021	57.519.204	389.374	108.988	100.437	179.949

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Bölgede özellikle et tavuğu önemli bir potansiyele sahiptir. Çankırı, ülkenin et tavuğu üretiminin %1'ini karşılamaktadır. Yumurta tavuğunda ise bölgede üretim Türkiye'ye göre sınırlıdır.

Tablo 101. Kanatlı Hayvan Sayısı

		Türkiye	TR82	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Et Tavuğu	2017	221.245.322	3.022.500	397.500	0	2.625.000
	2018	229.506.689	2.911.800	443.100	0	2.468.700
	2019	221.841.860	2.881.620	447.100	0	2.434.520
	2020	258.046.340	2.652.120	398.520	0	2.253.600
	2021	270.393.122	2.706.240	497.000	0	2.209.240
Yumurta Tavuğu	2017	121.556.027	959.728	248.647	143.626	567.455
	2018	124.054.810	875.210	240.215	134.022	500.973
	2019	120.725.299	857.414	239.796	135.831	481.787
	2020	121.302.869	867.803	246.387	138.866	482.550
	2021	121.000.775	918.922	249.641	109.746	559.535

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, g)

Bölgede su ürünleri incelendiğinde Sinop ve Kastamonu’da en çok hamsi, alabalık, palamut ve istavrit balıklarının denizden elde edildiği görülmektedir.

Tablo 102. Sinop İli Balık Üretimi

Ürün Cinsi (Kg)	2017	2018	2019	2020
Alabalık	0	1.505.250	635.082	4.526.407
Levrek	0	0	701.158	158.190
Barbunya	24.310	31.470	49.485	55.245
İskorpit (Çarpan)	17.721	20.600	46.750	31.600
Çipura (Alyanak-Mendik)	142	386	18	75
Minekop(Kötek) (Eşkına)	1.114	1.424	4.432	6.235
Çaça	0	0	5.242.000	1.570.000
Hamsi	3.394.730	11.925.550	21.716.960	3.088.686
İsparoz (İspari)	2.780	5.630	12.140	18.130
İstavrit (Kraça)	496.995	2.504.875	4.374.093	131.095
İzmarit (İstangiloz)	1.650	4.595	6.800	6.145
Kalkan (Saç)	15.340	10.665	13.649	10.375
Karagöz	847	1.480	3.447	7.000
Kefal	49.211	36.005	61.770	65.410
Kırlangıç	1.780	1.285	1.521	1.067
Levrek	2.323	2.940	6.830	8.510
Lüfer	1.121	349.790	910.285	35.240
Mezgit	297.750	150.370	220.128	223.300
Palamut	332.900	738.830	41.195	672.690
Tirsi	40.445	48.880	73.580	26.100
Zargana (Sargan)	19.932	23.865	31.960	30.990
Alabalık	11.750	10.615	8.650	9.710
İsrail Sazanı	10.494	8.923	6.406	0
Sazan	7.755	4.876	1.711	0
Sudak	1.697	1.443	737	0
D. Salyangozu	1.579.500	152.405	273.745	182.175

Kaynak: (Sinop İl Tarım Orman Müdürlüğü , 2021)

Tablo 103. Kastamonu İli Balık Üretimi

Ürün Cinsi (Kg)	2017	2018	2019	2020
Tirsi	74.075	7.020	13.140	16.460
Kalkan	14.489	6.160	5.967	4.180
Kayabalıği	515	525	1.060	1.000
Barbunya	13.220	24.410	19.895	11.850
Mezgit	278.965	115.035	203.052	311.592
Hamsi	1.234.350	1.290.300	534.330	1.029.730
İstavrit (Kraça)	41.283	327.600	86.505	55.555
Kefal	14.500	2.750	6.565	7.960
Palamut	206.425	278.875	7.240	556.870
İskorpit	3.850	3.650	7.060	4.910
İstavrit (Karagöz)	0	4.165	9.940	32.425
Lüfer	4.586	42.890	10.230	16.190
Tekir	56.747	44.728	74.582	49.475

Zargana	3.325	5.325	2.544	4.290
Sardalya	0	20	12.000	17.150
Levrek	2.415	1.143	1.085	1.235
Deniz Salyangozu	0	0	636.210	497.800
Kum Midyesi	9.188.885	0	0	1.966.000
Alabalık (Kültür)	147.000	105.000	230.000	446.000

Kaynak: **(Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021)**

TR82 Bölgesi doğası itibarıyla birçok endemik bitkiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu sebeple Bölge bal kalitesi ve üretiminde büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyel çok fazla kullanılamamaktadır. Orman bölgelerinde kestane ve çam balı üretimi yapılmaktadır. Orman dışındaki alanlarda ise çiçek balı üretimi yapılmaktadır. Bal üretiminde markalaşma ve pazarlama sorunu aşıldığında bölgenin önemli bir yere geleceği değerlendirilmektedir.

Tablo 104. Bal Üretimi (Ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
Türkiye	105.727	114.471	107.920	109.330	104.077
TR82	908	1377	795	1038	914
Kastamonu	355	454	359	533	378
Çankırı	334	705	251	306	341
Sinop	219	218	185	198	195

Kaynak: **(Türkiye İstatistik Kurumu, g)**

Süt üretiminde bölge Türkiye süt üretiminin gerisinde yer almaktadır. Ancak bölge nüfusunun önemli bir kısmının kırsalda yaşaması ve gelir dağılımında tarım sektörünün en önemli sektörler arasında olduğu değerlendirildiğinde süt üretimine dayalı büyükbaş hayvancılığın potansiyeli olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle Kastamonu kırsal nüfusunun büyükbaş hayvan üretimi ve yem bitkisi üretimi kültürü olduğu düşünüldüğünde büyükbaş hayvan üretimine yoğunlaşmalıdır.

Tablo 105. Süt Üretimi (Ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Türkiye	16.933.520	16.786.263	18.762.318	20.036.877	20.782.374
TR82	518.048	535.175	640.123	677.583	670.439
Kastamonu	288.428	302.134	370.034	388.981	387.372
Çankırı	141.244	140.138	172.512	190.578	191.803
Sinop	88.376	92.904	97.577	98.025	91.264

Kaynak: **(Türkiye İstatistik Kurumu, g)**

6.6. Mevsimlik Tarım İşçileri

YER-SİS 2019 verilerine göre Çankırı'da 240, Kastamonu'da 3697, Sinop'ta ise 1 köyde 2 mevsimlik tarım işçisi olduğu tespit edilmiştir. Mevcuttaki mevsimlik tarım işçileri verilerini net olarak elde etmek oldukça zordur. Bölgede en çok mevsimlik tarım işçilerinin tarımın yoğun olarak yapıldığı Kastamonu'da Merkez, Taşköprü, Devrekâni ve Cide'de; Çankırı'da ise Merkez ve Kızılırmak ilçelerinde olduğu görülmektedir. Bölgeye gelen mevsimlik tarım işçileri başka bölgelerden özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden mart-kasım dönemleri arasında gelerek çalışmaktadırlar. Genel

itibarıyla mevsimlik tarım işçileri yaşamlarını idame ettirebilmek için başka bölgelere göç etmektedirler. Bu sebeple söz konusu işçiler gelirleri düşük, herhangi bir sosyal güvencesi ve sağlık sigortası olmayan kişilerdir. Bölgeye gelen mevsimlik tarım işçilerinin en büyük sorunu barınma sorunu olarak göze çarpmaktadır. Genellikle çadırlarda iptidai koşullarda, düzenli su ve elektriğe erişimin olmadığı yerlerde yaşamlarını sürdürmektedirler. Ayrıca düzenli bir işleri ve gelirleri de yoktur. Sosyal güvenceleri olmadığından sağlık sorunlarını gidermede zorluk yaşamaktadırlar. Okul çağındaki çocukların ise tarım dönemi mart-kasım ayları arasında olduğu için eğitimlerinde aksama olmaktadır.

Tablo 106. Çankırı Mevsimlik İşçi Sayısı (2019)

İlçe	Gelen Kişi
Merkez	185
Eldivan	15
Şabanözü	5
Kızılırmak	35
TOPLAM	240

Kaynak: (YER-SİS, a)

Tablo 107. Kastamonu Mevsimlik İşçi Sayısı (2019)

İlçe	Gelen Kişi
Abana	10
Ağlı	15
Azdavay	3
Bozkurt	60
Cide	70
Çatalzeytin	3
Daday	53
Devrekâni	70
Doğanyurt	27
Küre	15
Merkez	516
Taşköprü	2.850
Tosya	5
TOPLAM	3.697

Kaynak: (YER-SİS, a)

6.7. Orman Alanları ve Maden Sahaları

Tarım ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı 2021 yılı Orman İstatistiklerine göre Türkiye'nin 23 milyon 110 bin hektar orman alanı bulunmaktadır. Bu miktar ülke yüz ölçümünün yüzde 29,63'üne tekabül etmektedir. TR82 Bölgesi'nin orman alanı söz konusu istatistiklere göre 1 milyon 447 bin 951 hektardır. Yüz ölçümüne oranla TR82 Bölgesi'nin yüzde 53,99'unu orman alanı oluşturmakta, bu oranla bölge Türkiye ortalamasını üzerinde yer almaktadır. Orman alanına ilişkin veriler il bazında incelendiğinde Kastamonu ili yüzde 65,43'lük oranı ile bölge ortalamasının üzerinde

yer alırken Sinop ve Çankırı illeri sırasıyla yüzde 64,11 ve yüzde 26,57'lük oranları ile Kastamonu ilini takip etmektedir.

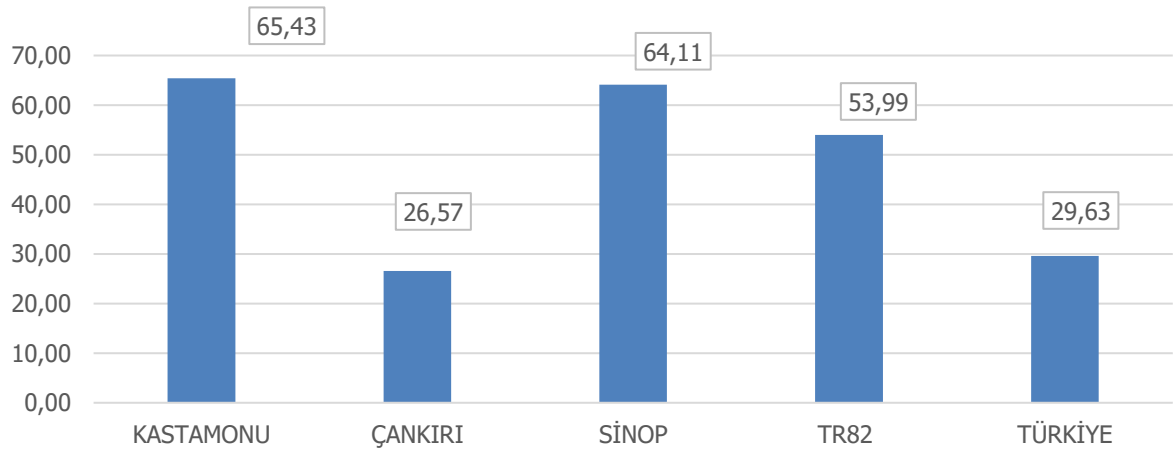
Tablo 108. Ormanlık Alan Verileri (Hektar)

	ORMANLIK ALAN (ha)	İL, BÖLGE, ÜLKE GENEL ALANI (ha)
KASTAMONU	876.314	1.339.223
ÇANKIRI	204.541	769.942
SİNOP	367.096	572.565
TR82	1.447.951	2.681.730
TÜRKİYE	23.110.000	78.004.644

Kaynak: (Orman Genel Müdürlüğü, 2021)

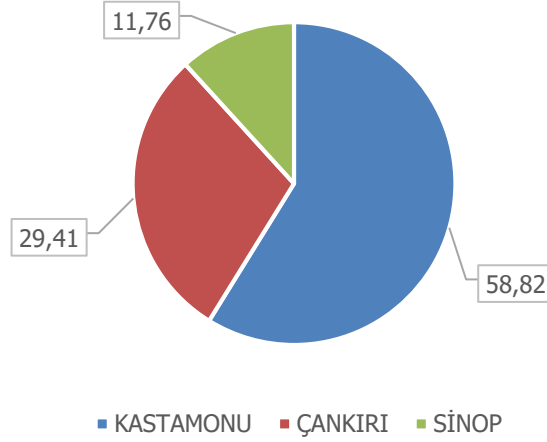
Orman alanına ilişkin veriler incelendiğinde Çankırı ili dışında TR82 Bölgesi'ndeki tüm illerin orman alanları bakımından Türkiye ve bölge ortalamasını geçtiği görülmektedir.

Grafik 42. Ormanlık Alan Verileri (%)

Kaynak: (Orman Genel Müdürlüğü, 2021)

TR82 Bölgesi'nde bulunan maden sahalarına ilişkin verilere Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğü'nün yayınlarından ulaşılmıştır. Söz konusu verilere göre TR82 Bölgesi'nde toplam 34 adet maden sahası bulunmaktadır. Sahaların 20'si Kastamonu, 10'u Çankırı, 4'ü Sinop'ta yer almaktadır. Kastamonu ili yüzde 58,82 maden sahası oranı ile bölgede ilk sırada yer almakta, onu sırasıyla yüzde 29,41 ve yüzde 11,76 oranı ile Çankırı ve Sinop takip etmektedir. Maden sahalarına ilişkin ayrıntılar aşağıda gösterilmiştir.

Grafik 43. İllere Göre Maden Sahaları Verileri (%)

Kaynak: (MTA Genel Müdürlüğü, 2022)

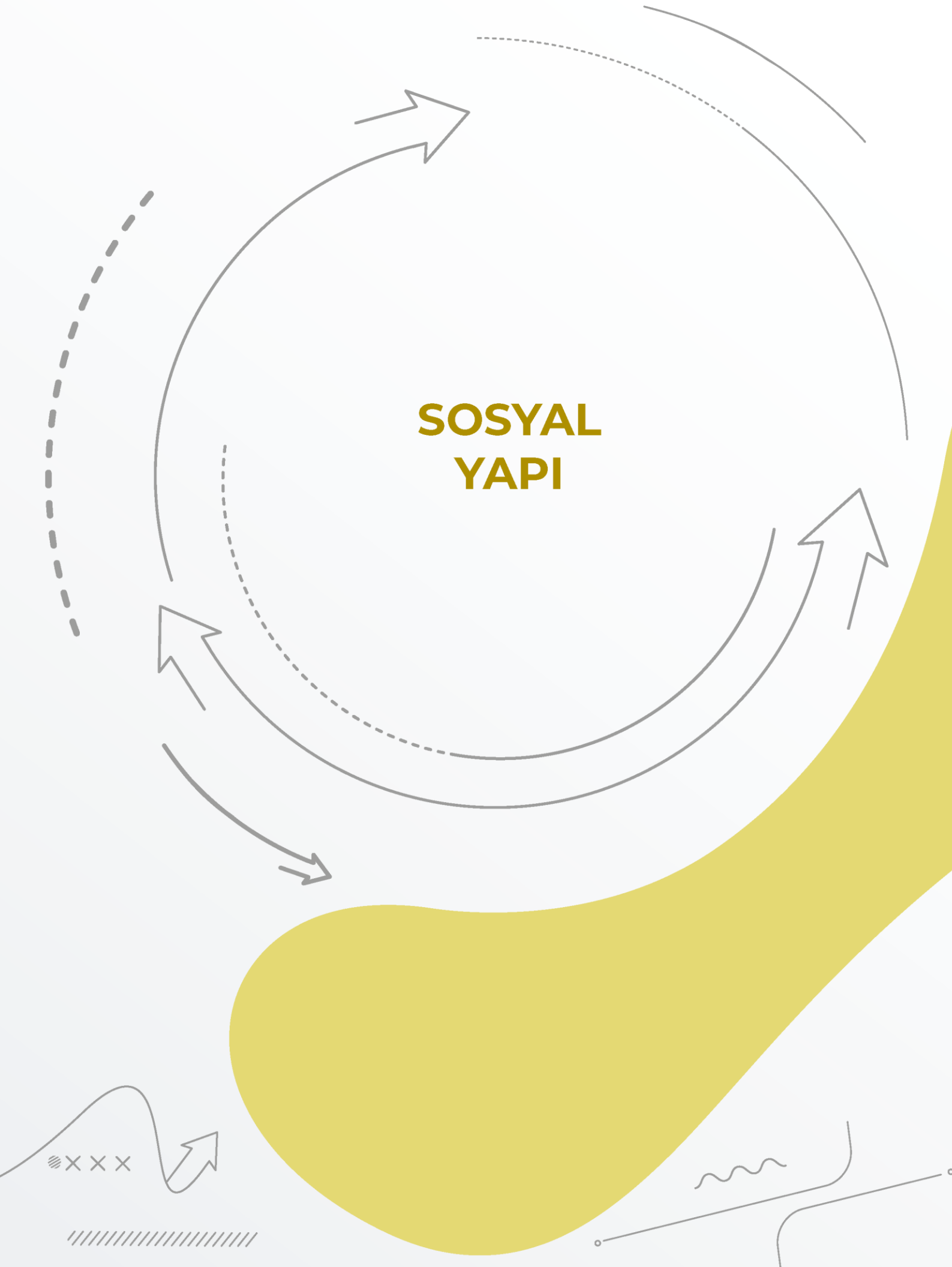
Tablo 109. İllere Göre Maden Sahaları Bilgileri

S.NO.	KASTAMONU	ÇANKIRI	SİNOP
1	Küre-Aşıköy Bakır Yatağı (İşletilmektedir)	Şabanözü (Gümerdiğin, Akkaya Köyleri) Sahası-Asbest	Merkez-Sarıkum Sahası-Kuvars Kumu
2	Küre-Bakıbbaba Bakır Yatağı	Şabanözü (Çaparkayı, Hançılı Köyleri), Eldivan (Küçük Hacıbey), Kurşunlu (Beşpınar), Ilgaz (Kızılibrik), Çerkeş (Bayındır) Sahaları-Bentonit	Saraydüzü Sahası-Manganez
3	Küre-Kırkbudak Bakır Sahası	Çerkeş (Akhasan), Orta (Karaağaç, Baştağ) Sahaları-Diyatomit	Boyabat Tuğla-Kiremit toprağı-Tuğla, Kiremit
4	Bozkurt-Terce Köyü-Civa (geçmiş yıllarda işletilmektedir.)	Merkez-Ballıbağ Köyü Sahası-Kaya Tuzu	Durağan Sahası-Linyit
5	Araç ve İnebolu Sahaları-Çimento	Orta-Sakarcıören Sahası-Kil	
6	Merkez-Açıkmaslak ve Ömerli-Tekkesin Sahaları-Kil	Korgun-Maruf Köy Sahası-Kil	
7	Taşköprü-Örhen Köyü kaolen Sahası	Ilgaz Sahası-Manganez	
8	Daday-Balıdağ, Boyalca ve tembeller Mah. Sahaları-Kuvarsit	Sarıalan- Alıç Sahası-Manyezit	
9	Daday-Kocadoruk Sahası-Kuvarsit	Orta (Kalfat, Eriklibel, Asarözü, Ovacıközü, Salur K., Karagöl, Yenyayla) Sahaları-Perlit	
10	Daday-Kavaldag ve Orta Sahaları- Kuvarsit	Korgun Sahası-Refrakter Kil	
11	Daday-Oduluk Tepe Sahası		
12	Daday-Eflani Asfaltı-Sungur Mah. Sahaları		
13	Daday-Değirmencikköy Sahası		
14	Cide-Döngelce Sahası-Kuvars Kumu		

S.NO.	KASTAMONU	ÇANKIRI	SİNOP
15	Çatalzeytin-Dumanlar ve Kaymazlar Sahası-Manganez		
16	Tosya-Değirmenler ve Koruluk Sahaları-Manganez		
17	İnebolu-Yile ve Çerçille Sahaları-Manganez		
18	Bozkurt-Güde ve Nigerze Sahası-Manganez		
19	Bozkurt-Evrenye Sahası-Manganez		
20	Taşköprü-Akkaya-Kozviran Köyü-Mermer		

Kaynak: **(MTA Genel Müdürlüğü, 2022)**

**SOSYAL
YAPI**

7. SOSYAL YAPI

7.1 Uluslararası Göç

Son yıllarda çeşitli sebeplerle düzenli veya düzensiz şekilde ülkemize ulaşan uluslararası göç hareketinin TR82 Bölgesi'ne de yansımaları olmuştur. Tablo 110'da bölge illerinde ikamet eden doğum yeri yurt dışı olan kişi sayıları özetlenmiştir. Elde edilen verilere göre 2014-2021 yılları arasında yabancı yerleşiklerin sayısı yaklaşık %150 artmıştır.

Tablo 110. İkamet Edilen İllere Göre Doğum Yeri Yurtdışı Olan Kişi Sayısı

	Kastamonu	Çankırı	Sinop
2014	3.482	1.927	1.381
2015	6.202	3.006	2.153
2016	5.662	4.907	2.665
2017	5.401	5.321	2.844
2018	6.771	6.074	2.970
2019	7.376	6.610	3.323
2020	6.681	6.427	3.336
2021	6.067	7.120	3.301

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

Tablo 111'de 2016-2019 yılları arasında yurt dışından gelen göç sayıları özetlenmektedir. Verilere göre ülkemize göç eden kişilerin bölge illerine yerleşme oranı görece düşüktür.

Tablo 111. Yurt Dışından Türkiye'ye Gelen Göç (Kişi)

	Türkiye	Kastamonu	Çankırı	Sinop
2016	380.921	1.936	2.429	927
2017	466.333	1.629	1.707	931
2018	577.457	2.343	1.978	1.115
2019	677.042	2.068	1.802	1.030

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, f)

İkamet izni ile ülkemizde bulunan yabancıların dağılımına bakıldığında ise yine bölge illerinde yerleşik yabancı sayısının düşük olduğu gözlenmektedir. Bölgede barınan yabancı nüfus sayısının en düşük olduğu şehir ise Sinop'tur.

Tablo 112. İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan Yabancıların İllere Göre Dağılımı

	Türkiye	Kastamonu	Çankırı	Sinop
2022	1.364.723	1.495	2.267	381

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi tarafından çeşitli bölgelerdeki yabancı yoğunluğu göz önünde bulundurularak 1 Temmuz 2022 tarihi itibarıyla ülke genelinde 1169 yerleşim birimi yeni doğan ve çekirdek aile birleşimi dışında geçici koruma kaydına, uluslararası koruma kaydına, ikamet iznine, geçici koruma veya uluslararası koruma ile ikamet izni kapsamındaki yabancıların ikamet ili değişikliği yapılması işlemlerine kapatılmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Bölge illerinde yabancı ikametine kapatılan yerleşim birimi sayısı Tablo 113'te yer almaktadır. Buna göre toplam 18 yerleşim biriminde yabancı nüfusun toplam nüfusa oranı %20'yi aşması nedeniyle yabancı ikametine kapatılmıştır.

Tablo 113. Yerleşime Kapatılan Mahalle Sayısı

	Türkiye	Kastamonu	Çankırı	Sinop
2022	1.169	7	9	2

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

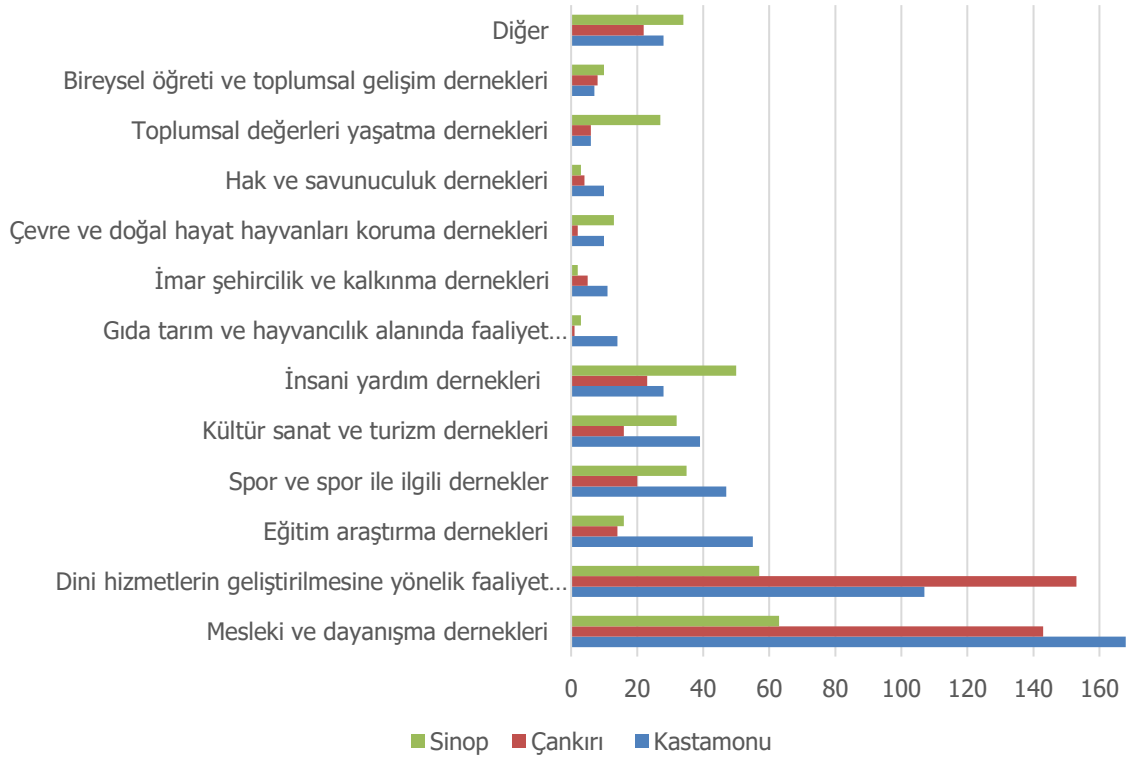
YER-SİS anket verileri ve yerelde yapılan paydaş görüşmelerinden edinilen bilgilere göre bölge illerinde ikamet eden yabancıların genellikle şehir merkezlerinde yaşadıkları ve inşaat, ormancılık gibi düşük nitelikli işlerde istihdam edildikleri; kırsalda yaşayan özellikle Afganistan uyruklu az sayıda yabancıların ise tarla ve çiftlik işlerinde istihdam edildikleri vurgulanmıştır (YER-SİS, a).

7.2. Örgütlenme

Sosyal kalkınmanın önemli göstergelerinden bir diğeri ise demokratik değerler çerçevesinde toplumsal sorunlara yönelik kolektif harekettir. Belirli bir amaç çerçevesinde örgütlenen sivil toplum kuruluşlarının varlığı sosyal kalkınmayı tetikleyen bir unsur olarak kabul görmektedir.

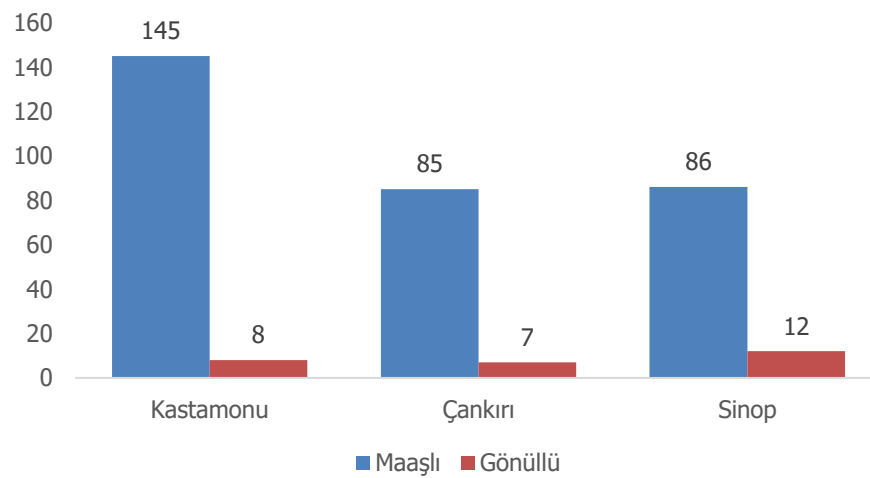
İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre TR82 Bölgesi'nde il bazında faaliyet gösteren derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımı Grafik 44'te özetlenmiştir. Buna göre bölge illerinde faaliyet gösteren derneklerin büyük çoğunluğu dini hizmetlerin geliştirilmesi ve mesleki ve dayanışma faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Ancak Sinop'ta kurulu derneklerin faaliyet alanları daha dengeli bir dağılım göstermektedir. Ayrıca Sinop, toplumsal değerleri yaşatma, çevre ve doğal hayvan hayatları, insani yardım gibi alanlarda ise en fazla dernek sayısına sahip ildir.

Diğer taraftan bölge illerinde kurulu kamu yararına çalışan ve yabancılar tarafından kurulan dernek bulunmamaktadır.

Grafik 44. Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

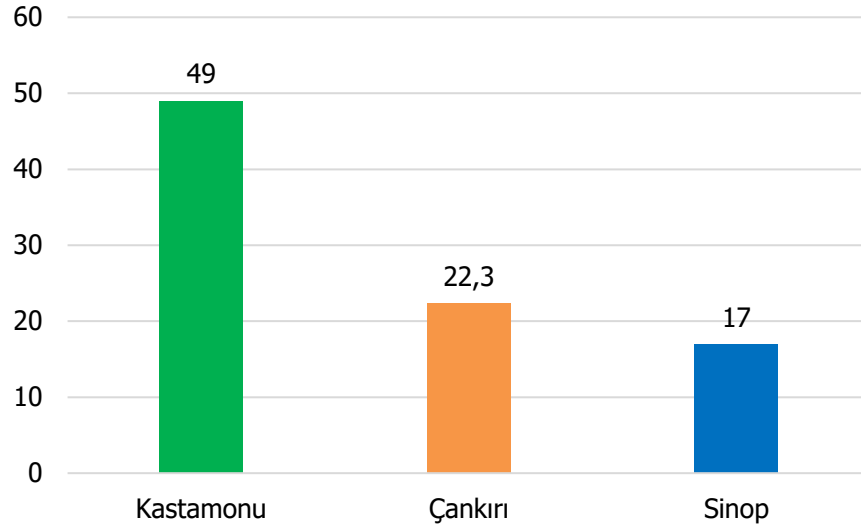
Grafik 45'te yer alan derneklerde çalışan kişi sayıları incelendiğinde 200'den fazla kişinin derneklerde istihdam edilmesine rağmen gönüllü çalışan sayısının sadece 27 kişi olduğu göze çarpmaktadır.

Grafik 45. Derneklerde Çalışan Gönüllü ve Maaşlı Kişi Sayısı, 2021

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

Grafik 46’da belirtilen yıllık dernek gelirlerine bakıldığında ise en fazla gelirin 49 milyon TL ile Kastamonu’da gerçekleştiği, Kastamonu’yu Çankırı ve Sinop’un izlediği görülmektedir. Derneklerin bölge ekonomisine katkısı yıllık yaklaşık 90 milyon TL düzeyindedir.

Grafik 46. Yıllık Dernek Gelirleri Toplamı (Milyon TL), 2021

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

Bir diğer önemli STK unsuru olan vakıflara ait istatistikler incelendiğinde bölgede Kastamonu’nun öne çıktığı görülmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerine göre toplam 39 vakıf ile bölgedeki toplam kurulu vakıf sayısının yarısından fazlası Kastamonu’da bulunmaktadır. Bölgede faaliyet gösteren vakıfların çoğunluğu Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra faaliyete başlayan yeni vakıf statüsünde olmasına rağmen 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe konulan Türk Kanuni Medenisinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş mülhak ve esnaf vakıflar da mevcuttur.

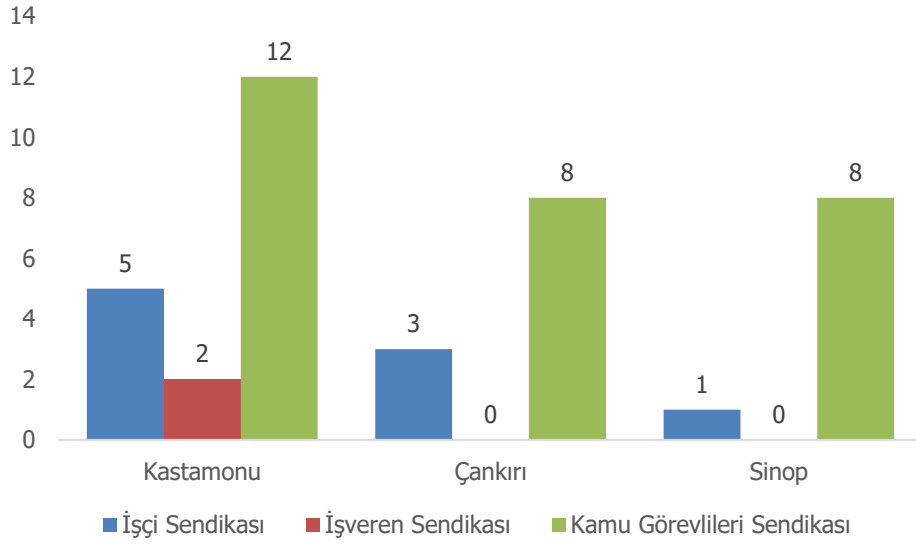
Tablo 114. Vakıf Sayıları

	Türkiye	Kastamonu	Çankırı	Sinop
Yeni Vakıflar	5.655	34	15	11
Mülhak ve Esnaf Vakıfları	251	5	2	0
Cemaat Vakıfları	167	0	0	0
Yabancı Vakıflar	11	0	0	0

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022)

Toplumsal örgütlenmenin ana unsurlarından bir diğeri olan sendikalara ait istatistikler aşağıda yer alan grafikte özetlenmektedir. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre TR82 Bölgesi’nde kurulu sendika bulunmamaktadır. Ancak bölge illerinde faaliyet gösteren sendika şubeleri mevcuttur. Sendikal faaliyet anlamında en aktif olan bölge ili Kastamonu’dur. İlde kurulu kamu bölge müdürlükleri ve kamu iktisadi teşekküllerinin bu duruma neden olan ana etken olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik 47. İllere ve Türlerine Göre Sendika Şube Sayıları

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022)

**YAŞAM KALİTESİ,
ERİŞİLEBİLİRLİK
ve ALTYAPI**

8. YAŞAM KALİTESİ, ERİŞİLEBİLİRLİK ve ALTYAPI

8.1. Yaşam Kalitesi

Türk Dil Kurumuna göre Arapça kökenli olan refah kelimesi "bolluk, rahatlık ve varlık içinde iyi yaşama, gönenc" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022). Tanımdan hareketle refahın ekonomik durumla doğrudan ilişkilendirilebileceği görülmektedir. Literatüre bakıldığında da refah seviyesini sayısallaştırarak sıralamaya konu edilebilmesi adına GSYİH verilerinin uzun bir süre kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte 1980'li yıllardan itibaren yaşanabilirliği ölçmek adına sadece ekonomik verilerin esas kabul edilmesi eleştirilmiş ve bazı sosyal boyutları içeren yeni ölçekler önerilmeye başlanmıştır.

Tablo 115. 1950-2000 arasında toplumsal refahın ölçülmesi için benimsen ölçütlerdeki değişim

Yıllar	Toplumsal Refahın Anlamı	Ölçütü
1950'ler	Ekonomik Refah	GSYİH'nın büyüme oranı
1960'lar	Ekonomik Refah	Kişi başına düşen milli gelir
1970'ler	Temel İhtiyaçlar	Temel ihtiyaçların karşılanma derecesi
1980'ler	Ekonomik Refah	Kişi başına düşen milli gelir ve bazı parasal olmayan faktörler
1990'lar	İnsani Gelişme	İnsani gelişme ve sürdürülebilirlik
2000'ler	Evrensel Hak ve Özgürlükler	Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ve yeni alanlar: risk ve yetkilendirme

Kaynak: (Sumner, 2004)

Sosyal yaşantı düzeyinin bireysel ölçekte daha doğru ölçmenin yapılacak makro müdahalelerin başarı oranını yükselttiğine dair alan yazındaki kabul güçlendikçe uluslararası inisiyatiflerin çalışmaları da değişime uğramaya başlamıştır. Bu kapsamda OECD'nin geliştirdiği ve ekonomik göstergelerin yanına doğrudan veya dolaylı biçimde parasal olmayan göstergelerin eklendiği "daha iyi yaşam endeksi" önemli bir referans kaynak olarak algılanmaktadır. Bu kapsamda TUİK, ekonomik refaha ek olarak sosyal boyutlarının da ölçüldüğü 2016 yılı İllerde Yaşam Endeksinin verilerini kamuoyu ile paylaşmıştır.

TUİK, İllerde Yaşam Endeksi, çalışmanın temel amacı ildeki yaşamın tüm boyutları ile izlenmesine ve iyileştirilmesine altlık oluşturacak bir gösterge sistemi geliştirmiştir. 11 boyut altında 41 gösterge altında;

- Çalışmada; birey, hane halkı ve sonuç odaklı,
- "O ilde" yaşayanların yaşam düzeyini ölçmeye ve zaman içinde izlemeye imkân veren,
- Politikalara duyarlı, iyileştirilebilir göstergelerle temsil edilen,
- İyi yaşamı oluşturan farklı yaşam kalitesi boyutlarını tek bir boyuta indirgeyen bir endeks elde etmek hedeflenmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, ı).

Tablo 116. Yaşam Endeksi (TÜİK, 2016)

Yaşam Endeksi		Kastamonu	Çankırı	Sinop	Türkiye
Genel Endeks	Sıralama	36	22	11	
	Endeks	0,5673	0,5982	0,6270	0,5247
Konut	Sıralama	16	10	2	
	Endeks	0,8448	0,8635	0,9304	0,6770
Çalışma Hayatı	Sıralama	44	54	30	
	Endeks	0,5744	0,5378	0,6083	0,5411
Gelir ve Servet	Sıralama	38	28	32	
	Endeks	0,4505	0,4849	0,4645	0,4022
Sağlık	Sıralama	46	34	51	
	Endeks	0,6001	0,6418	0,5822	0,5943
Eğitim	Sıralama	37	45	32	
	Endeks	0,5897	0,5487	0,6026	0,5324
Çevre	Sıralama	1	35	17	
	Endeks	0,8111	0,6238	0,6880	0,5906
Güvenlik	Sıralama	39	11	2	
	Endeks	0,6344	0,7340	0,7860	0,6173
Sivil Katılım	Sıralama	33	17	31	
	Endeks	0,4401	0,4860	0,4440	0,4194
Altyapı Hizmetlerine Erişim	Sıralama	55	59	64	
	Endeks	0,3707	0,3654	0,3253	0,4368
Sosyal Yaşam	Sıralama	40	42	27	
	Endeks	0,421	0,4104	0,4654	0,4233
Yaşam Memnuniyeti	Sıralama	43	6	1	
	Endeks	0,5036	0,8834	1	0,5374

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, 1)

TR82 Bölgesi'nde yer alan illere bakıldığında özellikle Çankırı ve Sinop'un yaşam memnuniyeti sıralamasında ilk on ilin içinde yer aldığı görülmektedir. Kastamonu ise listenin ortalarında yer almaktadır. Bu verilerin her ne kadar olumlu bir karşılığı olsa da bölge illerinin özellikle temel kamu hizmetleri noktasında eksikliklerini giderdiği anlamı taşımamaktadır. Özellikle çalışma hayatı, sağlık, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti boyutlarında bölgede bir ya da daha fazla ilin Türkiye ortalamasının altında yer aldığı görülmektedir.

Tablo 117. Yaşam Endeksi Boyutları ve Alt Sorguları

Boyutlar	Alt Sorgu Oranları	Kastamonu	Çankırı	Sinop	Türkiye
Çalışma hayatı	İstihdam oranı (%)	44,2	42,4	43,5	46,2
	İşsizlik oranı (%)	6,2	6,8	6,2	8,8
	Ortalama günlük kazanç (TL)	55,9	58,6	51,5	57,7
	İşinden memnuniyet oranı (%)	81,8	78,3	89,3	78,8
Sağlık	Bebek ölüm hızı (‰)	8,2	9,9	9,3	11,0
	Doğuşta beklenen yaşam süresi (Yıl)	77,5	78,2	78,6	78,1

	Hekim başına düşen müracaat sayısı	6 788	6 221	7 344	5834,4
	Sağlığından memnuniyet oranı (%)	72,4	74,6	71,3	72,0
	Kamunun sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı (%)	83,1	81,8	80,6	77,5
	İnternet abone sayısı (yüz kişide)	8,9	7,9	9,9	8,7
	Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı (%)	54,8	70,7	53,7	74,4
Altyapı hizmetlerine erişim	Havalimanına erişim oranı (%)	60,1	7	102,3	669,9
	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranı (%)	62,2	52,1	49,2	58,4
	Sinema ve tiyatro seyirci sayısı (yüz kişide)	43,9	35,7	4	45,4
Sosyal yaşam	Bin kişi başına düşen alışveriş merkezi alanı (m ²)	27,2	79	0	69,5
	Sosyal ilişkilerinden memnuniyet oranı (%)	93,3	91,2	96,2	88,8
	Sosyal hayatından memnuniyet oranı (%)	48,3	45,4	71,2	54,3
Yaşam memnuniyeti	Mutluluk düzeyi (%)	60	73,5	77,7	61,2

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, 1)

Bölgenin, Türkiye endeks ortalamasının altında kaldığı boyutlarının alt sorgu başlıklarına bakıldığında (Tablo 117);

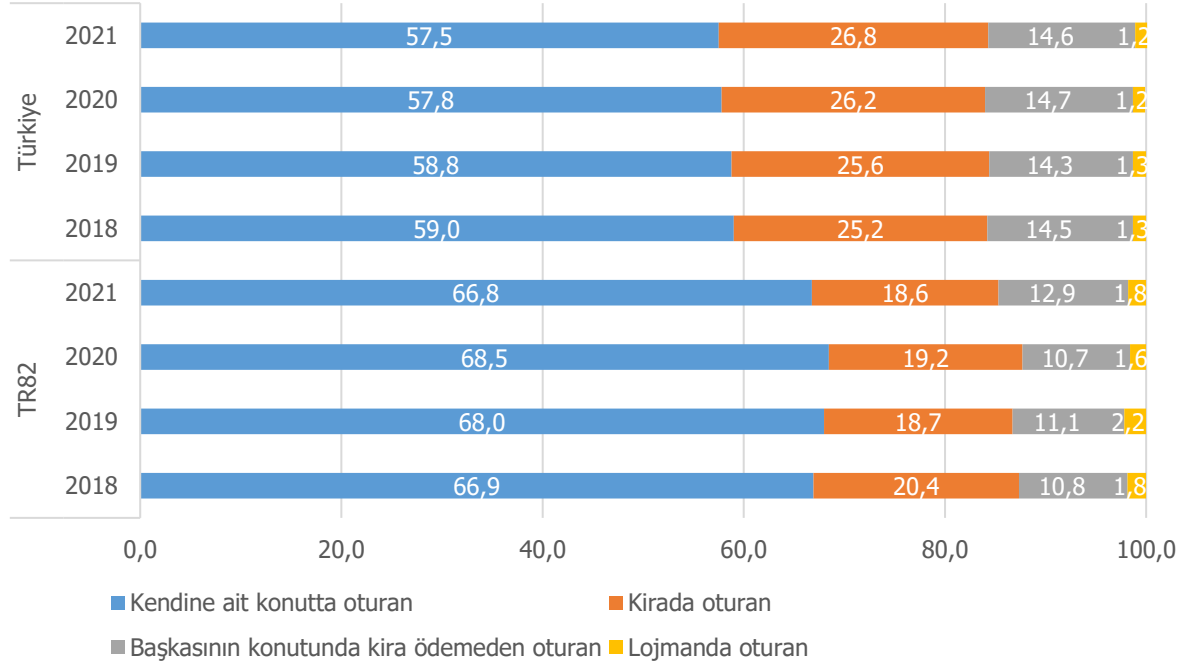
- Çalışma boyutunda istihdam oranı,
- Sağlık boyutunda hekim başına düşen müracaat sayısı,
- Altyapı hizmetlerine erişim boyutunda, kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı ve havalimanına erişim oranı,
- Sosyal yaşam boyutunda, sinema ve tiyatro seyirci sayısı ve bin kişi başına düşen alışveriş merkezi alanı başlıklarında iyileştirici çalışmalarına öncelik verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

8.2. Konut Sahipliği ve Konut Fiyatları

TR82 Düzey 2 Bölgesi ile Türkiye geneli konut sahipliği açısından kıyaslandığında kendine ait konutta oturanların oranının TR82 Bölgesi'nde %66,8 ile Türkiye'den (%57,5) yüksek olduğu görülmektedir. Yıllar içinde konut sahipliğinin azaldığı, her geçen yıl daha çok kişinin kirada oturmaya başladığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan bölge illerinde ikamet eden nüfusun yoğunluğunun bölge illerinde kayıtlı olduğu görülmektedir. Özellikle büyükşehirlerde konut sahipliği oranının düşük olduğu ve yine bu şehirlerde ikamet eden nüfusun yoğunluğunun diğer illerin nüfusuna kayıtlı olduğu görülmektedir.

Bölgedeki konut sahipliği oranının Türkiye ortalamasından bu nedenle daha yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik 48. TR82 Bölgesi ve Türkiye Konut Sahipliği Dağılımı

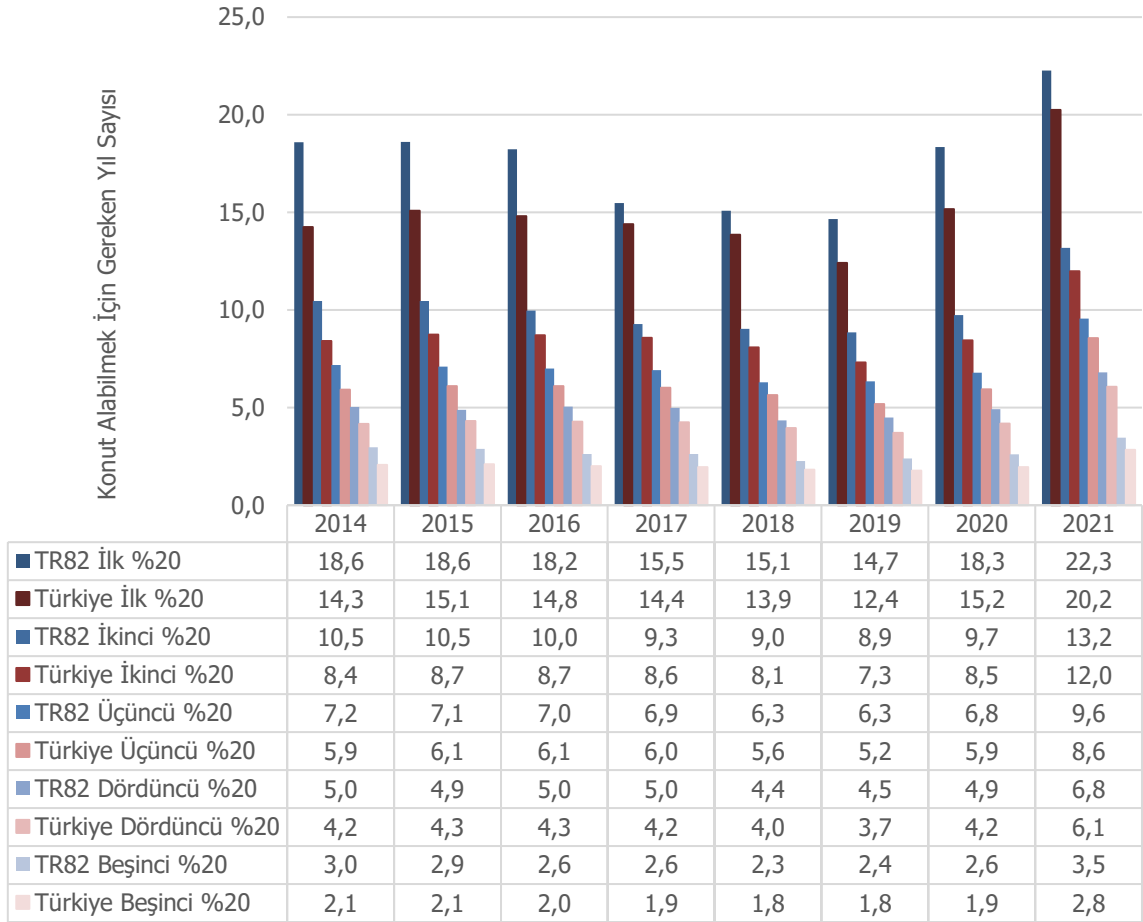

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

TR82 Bölgesi için 2014 yılında 200.000 TL tutarındaki bir evin fiyatının hane halkının yıllık kullanılabilir gelirine oranı gelir gruplarına göre sırasıyla 23,2, 13,1, 9,0, 6,3 ve 3,7 iken, aynı evin fiyatının yıllar içinde TCMB Konut Fiyat Endeksi'ne göre değişimi ve hane halkının yıllık kullanılabilir gelirinin yıllar içindeki değişimi dikkate alınarak 2019 yılında 314.791 TL olduğu ve ev fiyatının hane halkının yıllık kullanılabilir gelirine oranının gelir gruplarına göre sırasıyla 18,3, 11,1, 7,9, 5,6 ve 3,0 olduğu; 2021 yılında aynı evin 610.366,62 TL olduğu ve ev fiyatının hane halkının yıllık kullanılabilir gelirine oranının gelir gruplarına göre sırasıyla 27,8, 16,5, 11,9, 8,5 ve 4,3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum 1. gelir grubundaki hane halkının 2014 yılında 200.000 TL tutarındaki ev için 23 yıllık, 2019 yılında 18,3 yıllık gelire ihtiyaç duyarken 2021 yılında 28 yıllık gelire ihtiyaç duyduğunu; 5. gelir grubundaki hane halkının 2014 yılında 3,7 yıllık, 2019 yılında 3,0 yıllık gelire ihtiyaç duyarken 2021 yılında 4,3 yıllık gelire ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

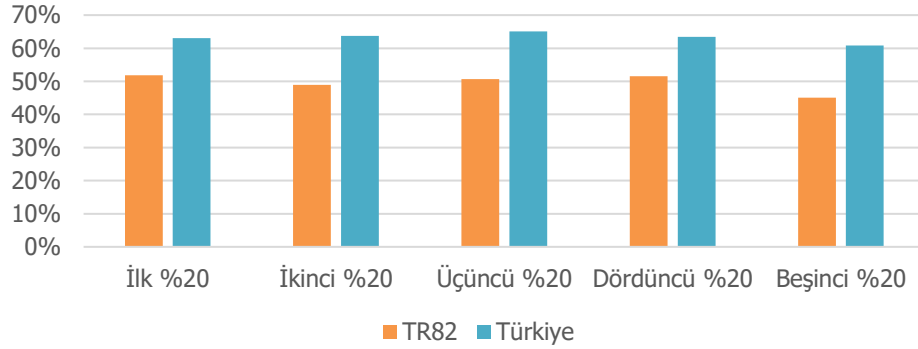
2014 yılından 2019 yılına kadar hem TR82 Düzey 2 Bölgesi hem de Türkiye için konut alım gücünün yükseldiği, 2019 yılından sonra konut alım gücünde hızlı bir gerileme olduğu söylenebilir. 2021 yılı itibarıyla her gelir grubu için hane halkının konut edinebilmesinin önceki yıllara göre zorlaştığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Grafik 49. TR82 Bölgesi ve Türkiye Konut Fiyatlarının %20'lik Gelir Gruplarına Göre Hane Halkının Yıllık Kullanılabilir Gelirine Oranı

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d) (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2022)

2019 yılından sonraki konut alabilmek için gereken yıl sayısındaki değişim Türkiye için ortalama %63, TR82 Düzey 2 Bölgesi için ortalama %50 seviyesinde olduğu ve gelir gruplarına göre önemli düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde 2019 yılında ev alabilmek için hane halkının yıllık kullanılabilir geliri ile 5 yıl gerekiyorken 2021 yılında %50 artış ile 7,5 yıl gerekmektedir.

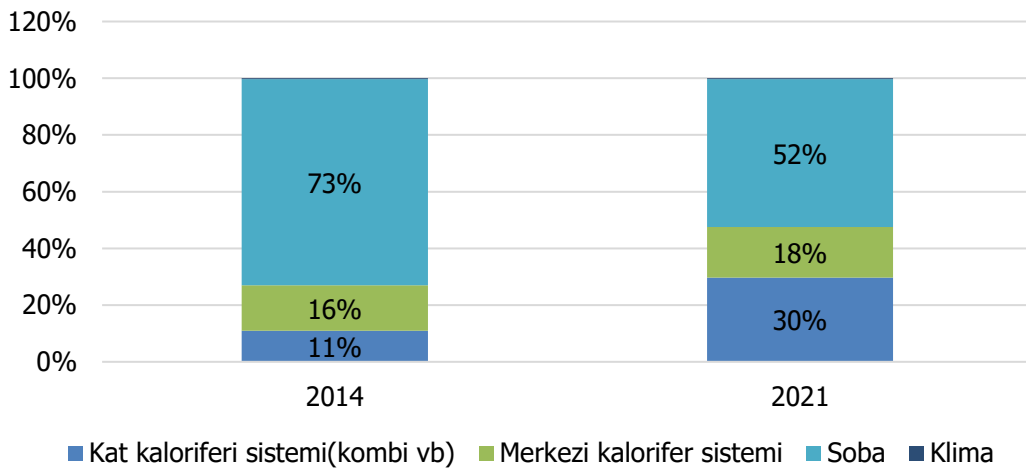
Grafik 50. TR82 ve Türkiye için 2019-2021 Yılları Arasındaki Konut Alabilmek İçin Gereken Yıl Sayısındaki Değişim

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d) (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2022)

8.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı

Bölgede çevre altyapısına ilişkin son yıllarda artan oranda yatırımlar yapılmaktadır. Yerel yönetimler ve birlikler aracılığı ile düzenli katı atık depolama tesisleri yapılmakta, atık su arıtma tesislerinin yapımı devam etmektedir. İçme suyu tesislerinin Kastamonu ve Çankırı Merkez ayağı tamamlanmış olup Sinop Merkez ayağı ise tamamlanmak üzeredir. Ancak bazı ilçelerde altyapı sorunları devam etmektedir. Bu yüzden ilerleyen yıllarda ilçelerin çevresel altyapılarına yatırımların artırılması, bölgenin içerisinde yer aldığı Batı Karadeniz ve Kızılırmak havzalarının korunmasına yönelik önlemlerin artırılması, şehir merkezlerinde otopark, yaya ve bisiklet yolu sorunlarına ilişkin çözüm odaklı daha fazla adım atılması, şehir merkezlerinde tabela kirliliğinin önüne geçilmesi ve tarihi dokuların iyileştirilmesi gerekmektedir.

TR82 Düzey 2 Bölgesi'ndeki konutların ısıtma sistemleri göz önüne alındığında soba ile ısınan hane oranı 2014 yılında %73 iken 2021 yılında %52'ye gerilemiştir. Doğalgaz altyapısı 2012 yılı ve sonrasında yaygınlaşmıştır.

Grafik 51. TR82 Bölgesi Isınma Sistemlerine Göre Hane Oranları

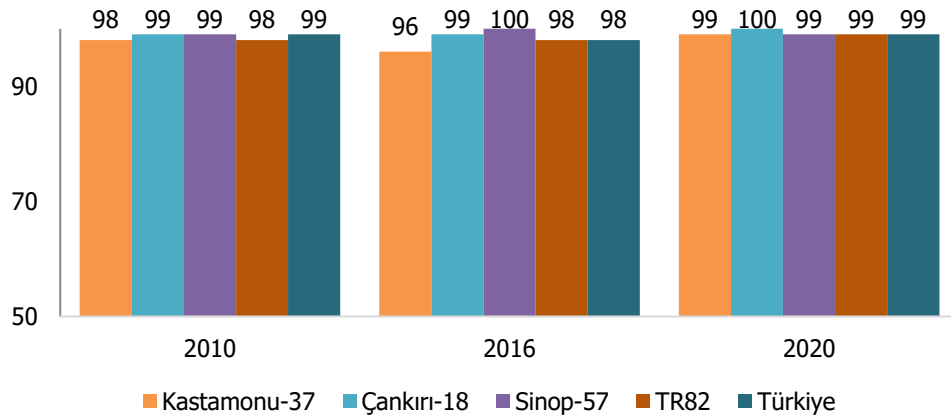
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, d)

Kentsel ve kırsal alanda mevcut olan sorunların çözümü için yerel yönetimlerin kurumsal ve mali kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Düşük bütçeli yerel yönetimler yerel kalkınma için gerekli insan kaynağını istihdam etmekte güçlük çekmekte; bu durum yerel yönetimlerin sorunlara müdahalelerini zorlaştırmaktadır.

8.3.1. İçme Suyu ve Kanalizasyon

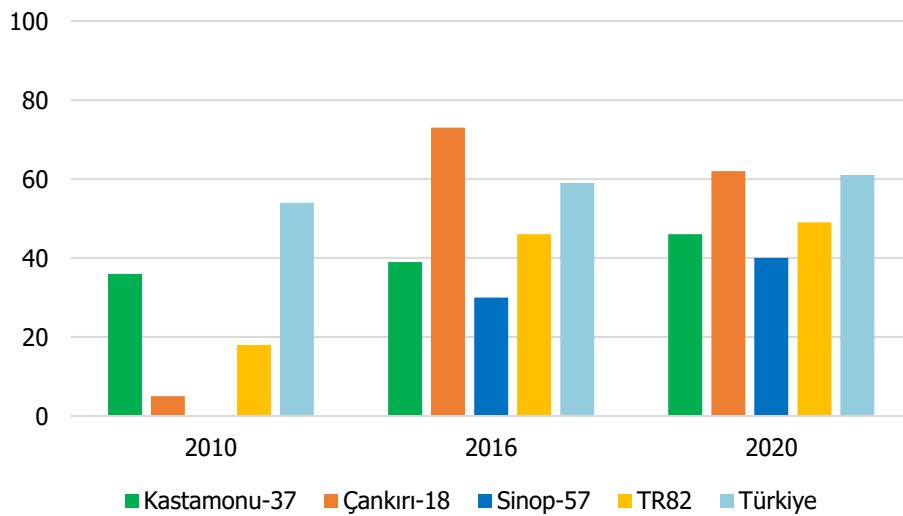
Bölgede içme suyu altyapısında yetersizlikler gözlenirse de bu alandaki yatırımlar devam etmektedir. 2020 yılı TÜİK verilerine göre bölgedeki belediye nüfusunun yaklaşık %99'una içme suyu hizmeti sağlanmaktayken Grafik 52 ile gösterildiği üzere arıtma tesisleri ile içme suyu hizmeti verilen nüfusun oranının %49 olduğu görülmektedir.

Grafik 52. İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, i)

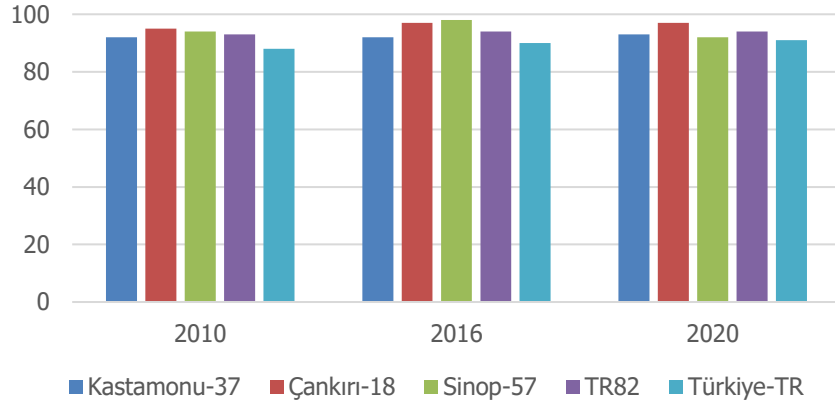
Grafik 53. İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisleri ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, i)

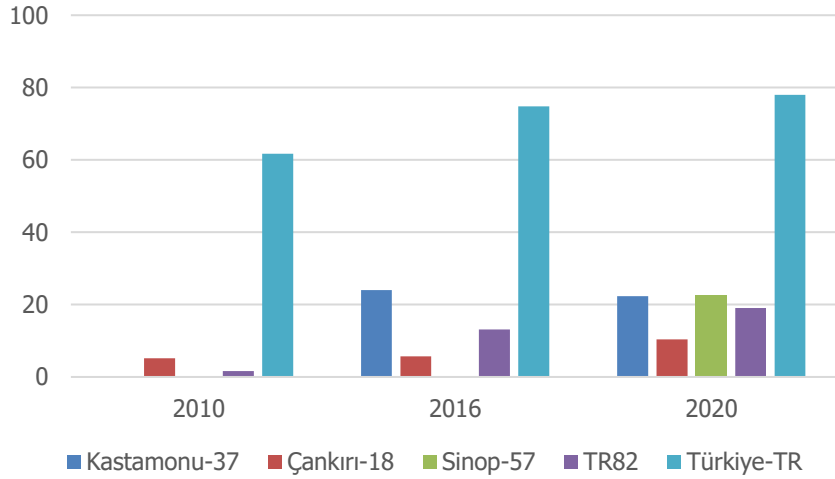
TÜİK verilerine göre 2020 yılı itibarıyla bölgedeki belediye nüfusunun yaklaşık %94'üne kanalizasyon hizmeti sağlanmaktadır. Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu 2010 yılında %2 iken 2020 yılında %19 civarındadır. Bu oranlar Çankırı için %10 iken Kastamonu için %22, Sinop için %23 seviyesindedir. Türkiye ortalaması ise %78'dir. Devam eden atık su arıtma tesisi yatırımlarının kısa vadede tamamlanacağı düşünüldüğünde bu oran hızla artacaktır.

Grafik 54. Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, i)

Grafik 55. Atık Su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(%)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, i)

8.3.2. Katı Atık Yönetimi

Bölgede katı atıklar 2014 yılına kadar çoğunlukla vahşi depolama yöntemleri ile muhafaza edilirken bu tarihten sonra düzenli depolama tesislerinin hizmete girmesi ile birlikte atıkların çoğunlukla düzenli depolama yöntemi ile muhafaza edildiği söylenebilir.

Tablo 118. Belediye Çöplüğünde Depolama (Ton/Yıl)

Yıl	Çankırı	Kastamonu	Sinop	TR82
2010	52.096	106.473	58.921	217.489
2012	67.569	124.790	48.065	240.424
2014	25.704	128.703	33.900	188.307
2016	72.186	10.830	20.764	103.780
2018	32.881	1.922	21.250	56.053
2020	29.830	1.990	20.620	52.440

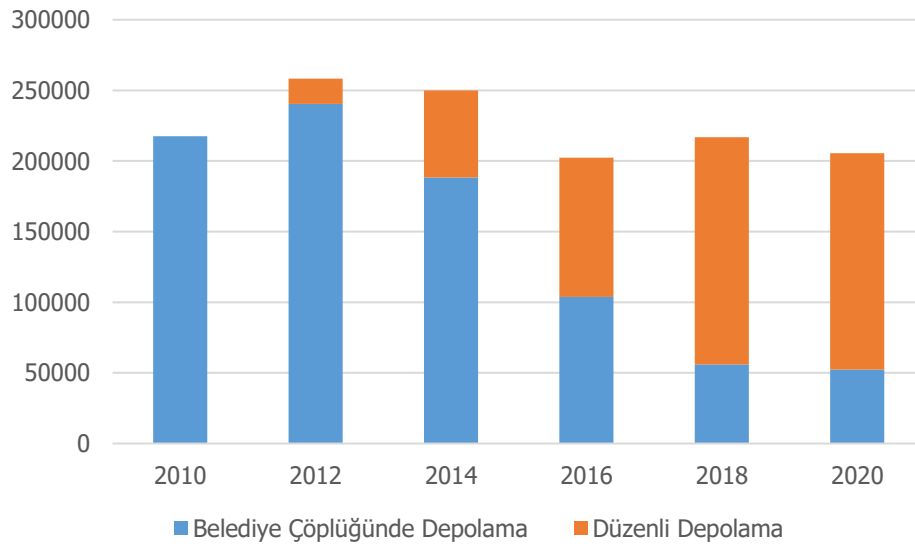
Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, k)

Tablo 119. Düzenli Depolama (Ton/Yıl)

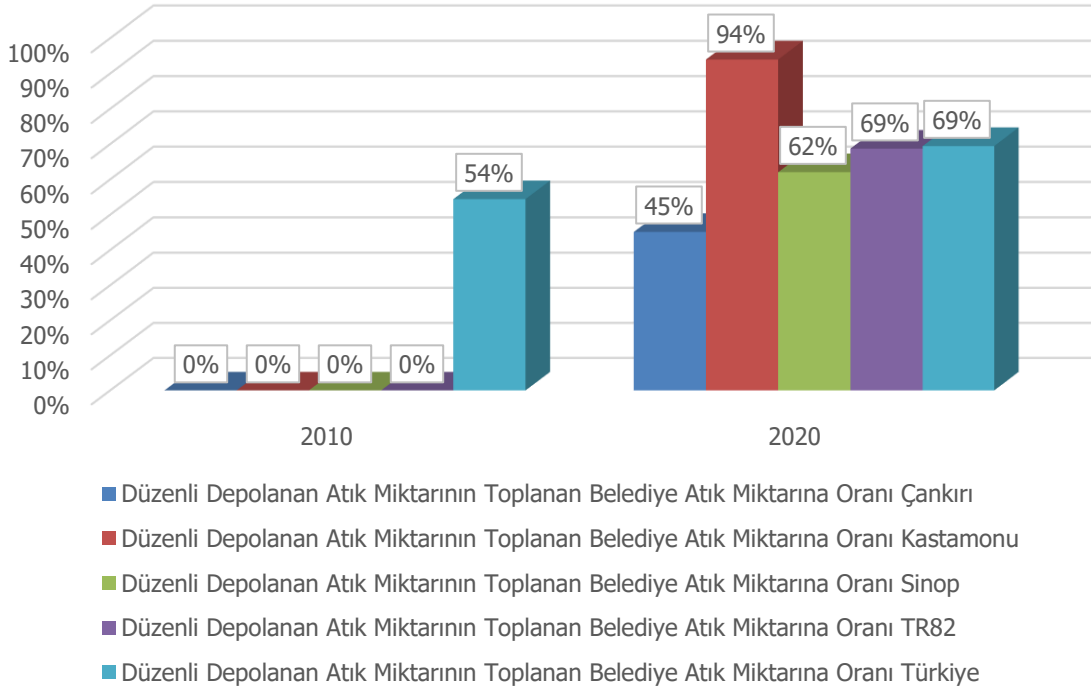
Yıl	Çankırı	Kastamonu	Sinop	TR82
2010	-	-	-	-
2012	-	-	17.872	17.872
2014	37.855	-	23.792	61.647
2016	-	66.962	31.655	98.618
2018	35.675	84.792	40.263	160.730
2020	32.180	79.246	41.570	152.996

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, k)

Grafik 56. Katı Atık Depolama Yönteminin Yıllar İçerisindeki Değişimi

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, k)

Grafik 57. Düzenli Depolanan Atık Miktarının Toplanan Toplam Belediye Atık Miktarına Oranı

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, k)

2012 yılında TR82 Bölgesi'nde %7 civarında olan düzenli depolanan atık miktarının 2020 yılında %69 düzeyine çıkarak Türkiye ortalaması ile aynı değere ulaştığı görülmektedir. Ancak bölgede katı atık bertaraf tesisleri için yatırımlar yapılmış olup yeni yatırımlar devam etmektedir. Yatırımların tamamlanması ile birlikte bölgede katı atıkların çevreye zararları asgari düzeye inecektir. 2020 yılı TÜİK verilerine göre atık hizmet verilen belediye nüfusunun oranı bölge genelinde %99 civarındadır. Bölgede geri dönüşüm alanında faaliyet gösteren özel işletmeler bulunmakta olup atıkların bir bölümü geri dönüşüm ile ekonomiye kazandırılmaktadır. Ancak geri dönüşüm faaliyetleri bölge genelinde yetersiz kalmaktadır. Geri dönüşüm faaliyetleri için de katı atık ayrıştırma tesisi yatırımları yapılmaktadır. Bu tesislerde evsel atıklar ile geri dönüştürülebilir atıklar birbirinden ayrılmaktadır. Bu işi yapan tesisler olsa dahi atıkların ekonomiye daha kolay geri kazandırılabilmesinin yolu farklı çeşitlerdeki atıkların kaynağında (hanelerde) ayrıştırılmasıdır. Geri dönüşümüne ilişkin farkındalık toplum içinde yaygınlaştırılmalı ilgili alanda faaliyet gösteren ve gösterecek işletmeler desteklenmelidir.

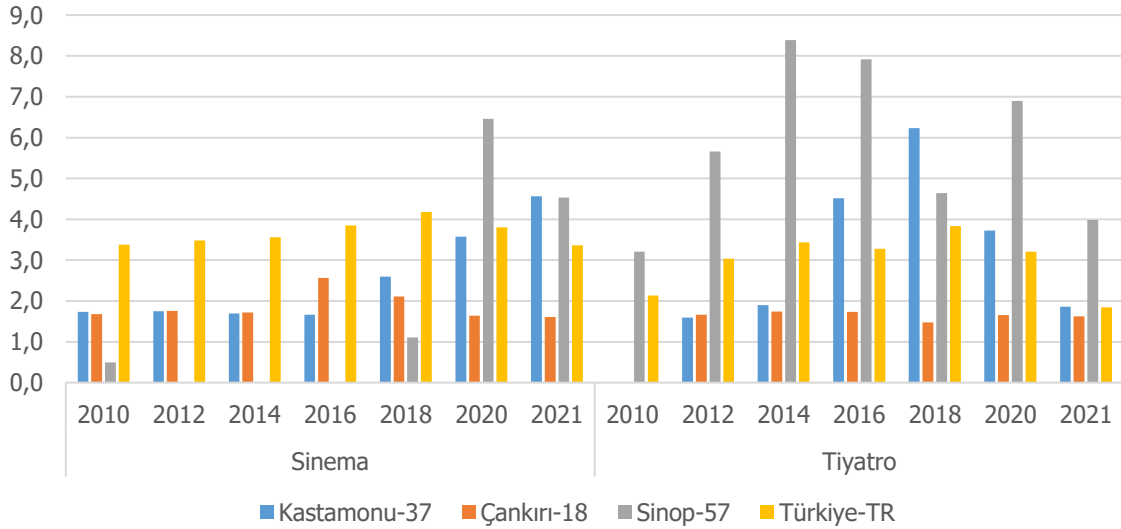
Şehir merkezlerinde ve bazı ilçe merkezlerinde geri dönüştürülebilir atıkların toplanabilmesi için atık kutuları bulunmaktadır. Sadece belirli noktalarda bulunan kutuların depolama kapasitesi düşük kalmakta, Sıfır Atık Yönetmeliği kapsamında atıkların biriktirilmesi, toplanması ve biriktirme ekipmanlarının özelliklerine uyumlu uygulamalar var gibi görünmektedir. Bu sebeplerle halka geri dönüştürülebilir ürünleri ayrıştırma alışkanlığı kazandırılmamaktadır. Bölge genelinde geri dönüştürülebilir ürünler için yaygın ve etkin bir toplama ağı kurulması gerekmektedir.

8.3.3. Kentsel Yaşam

Yaşanabilir mekânlar yaratmak için bölgedeki yapılaşmanın planlar dâhilinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle bölgedeki kentlerin güçlü kimlikleri düşünüldüğünde bu gereklilik daha da önemli olmaktadır. Ayrıca bölgedeki kentlerde yayalaştırılmış mekânların artırılması ve kentsel mekânın engellilerin de düşünülerek dönüştürülmesi gerekmektedir. 2014 yılından bu yana kent içi yeşil alan ve oyun alanlarının sayısında ve otopark kapasitesinde artış gerçekleşmiş olup kent içi ve ilçeler arası bisiklet yollarının geliştirilmesi, toplu taşıma sistemlerinin kalitesinin ve çeşitliliğinin artırılması daha yeşil bir bölge için hayati önemdedir.

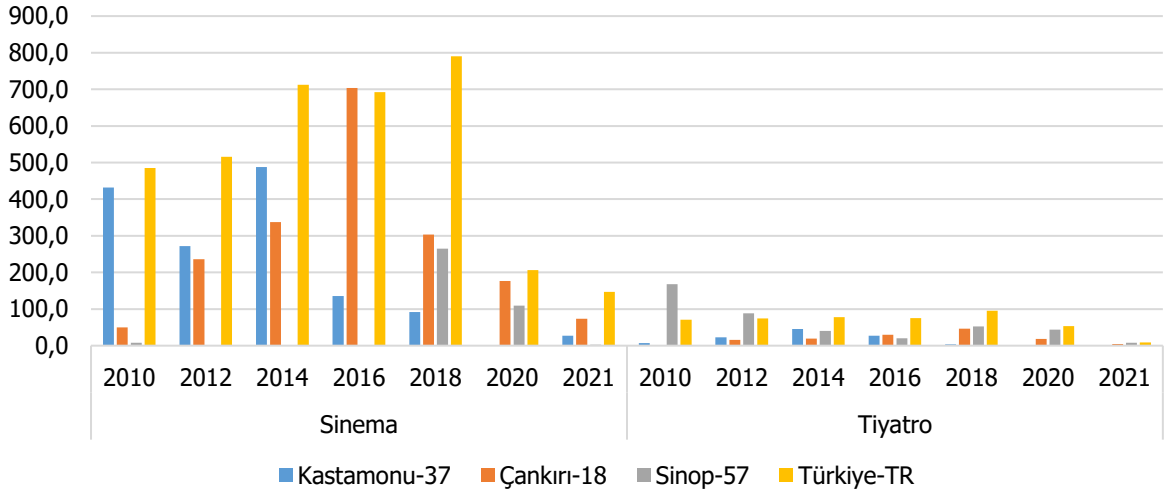
Kişi başına düşen sinema ve tiyatro koltuğu sayıları incelendiğinde Sinop'ta ilk sinemanın 2017 yılında açıldığı görülmektedir. Koltuk sayıları Türkiye ortalaması ile kıyaslandığında Kastamonu ve Sinop'ta son 3 yılda kişi başına düşen sinema koltuğu sayısında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu artış ile kişi başına düşen sinema koltuğu sayısı Türkiye ortalamasının üzerine çıkmıştır. Kastamonu ve Sinop'taki kişi başına düşen tiyatro koltuğu sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiği görülmektedir. Çankırı'da ise kişi başına düşen hem sinema hem tiyatro koltuğu sayısı Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bölge planı çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen il çalıştaylarında öne çıkan bir konu olan şehirdeki kültür-sanat etkinliklerinin yetersiz olması durumu bu veriler ile açıklanabilir.

Grafik 58. Bin Kişi Başına Düşen Sinema ve Tiyatro Koltuğu Sayıları

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, İ)

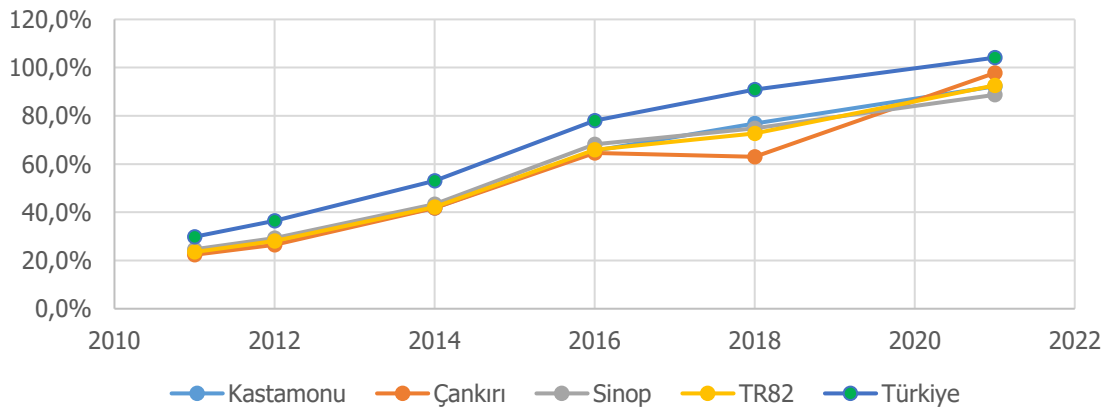
Kişi başına düşen izleme sayıları incelendiğinde Kastamonu, Çankırı ve Sinop Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Çankırı'da kişi başına düşen sinema izleme sayısının zirve yaptığı ve Türkiye ortalamasına yaklaştığı görülmüştür. Ancak 2018 yılından itibaren bu sayıda önemli bir düşüş olmuştur. Sinop'ta 2021 yılında gösterilen filmlerin toplamda 516 kişi tarafından izlendiği, dolayısı ile 2017 yılından itibaren açılan sinema salonlarına olan talebin neredeyse yok olduğu görülmektedir.

Grafik 59. Bin Kişi Başına Düşen Sinema ve Tiyatro İzlenme Sayıları

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, I)

8.4. İnternet Erişimi ve Kullanımı

Sabit geniş bant internet abone sayısı ve mobil geniş bant internet abone sayısının toplamından oluşan geniş bant internet abone sayısının nüfusa oranı incelendiğinde oranda 2014 yılından 2021 yılına kadar artış eğilimi olduğu görülmektedir. 2014 yılı için TR82 Düzey 2 Bölgesi illeri için %42 civarında olan oran Türkiye için %53 civarındadır. 2021 yılında ise Kastamonu için %92, Çankırı için %97, Sinop için %89 olarak gerçekleşmiştir. Geniş bant internet abone sayısının nüfusa oranı Türkiye için %100'ün üzerine çıkarak %104 olarak gerçekleşmiştir. %100 üzeri oran kişi başına 1'den fazla geniş bant internet aboneliği düşüğünü göstermektedir. Yükseliş trendi göz önünde bulundurulduğunda bu oranın önümüzdeki yıllarda TR82 Düzey 2 Bölgesi illeri için de %100'ün üzerine çıkacağı söylenebilir. Veriler incelendiğinde TR82 Düzey 2 Bölgesi illerinde geniş bant internet kullanımının yaygın olduğu söylenebilir.

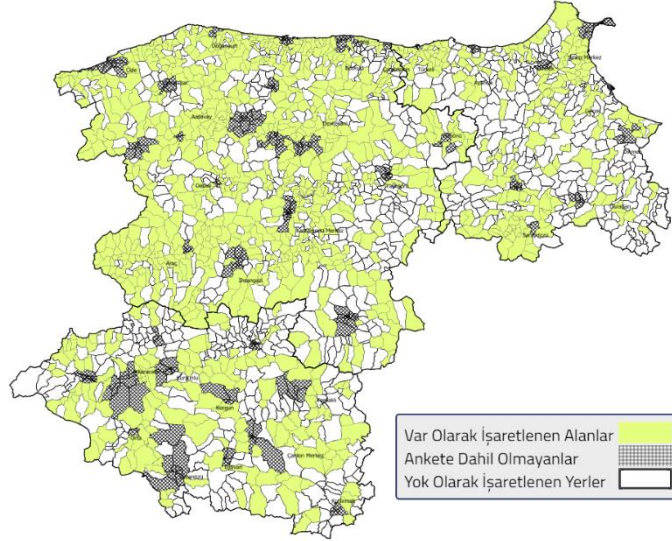
Grafik 60. Geniş Bant İnternet Abone Sayısının Nüfusa Oranı

Kaynak: (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2021)

8.5. Kırsal Yerleşimlerde Yaşam Kalitesi

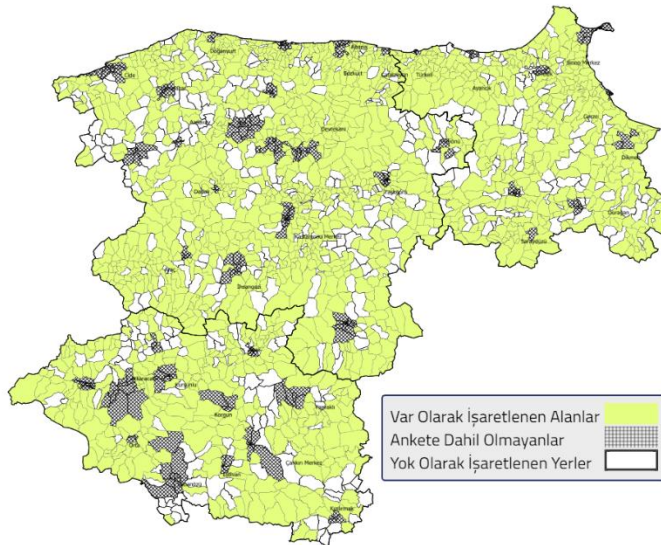
Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri çalışması ile kırsal yerleşim yerlerindeki geniş bant erişimi imkânı olan köy oranı %53, mobil internet erişimi olan köy oranı %77 olarak tespit edilmiştir. İnternet erişimi olmayan kırsal yerleşim yerlerinin nüfusu az ve/veya coğrafi koşulları zorlu yerler olduğu görülmektedir.

Şekil 12. Kırsal Yerleşimlerde Geniş Bant İnternet Erişimi İmkânı

Kaynak: (YER-SİS, a)

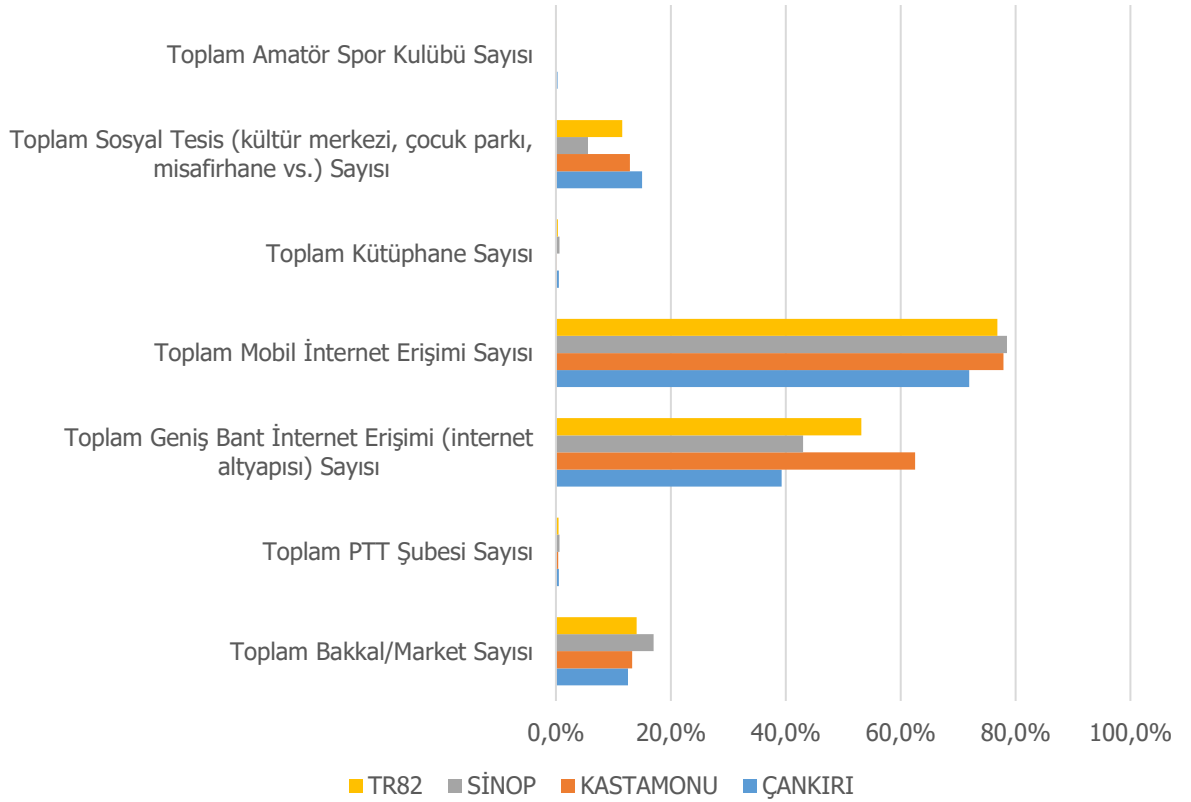
Şekil 13. Kırsal Yerleşimlerde Mobil İnternet Erişimi İmkânı

Kaynak: (YER-SİS, a)

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde kırsal yaşam olanakları incelendiğinde yaşam kalitesini yansıtabileceği değerlendirilen tesis ve imkânlar incelenmiştir. Kastamonu, Çankırı, Sinop ve TR82 Düzey 2 Bölgesi için çeşitli tesisleri ve imkânları bulunduran kırsal yerleşim yeri sayısının ilgili ildeki toplam kırsal yerleşim sayısına oranı tespit edilmiştir. YER-SİS kapsamında elde edilen verilerde TR82 Bölgesi'nde toplam amatör spor kulübü sayısı, toplam sosyal tesis sayısı, toplam kütüphane sayısı, toplam PTT şubesi sayısı ve toplam bakkal/market sayısı açısından Türkiye ortalamasına göre daha az tesis ve imkân bulundurduğu tespit edilmiştir. Toplam mobil internet erişimi sayısı ve toplam geniş bant internet erişimi sayısı açısından ise bölgenin Türkiye ortalaması ile aynı seviyede olduğu görülmektedir. Genel olarak tesis ve imkân sayıları incelendiğinde bölgede yer alan kırsal yerleşimlerde yaşam kalitesinin düşük olduğu söylenebilir.

Grafik 61. TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde Yer Alan Çeşitli Tesisleri ve İmkânları Bulunduran Kırsal Yerleşim Yeri Sayısının Toplam Kırsal Yerleşim Sayısına Oranı

Kaynak: (YER-SİS, a)

8.6. Ulaşım

TR82 Bölgesi'nin coğrafi yapısı, erişilebilirlik bakımından olanakları kısıtlamaktadır. Ulaşım büyük oranda kara yolu ile sağlanmaktadır. Kastamonu ve Sinop illerinde havalimanları bulunmakla birlikte demir yolu ağı yoktur. Demir yolu ise sadece İrmak-Zonguldak demir yolu hattında Çankırı ilinden geçmektedir. TR82 Bölgesi'nde ulaşım imkânları kısıtlı olsa da coğrafi mesafe açısından Kastamonu ve Çankırı'nın Ankara'ya, Sinop'un ise Samsun'a yakın olması, İlgaz 15 Temmuz İstiklal Tüneli'nin hizmet vermesi, İnebolu kara yolu yapım çalışmaları, Karabük-Araç kara yolu bağlantısında iyileştirmelerin yapılması bölgedeki erişilebilirliği artırmaktadır.

8.6.1. Kara Yolu

Tablo 120'de bölgede yer alan devlet yollarının sath cinslerine göre uzunlukları yer almaktadır. Bölgede yer alan yolların toplamının ülke toplamına oranı yaklaşık 0.04'tür.

Tablo 120. TR82 Bölgesi'ndeki Devlet Yollarının Sath Cinslerine Göre Uzunlukları (km)

İL	Devlet Yolları								
	Asfalt Yollar			Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam Uzunluk	Bölünmüş Yol
	Asfalt Beton	Sathi kaplama	Toplam						
Çankırı	180	77	257	0	0	0	0	257	246,14
Kastamonu	211	493	704	8	0	0	0	712	302,25
Sinop	181	129	310	0	0	0	0	310	112,25
Genel Toplam	19.280	11.341	30.594	46	22	0	303	30.965	21.292,01

Kaynak: (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2022)

Tablo 121'de bölgede yer alan il yollarının sath cinslerine göre uzunlukları yer almaktadır. Bölgede yer alan yolların toplamının ülke toplamına oranı yaklaşık 0,035'tir.

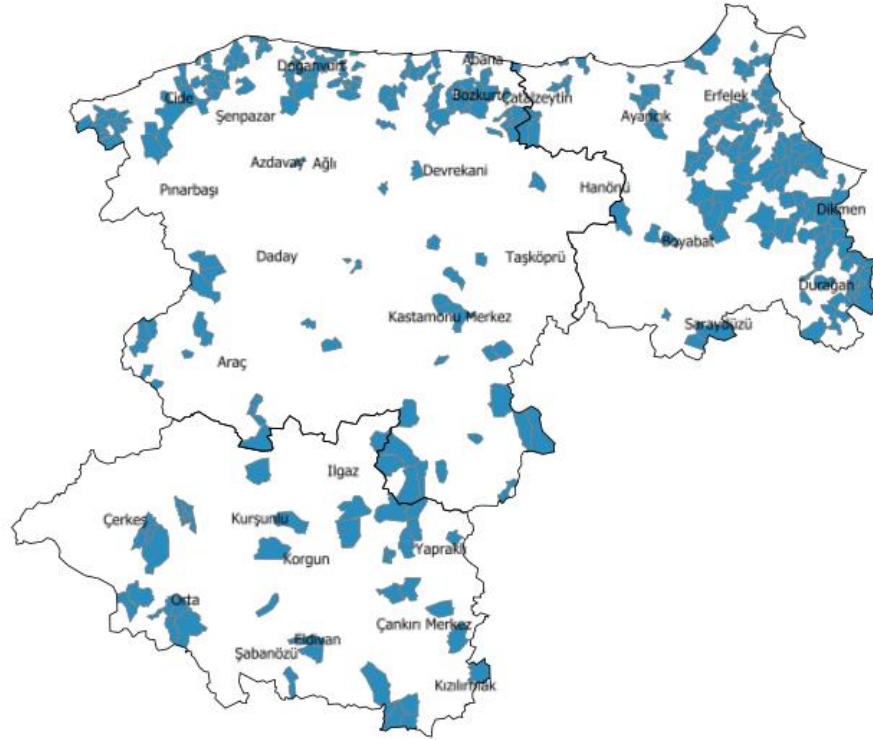
Tablo 121. TR82 Bölgesi'ndeki İl Yollarının Sath Cinslerine Göre Uzunlukları (km)

İL	İl Yolları							
	Asfalt Yollar			Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam Uzunluk
	Asfalt Beton	Sathi kaplama	Toplam					
Çankırı	19	303	322	2	0	0	25	349
Kastamonu	38	536	574	6	0	0	0	580
Sinop	28	226	254	0	0	0	0	254
Genel Toplam	5.494	25.573	31.067	241	303	339	2.079	34.029

Kaynak: (Karayolları Genel Müdürlüğü, 2022)

TR82 Bölgesi'ndeki toplu taşıma sefer başlangıç noktalarının olduğu kırsal yerleşimlere bakıldığında Kastamonu ilinin kıyı kesimlerinde yer alan Cide, Bozkurt, Abana, İnebolu, Çatalzeytin ilçeleri ile Sinop ilinin Merkez, Gerze, Dikmen, Durağan, Türkeli gibi doğu kesiminde yer alan ilçelerinde söz konusu yerleşimlerin yoğun olduğu görülmektedir. Çankırı ilinde ise toplu taşıma sefer başlangıç noktası olan kırsal yerleşimler dağınık biçimdedir (Şekil 14) (YER-SİS, a).

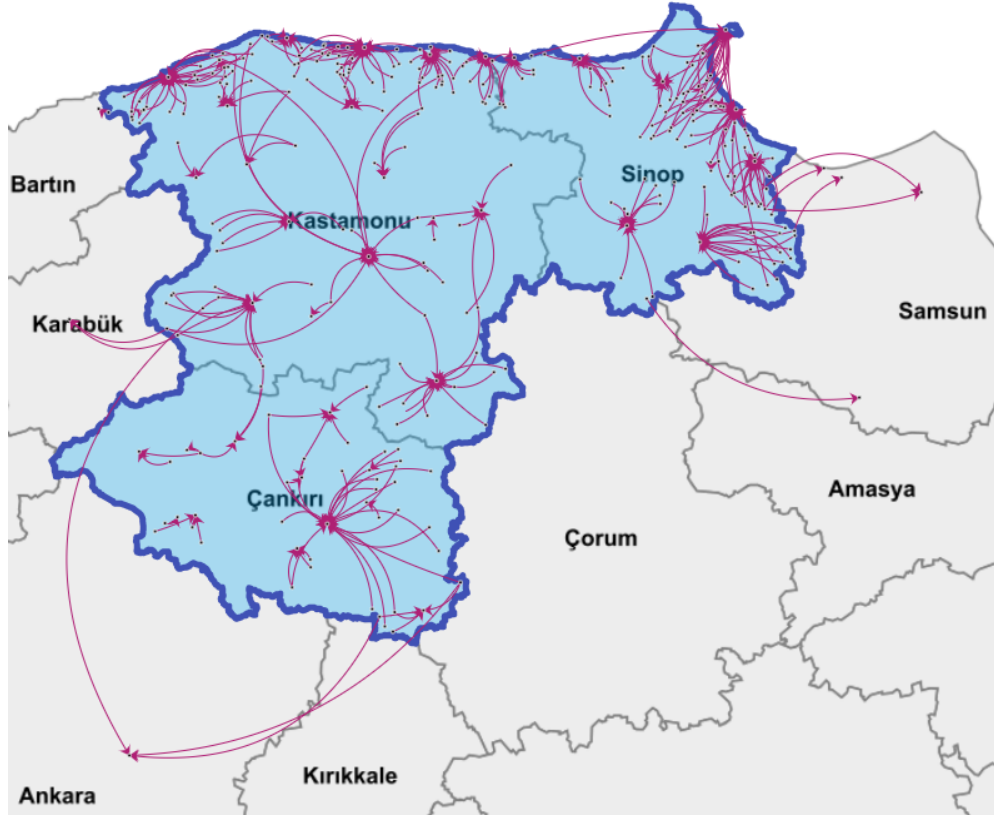
Şekil 14. TR82 Bölgesi'nde Toplu Taşıma Başlangıç Noktası Olan Kırsal Yerleşimler

Kaynak: (YER-SİS, a)

TR82 Bölgesi'ndeki kırsal yerleşimden ulaşım sağlanan merkezlere bakıldığında Kastamonu ilinin kıyı kesimlerinde yer alan Cide, Bozkurt, Abana, İnebolu, Çatalzeytin ilçeleri ile Sinop ilinin Merkez, Gerze, Dikmen, Durağan, Türkeli gibi doğu kesiminde ulaşımın yoğunlaştığı görülmektedir. Çankırı ilinde ise ulaşım sağlanan merkezler dağınık biçimdedir. Ulaşım sağlanan merkezlerin çevre illerle bağlantıları şekil 15'de görülmektedir (YER-SİS, a).

Şekil 15.Kırsal Yerleşimden Ulaşım Sağlanan Merkez Sayısı

Kaynak: (YER-SİS, a)

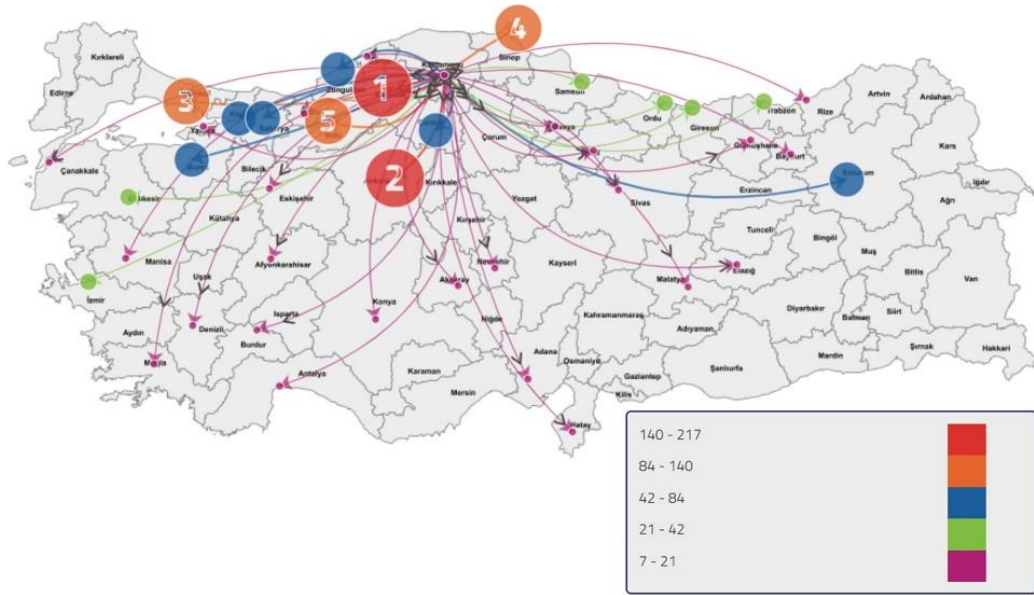
TR82 Bölgesi'nden Giden Otobüs Seferleri

YER-SİS 2019 yılı verileri doğrultusunda Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerine gelen ve giden haftalık otobüs sefer sayıları incelenmiştir.

2019 yılında Kastamonu ilinden haftalık olarak giden otobüs sefer sayılarına ve yerleşimlere bakıldığında (Şekil 16) (YER-SİS, b):

- 1- Karabük (217 sefer)
- 2- Ankara (210 sefer)
- 3- İstanbul (140 sefer)
- 4- Sinop (98 sefer)
- 5- Bolu (91 sefer) olduğu görülmektedir.

Şekil 16. Kastamonu İlinden Giden Otobüs Sefer Sayıları

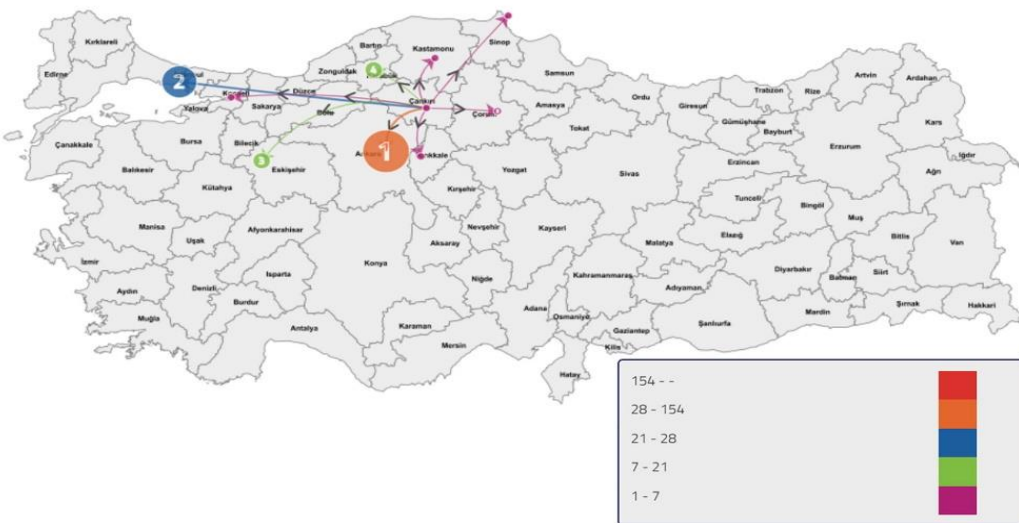

Kaynak: (YER-SİS, b)

2019 yılında Çankırı ilinden haftalık olarak giden otobüs sefer sayılarına ve yerleşimlere bakıldığında (Şekil 17) (YER-SİS, b):

- 1- Ankara (154 sefer)
- 2- İstanbul (28 sefer)
- 3- Eskişehir (21 sefer)
- 4- Karabük (21 sefer) olduğu görülmektedir.

Şekil 17. Çankırı İlinden Giden Otobüs Sefer Sayıları

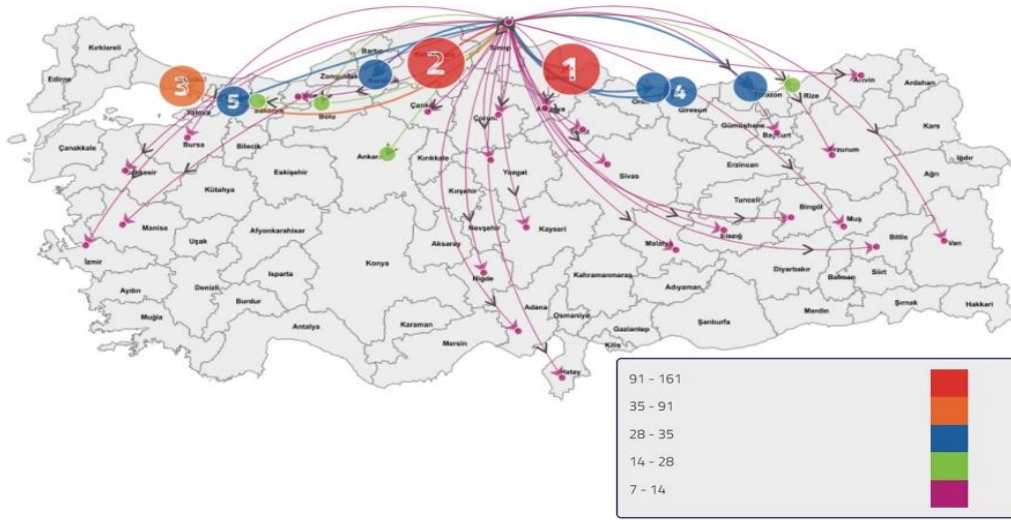

Kaynak: (YER-SİS, b)

2019 yılında Sinop ilinden haftalık olarak giden otobüs sefer sayılarına ve yerleşimlere bakıldığında (Şekil 18) (YER-SİS, b):

- 1- Samsun (161 sefer)
- 2- Kastamonu (98 sefer)
- 3- İstanbul (91 sefer)
- 4- Giresun (35 sefer)
- 5- Kocaeli (35 sefer) olduğu görülmektedir.

Şekil 18. Sinop İlinden Giden Otobüs Sefer Sayıları

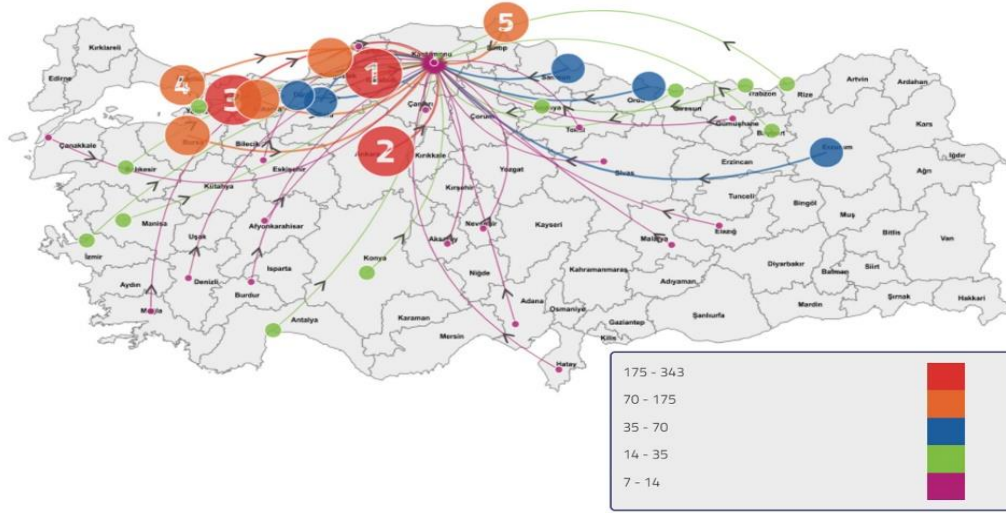
Kaynak: (YER-SİS, b)

TR82 Bölgesi'ne Gelen Otobüs Seferleri

2019 yılında Kastamonu iline haftalık olarak gelen otobüs sefer sayılarına ve yerleşimlere bakıldığında (Şekil 19) (YER-SİS, b):

- 1- Karabük (343 sefer)
- 2- Ankara (203 sefer)
- 3- Kocaeli (189 sefer)
- 4- İstanbul (175 sefer)
- 5- Sinop (98 sefer) olduğu görülmektedir.

Şekil 19. Kastamonu İline Gelen Otobüs Sefer Sayıları

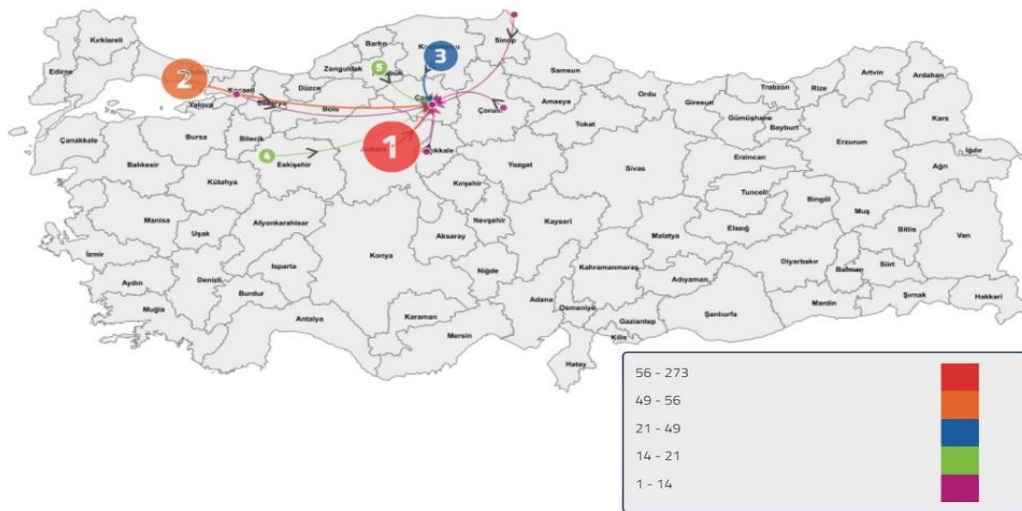

Kaynak: (YER-SİS, b)

2019 yılında Çankırı iline haftalık olarak gelen otobüs sefer sayılarına ve yerleşimlere bakıldığında (Şekil 20) (YER-SİS, b):

- 1- Ankara (273 sefer)
- 2- İstanbul (56 sefer)
- 3- Kastamonu (49 sefer)
- 4- Eskişehir (21 sefer)
- 5- Karabük (21 sefer) olduğu görülmektedir.

Şekil 20.Çankırı İline Gelen Otobüs Sefer Sayıları

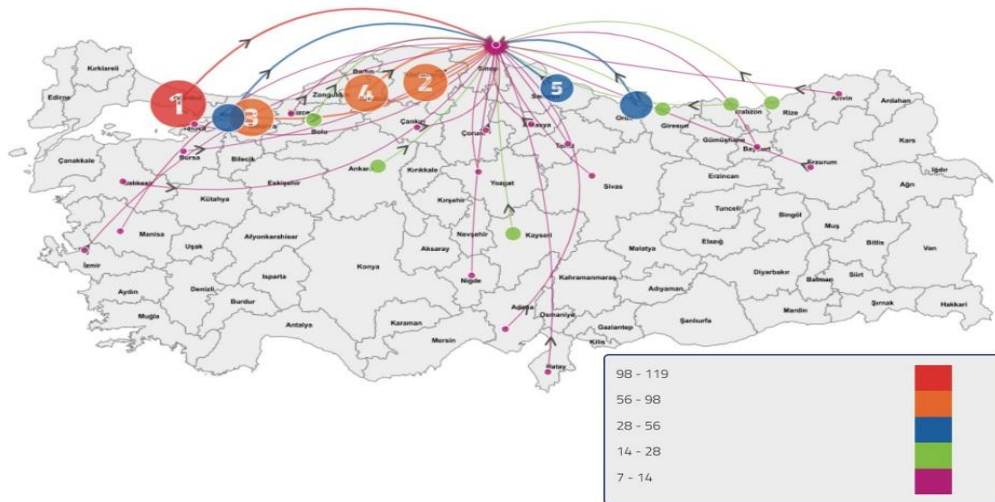

Kaynak: (YER-SİS, b)

2019 yılında Sinop iline haftalık olarak gelen otobüs sefer sayılarına ve yerleşimlere bakıldığında (Şekil 21) (YER-SİS, b):

- 1- İstanbul (119 sefer)
- 2- Kastamonu (98 sefer)
- 3- Sakarya (70 sefer)
- 4- Karabük (70 sefer)
- 5- Samsun (56 sefer) olduğu görülmektedir.

Şekil 21. Sinop İline Gelen Otobüs Sefer Sayıları

Kaynak: (YER-SİS, b)

8.6.2. Hava Yolu

2022 yılında (Eylül ayı dâhil) hava yolu sefer sayılarına bakıldığında Kastamonu'dan toplam 2.209 sefer, Sinop'tan 4.860 sefer düzenlemiştir. Çankırı ilinde ise havalimanı bulunmamaktadır ancak Esenboğa Havalimanı ile mesafe cinsinden yakınlığı avantaj sağlamaktadır. Yolcu sayılarına bakıldığında Sinop'taki yolcu trafiği toplam 192.649 kişi, Kastamonu'daki yolcu trafiği toplam 75.124 kişi olarak gerçekleşmiştir. Yük trafiği ise Kastamonu'da 660 ton, Sinop'ta ise 1.904 tondur (Devlet Hava Meydanları İşletmesi, 2022).

Tablo 122. TR82 Bölgesi 2022 yılı Havacılık Verileri

2022 (Ocak-Eylül)									
İl/Ülke	Uçak sayısı			Yolcu Sayısı			Yük Trafiği (Ton) (Bagaj+ Kargo+ Posta)		
	İç	Dış	Toplam	İç	Dış	Toplam	İç	Dış	Toplam
Sinop	4.776	84	4.860	192.649	0	192.649	1.904	0	1.904
Kastamonu	2.187	22	2.209	74.660	464	75.124	652	8	660

Kaynak: (Devlet Hava Meydanları İşletmesi, 2022)

8.7. Sağlık

TR82 Bölgesi'ndeki kişi başına düşen yatak sayısı Türkiye ortalamasına yakın olsa da bu sayının yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Sağlık altyapısına bakıldığında Kastamonu ilinin eğitim ve araştırma hastanesi ile iki özel hastaneye sahip olması sebebiyle sağlık konusunda vatandaşlara bölgede yer alan diğer illerden daha fazla sağlık hizmeti sunabildiği görülmektedir. Daha net bir ifadeyle Kastamonu'da her bin kişiye 3 yatak düşebilmektedirken bu oran diğer iller için 2'de kalmaktadır.

Aile hekimliği sayıları ve aile hekimi başına düşen hasta sayısı ortalamaları değerlendirildiğinde hasta sayılarının Türkiye ortalamasına yakın olduğu görülmektedir. Nüfus ile orantılı olarak aile hekimliği birim sayısının Kastamonu ilinde diğer illere göre daha yüksek olduğu ancak aile hekimi birimi başına düşen hasta sayısı ortalamalarının ise her üç il için de benzer olduğu söylenebilir.

Aile hekimliği birim sayısı ve aile hekimliği birimi başına düşen nüfus istatistiklerine bakıldığı zaman Kastamonu ilinin ön plana çıktığı görülmektedir. Nitekim 117 aile hekimliği birimine düşen nüfus Kastamonu ilinde 3217 iken Çankırı ilinde 59 birime neredeyse aynı nüfus düşmektedir. Yine Sinop iline bakıldığı zaman da sonuç benzerdir. Bu durumda Çankırı ve Sinop illerinde önümüzdeki dönem içerisinde aile hekimliği birim sayılarının artırılması önem arz etmektedir.

Tablo 123. İllere Göre Sağlık Göstergeleri (2020)

	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	10.000 Kişiye Düşen Yatak sayısı	Aile Hekimliği Birim Sayısı	Aile Hekimliği Birimi Başına Düşen Nüfus
Çankırı	9	465	24,2	59	3.261
Kastamonu	18	1.245	33,1	117	3.217
Sinop	7	660	30,5	65	3.330
TR82 Bölgesi	34	2.370	29,3	241	3.269
Türkiye	1.534	251.182	30	26.594	3.144

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı, 2020)

Pandemi sonrasında önemi giderek artan mesleklerin başında sağlık çalışanları gelmektedir. TR82 Bölgesi'nde sağlık çalışanları sayısı geçmiş yıllara göre sürekli artış göstermiştir. Kastamonu ilinde 2010 yılında 467 olan toplam hekim sayısı 2020 itibarıyla 566 sayısına ulaştığı görülmektedir. Çankırı ilinde 2010 yılında görev yapan toplam hekim sayısı 220 iken bu rakam 2020 yılında 288'e ulaşmış, Sinop ilinde de benzer artış görülmüştür. 2010 yılında 239 iken bu rakam 2020 yılında 303'e ulaşmıştır. Diş hekimi, eczacı, hemşire ve diğer sağlık çalışanlarının sayısında da benzer artışların olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 124. Sağlık alışanı Sayısı (2020)

	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Toplam Hekim	Diş Hekimi	Eczacı	Hemşire	Ebe	Diğer Sağlık Personeli
ankırı	118	164	6	288	68	65	424	166	768
Kastamonu	232	322	12	566	98	133	947	312	1126
Sinop	141	157	5	303	66	87	617	226	746
TR82 Bölgesi	491	643	23	1.157	232	285	1.988	704	2.640

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı, 2020)

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, ÇEVRE VE AFET RİSKLERİ

9. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, ÇEVRE VE AFET RİSKLERİ

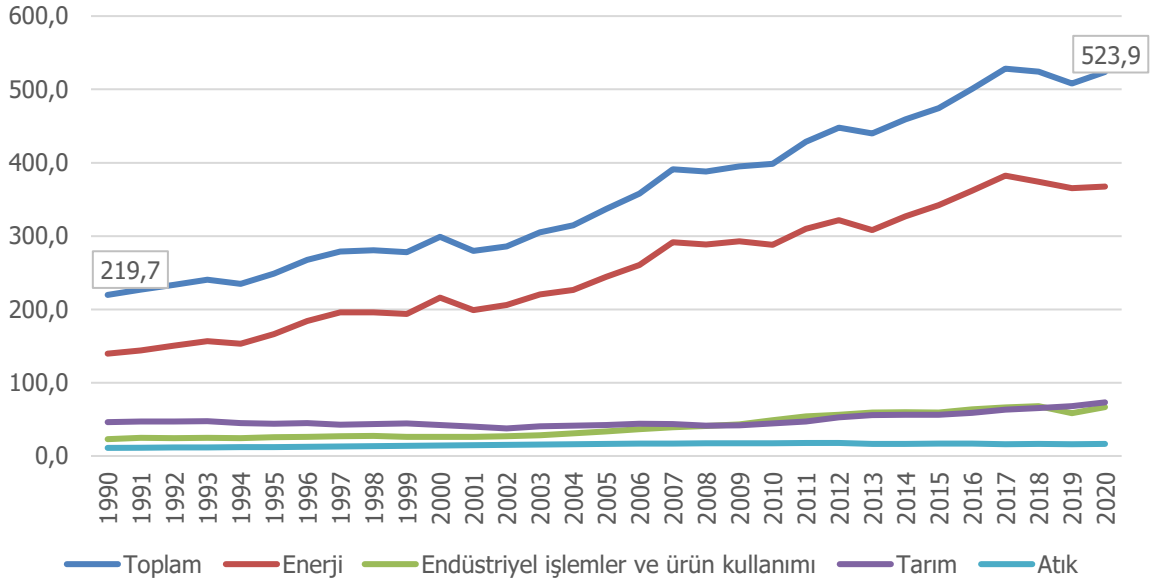
İklim değışikliğı, hava sıcaklıkları ve olaylarındaki uzun vadeli değışimleri ifade etmektedir (United Nations, 2022). İklim değışikliğinin ana nedeni ise sera etkisidir. Dünya atmosferindeki bazı sera gazları güneşten gelen ısıyı hapsederek tekrardan yansımaları engellemenekte ve küresel ısınmaya neden olmaktadır. Sera gazlarının çoğı doğal olarak oluşmaktadır. Ancak insan faaliyetleri özellikle; karbondioksit (CO₂), metan, azot oksit ve florlu gazların atmosferdeki yoğunluğunu artırmaktadır. İnsan kaynaklı üretilen karbondioksit, küresel ısınmaya neden olan en büyük unsur olmakla birlikte 2020 yılı itibarıyla atmosferdeki yoğunluğu sanayi öncesi döneme göre %48 oranında yükselmiştir. Sera gazı emisyonlarının başlıca kaynakları ise şu şekildedir (European Commission, 2022):

- Kömür, petrol ve gazın yanmasıyla karbondioksit ve azot oksit üretilmesi
- Ormansızlaşma ile atmosferdeki CO₂'i tutan ağaçların kesilerek ağaçlarda depolanan CO₂'in atmosfere salınması
- Hayvancılığın artmasıyla özellikle metan gazının açığa çıkması
- Azot içeren gübre kullanımı
- Çeşitli ürünlerden yayılan florlu gazlar

Sera gazı emisyonları artmaya devam ederken, Dünya sıcaklığının 1800'lerin sonunda olduğundan 1,1°C daha sıcak olduğu bilinmektedir. 2011-2020 dönemi ise en sıcak dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Diğer taraftan iklim değışikliğı genelde sıcaklığın yükselmesi olarak anlaşılabilir da sıcaklık artışı bir başlangıç olmakla birlikte birçok alanda değışime neden olmaktadır. Bu değışimlere su kıtlığı, kuraklık, yangınlar, deniz seviyesinde yükseliş, biyo-çeşitlilikte azalma, gıda krizi ve olağandışı hava olayları örnek olarak verilebilir (United Nations, 2022). Deniz seviyesinin yükselmesi ve su kıtlığı gibi koşullar, tüm toplulukların yer değıştirmek zorunda kaldığı ve uzun süreli kuraklıkların insanları kıtlık riskine soktuğı bir noktaya gelmektedir. Bu doğrultuda gelecek yıllarda iklim mültecilerinin sayısının artması beklenmektedir (United Nations, 2022).

İklim değışikliğı etkileri ile mücadele ve uyum sağlama konusunda uluslararası alanda çaba sarf edilmektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değışikliğı Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), Kyoto Protokolü, Paris İklim Anlaşması söz konusu alanda uluslararası geçerliliğı olan belgelerdir. Türkiye iklim değışikliğine uyum sağlayabilme çalışmaları kapsamında; İklim Değışikliğı Stratejisi (2010-2023), İklim Değışikliğı Eylem Planı'nı (2011-2023), Türkiye'nin İklim Değışikliğı Uyum Stratejisi ve Eylem Planı ve Bölgesel İklim Değışikliğı Eylem Planı'nı yayımlamıştır. Ayrıca Türkiye; BMİDÇS'nin temel hedefini sağlamaya yönelik olarak Niyet Edilen Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkı (INDC) belgesinde, referans senaryoya göre sera gazı emisyonlarında 2030 yılında %21 oranına kadar azaltacağı beyan etmektedir.

Türkiye'nin 1990 yılı toplam sera gazı emisyonu değeri 219,7 milyon ton CO₂ eşdeğeri iken, 2020 yılı toplam sera gazı emisyonu %138,4 artarak 523,9 milyon ton CO₂ eşdeğerine ulaşmıştır. Sera gazı emisyonu içindeki en büyük pay enerji sektörüne ait olmakla birlikte 2020 yılı toplam sera gazı emisyonunun %70,1'i enerji sektöründen kaynaklanmaktadır. Ayrıca 2020 yılı toplam sera gazı emisyonunun %12,7'si endüstriyel işlem ve ürün kullanımı, %13,9'u tarım, %0,3'ü ise atık kaynaklıdır (Grafik 62) (Türkiye İstatistik Kurumu, n).

Grafik 62. 1990-2020 Dönemi Türkiye Sera Gazı Emisyonu (milyon ton CO₂ eşdeğeri)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, n)

BMİDÇS kapsamında hazırlanan Türkiye'nin Yedinci Ulusal Bildirimi'nde iklim değişikliğinin en önemli sonuçları; kış mevsiminin daha sıcak geçmesi, yaz mevsiminin daha kurak ve sıcak olması, biyo-çeşitlilikte değişim yaşanması, dağlardaki buzulların erimesi şeklinde sıralanmaktadır. Türkiye'de yaşanan hava ve iklimle ilgili sıra dışı felaketler, ekonomik ve sosyal kayıpları artırmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018). Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı Akdeniz Havzası, küresel iklim değişikliğinden etkilenecek en hassas bölgelerden biridir. Havza'da gerçekleşecek 2°C'lik bir sıcaklık artışı; sıra dışı hava olayları, orman yangınları sayısı ve etkisinde artış, kuraklık, tarımsal verim kaybı, sıcak hava dalgaları, biyolojik çeşitlilik kaybı şeklinde etkisini gösterecektir (World Wide Fund, 2022).

Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planları'na göre, iklim değişikliği etkisiyle Kastamonu ve Sinop illerinin de yer aldığı Karadeniz Bölgesi'nde şiddetli yağışların önemli ölçüde artacağı öngörülmektedir. Planda, TR82 Bölgesi'nde iklim değişikliği nedeniyle oluşabilecek etkiler ise şu şekilde ifade edilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020):

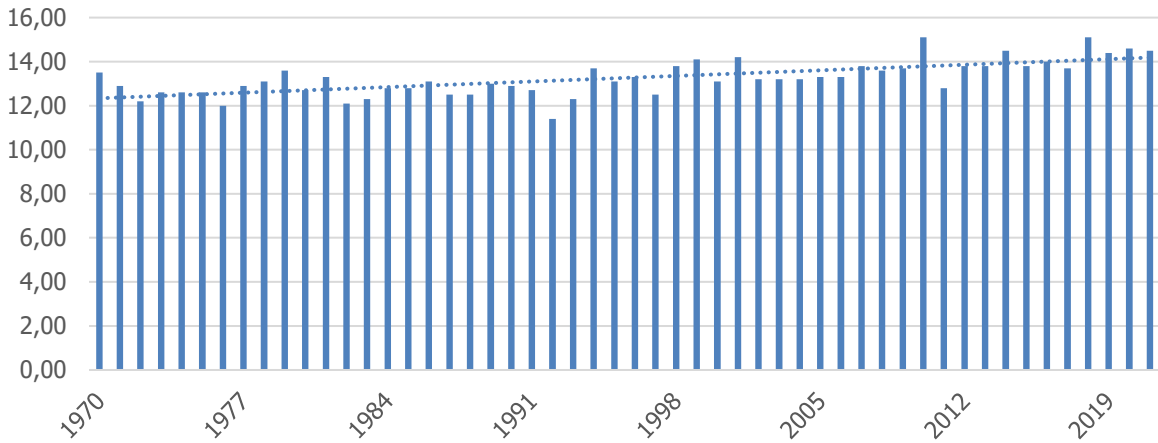
- Sıcaklık artışı florada değişime neden olacak ve arıcılığı etkileyecektir.
- Deniz suyu sıcaklığındaki artışın deniz ekosistemini etkilemesi olasıdır.
- Ormanlarda zararlı böcek türlerinin artacağı öngörülmektedir.
- Sıra dışı hava olayları, sıcaklık artışı tarımsal üretimi ve hayvancılığı etkileyecektir.
- Sıcaklık artışıyla birlikte kar yağışları ve kar kalınlıkları azalacaktır. Kış turizminin olumsuz etkilenmesi beklenmektedir.
- Ege ve Akdeniz kıyılarında aşırı sıcaklık olması nedeniyle Karadeniz Bölgesi'nde deniz turizmi olumlu yönde etkilenecektir.
- Sel baskınları sonucunda içme suyunun kirlenmesi, enfeksiyona bağlı salgın hastalıkların artmasında etkili olacaktır.
- Hava kalitesinin düşmesi üst solunum yolları hastalıklarının artmasını tetikleyecektir.

- Tarım, hayvancılık ve balıkçılık sektörlerinin iklim değişikliğinden etkilenmesi ile geçim kaynaklarını kaybeden insanların göç etmesi beklenmektedir.
- Sel ve taşkınların, sıklık ve boyutlarının artması ile kentsel altyapının, ulaşım ağlarının olumsuz yönde etkileneceği, can ve mal kayıplarının artacağı öngörülmektedir.
- Sel, taşkın ve heyelanların artması hidroelektrik santralleri için risk oluşturacaktır.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü üç farklı küresel model ile 2016-2099 dönemi için iklim projeksiyonları oluşturmuştur. Bu doğrultuda 2016-2099 döneminde Türkiye yıllık ortalama sıcaklığının RCP4.5 senaryosuna göre ortalama 1,5-2,6 °C, RCP8.5 senaryosuna göre ise ortalama 2,5-3,7 °C artması beklenmektedir. Ayrıca yağışların genel olarak azalması beklenmekle birlikte, sürekli bir artış/azalış olmayacağı, yağış düzensizliklerinin artacağı öngörülmektedir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, a).

Türkiye'nin 1970-2021 ortalama sıcaklık verilerine bakıldığında, dalgalanmalar olduğu görülmekle beraber ortalama sıcaklıkta artış yaşandığı dikkat çekmektedir (Grafik 63). 2021 yılı verilerine göre Türkiye ortalama sıcaklığı 14,5 °C'dir. 1970-1979 yılları arasında Türkiye ortalama sıcaklığı 12,8 °C iken, 2011-2021 yılları arasında 14,1 °C'dir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b). Türkiye'nin ortalama sıcaklığında, 2011 yılı haricinde, 1998 yılından itibaren pozitif yönde sıcaklık farkları gözlenmektedir. 1971 yılından itibaren en sıcak yıl 15,5 °C ile 2010 yılı olurken, 2021 yılı 14,9 °C ile en sıcak dördüncü yıl olmuştur. 1991-2020 dönemi normal ise 13,9 °C'dir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

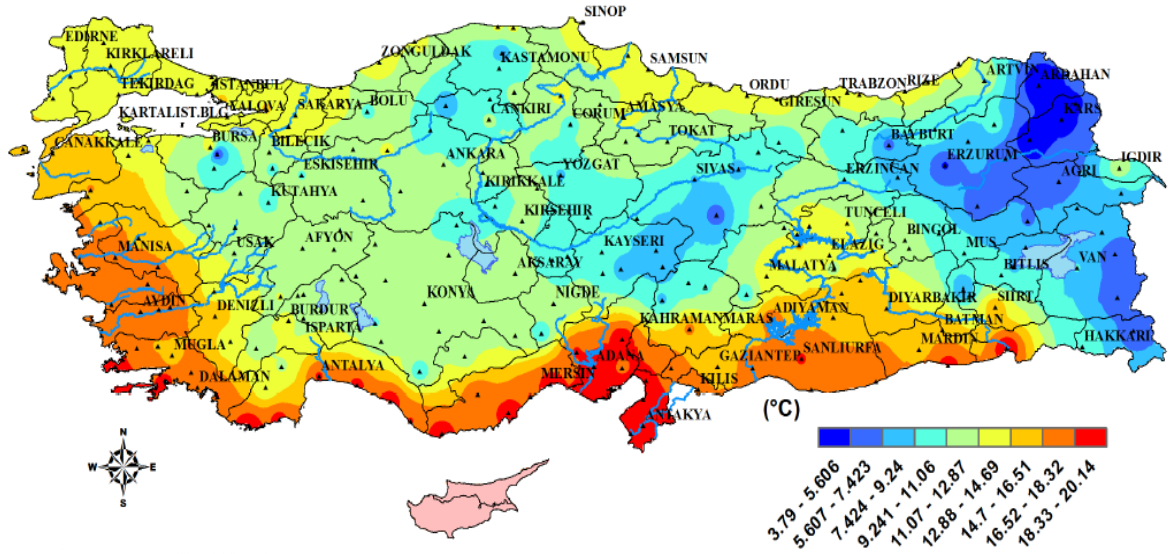
Grafik 63. 1970-2021 Türkiye Ortalama Sıcaklık Değişimi (°C)

Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b)

1970-2021 dönemi Türkiye ortalama sıcaklık dağılımında; Akdeniz Bölgesi ortalama sıcaklığının en yüksek seviyede olduğu, Kuzeydoğu Anadolu ortalama sıcaklığının en düşük seviyede olduğu görülmektedir. TR82 Bölgesi'nin yer aldığı Batı Karadeniz kesiminin ortalama sıcaklığı ise orta seviyelerde seyretmektedir (Şekil 22) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b).

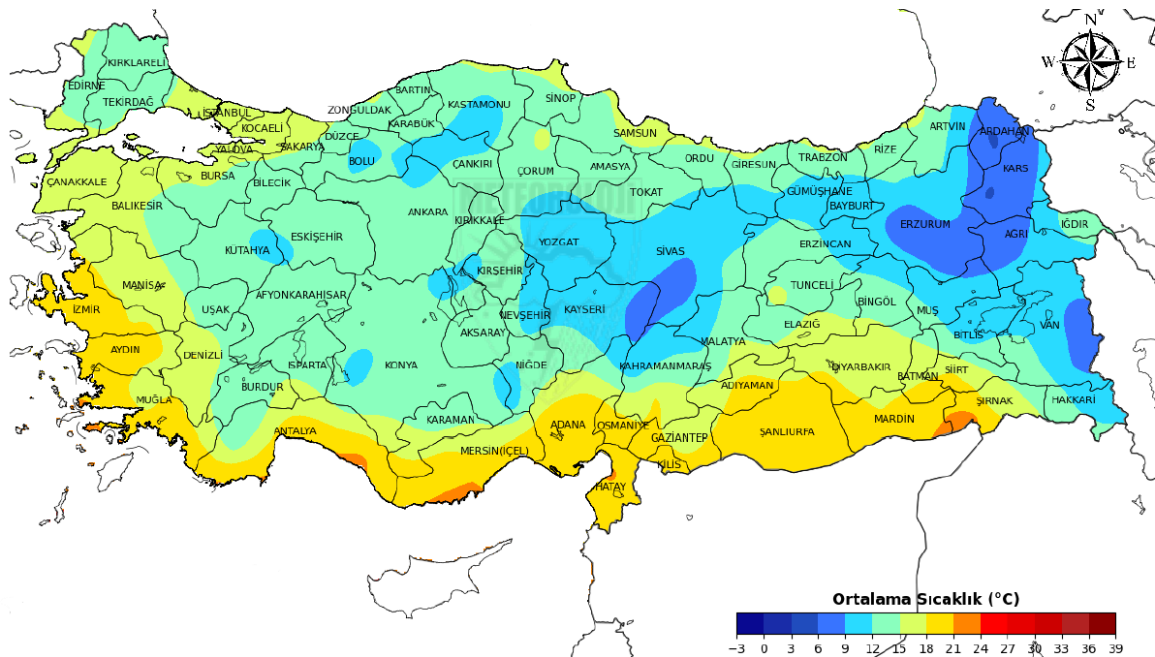
Şekil 22. 1970-2021 Dönemi Türkiye Ortalama Sıcaklık Dağılımı

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b)**

Türkiye'nin ortalama sıcaklığında, 2011 yılı haricinde, 1998 yılından itibaren pozitif yönde sıcaklık farkları gözlenmektedir. 1971 yılından itibaren en sıcak yıl 15,5 °C ile 2010 yılı olurken, 2021 yılı 14,9 °C ile en sıcak dördüncü yıl olmuştur. 1991-2020 dönemi normali ise 13,9 °C'dir. 2021 yılı ortalama sıcaklığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Ege ve Akdeniz kıyılarında en yüksek seviyelerde, Doğu Anadolu ve İç Anadolu'nun doğusunda en düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. TR82 Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde ortalama sıcaklık 15-18 °C iken, iç kesimlerde 9-15 °C şeklindedir (Şekil 23) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

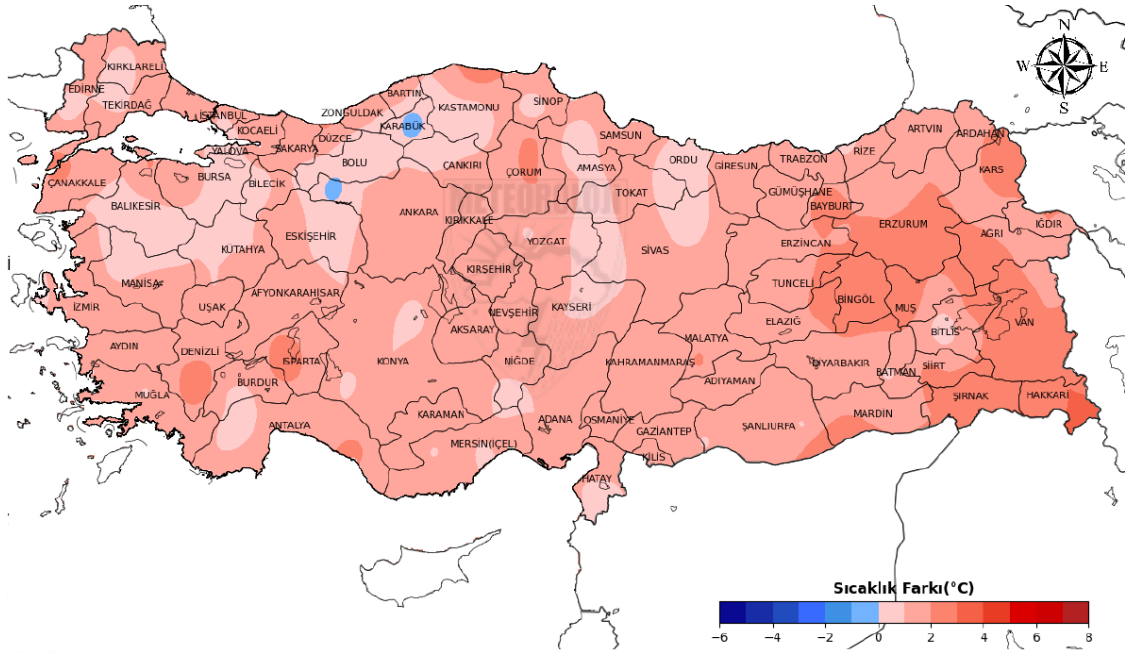
Şekil 23. 2021 Yılı Ortalama Sıcaklık Haritası

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c)**

Ankara'nın kuzeybatısı ve Karabük dışında Türkiye genelinde 2021 yılı ortalama sıcaklık değeri uzun yıllar ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde sıcaklık farklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. TR82 Bölgesi'nde özellikle kıyı kesimde yer alan Abana, Çatalzeytin, Bozkurt ve İnebolu ilçelerinde sıcaklık farkları pozitif yönde yüksektir (Şekil 24) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

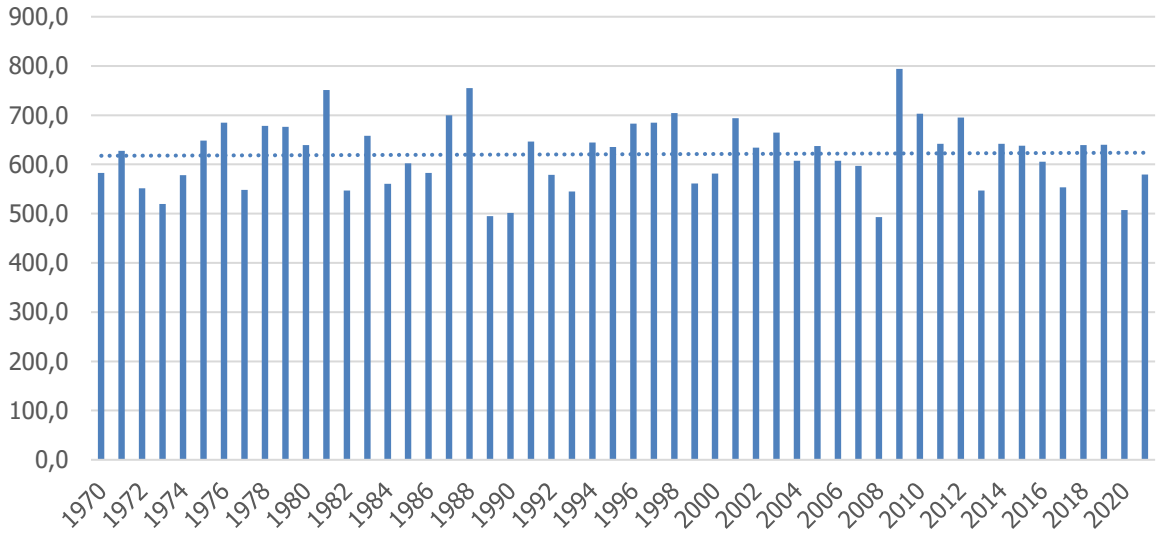
Şekil 24. 2021 Yılı Ortalama Sıcaklık Fark Haritası

Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c)

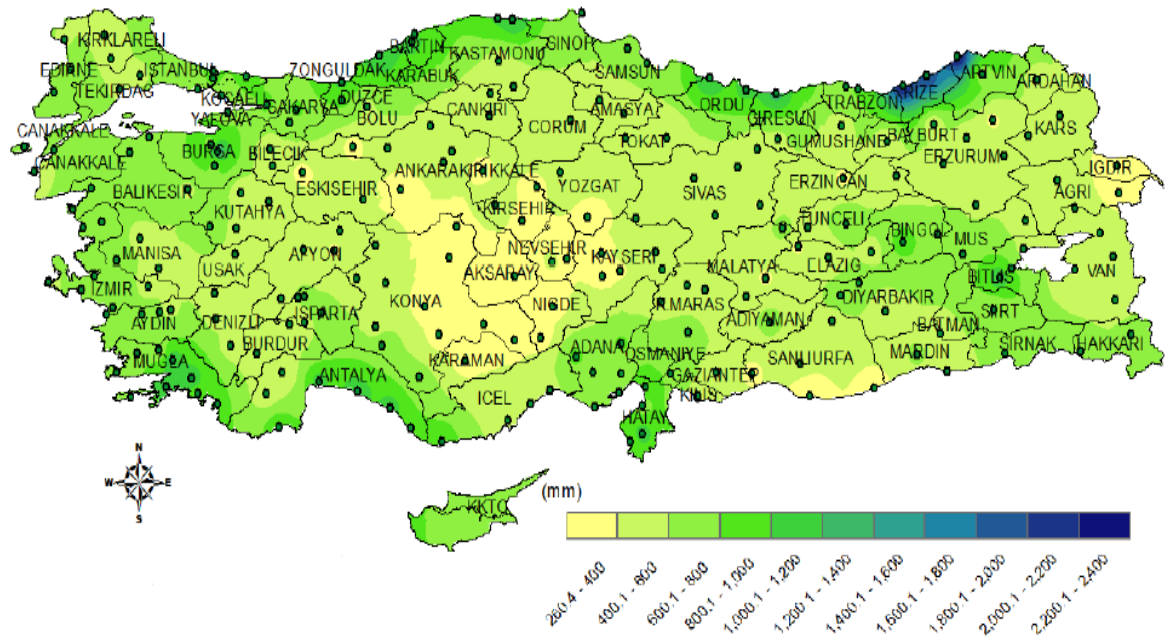
Türkiye'nin 1970-2021 dönemi yıllık ortalama toplam yağış değeri grafiğinde, yıllara göre düzensizlik olmakla birlikte doğrusal olarak bir artış olmadığı ortaya çıkmaktadır (Grafik 64). Türkiye'nin 1970-2021 yıllık toplam yağış dağılımı haritasına göre en yüksek seviyede yağışın Doğu Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleştiği görülmektedir. TR82 Bölgesi'nin ise kıyı kesimlerinde, iç kesimlerine göre nispeten yüksek seviyede yağış gerçekleşmektedir (Şekil 24) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b). 2021 yılı Türkiye alansal yağış toplamı ise 524,8 mm gerçekleşerek 573,4 mm olan 1991-2020 normalinin altında gerçekleşmiştir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

Grafik 64. 1970-2021 Dönemi Türkiye Yıllık Ortalama Toplam Yağış Değerleri (mm)

Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b)

Şekil 25. 1970-2021 Türkiye Yıllık Toplam Yağış Dağılımı

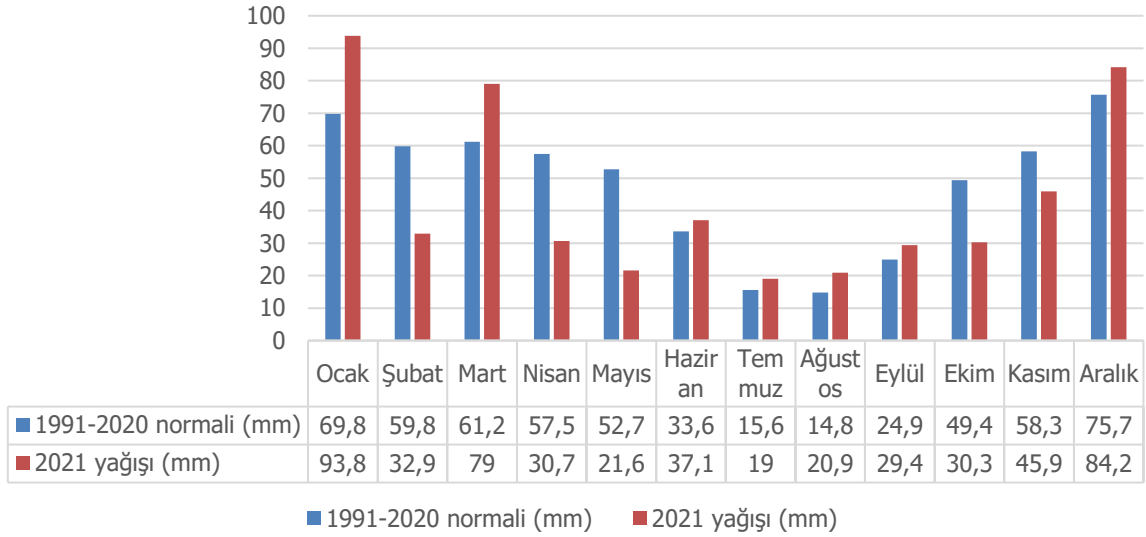

Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, b)

Türkiye'nin 2021 yılı aylık toplam yağışının 1991-2020 normali ile karşılaştırmasına bakıldığında Ocak, Mart, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ve Aralık aylarında normalin üstünde yağış gerçekleştiği görülmektedir (Grafik 65). Ayrıca 2021 yağışlarının Türkiye'deki dağılımında normaline göre, Karadeniz Bölgesi'nde %40-80 daha yüksek yağış gerçekleşirken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde %40-60 daha az yağış gerçekleşmiştir. TR82 Bölgesi'nde ise kıyı kesiminde yer alan İnebolu, Abana,

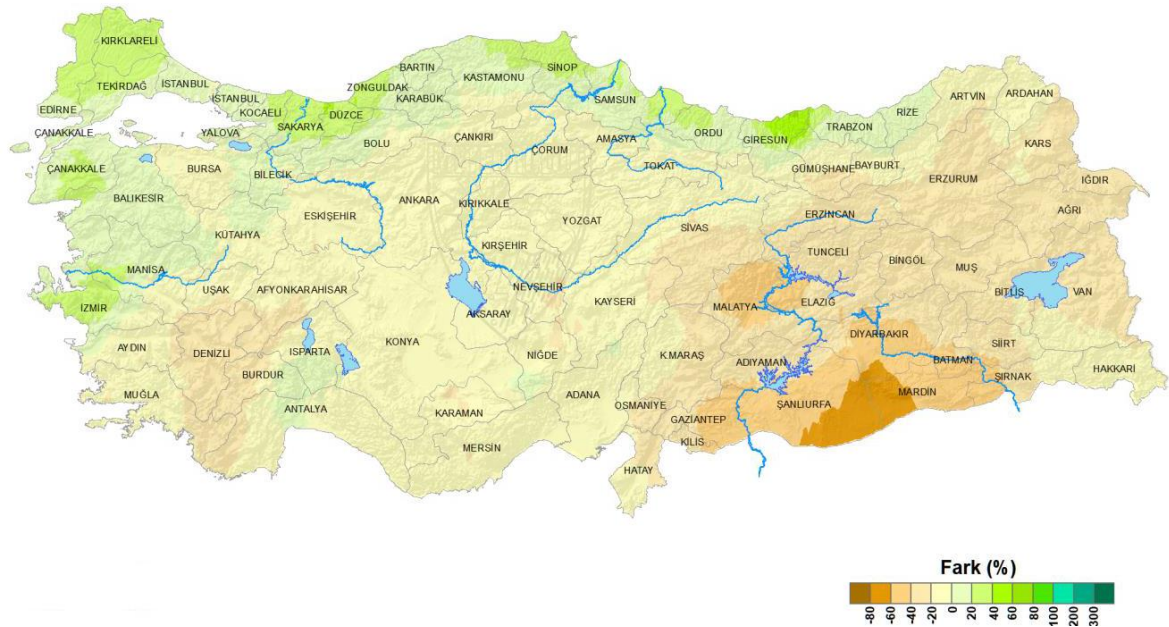
Bozkurt, Çatalzeytin, Türkeli, Ayancık, Erfelek, Sinop Merkez ve Gerze ilçeleri yaklaşık %20-40 daha fazla yağış almıştır (Şekil 26) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

Grafik 65. Türkiye 2021 Yılı Aylık Toplam Yağışın Normali ile Karşılaştırması

Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c)

Şekil 26. 2021 Yılı Yağışlarının Normali İle Karşılaştırması Dağılımı

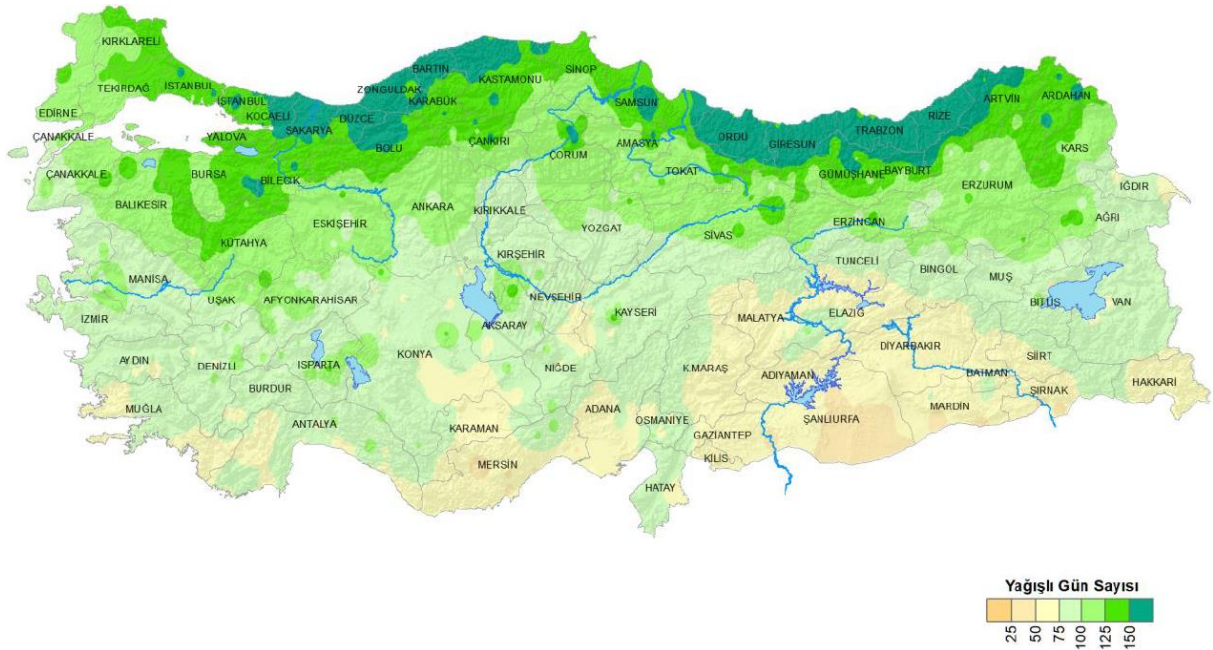

Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c)

2021 yılı verilerine göre Türkiye’de yağışlı gün sayısının en yüksek olduğu bölge Karadeniz Bölgesi iken, en düşük yağışlı gün sayısı Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde gerçekleşmiştir. 2021 yılında TR82

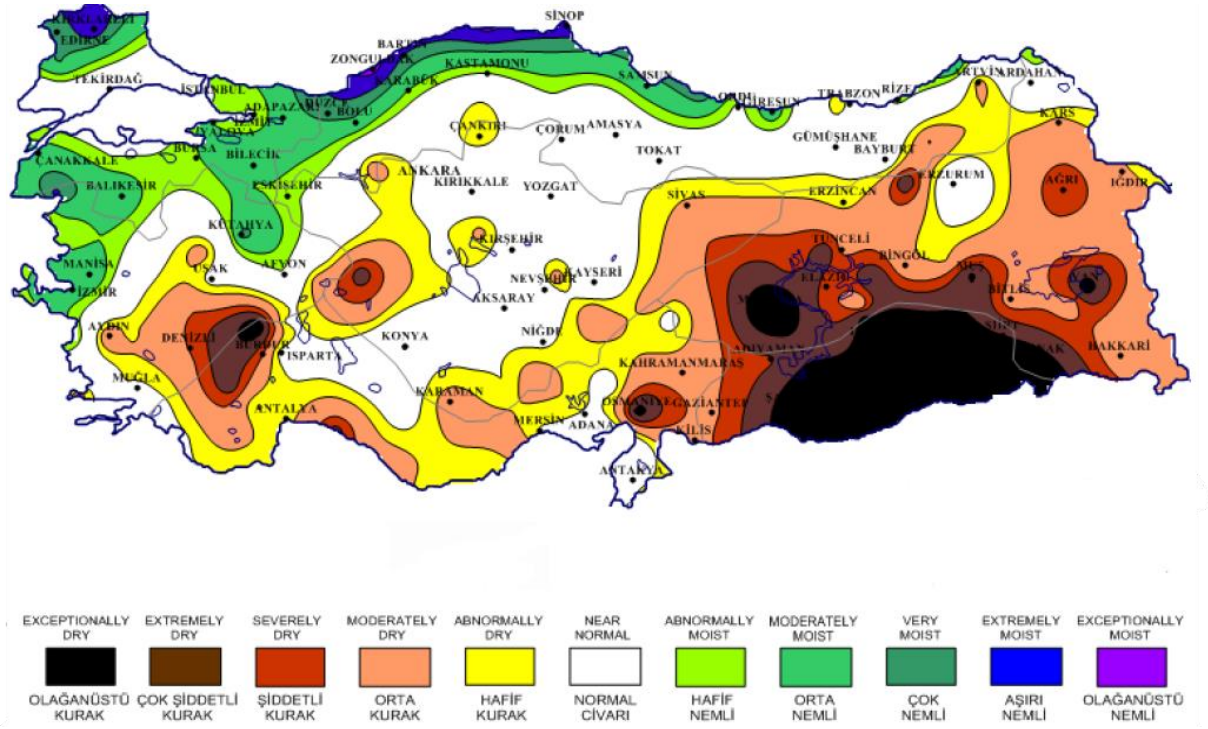
Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde yaklaşık 150 gün, iç kesimlerinde ise yaklaşık 125 gün yağışlı geçmiştir (Şekil 27) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

Şekil 27. 2021 Yılı Yağışlı Gün Sayısı

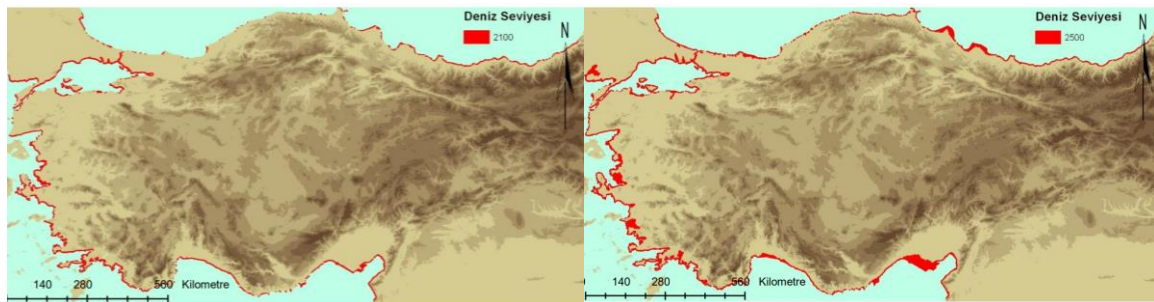
Kaynak: (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

Türkiye'nin 2021 yılı kuralık haritasına göre; Güneydoğu Bölgesi'nde ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin büyük bir kısmında, Burdur, Ankara, Konya, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Çankırı, Niğde ve çevresinde kuraklık yaşanmıştır. İç Anadolu ve Doğu Karadeniz normal iken, Batı Karadeniz'in kıyı kesimi ve Kırklareli çevresi olağanüstü nemli konumdadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin neredeyse tamamında ise olağanüstü kuraklık yaşanmıştır (Şekil 28) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, d).

Şekil 28. Türkiye 2021 Yılı Kuraklık Haritası

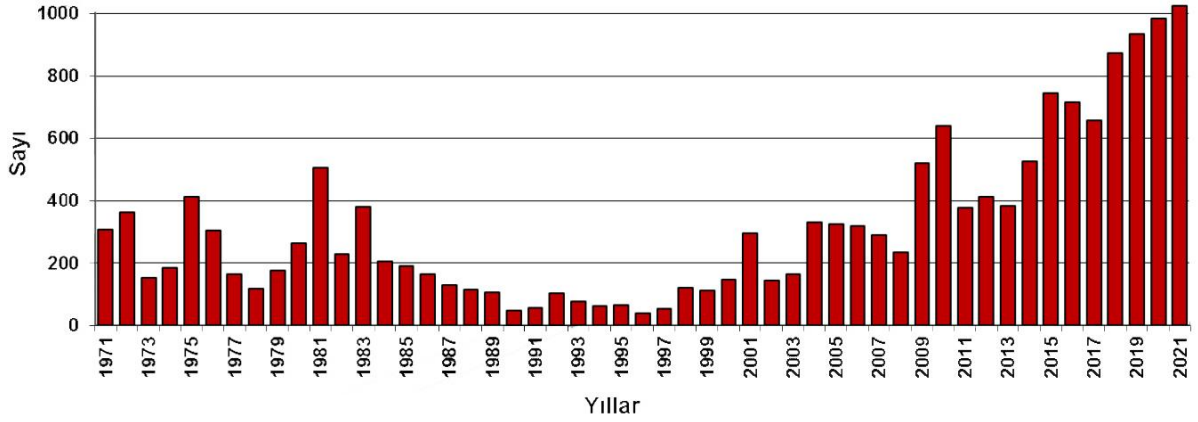
Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, d)**

Geymen ve Dirican (2016), yaptıkları araştırmada Türkiye'nin deniz seviyesinde nasıl bir değişim yaşanacağını incelemiştir. Şekil 29'da 2100 ve 2500 yıllarında deniz seviyesindeki muhtemel değişim görülmektedir. Bu araştırmaya göre Karadeniz Bölgesi'nde en fazla etkilenecek il Samsun olmakla birlikte TR82 Bölgesi'nde yer alan Sinop ve Kastamonu kıyılarının da etkilenmesi olasıdır.

Şekil 29. 2100 ve 2500 Yılları Senaryosuna Göre Deniz Seviyesi Değişimleri

Kaynak: **(Geymen & Dirican, 2016)**

1971 yılından beri Türkiye'de yaşanan olağan üstü olayların sayısı aşağıdaki grafikte görülmektedir. 2018 yılından itibaren olağan üstü olay sayıları düzenli olarak artış göstermektedir. 2021 yılı 1024 olağan üstü olay ile Türkiye'de en fazla olağan üstü olayın yaşandığı yıl olmuştur. İklim değişikliği birlikte yaşanan sıcaklık artışı, yağış düzensizlikleri gibi durumlar olağan üstü olayların artmasında etkili olmaktadır.

Grafik 66. Yıllara göre Türkiye'de yaşanan olağan üstü olay sayıları

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c)**

İklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık, sel, yangın gibi olaylardan sulak alanlar, orman alanları ve ekili tarım alanları gibi hassas alanların olumsuz etkilenme olasılığı yüksektir. TR82 Bölgesi'nde mahalli statülü tescilli iki sulak alan bulunmaktadır. Kastamonu ilinde toplam 1.090,73 hektar sulak alan yer almakla beraber tescilli sulak alan bulunmamaktadır. Çankırı ilinde toplam 236,62 hektar sulak alan ve 22,19 hektar alana sahip mahalli tescilli Bakkal Gölü bulunmaktadır. Sinop ilinde ise 4.681,80 hektar sulak alan ve 133 hektar büyüklüğünde mahalli tescilli Aksaz Sazlıkları yer almaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, a). Diğer taraftan Bölge'deki hassas alanlar içerisinde sayılabilecek orman alanları ve ekili tarım alanlarına bakıldığında; orman alanlarının özellikle Kastamonu ve Sinop illerinde toplam arazi kullanımı içinde büyük paya sahip oldukları değerlendirilmektedir. Kastamonu'nun %66,8'i ve Sinop'un %64'ü orman alanı olmasının yanı sıra Türkiye'de orman varlığı bakımından üst sıralarda yer almaktadırlar. Çankırı'nın %26'sı orman alanı iken, toplam arazi kullanımının %32'sini ekili alanlar oluşturmaktadır (Tablo 125) (İl Tarım ve Orman Müdürlükleri, 2022).

Tablo 125. TR82 Bölgesi'nde Ekili Tarım Alanları ve Orman Alanları (2021)

	TR82 Bölgesi	Kastamonu	Çankırı	Sinop
Ekili tarım alanı	431.419,1	140.124,0	240.570	50.725,1
Orman alanı	1.439.102,0	876.706,0	195.300	367.096

Kaynak: **(İl Tarım ve Orman Müdürlükleri, 2022)**

9.1. Çevre ve Enerji

9.1.1. Hava Kirliliği

Hava kalitesi üzerine ve dolayısıyla insan sağlığına etki eden birçok kirleticisi bulunmaktadır. Bu kirleticiler şehirleşme, yakıt kullanımı, sanayileşme, trafik ve maden ocakları gibi nedenlerle havaya karışmaktadır. TR82 Bölgesi'nde Kastamonu'da 3, Çankırı'da 1 ve Sinop'ta 3 olmak üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na ait Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağına bağlı toplam 7 hava kalitesi izleme istasyonu bulunmaktadır. Söz konusu hava izleme istasyonlarında izlenen hava kirleticileri aşağıdaki görülmektedir.

Tablo 126. TR82 Bölgesi'nde Hava İzleme İstasyonları Ve İzlenen Hava Kirleticileri

İstasyon Yeri	Hava Kirleticileri						
	SO ₂	NO _x	NO ₂	PM ₁₀	PM _{2,5}	CO	O ₃
Kastamonu/Merkez	X	X	X	X	X	X	X
Kastamonu/Azdavay	X			X	X	X	X
Kastamonu/Daday	X		X	X		X	X
Çankırı/Merkez	X		X	X	X	X	X
Sinop/Merkez	X			X			
Sinop/Boyabat	X		X	X		X	
Sinop/Erfelek			X	X			X

Kaynak: (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, b)

Kastamonu Merkez hava izleme istasyonunda trafik, kömür, maden, taş ocakları ve inşaat alanlarından kaynaklanan PM₁₀ kirleticisinin özellikle Ekim, Kasım, Aralık aylarında sınır değeri aşan gün sayısının yükseldiği; kara, hava trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanlarından kaynaklanan NO_x kirleticisinin genel olarak tüm yılda sınır değeri aşan gün sayısının fazla olduğu görülmektedir. Sinop Merkez hava izleme istasyonu verilerine göre yine Ekim, Kasım ve Aralık aylarında PM₁₀ kirleticisinin sınırı değeri aştığı günler bulunmakta iken, Erfelek istasyonunda kirleticilerin sınır değeri aştığı gün bulunmamaktadır. Boyabat istasyonunda neredeyse tüm yıl PM₁₀ kirleticisinin sınır değeri aştığı gün sayısı yüksek olmakla birlikte bu durumun tuğla işletmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çankırı Merkez hava izleme istasyonunda da Ekim, Kasım ve Aralık aylarında PM₁₀ kirleticisinin sınır değeri aştığı gün sayısı yükselmektedir. Ayrıca Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinin Temiz Hava Eylem Planları bulunmaktadır (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri, 2022).

9.1.2. Su Kaynakları Kirliliği

Noktasal kirlilik kaynakları endüstriyel ve evsel kaynaklar olmakla birlikte TR82 Bölgesi'nde toplam 10 biyolojik arıtma, 10 doğal arıtma (yapay sulak alan) ve 3 fiziksel arıtma tesisi bulunmaktadır. Bölgede gelişmiş arıtma tesisi bulunmamaktadır (Tablo 127) (Türkiye İstatistik Kurumu, j).

Tablo 127. TR82 Bölgesi'nde Atık Su Arıtma Tesisleri

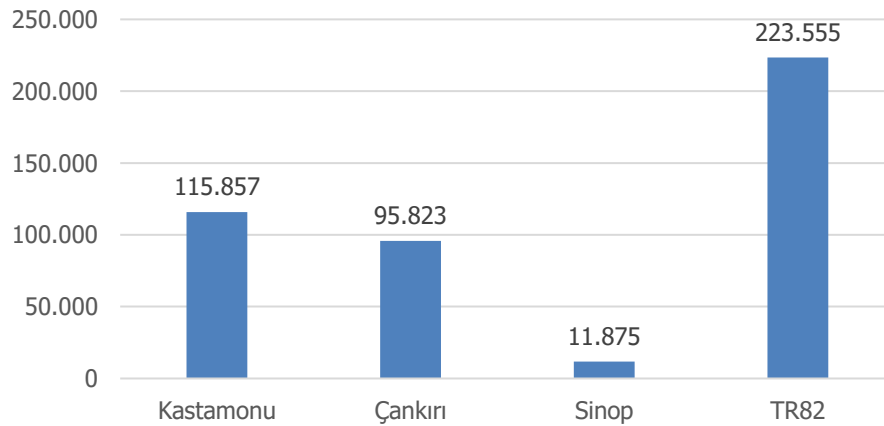
	TR82 Bölgesi	Kastamonu	Sinop	Çankırı
Biyolojik Arıtma	10	6	3	1
Doğal Arıtma (Yapay Sulak Alan)	10	2	0	8
Fiziksel Arıtma	3	1	2	0

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, j)

TR82 Bölgesi'nde atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı Kastamonu'da %22,3, Sinop'ta %22,5 ve Çankırı'da %10,4 olmakla birlikte Bölge illeri Türkiye sıralamasında en düşük seviyelerde yer almaktadır. Dolayısıyla Bölge illerinde atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı, Türkiye ortalaması olan %67,7'nin oldukça altında olduğu ve arıtma tesislerinin yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, j).

9.1.3. Toprak Kirliliği

TR82 Bölgesi illerinde, Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik kapsamında kirlenmiş saha tespiti çalışmaları yapılmıştır. Tespit çalışmaları sonucunda Bölge illerinde noktasal kaynaklı kirlenmiş saha bulunmamaktadır (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri, 2022). Ayrıca 2021 yılında TR82 Bölgesi'nde tarım alanlarında toplam 223.555 kg bitki koruma ürünü kullanılmıştır. Türkiye toplamı 52.965.000 olmakla birlikte Bölge illerinde bitki koruma ürünü kullanımı ve dolayısıyla tarımsal faaliyetler ile oluşan toprak kirliliği düşük seviyededir (Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, 2021).

Grafik 67. 2021 Yılı TR82 Bölgesi ve İllerinde Bitki Koruma Ürünü Kullanımı

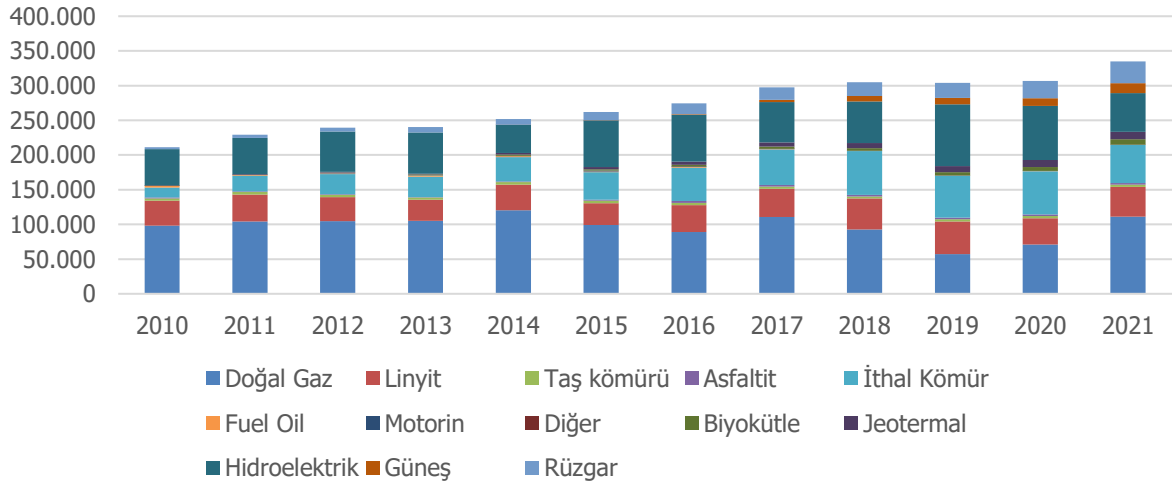
Kaynak: (Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, 2021)

9.1.4. Enerji

Türkiye'nin 2010-2021 dönemi elektrik üretimi değerlerine bakıldığında yıllara göre artış yaşandığı görülmektedir. Türkiye'nin 2021 yılı toplam elektrik üretimi 334.723 GWh'dir. 2010 yılından itibaren en yüksek elektrik üretim kaynağı doğal gaz olduğu görülürken, 2019 yılında hidroelektrik kaynaklı

üretim doğal gaz üretimini geçmiştir. Ayrıca yıllara göre tüm yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam elektrik üretimi içindeki payı artmaktadır. 2021 yılında en yüksek elektrik üretimi doğal gaz kaynaklı olmakla birlikte ikinci sırada hidroelektrik üretimi gelmektedir (Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, 2022).

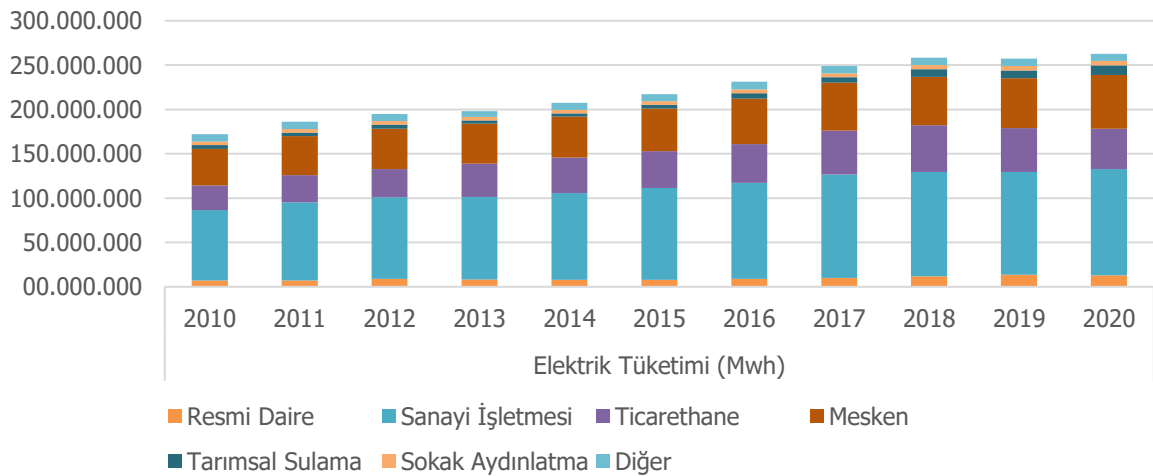
Grafik 68. 2010-2021 Dönemi Türkiye'nin Kaynaklarına Göre Elektrik Üretimi (Gwh/Yıl)

Kaynak: (Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, 2022)

Türkiye'nin 2010-2020 dönemi elektrik tüketimi yıllara göre artış göstermiş olup 2020 yılı toplam elektrik tüketimi 262.702 GWh'dir. Tüm yıllarda en yüksek tüketim payı sanayi işletmeleri kaynaklı olmakla birlikte sanayi alanında tüketilen elektrik miktarının da yükseldiği ve dolayısıyla Türkiye sanayisinin de geliştiği görülmektedir. Sanayi işletmelerinin ardından elektrik tüketimi en yüksek ikinci kullanım yeri meskenlerdir. Nüfusun ve konut alanlarının artışına bağlı olarak meskenlerde kullanılan elektrik miktarı da artmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, o).

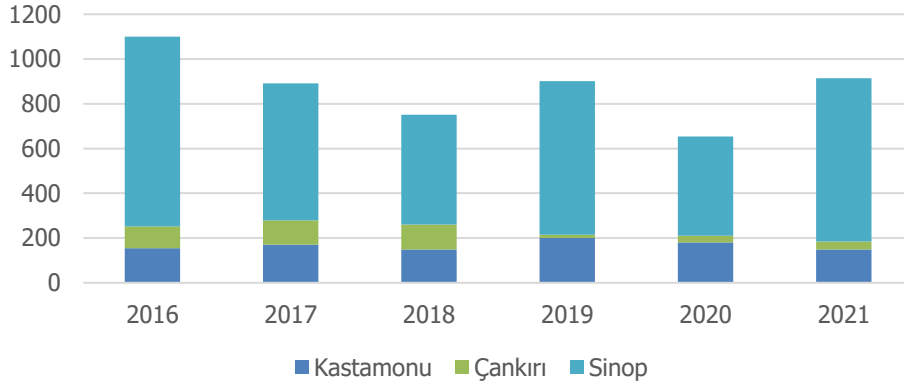
Grafik 69. 2010-2020 Dönemi Kullanım Yerlerine Göre Türkiye'nin Elektrik Tüketimi (MWh)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, o)

TR82 Bölgesi illeri olan Kastamonu, Çankırı ve Sinop'un 2016-2021 dönemi lisanslı elektrik üretimi değerlerine bakıldığında, yıllara göre düzensizlikler olduğu görülmektedir. 2021 yılında Bölge'nin lisanslı elektrik üretimi toplam 913,56 GWh olmakla birlikte, lisanslı elektrik üretimi toplamı 319.275,22 GWh olan Türkiye'nin %0,29'unun Bölge'de üretildiği ortaya çıkmaktadır. Bölge'nin 2021 yılı lisanslı elektrik üretiminin %80'i Sinop, %16'sı Kastamonu ve %4'ü Çankırı ilinde üretilmiştir (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2021).

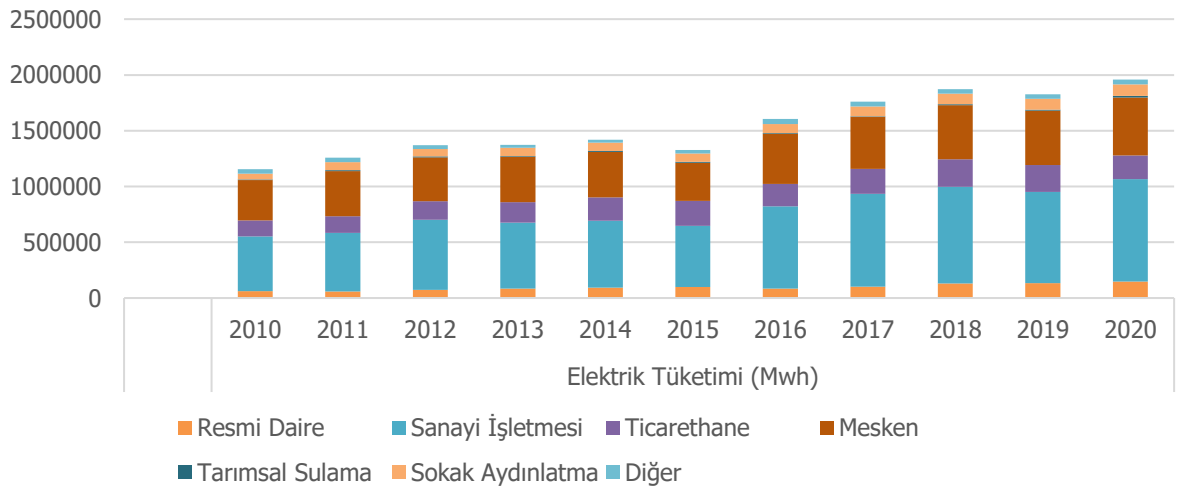
Grafik 70. TR82 Bölgesi İllerinin Yıllara Göre Lisanslı Elektrik Üretimi (GWh)

Kaynak: (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2021)

TR82 Bölgesi'nin 2010-2020 dönemi elektrik tüketimi, bazı yıllarda düzensizlik olsa da, genel olarak artmaktadır. Bölge'nin 2020 yılı toplam elektrik tüketimi 1.957.134 MWh olmakla birlikte en yüksek tüketim sanayi işletmelerinde ve ardından mesken kullanımında olduğu görülmektedir. Ayrıca sanayi alanında yıllara göre elektrik kullanımının artması, Bölge'de sanayi sektörünün geliştiğini göstermektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, o).

Grafik 71. 2010-2020 dönemi kullanım yerlerine göre TR82 Bölgesi elektrik tüketimi (MWh)

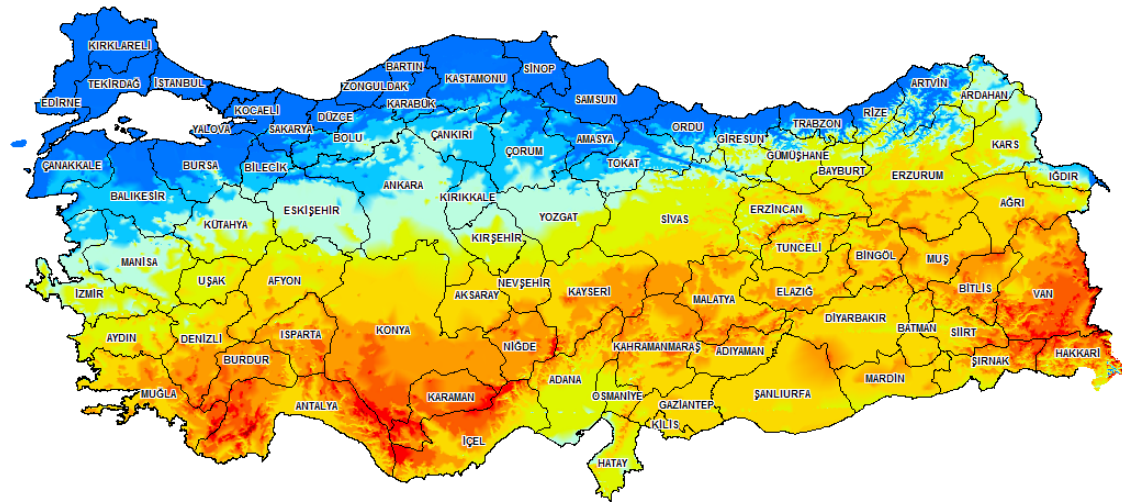

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu, o)

Enerji üretiminde fosil yakıtların kullanımı sera gazı emisyonlarının artışında etkili olmaktadır. Bu nedenle yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı söz konusu emisyonu sınırlandırmada önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra tüm dünyada yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı artmaktadır. Türkiye'nin lisanslı kurulu güç kaynaklarının 2020-2021 değişim oranlarında; %121,53 artışla en yüksek güneş, %50,7 artışla biyo-kütle, %20,23 artışla rüzgar, %3,9 artışla jeotermal kaynakların gelişimi görülmektedir (Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2021).

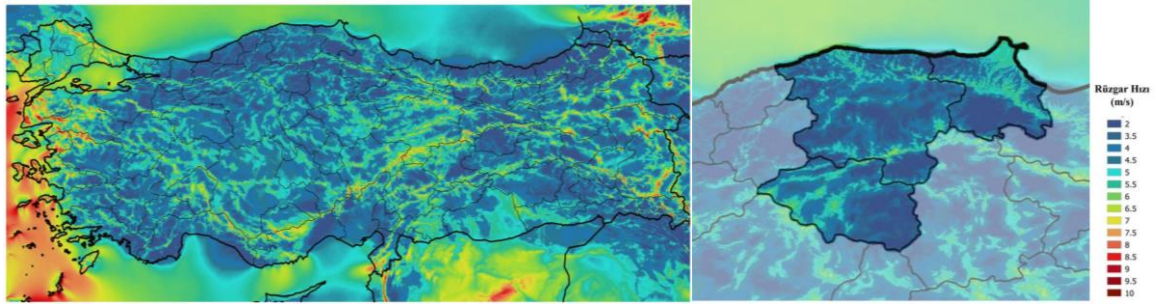
Türkiye'nin Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası'na göre; Karadeniz, Marmara Bölgesi ve İç Anadolu ile Ege Bölgesi'nin kuzey kesimlerinde toplam güneş radyasyonu 1400-1550 KWh/m² iken, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz Bölgesi ve İç Anadolu ile Ege Bölgesi'nin güney kesimlerinde toplam güneş radyasyonu 1550-1800 KWh/m² aralığında ve daha yüksektir (Şekil 30). TR82 Bölgesi'nin güneş enerjisi potansiyeli güney kesimlere göre daha düşük seviyede ve 1400-1550 KWh/m² aralığındadır. Kastamonu ve Sinop ilinde metrekareden üretilebilecek en yüksek enerji 22.000-24.000 KWh/yıl aralığındadır. Çankırı'da ise yaklaşık 24.000 KWh/yıl olup Kastamonu ve Sinop'a göre güneş enerjisi potansiyeli nispeten yüksektir (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, 2022).

Şekil 30. Türkiye'nin Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası

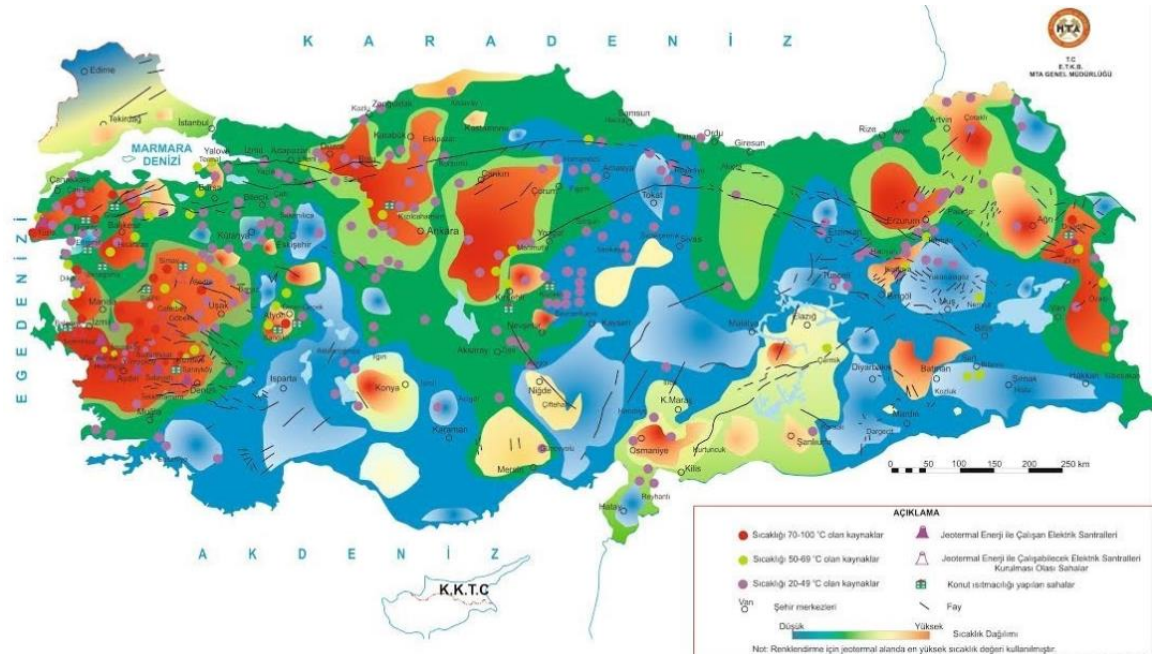
Kaynak: (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, 2022)

Şekil 30'da Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası'nda Türkiye'nin 100 metre yükseklikte yıllık ortalama rüzgar hızı dağılımı görülmektedir. Atlas'a göre Trakya, Kuzey Ege'de ve Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'nin bazı kesimlerinde rüzgar hızı ve rüzgar enerjisi potansiyeli daha yüksek seyretmektedir. TR82 Bölgesi'nde ise yükseltinin fazla olduğu kesimlerde ve kıyı kesimlerinde rüzgar hızı artmaktadır. Bölge'de yıllık ortalama 7 m/s rüzgar hızına ulaşılan alanlar, rüzgar enerjisi potansiyeli taşımaktadır (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, 2022).

Şekil 31. Türkiye' ve TR82 Bölgesi'nin Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası

Kaynak: (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, 2022)

Bir diğer yenilenebilir enerji kaynağı olan jeotermal kaynaklar bakımından, tektonik kuşakta yer alması nedeniyle Türkiye önemli potansiyele sahip olmasının yanı sıra Türkiye jeotermal potansiyeli bakımından Avrupa'nın birinci ülkesidir. Kurulu güç bakımından ise dünyanın dördüncü ülkesi konumundadır. Türkiye'de özellikle Ege Bölgesi jeotermal kaynaklar açısından oldukça zengindir. TR82 Bölgesi'nde ise Çankırı'nın Kurşunlu ilçesinde jeotermal kaynak bulunmakta olup Bölge'nin genel olarak jeotermal enerji potansiyeli kısıtlıdır (Şekil 32) (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, 2022).

Şekil 32. Türkiye'nin Jeotermal Kaynaklar ve Uygulama Haritası

Kaynak: (Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, 2022)

9.2. Afet Riskleri

Açıklamalı Afet Yönetimi Sözlüğü'nde afet: "Toplumsal tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay" şeklinde tanımlanırken, afet riski ise "Belirli bir tehlikenin, gelecekte belirli bir zaman

süresi içinde meydana gelmesi hâlinde, insanlara, insan yerleşmelerine ve doğal çevreye, bunların zarar veya hasar görülebilirlikleri ile orantılı olarak oluşturabileceği kayıpların olasılığı” olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde IPCC’nin 2012 yılında yayınladığı rapora göre afet riski; “Belirli bir süre boyunca bir topluluğun veya toplumun normal işleyişindeki kırılgan sosyal koşullar ile etkileşimde bulunan tehlikeli fiziksel olaylar nedeniyle; yaygın insani, ekonomik veya çevresel etkiler ve kritik insani ihtiyaçları karşılamak için acil durum müdahalesi ve kurtarma için harici destek gerektirebilen ciddi değişiklikler ortaya çıkma olasılığı”dır (IPCC, 2012). Matematiksel olarak afet riski; tehlike, maruziyet ve kırılganlığın bir fonksiyonudur. Dolayısıyla tehlike tek başına herhangi bir olumsuz durum yaratmaz; ancak ortamda tehlikeye maruz kalabilecek kırılgan (zarar görülebilir) durumda olan kişi, doğal ve/veya yapılı çevre, ürün ve hizmetler vb. var ise afet riski oluşmaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, b).

Şekil 33. Afet Riski Oluşumu

Kaynak: (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, b)

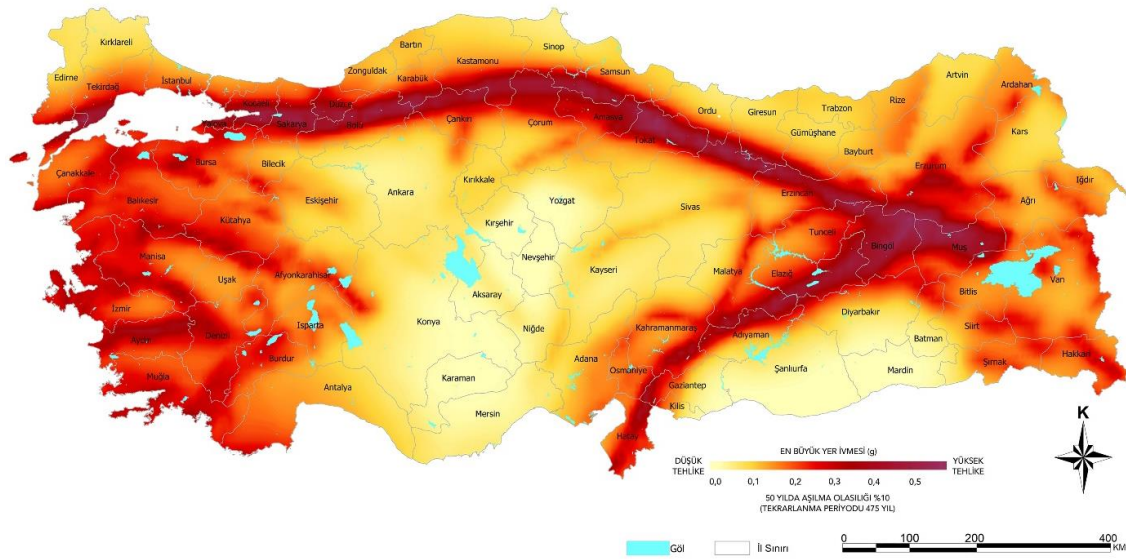
Deprem kuşağında yer alması, iklim değişikliğinden kaynaklanan aşırı hava olayları artması gibi nedenlerle Türkiye’nin doğal afetlerin gerçekleşme riski yüksektir. Afet risklerinin azaltılması amacıyla AFAD, Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) ve İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) çalışmalarını yapmaktadır. Türkiye’de 2020 yılında gerçekleşen doğal afet olayları Tablo 127’de görülmektedir. Toplam 905 doğal afet olayı gerçekleşmiş olup %35,5’ini deprem oluşturmaktadır (AFAD, 2020). Şekil 34’te yer alan Türkiye’nin deprem tehlike haritasına göre; en yüksek deprem tehlikesi Kuzey Anadolu, Doğu Anadolu ve Batı Anadolu Fay Hattı çevresindedir. Kuzey Anadolu Fay Hattı TR82 Bölgesi’nden, Kastamonu ve Çankırı sınırları içerisinde geçmektedir. Söz konusu haritaya göre Bölge’de deprem tehlikesinin en yüksek olduğu ilçeler; Tosya, İhsangazi, Bayramören, Ilgaz, Çerkeş, Kurşunlu ve Atkaracalar şeklinde sayılabilmektedir (AFAD, 2018).

Tablo 128. 2020 Yılında Türkiye’de Gerçekleşen Doğal Afetler

Doğal Afet	Afet Sayısı	Oranı
Deprem (büyüklüğü 4.0 üzeri olan)	321	%35,5
Diğer (fırtına, dolu, aşırı kış koşulları vb.)	270	%29,8
Sel/su baskını	177	%19,6
Heyelan	107	%11,8
Kaya düşmesi	17	%1,9
Çığ	11	%1,2
Obruk	2	%0,2
Toplam	905	%100

Kaynak: (AFAD, 2020)

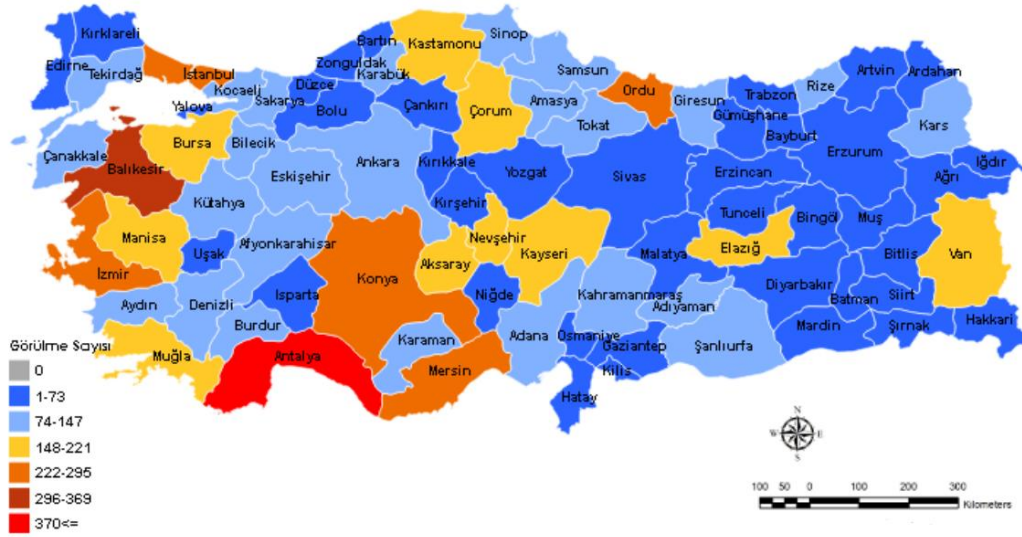
Şekil 34. Türkiye Deprem Tehlike Haritası

Kaynak: (AFAD, 2018)

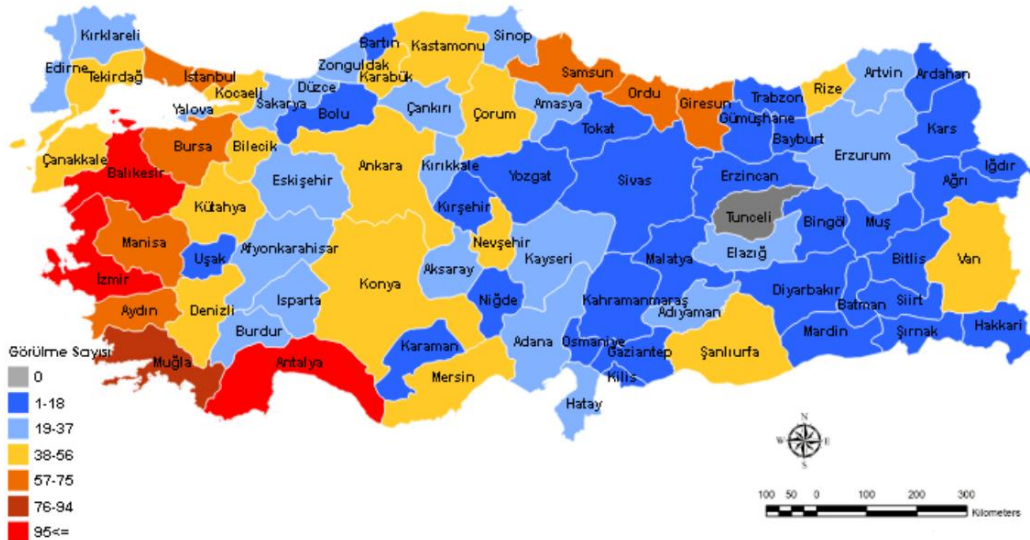
Türkiye Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi raporuna göre; 2010-2021 döneminde Türkiye’de 8274 meteorolojik kaynaklı doğal afet yaşanmıştır. Söz konusu afetlerin il bazında dağılımına bakıldığında, 370’ten fazla afet ile en fazla meteorolojik afet yaşanan il Antalya olurken, TR82 Bölgesi illerinden olan Kastamonu 16. sırada ve Karadeniz Bölgesi’nde en fazla meteorolojik afet yaşanan üçüncü ildir (Şekil 35). Ayrıca 2010-2021 döneminde meydana gelen meteorolojik afetlerin %32’si fırtına olayından kaynaklanmıştır. Fırtına olaylarının ardından ise %30’unu şiddetli yağış/sel ve %17’sini dolu afeti oluşturmaktadır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e).

Diğer taraftan 2021 yılında Türkiye’de 1024 sıra dışı meteorolojik afet meydana gelmiş ve 1971 yılından beri en fazla sıra dışı olay yaşanan yıl olmuştur. 2021 yılındaki sıra dışı meteorolojik olayların %40’ı fırtına/hortum, %28’i şiddetli yağış/sel, %13’ü dolu ve %7’sini şiddetli kar oluşturmaktadır. Sel afetlerinden TR82 Bölgesi de oldukça etkilenmiştir. Bölge’de 10 Ağustos 2021 tarihinde Kastamonu’da ve 9-12 Ağustos 2021 tarihlerinde Sinop’ta yaşanan sel afetinde can ve mal kayıpları yaşanmıştır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, c).

Şekil 35. 2010-2021 Türkiye Meteorolojik Afetlerin Dağılımı

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e)**

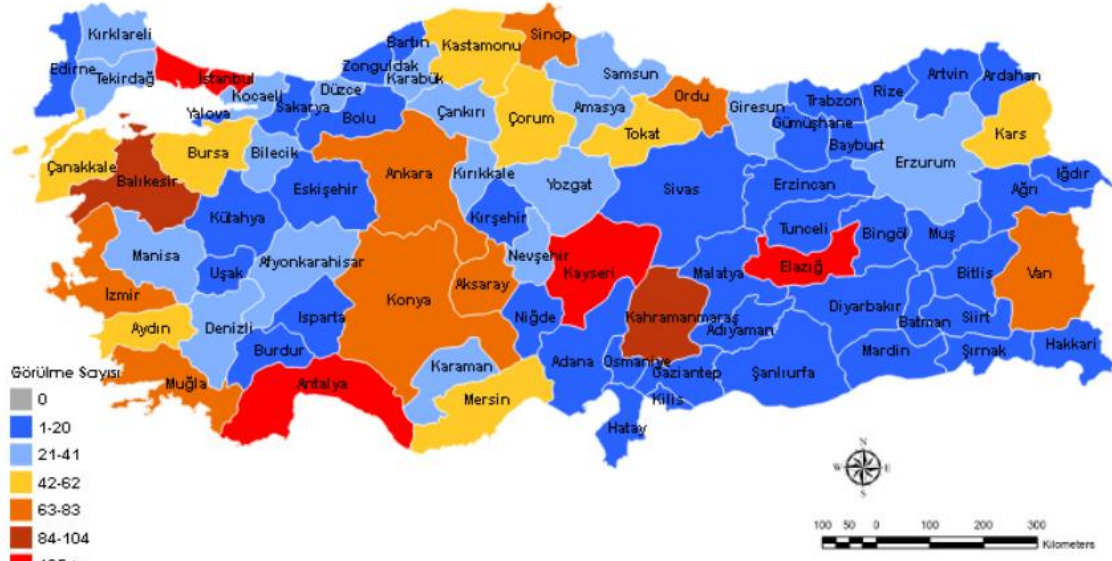
2010-2021 döneminde Türkiye’de meydana gelen meteorolojik afetlerin büyük bir kısmını oluşturan şiddetli yağış/sel afeti; en fazla Antalya, İzmir ve Balıkesir’de yaşanmıştır. Ege ve Karadeniz Bölgesi’nden söz konusu afetin daha fazla yaşandığı görülmektedir. TR82 Bölgesi’nde ise en fazla Kastamonu ilinde şiddetli yağış/sel afeti gerçekleşmiştir (Şekil 36) (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e). Ayrıca Ulusal Su Bilgi Sistemi verilerine göre, Bölge ilçe merkezlerinin neredeyse tamamında sel/taşkın riskli alanlar/yapıların bulunmaktadır.

Şekil 36. 2010-2021 Dönemi Sel Afetinin İllere Dağılımı

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e)**

2010-2021 döneminde Türkiye’de en fazla yaşanan bir diğer meteorolojik afet olan fırtına olayı; Antalya, İstanbul, Kayseri ve Elazığ’da en yüksek oranda gerçekleşmiştir. TR82 Bölgesi’nde de Sinop ve Kastamonu illerinde meydana gelen fırtına olayının sayısı yüksektir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e).

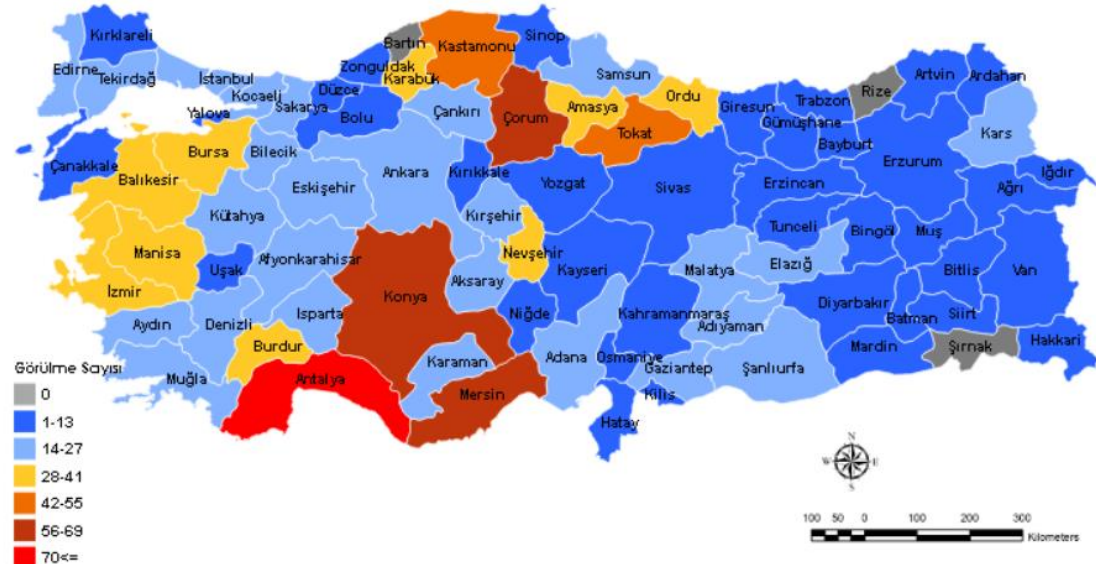
Şekil 37 2010-2021 Dönemi Fırtına Afetinin İllere Dağılımı

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e)**

Bir diğer meteorolojik afet olan ve 2010-2021 döneminde sayısı yüksek olan dolu afeti; en fazla Antalya'da meydana gelmiştir. Ardından Konya, Mersin ve Çorum illerinde yüksek oranda gerçekleşmiştir. TR82 Bölgesi illerinden biri olan Kastamonu da en fazla dolu afeti yaşanan iller içinde yer almaktadır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e).

Şekil 38. 2010-2021 Dönemi Dolu Afetinin İllere Dağılımı

Kaynak: **(Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e)**

Diğer taraftan Türkiye Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi'ne göre 2010-2021 döneminde Kastamonu ve Sinop illerinde 1-5 aralığında heyelan afeti yaşanmıştır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, e). Ancak deprem ve yağış temelli tetiklenen heyelan afetinin, Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın geçmesi

ve yağışların yüksek olmasına bağılı olarak TR82 Bölgesi'nde gerçekleşme olasılığı yüksektir. Ayrıca, Kastamonu ve Sinop'un kıyı kesimleri ile Çankırı'nın kuzeyinde heyelan duyarlılığı yüksektir.

**DOĞAL,
TARİHİ DEĞERLER
ve TURİZM**

10.DOĞAL, TARİHİ DEĞERLER ve TURİZM

Türkiye'nin 2023 yılı turizm hedefleri, sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanması olarak çizilmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2019 yılı Eylül ayında açıklanan "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" yeni eylem planı belgesinde ise "Yerli turiste yönelik başta az keşfedilmiş ya da gelişmekte olan turizm bölgeleri olmak üzere, yeni ürün ve destinasyon çalışmalarına ağırlık verilecektir." vurgusu yapılmaktadır.

2019 yılı son çeyreğinde başlayan ve Dünyayı etkisi altına alan COVID 19 pandemi sürecinin en çok etkilediği sektörlerin başında turizm sektörü gelmektedir. Bu durum Dünya genelinde uluslararası hareketliliklerde, konaklama ve diğer kilit istatistiklerde de kendini göstermektedir. Ülkemizde de bu sürecin etkileri oldukça yoğun bir şekilde hissedilmiş, özellikle henüz olgunlaşmamış destinasyonlar arasında yer alan TR82 Bölgesi destinasyonlarının da dâhil olduğu varış noktalarında sektör önemli yapısal sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Buna karşın, "yeni normalleşme" olarak adlandırılan ve tüketici davranışlarında kalıcı değişiklikler olması beklenen COVID 19 ve sonrasında doğal, organik yaşama olan ilgi hiç olmadığı kadar artmış bu yönde doğal değerlere ve yetkinliklere sahip varış noktaları için yeni fırsatlar doğmuştur. TR82 Bölgesi illeri bu noktada, büyük şehirlere çok yakın talep gören doğal yaşam alanları, doğal çekicilikler, az nüfus gibi avantajları ile doğru adımları atarak rekabetçiliğini artırma noktasında ciddi bir potansiyele sahiptir.

TR82 Bölgesi tarih boyunca önemli uygarlıklara ev sahipliği yapmış, tarihi ve kültürel miras unsurlarının yoğun olarak bulunduğu bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Kalkolitik dönem, Hitit, Selçuklu, Bizans ve Osmanlı Dönemine ait tarihi yapılar ve kentsel dokulara rastlamak mümkündür. Bununla birlikte Bölge, sahip olduğu doğal doku ve orman varlığına bağlı olarak henüz keşfedilmemiş doğal güzellikleri, ulusal düzeyde rekabetçi olabilecek alt destinasyonları ile doğa temelli turizm türlerinde yükselen bir destinasyon özelliğindedir.

Bölgenin, 1950'li yıllar sonrasında rekabetçiliğinin azalmasındaki kilit engeller arasında gösterilebilecek ulaşılabilirlik yönlü sorunları son 10 yılda gerçekleştirilen kamu yatırımları ile büyük ölçüde aşılmış durumdadır. İstanbul'u Karadeniz ve Kuzey Doğu Anadolu'ya bağlayan en önemli karayolu olan D-100 üzerinde 5 ilçe konumlanmaktadır. Bu yönü ile hem Samsun üzerinden Karadeniz'e, hem de İstanbul'a kolay erişime sahiptir. 2013 yılında hizmete açılan Kastamonu Havalimanı, kapasitesi yükletilen Sinop Havalimanı ve 2016 yılında hizmete giren Ilgaz 15 Temmuz İstiklal Tüneli Bölgeye ulaşımı çok büyük ölçüde kolaylaştırmış özellikle Başkent Ankara'dan kuzey aksında Ilgaz Dağı'nın ardında kalan kesime erişilebilirliği olumlu olarak etkilemiştir. Bunun yanında Bölge içi ulaşım ağı da söz konusu dönemde oldukça gelişmiştir. Batı-doğu aksında bölünmüş yol neredeyse kesintisiz olarak Bölge içinden geçerek Karadeniz sahil yoluna bağlantı sağlamaktadır. Güney-kuzey aksında ise Ankara'dan İnebolu'ya uzanan hattın Seydiler ilçesinden sonra 50 km.'lik bölümü dışındaki kısmı bölünmüş yol olarak tamamlanmıştır. Söz konusu hattın tamamlanması ile İnebolu Limanı'na ulaşım oldukça rahatlamış olacaktır. Karadeniz Sahil yolunun Sinop'tan itibaren Zonguldak'a kadar olan kısmı Bölge sınırlarında olup, yolun tamamlanması ile 330 km'lik sahil yolundaki tüm yerleşim birimlerine ve kıyı destinasyonlarına önemli bir katma değer yaratılmış olacaktır. Bölgedeki tek demiryolu ağı Çankırı'dan geçmekte olup, yolcu ve yük taşımacılığında

kullanılan demiryolunun modernizasyon ve kapasite artırma çalışmaları sürdürülmektedir. Ankara'dan başlayarak Çankırı üzerinden Karabük-Zonguldak'a uzanan Karaelmas Ekspresi'nin yeniden canlandırılması projesi kapsamında hattın turistik yolcu taşımacılığına açılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Bölgede birçok liman ve iskele bulunmasına rağmen denizyollarının etkin biçimde kullanılamaması Bölgenin ekonomik gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. 2015 yılına kadar kurvaziye gemilerine ev sahipliği yapan Sinop Limanı, 2015-2021 yılları arasında uluslararası sorunlar ve akabinde pandemiye bağlı olarak herhangi bir kurvaziye gemisini ağırlamamıştır. 2022 yılı ile birlikte Rusya-Ukrayna savaşına rağmen yeniden hareketlenen Karadeniz kurvaziye pazarında Sinop Limanı yıl boyunca 15 gemiye ev sahipliği yapmıştır. Akdeniz'de operasyonlarını yürüten kurvaziye gemilerinin Karadeniz'e açılan kilit limanı özelliğindeki Galataport İstanbul limanındaki inşaat çalışmalarının da tamamlanmasının akabinde Karadeniz'de artacak kurvaziye turizmine bağlı hareketliliklerin Sinop Limanı'na da büyük fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

Kastamonu kent merkezi tarihi, kültürel ve inanç turizmi odaklı unsurları ile bugüne kadar ön plana çıkmış, gelenekleri olan bir destinasyondur. Bununla birlikte, geniş coğrafyasında doğa temelli turizm türleri kentin öne çıkan ve rekabetçi olabilecek yönü olarak değerlendirilmektedir. Kastamonu Turizm Odaklı Algı Araştırması (2019) sonuçlarına göre, Kastamonu'yu farklı kılan özelliklerin başında %55 ile ilk sırada "doğası" gelmektedir.

Kastamonu son yıllarda Küre Dağları Milli Parkı ve çevresi, kamu odaklı altyapı yatırımları sonrasında Kastamonu destinasyonunun çekim noktası halini almıştır. Valla, Horma ve Çatak Kanyonları en kilit varış noktaları olarak dikkat çekmektedir.

Geleneksel at ve doğal yaşam çiftlikleri ile öne çıkan Daday bölgesi sahip olduğu farklı yetenekteki tesisler, Atlı Terapi Merkezi, kent merkezi ile Küre Dağları Milli Parkı'ndaki çekim noktaları arasındaki konumu ile önemli bir değere sahiptir. İlçenin Sakin Şehirler (Citta Slow) ağına dâhil olma yönlü çalışmalarının olumlu sonuçlanması ile cazibesinin artacağı değerlendirilmektedir.

Kastamonu'nun güney destinasyonu özelliğindeki Bölge illerinden Çankırı ile ortak değeri Ilgaz Dağı, mevcut durumda kış turizmi odaklı faaliyetleri ile başta Ankara olmak üzere Eskişehir, Samsun gibi büyükşehirlerle en yakın kış sporları merkezleri arasındadır. Ilgaz Dağı'nın iki şehir sınırlarında ve farklı kurumlar uhdesindeki parçalı yönetim yapısı, Dağın gelişim potansiyelini olumsuz olarak etkileyen unsurların başında gelmektedir. Ilgaz Dağı Ortak Vizyon Raporu (2020) sonuçları temel alınarak Ilgaz Dağı'nın tek elden bütüncül olarak ve 12 ay turizme uygun flora-faunası ile "Dağ Turizmi" odaklı olarak konumlandırılmasına yönelik bir Eylem Planı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur.

Kastamonu'nun Karadeniz'e kıyısı olan 170 km'lik kısmında Cide, İnebolu gibi bilinen alt destinasyonlar yer almakla birlikte, Bölge deniz-kum-güneş turizmi için rekabetçi değildir. Karadeniz'in doğa temelli turizm unsurları ile entegrasyonunun sağlanacağı ürün ve rotaların oluşturulmasının Bölgenin gelişimi için değer yaratacağı değerlendirilmektedir. Kıyı şeridinde değer oluşturacak diğer kilit kamu yatırımı Karadeniz sahil yolu'nun hayata geçirilmesi olmakla birlikte çalışmalar henüz plan düzeyindedir. Bölgede 2021 yılında Karadeniz'in jeolojik oluşumunda Kastamonu coğrafyasının rolünü temel alan "Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı –JEOKAR-" kurulmuştur. JEOKAR sınırları Cide, Doğanyurt, İnebolu, Abana, Bozkurt, Çatalzeytin, Küre, Ağlı, Pınarbaşı, Azdavay, Şenpazar ilçelerini kapsamaktadır.

Sinop, kent merkezi ile Gerze, Ayancık, Türkeli ilçelerinin Karadeniz kıyısında, Boyabat, Saraydüzü, Durağan, Erfelek, Dikmen ilçelerinin ise iç bölgelerde olduğu bu yönüyle kendi içinde farklı sosyo-kültürel yapıya sahip özellikler göstermektedir. Karadeniz sahil yolu ile Samsun'a ulaşım oldukça kolaylaşmıştır. Sinop destinasyonu genelindeki turizm hareketlilikleri ve istatistiklerinin %85'i kent merkezi ve yakın çevresinde gerçekleşmektedir. Bölgenin tek Sakin Şehir (Citta Slow) Ağı üyesi ilçesi özelliğindeki Gerze ve Tatlıca takım şelalelerine ev sahipliği yapan Erfelek ilçeleri kent merkezi ile entegre olabilen alt destinasyonlar olarak dikkat çekmektedir. Karadeniz'e kıyı ilçelerden Ayancık-Türkeli benzer, iç kesimdeki Boyabat-Saraydüzü-Durağan kendi içinde benzer kültürel özelliklere sahiptir ve bu yönüyle alt destinasyon planlama çalışmalarında birlikte değerlendirilmektedir. Sinop destinasyonu özellikle kent merkezi odaklı olarak kısa yaz döneminde yoğun talep gören bir varış noktasıdır. Yaz döneminde kente giriş çıkışlar, günübirlik ziyaretler kent nüfusunun 10 katına kadar çıkmakta, kentin taşıma kapasitesini zorlamaktadır. Ev pansiyonculuğu yanında kayıt dışı konaklama, konaklama tesisleri için haksız rekabet oluşturmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu talep diğer mevsimlerde keskin bir düşüş göstermekte, talebin dönemselliği önemli bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Karadeniz'in tek doğal limanı özelliğindeki Sinop Limanı, kurvaziyer limanı olarak da hizmet vermektedir.

Kentin en bilinen ziyaret unsuru Tarihi Cezaevi'nin restorasyonu, Kent Meydanı projesi ile surlarla buluşan meydan, korunan alanlarda yapılan yeni yatırımlar ve Sinop Havalimanı'ndaki iyileştirme çalışmaları dikkate alındığında, Sinop destinasyonunun daha fazla talep görmesi beklenmektedir. Bu noktada, kent merkezinde oluşan dönemsel yoğun turistik hareketliliklerin mekânsal olarak daha geniş coğrafyalardaki alt destinasyonlara yönlendirilmesine ve kişi başı harcama ortalamasının artırılmasına yönelik tedbirler alınması önceliklendirilmelidir. Korunan alanlarda yapılacak doğa temelli turizm altyapı yatırımlarının mekânsal genişleme noktasında önemli alt merkezler olabileceği değerlendirilmektedir. Yayla turizmi temalı ilan edilmiş turizm merkezlerinin atıl durumda planlı ve destinasyon bütünlüğüne katkı sunacak şekilde planlanması çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Çankırı, Ankara'ya yakın konumu ve Karadeniz'e uzanan güzergahta olmasına bağlı olarak Bölge turizminin gelişmesine katkı sağlayacak destek unsurlarına sahiptir. Kentin mevcut durumda rekabetçi ürün çeşitliliği sınırlı, buna bağlı turizm hareketlilikleri de oldukça düşüktür. Kentin çekim noktası olabilecek eşsiz unsuru Tuz Mağarası'nın "Çankırı Yer Altı Tuz Şehri" olarak yeniden konumlandırılmasına yönelik olarak yürütülen bir proje bulunmakta olup, projenin tamamlanmasının Çankırı turizminin gelişimindeki en önemli öncelik olduğu değerlendirilmektedir. Yer Altı Tuz Şehri ile Bölgeye çağrılacak günübirlik ziyaretçi ve/veya turistlerin kent merkezinde butik müzeler, kuzey aksında Ilgaz Dağı, D-100 karayolu aksında termal kaynakları ile buluşturulması sağlanabilecektir. Tuz Şehri, butik müzeler ve Ilgaz Dağı Kastamonu ve Sinop'u içeren Batı Karadeniz tur programları ile entegre edilebilecek kritik unsurlar olarak dikkat çekmektedir.

10.1. Konaklama Hizmetleri

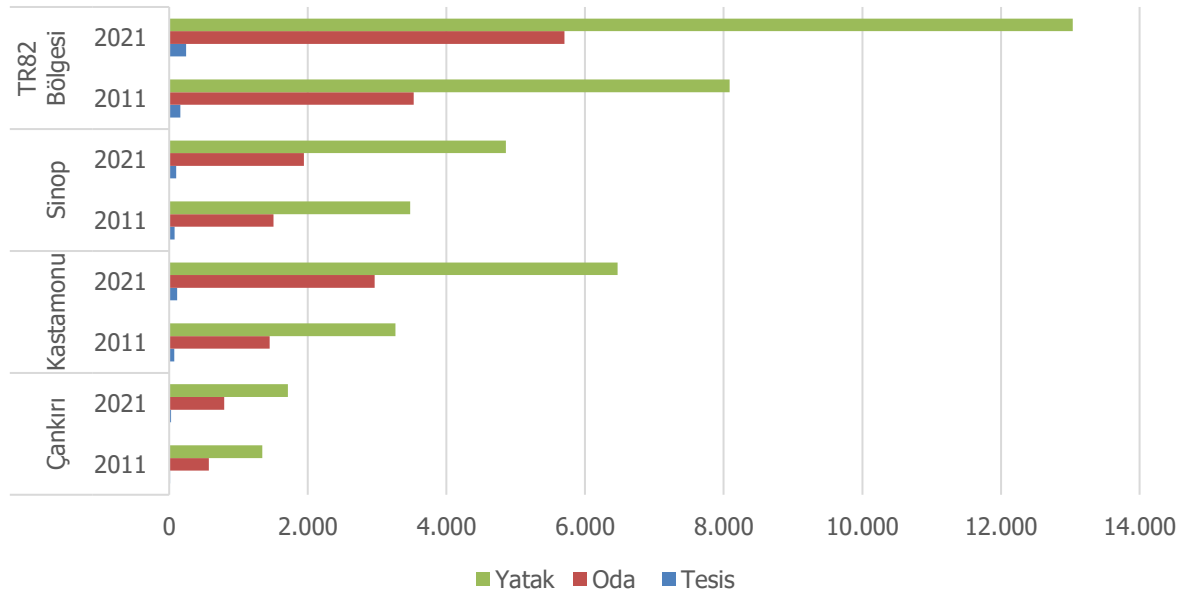
TR82 Bölgesi'nde konaklama hizmetleri turizm yatırım belgeli tesisler, turizm işletme belgeli ve belediye belgeli tesisler ile sağlanmaktadır. 7334 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile farklı nitelikteki belgeli tesisler tek bir statüde toplanmış olup, Tablo 129, 2021 yılı TR82 Bölgesi turizmlerinin tesis, oda ve yatak kapasitesi göstermektedir.

Tablo 129: Turizm Tesisleri, Oda ve Yatak Sayısı (2011-2021)

	Çankırı		Kastamonu		Sinop		TR82 Bölgesi	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Tesis	15	27	71	116	77	102	163	245
Oda	572	795	1.450	2.965	1.504	1.942	3.526	5.702
Yatak	1.342	1.711	3.265	6.467	3.477	4.856	8.084	13.034

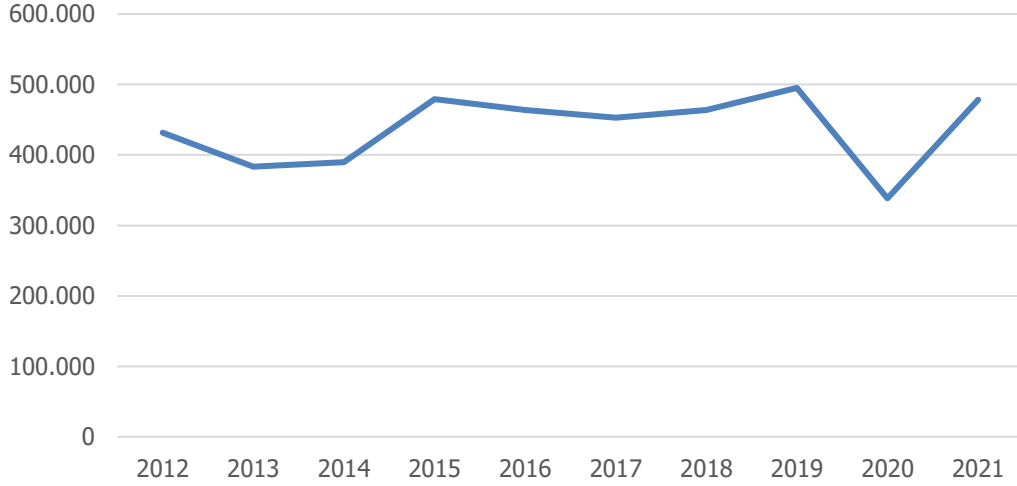
Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, a)

2021 yılı itibarıyla Türkiye genelinde turizm tesislerinde toplam 1.825.589 yatak kapasitesi bulunmaktayken TR82 Bölgesi'nde bu rakam 13.034 olarak gerçekleşmiştir. Bölgedeki toplam yatak kapasitesinin %49'u Kastamonu'da oluşurken, %37'si Sinop'ta bulunmaktadır.

Grafik 72: TR82 Bölgesi Turizm Tesisleri, Oda, Yatak Kapasitesi Değişimi (2011-2021)

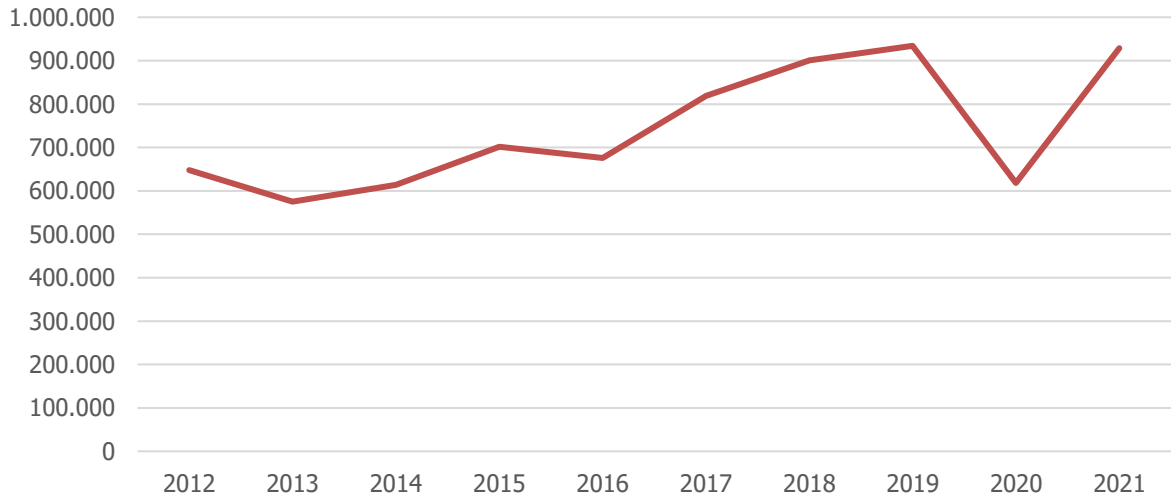
Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, a)

TR82 Bölgesi 2011-2021 yılları arasındaki yatak kapasitelerindeki değişimlere bakıldığında Kastamonu ve Sinop illerinde önemli ölçüde artışlar bulunurken Çankırı'daki artış daha kısıtlı kalmıştır. Çankırı yatak kapasitesi 1.342'den 1.711'e ulaşırken; Sinop 3.477'den 4.856'ya; Kastamonu'da ise 3.265'ten 6.467'ye yükselmiştir. Üç il için de tesis sayılarındaki artış oranı yakın olmakla birlikte, Kastamonu tesislerinin yatak kapasitesinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 73. TR82 Bölgesi Konaklama Tesislerine Geliş Sayıları (Kümülatif)

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, b)

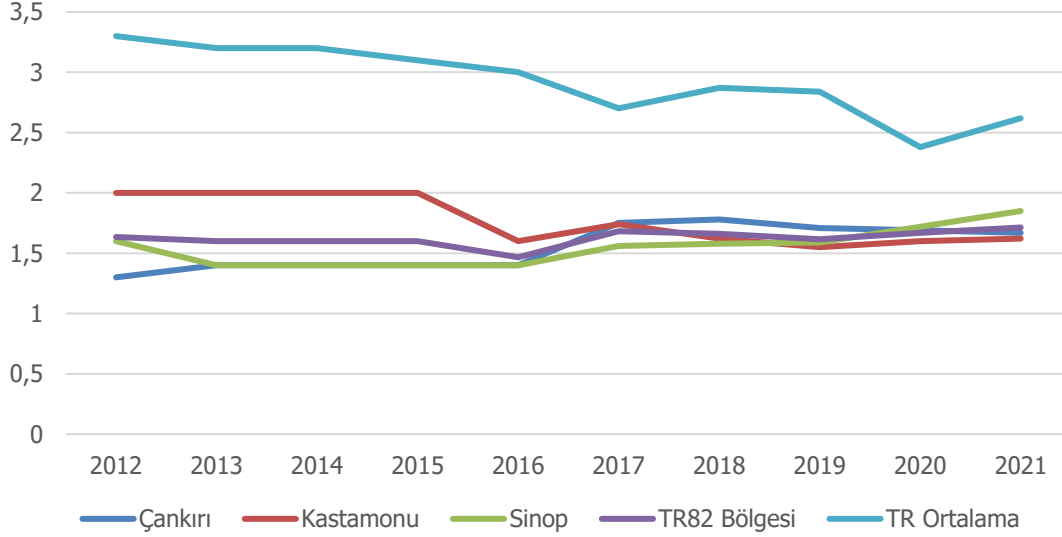
Kastamonu, Çankırı ve Sinop ile TR82 Bölgesi için turizm tesislerine gelen yerli ve yabancı turistlerin toplam ile elde edilen toplam geliş sayısı Grafik 80’de yer verilmiştir. 2012 yılında konaklama tesislerine geliş sayısı yaklaşık 400.000 iken 2021 yılında geliş sayısı yaklaşık 500.000 olmuştur. 2020 yılında Covid-19 pandemisinin etkisiyle geliş sayısında önemli bir kırılma yaşanmıştır.

Grafik 74. TR82 Bölgesi Turizm Tesisleri Toplam Geceleme Sayısı

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, b)

TR82 Bölgesi turizm tesisleri geceleme sayılarına bakıldığında, 2020 yılı pandemi etkisiyle kırılma yaşandığı görülmektedir. 2021 yılı itibariyle sayının pandemi öncesi geceleme sayılarına denk geldiği ve geceleme sayısının 1.000.000’a ulaşması beklenmektedir.

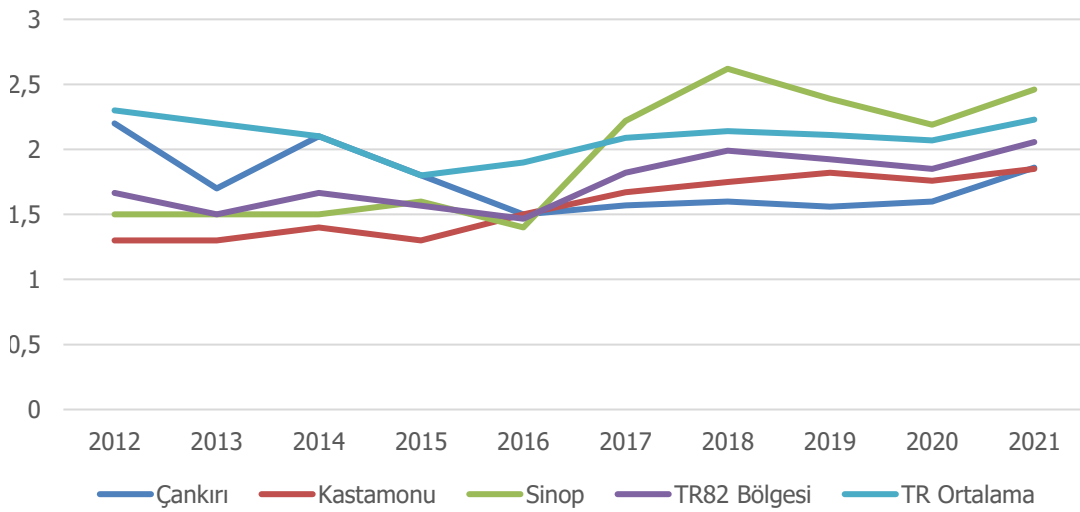
Grafik 75. İşletme Belgeli Turizm Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi, 2012-2021 (gün)

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, b)

TR82 Bölgesi ve illerinin işletme belgeli tesislerde ortalama kalış süresi Grafik 76'da yer almaktadır. 2021 yılında işletme belgeli tesislerde Çankırı, Kastamonu ve Sinop illerinin ortalama kalış süresi sırasıyla 1,67; 1,62 ve 1,85 gün iken; Türkiye ortalama kalış süresi 2,62 gündür. 2016 yılından beri üç ilin işletme belgeli tesislerde ortalama kalış süreleri durağan bir seyir izlemektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, b).

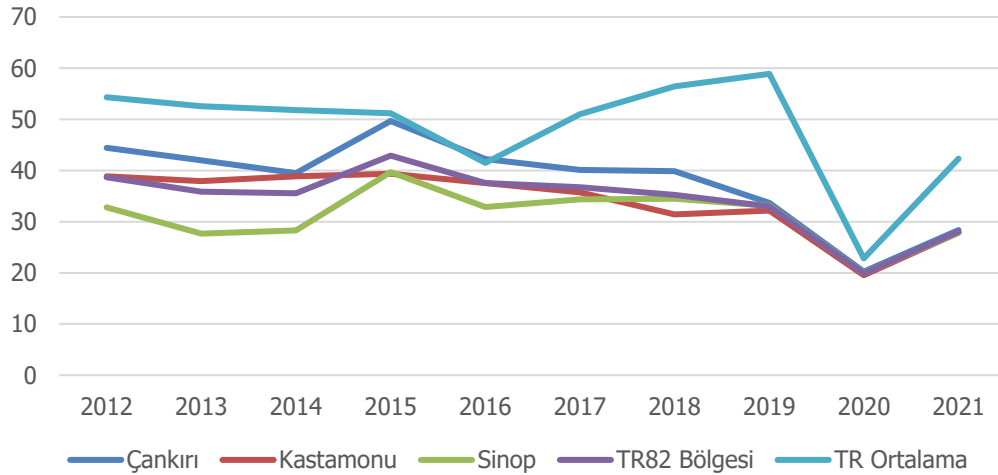
Grafik 76. Belediye Belgeli İşletmelerde Ortalama Kalış Süresi, 2012-2021 (gün)

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, b)

Grafik 77’de 2012-2021 yılları arasında belediye belgeli işletmelerde ortalama kalış süresi verilmiştir. 2017 yılından itibaren Sinop hem bölgenin hem de Türkiye ortalamasının üzerinde kalış süresi bulunmaktadır.

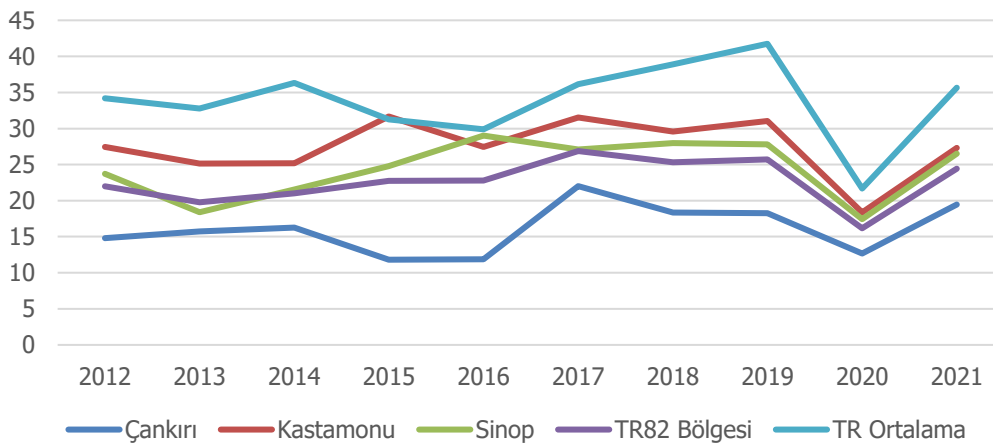
Grafik 77. İşletme Belgeli Tesislerde Doluluk Oranları, 2012-2021

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, b)

Grafik 78, TR82 Bölgesi, illeri ve Türkiye’deki işletme belgeli tesislerin doluluk oranlarını göstermektedir. Doluluk oranları 2018 yılının altında bulunmaktadır. Üç il içinde 2021 yılı doluluk oranları yaklaşık %28 bandındadır. 2021 yılı itibari ile Covid-19 pandemi öncesi doluluk oranlarına ulaşamamıştır.

Grafik 78. Belediye Belgeli Tesislerin Doluluk Oranları, 2012-2021

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, b)

+

TR82 Bölgesi ve illerinin belediye belgeli tesislerin doluluk oranlarına yukarıdaki grafikte yer verilmektedir. 2012-21 yılları arası incelendiğinde, belediye belgeli tesislerin doluluk oranı, işletme belgeli tesislere göre daha düşük seviyede kaldığı görülmektedir. Belediye belgeli tesisleri doluluk oranlarına bakıldığında, Kastamonu ilk sırada gelmekte ve sırasıyla Sinop ve Çankırı takip etmektedir.

10.2. Korunan Alanlar

TR82 Bölgesi beş turizm merkezi ve bir Kültür ve Turizm Koruma Bölgeleri Gelişim Merkezi (KTKGM) bulunmaktadır. Türkeli Kurugöl Turizm Merkezi, Kozfindık Bozarmut Yaylası Turizm Merkezi, Bahçeler Turizm Merkezi, Ayancık Akgöl Turizm Merkezi olmak üzere Sinop'ta dört ve Ilgaz Kadınçayırı Yıldıztepe Turizm Merkezi olmak üzere Çankırı'da bir turizm merkezi bulunmaktadır. Bölgenin tek KTKGM'si Kastamonu-Çankırı Ilgaz KTKGM'dir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, c).

Ülkemizde 262 tabiat parkı, TR82 Bölgesi'nde toplam 13 tabiat parkı bulunmaktadır. Yeşilgöl, Dipsizgöl, Şehit Şerifebacı, İnaltı Mağarası, Çatak Kanyonu ve Ersizlerdere Kanyonu olmak üzere Kastamonu'da altı tabiat parkı vardır. Sinop'ta Buzluk, Topalçam, Tatlıca, Akgöl ve Hamsilos olmak üzere dört tabiat parkı ve Hazım Dağlı, Kenbağ ve Kadınçayırı olmak üzere Çankırı'da üç tabiat parkı bulunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, b).

Türkiye'de 48 milli park; İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı olmak üzere bölgede de toplam üç milli park bulunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, c).

10.3. Uluslararası Ağlara Entegrasyon

Şehirler, turizm hareketliliğinin getirdiği dinamizmden daha aktif şekilde yararlanmak için rekabetçiliklerini artırmaya yönelik markalaşma çalışmalarına daha fazla önem vermektedir. Bu doğrultuda, UNESCO Miras Listeleri ve Programları, Citta Slow olma çalışmaları şehirlerin gündeminde yer almaktadır.

TR82 Bölgesi'nde Kastamonu UNESCO Miras Listeleri ve Programlarına hazırlık süreçleriyle öne çıkmaktadır. Dünya Miras Listesi ve UNESCO Küresel Jeoparkları olmak üzere iki miras listesi ve UNESCO Kürsüleri ile Yaratıcı Şehirler Ağı olmak üzere iki UNESCO Programına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

1999 yılında İtalya'da başlayan Citta Slow Hareketine 33 ülkeden toplam 287 üye; Türkiye'den ise 21 üye bulunmaktadır. TR82 Bölgesi'nde Sinop'un Gerze ilçesi Citta Slow hareketine dâhildir (Citta Slow International, 2022). Kastamonu Daday ilçesinin Citta Slow ağına dâhil olmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

KAYNAKÇA

AFAD. (2018). *Türkiye Deprem Tehlike Haritası*.

AFAD. (2020). *Afet İstatistikleri*. <https://www.afad.gov.tr/afet-istatistikleri> adresinden alındı.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. (2021). Yıllık İİ İstatistikleri.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. (2002).

Citta Slow International. (2022). Citta Slow International: <https://www.cittaslow.org/> adresinden alındı.

Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2022). *Eğitim İstatistikleri*.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (a). <https://iklim.csb.gov.tr/> adresinden alındı.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (b). *Sürekli İzleme Merkezi*.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri. (2022). *Kirlilik Verileri*.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2010). *Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2023*.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2018). *Türkiye'nin Yedinci Ulusal Bildirimi*.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2020). *Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planları*.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi. (2022). <https://www.dhmi.gov.tr> adresinden alındı.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (a). *Ulusal Sulak Alan Envanteri Yönetim Bilgi Sistemi*.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (b). *Tabiat Parkları*.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (c). *Milli Parklar*.

Enerji İşleri Genel Müdürlüğü. (2022). *Yenilenebilir Enerji Potansiyel Atlasları*.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu. (2021). *2016-2021 Elektrik Piyasası Yıllık Sektör Raporları*.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022). <https://www.enerji.gov.tr/> adresinden alındı.

European Commission. (2022). https://ec.europa.eu/clima/climate-change/causes-climate-change_en adresinden alındı.

European Statistical Office (Eurostat). (2022). <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> adresinden alındı.

Geymen, A., & Dirican, A. (2016). İklim Değişikliğine Bağlı Deniz Seviyesi Değişiminin Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Analiz Edilmesi. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*.

2024-2028 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi

Girişimci Bilgi Sistemi. (2022). <https://gbs.sanayi.gov.tr> adresinden alındı.

Gümüş, E. (2010). *SETA Analiz: Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler*. Ankara: SETA.

İçişleri Bakanlığı. (2022). *Mülki İdare Bölümleri Envanteri*.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Mahalle Kapatma Duyurusu*.

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2022). *İstatistikler*.

İl Milli Eğitim Müdürlükleri. (2022). *Eğitim İstatistikleri*.

İl Özel İdareleri. (2022). *Yerleşim Sayıları ve Altyapı*.

İl Tarım ve Orman Müdürlükleri. (2022). *Arazi Kullanım İstatistikleri*.

İl Valilikleri. (2022). *Köy İstatistikleri*.

IPCC. (2012). *Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation. Special Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*.

IPCC. (2021). *Sixth Assessment Report The Physical Science Basis Summary for Policymakers*.

İstanbul Üniversitesi Şehir Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. *İller Arası Rekabet Endeksi Raporu*.

Karayolları Genel Müdürlüğü. (2022).
<https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Istatistikler/DevletveIlyolEnvanteri.aspx>
adresinden alındı.

Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2022). *Eğitim İstatistikleri*.

Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2021). *Çalışma Raporu*.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (2013). *TR82 Düzey Bölgesi Bölge Planı (2014-2023)*.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (2021). *TR82 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Envanter Raporu*.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2022).
<https://www.vgm.gov.tr/vakiflarimiz/vakiflarimiz/genel-bilgi> adresinden alındı.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (a). *Tesis İstatistikleri*.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (b). *Konaklama İstatistikleri*.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (c). *KTKGB ve Turizm Merkezleri*.

Merkezi Finans ve İhale Birimi. (2022). *Merkezi Finans ve İhale Birimi (CFCU) Websitesi*.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2022). *Türkiye Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi 2010-2021*.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (a). *İklim Değişikliği Projeksiyonları*.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (b). *İstatistikler*.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (c). 2021 Yılı İklim Değerlendirmesi.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (d). *Kuraklık Analizi*.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (e). *Türkiye Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi 2010-2021*.

Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü. (2022). <https://www.harita.gov.tr> adresinden alındı.

MTA Genel Müdürlüğü. (2022). *İl Maden Haritaları*.

Orman Genel Müdürlüğü. (2021). *Ormancılık İstatistikleri*.

Sağlık Bakanlığı. (2020). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı*.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (a). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Araştırması 2017*.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (b). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Araştırması 2022*.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (c). *Yatırım Teşvik Uygulamaları*.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (d). *01.01.2001 - 31.07.2013 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Web Sitesi:
<https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri/mi1304021615> adresinden alındı.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (e). *Sanayi Bölgeleri Atlası*.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (a). *Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması Projesi Anket Verileri*.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (b). *Kalkınma Ajansları Afet Sonrası Kılavuzu*.

Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2022). *Eğitim İstatistikleri*.

Sinop İl Tarım Orman Müdürlüğü . (2021). *Çalışma Raporu* .

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2022). *Sosyal Güvenliğe İlişkin Temel Göstergeler*. Sosyal Güvenlik Kurumu İstatistikler: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler> adresinden alındı

Sosyal Güvenlik Kurumu. (a). <https://veri.sgk.gov.tr/> adresinden alındı.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (b). *SGK İstatistik Yıllıkları*.
http://eski.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari adresinden alındı.

Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü. (2021). *İl Düzeyinde Bitki Koruma Ürünlerinin Kullanım (Zirai Mücadele Uygulamalarında) Miktarları*.

Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü. (2020). *İklim Değişikliği ve Uyum*.

Türk Dil Kurumu. (2022). Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2022). *Konut Fiyat Endeksi*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (a). *Bölgesel İstatistikler*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (b). *Ulusal Hesaplar*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (c). *Yoksulluk ve Gelir*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (d). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (e). *Dış Ticaret Verileri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (f). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (g). *Tarım İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (h). *Motorlu Kara Taşıt İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (ı). *İllerde Yaşam Endeksi*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (i). *Belediye Su İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (j). *Belediye Atıksu İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (k). *Belediye Atık İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (l). *Sinema ve Tiyatro İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (m). *Çevre İstatistikleri-Sorularla Resmi İstatistikleri Dizisi-8*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (n). *Sera Gazı Emisyon İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (o). *Enerji İstatistikleri*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (ö). *İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi Çalışması*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (p). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları*.

Türkiye İstatistik Kurumu. (r). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*.

Türkiye İş Kurumu. (2022). *İşgücü Piyasası Araştırması Sonuç Raporları*.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). (a). *Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri*.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). (b). *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*.

United Nations. (2022). <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change> adresinden alındı.

World Wide Fund. (2022).

https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/kuresel_iklim_degisikligi_ve_turkiye/ adresinden alındı.

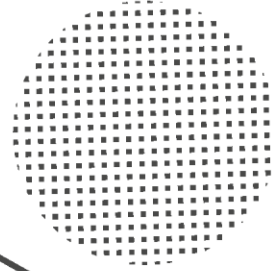
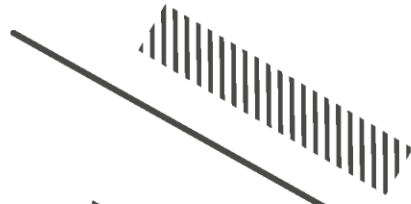
YER-SİS. (a). *Kırsal Anket Verileri*. <https://yersis.gov.tr/web#> adresinden alındı.

YER-SİS. (b). *Mekansal Veriler*. <https://yersis.gov.tr/web#> adresinden alındı.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2022). <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı.

DEĞERLENDİRME / NOTLAR

[illegible]

TR82 DÜZEY 2 BÖLGESİ

KASTAMONU, ÇANKIRI VE SİNOP İLLERİ

BÖLGE PLANI

Mevcut Durum Analizi

2024 - 2028

**T.C. KUZEY ANADOLU
KALKINMA AJANSI**

NORTH ANATOLIAN DEVELOPMENT AGENCY

Bölgelerin Pusulası, Özgün Fikirlerin Referans Noktası

Kuzeykent Mahallesi Kayın Sokak No: 9 37150 Kastamonu

Telefon: +90 (366) 212 58 52 / Faks: +90 (366) 212 58 55

E-posta: bilgi@kuzka.gov.tr

www.kuzka.gov.tr |

